H. R. G. Külliyatı: No. 3

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

METRES

Sadeleştirilmiş yeni tabı

Naşiri:
HİLMİ KİTABEVİ

METRES'in ilk tab'ı (eski harflerle) 1316-1900

Yeni tab'ı — 1945

Hüseyin Rahmi Gürpınar
Külliyatı No. 3

Basan ve yayan :
İBRAHİM HİLMİ ÇIĞIRAÇAN

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

METRES

MİLLÎ ROMAN

(Sadeleştirilmiş yeni tabı)

Basan ve yayan:
HİLMİ KİTABEVİ
İstanbul — Ankara caddesi No. 62

1

GEVEZE BİR MODİST

Korsenin arkadan bir bağını (Modist) diğerini Meryem dudu sıkı sıkıya çekince ömründe ilk def'a bir moda cenderesine giren Saffet Hanımın etli vücûdündeki et fazlalığının bir kısmı göğsünden yukarı çenesine doğru fırlar, diğer kısmı hemen birbirine girerek sıkışır, bîçârenin çehresi kıpkırmızı kesilir, gözleri büyür, o can acısile:

— Aman (Madama) etim kemiğim birbirine geçti. Şimdi bayılacağım.. biraz gevşetiniz...

Modist — Hanım efendim, bütün hayatınızda birinci defa olarak korse koyyorsunuz?

Saffet Hanım — Evet... Evet...

Modist — Anlôrum... Vücudunuz terbiye görmemiş, henüz nizamini bulmamıştır... Korse olmayınca hiç (Mezür) alabilîrim? Arkanızdaki en son nomero korsedır... Artık bundan öteye battal şey olamaz...

Saffet Hanım — Aman gevşetiniz bitiyorum.

Modist — Hanım efendim bana inan olunuz. Biraz dişinizi sıkınız. İlk önce böyle birden zorluk duyarsınız. Fakat bir iki günden bütün etleriniz, kemiklerinize sıkışarak (Natürel) biçimine oturur. Vücudunuz mum gibi dilberleşir, artık korseye alışırsınız. Anı sırtınızdan hiç çıkarmak arzu etmezsiniz. Şimdiyecek ah ben ne vucutları biçime sokmuşum. Ne hanımlar tanır ıdım ki «Büst» lerinin üzerinde etler çepçevre mumbar gibi sarkar ıdı. Ah işte bu marifetli ellerim o fazla şeyleri hiç etti. Modist dediğin biraz da doktor olmalıdır. Bendeniz vucutların naturasını örgenmişimdir. Omuzdan aşağı kemiklerin adını birer birer ihbar ederim. Hasılı hani şöyle yarım (Medi-

sen) gibi bir şeyim işte. Efendim Osmanlı hanımlarının kabahatı hamur işine çok düşkün olmaktır. Börek idi, baklavayıdı, hoşafla beraber pilâv ıdı, eh, insanı böyle şeyler yaglandırır. Şişirir, vücuounun letafetini düşünen biraz da bogazına sabır olmalıdır.

Saffet Hanım — (İç sıkıntılı bir ifade ile) Aman madama, biraz gevşet, tıkanıyorum.

Modist — He; bilirim... Şimdi pumonlar sünger gibi birbirinin içine geçmiştir. Hatırınız için işte iki nomero geri edôrum. Duymuşsunuz? Frenklerin bir «Meselâsı» vardırsa şöyle derler.

«Le corset rend au corps de la femme la beauté de forme ,souvent négligée par la nature.»

Bunun (traduksiyonunu) edeyim size? Bunu Osmanlıcaya dönder edince şöyle olur: «Korse natürün çok defa feramuş buyurduğu letafeti karının cismine iade eder.» Ah efendim kökünden düşünülürse bu ne derin lâftır. Korse icat olmayaydı bugün gördügünüz o «svelt» biçimler o (kanbre) vucutlar acep hasıl olur ıdı? Korsenin istuvarını tanırsınız? Mezür üzerine korse etmede Fransa milletler içinde en ileri kademeye ayak atmıştır. Evvelki (Siyekli) lerde karılar bu şimdiki korseleri bilmez idiler. O zamanki korseler cisimlerini bazı katı şeylerle sıkıştırmaktı. Bu katı şeylerin altından vucut (Büst) ünün ahkâmi kendini göstermez idi. O şeyler balena gibi ince çelik parçasi gibi nazik olmalı, vargel olmalı, eğilir bükülür olmalı ki sıkışık olmakla beraber vucut biçimini dışarı versin... Hasılı o katı şey (Büst) ün eşkâline kendini «prete» eder olmalı... Anlatabilôrum acep? tevarihin lafına göre sonradan bu katı ecsamlı korseler yerine tenbel harcı denilen (Ala paressöz) korseler çıkmıştır. Bu korselerde daha balena işin içine girmemiştir. Bunlar pek (senpil) şeylerdi, vucudu modere olarak sıkar ıdı. Yalnız sırtın üzerinden ara araya kopçalanır ıdı. Andan öteye (kutil) den bezden

ipekten korseler çıktı. Dikişsiz korseler ilk defa olarak 1832 senesi İsa tarihinde (Barl Dük) de (Verli) tarafından fabrike edildi. Sonradan sonraya korselere balena girdi. Çelik girdi. Hasılı bugün haryetimize dokunan o (koket) biçimler ortaya çıktı. Modistlik sanırsınız ki bayağı bir iştir? Biraz doktor olmalı, tevarihe aşina olmalı. Hasılı bu işi eden karılar lep deyince ondan leblebi çıkar oldugunu anlar takımdan olmalıdırlar. Hanımefendim şimdi biraz rahatlandınız.

Saffet Hanım — Bu cenderenin içinde rahat etmek kabil mi?.. Fakat ne ise şimdi deminki kadar rahatsız değilim.

Modist — Vucudunuz korseye yanaşdıkca daha alışırsınız... Sizde hazım derler ne derler? Bu korsenin (Dijestion) üzerine tesirati olacaktır. Yeni korse koyanlar ilk günlerde çok taam edemezler. Yedikleri de midelerine sinmez. Sanki bilirsin turp gibi içeride oturur. Sızılar, ekşiler duyarsınız... Doktor (Buviye) daha başkaları korsenin pumonlara, mideye tesirati hakkında (broşür) ler yazmışlar, çok boş lâflar etmişlerdir. Adam onlara kim kulak asar ki? Çocuğu kundağa, karıyı korseye sokmayınca olur? doktorların bildikleri de acep bir şeydir? Doktorum deyi ortaya çıkmış öyle cahil herifler vardır ki «klâvikül (*) kemiği neredediır?» deyi imtihana çeker isen göğsünü bırakıp bacağını gösterir. *Bana Pangaltılı Hezar derler.* Üç caddede dükkânim işler. Tertip ettiğim deriden ve çelikli korseler ile ne kadar eğri büğrülerin (Bos) larını hiç etmişimdir. Sanki bilirsin ki makasa iğneye dokunan parmaklarımda letafet perileri oturmuştur. Pek çok beyden, hanımdan ahbabım, müşterim vardır. Ah Hanımefendim sırtınızdaki korse o geniş (hanş) larınızın üzerine öyle bir güzelim oturuş oturdu ki ressamlar görseler kıskanacaklar-

(*) Köprücük kemiği:

dır. Kendinizi görmek için hemen (Psişeye) koşunuz.

Saffet Hanım — (Gülerek) Psişe nedir?

Modist — Vargel büyük endam aynanız yoktur?

Saffet Hanım — Endam aynamız var amma varıp gelmez, öyle yerinde durur...

Modist — Ben sizde o kadar tuvalete merak görmiyorum. Böyle güzel sıfatınız olsun da (Psişe) niz vargel olmasın. Hep bunlar taaccübümü davet eder şeylerdir. Size baktıkcas haryetim artor. Beğiniz sizi bu halde temaşa edecek olursa (assüre) ederim ki amurunuzdan divane olacaktır.

Bahse beyinin ismi girdiğini görünce Saffet Hanımın korse tazyikıyle zâten kırmızı olan çehresi bir o kadar daha kırmızılık peyda ederek:

— Sus madama sus, beni bu belâlara sokan hep o beyim değil mi? Bakalım koca sayesinde daha nè dertler çekeceğim? Kendime kalsa hiç böyle şeyler giyer miyim? Zoruma ne oluyor ki vücûdümü yisa boca bu demirli mengenenin içine sokayım? Fakat şimdi beyim «mutlak korse» giy diye sıkıştırmıyor. Bir zaman kaynanamla kocam alafranga kıyafetinde gezmem için çok söylediler. Artık bıktılar bir şey söylemiyorlar amma ben tavırlarından anlıyorum ki alafrangalaşmaz isem sonra iş fena olacak.

Modist — Anlôrum... Hakıkat fikrime dank diyor... Hep bu şeyler beyinizin ibramatı gibidir... Ah (Mega) neler duyôrum? imdi şundan çıkıp giderken biri bana «Kaç yaşındasın? der ise «yirmi doguz ıdım, şimdi şu konakta bir yaşıma daha girdim otuz oldum» cevabını edecegim. Çünkü böyle şey işitmemışim. Ben pek çok Osmanlı konaklarına girerim. Oralarda rastladıgım şeyler hep hanımların son moda süslenmek istemesi ve oldukcas beylerin kendi hanımlarının bu fikirlerine karşıgelmeleridir. Burada ise onun aksini görôrum.

Meryem Dudu — (Modiste hitaben) Bizim bey efendiyi tanırsın?

Modist — Eh şöyle beş dakke göz göze geldik..

Meryem Dudu — Eğer gördüğünde dıkkatlı olaydın son sistem alamod bir bey olduğunu anlar ıdm.

Modist — Merakta olma; dıkkat etmişim... Kostümünün «kup» u dikkatimden kaçtı zannedersin?.. O makas «Pariz» terzilerinin tutumudur. Burada «Şapo» koyan rumlar, İtalyanlar terzidirler sanki?

Meryem Dudu — He. babanın canına rahmet! Ben lep dedim, sen şip deyi leblebiyi çıkardın. Bizim «Hami» bey dört sene «Pariz» de oturdu.

Modist — Deminden sana Hezarım demedim?

Meryem Dudu — E, kardeş anladım ki Hezarsın... Bizim bey Parize gitmezden bu hanımla evlenmişti. Tekrar buraya döndüyse fikrini de kökünden dönmüş bulduk. Ben beyin oda hizmetcisiyim. Sabahları buyyonunu, alaöfünü, sütlü kahvesini hep ben ederim. Beni yeniden «ekzersise» koydu «servis hazırdır buyrun!» demek nasıl olacağını «kuver» in sofra üzerine nasıl oturtulacağını, tepsi tabak nasıl tutulur olduğunu bana ta eliften talime başladı. Şimdiki halimden memnundur. Bazan bana iltifat olsun deyi «Mari, elin işe o kadar yatmıştır ki Parize gitsen en menşur bir (restoran) da (servant) lık ederek geçinebilirsin.» der. Ben de bu lâfları iltifat deyi dinlerim işte. Lâfın kuyrugunu kaçırdım ne door idim? Ha, bey Parize gittiğinde bu hanımla evlenmişti. Ondan avdet buyurduysa bey «şeker» olmuştu. (Hatırınız kalmasın gelin hanım!) hanım ise bunda «şap» kalmıştı. Hiç şapla şeker birbirine kaynar? İşte o gün bugün çalışıyor ki hanım da biraz şekerlensin.

Saffet Hanım — Ben böyle korselerin içinde sıkışa sıkışa mı şekerleneceğim?

Modist — Bu hanımı aldıklarında görmediler ki böyle şişmandır?

Meryem Dudu — Kız iken pek narin vücuttu. Çok güzel idi. Bey Parizde iken hanım da burada şişmanladı işte böyle battal oldu.

Modist — Beyi görsem söylerim, hanıma böreği, pilâfı yasak etmeli... tenbellikten kurtarmalı, evin içinde çokça «in bin» ettirmeli. Bu yolda ben çok (ka) görmüşüm «Kaz» ların Agavni iki sene evvel ne battal bir karıydı. Kocası Onnik onu az vakitten keçi boynuzuna çevirdi. Görüniyor ki gelin hanımın beyi de biraz tenbeldir.

Meryem Dudu — Hasılı efendim şimdicik bir türlü birbirine uymayorlar. Hanım eski kafada gidiyor. Bey (opera) söylüyor.

Modist — Hiç ummazsın ki bir müddet sonra, beyinlerine uygunluk gelsin?

Meryem Dudu — Aklım ona yatmıyor...

Modist — (korsenin tazyıkıyle ağlar gibi bir çehre peydah eden Saffet Hanımı dikkatle süzerek) Beyi hanıma fena bir şey emretmiyor. Alamod urba koysun diyor, incelsin zariflensin arzu edor (Saffete hitaben) Müslümanlığın müsaadesi vardır; öyle ise siz de bu beyden tatlik olunuz, ayırt olunuz; sırtı cübbeli bir babaya varınız. Yok amma lâfımın kusuruna kalmayınız.

Saffet Hanım — (Hiddetlenerek) Ah dilin tutulsun. Kocamdan neye boşanayım. İşte böyle bağıra çağıra bu belâ berzah şeyleri giymeğe elbette alışırım.

Modist — Kendi keyfine a hanımefendim... Ah hani ki alışasın; kendime bir yaglı müşteri daha bulmuş olurum. Şu yetmiş nomero korsayı vücuduna uyduruncaya kadar yetmiş türlü derde girdim.

Saffet Hanım — Kocamdan boşanırsam o benden sonra alacağı kadınların hiç birisiyle geçinemez. Onun derdini benden başka kimse çekmez.

Modist — Beni meraka koydunuz? Beyiniz o «sivilize» çalımıyle beraber size cefa ediyor?

Saffet Hanım — Ah kokona nasıl anlatayım?

Modist — A şaştım... Küçük dilim büyük kesildi. Şu hoşur vücudunuza bakan kim der ki cefa içinde böyle şişmanlamış olasınız. Beyin derdi size yaramış... Cefalandıkca üste gelmişsiniz.

Saffet Hanım — Benim şimdi zayıf vaktım; bey Pariisten yeni geldiği zaman vücudüm bunun iki misli idi.

Modist — O zaman bana korse için «komand» ide idiniz acaba ne «patron» üzerine makas uracaktım? Ne biçim derttir ki sizi böyle zayıflandırmış?

Saffet Hanım — Derdimi söyletme... Yalnız şuna emin ol ki beyin ezgisini benden başka bir kadın çekmez. Benden başka bir kadınla o yaşıyamaz... Anlıyor musun?

Modist — Boş lâf etmeyiniz Hanımefendim. Bu kelâmınız düpedüz mefhumsuzdur. Karısıle hır gür kesilen bir erkek metresiyle şeker kaymak olur. O da sizden sonra nikâhla evlenmez de bir metres alır., Şimdi Evropada böyledir «Mariyaj» ile vakıt geçiren bir erkeği orada mum ile arasan bulamazsın. Kaç senedir Parizde «moralist» ler: «evleniniz! çocuk ediniz, yoksa Fransanın kalabalığı sönüyor!» diye bıngır bıngır bağırıyorlar.

Saffet Hanım — (Mütehayyirane) Metres nedir madam?

Modist — Ev bark yıkımı Allahın belâsı..

Saffet Hanım — Ay hastalık mı bu?

Modist — He evet... Evropadan gelme bir (nev) hastalık.. Ahlâk kolerası, frenk illeti...

Saffet Hanım — Frengi mi' dedin? Aman evlerimize şenlik..

Modist — Doğru dedin. Frengi illeti çok defa metresten çıkar. Fakat hanım metresin ne olduğunu sahihtir ki bilmorsun?

Saffet Hanım — Yemin ederim ki bilmiyorum.

Modist — Okuman, yazman, imlan filân yoktur?

Saffet Hanım — Yoktur.

Modist — Öyle ise altın gibi temiz bir hanımsınız. Fakat size acıyorum. Bu toylukla başınız çok derde duçar olacaktır. Şişmansınız, amma sıfatınız pek güzeldir. Âdeta size nadir bir «Bote» diyebilirim. Beyiniz size ne cefa ediyorsa siz bana anlatınız. Ben de size sonra (metres) ne olduğunu beyan edeyim.

Saffet Hanım, gözleri yaşararak rıkkatâmiz bir seda ile:

— Madama sen çok iyi bir kadına benziyorsun.

— O kendi zatlığınız Hanımefendim.

Saffet Hanım muhterizane etrafına bakınarak:

— Kaynanam da huysuzdur bey de. Dertleri çekilmez. (içini çekerek) Paristen geldikten sonra beyi bütün bütün değişmiş buldum. Nerede eski Hâmi? Nerede şimdiki Hâmi? Aralarında dağ kadar fark var. Evvelden huyu ne kadar yavaştı! Ne kadar halîm delikanlıydı. Şimdi âdi bir vesile ile insanın yüzüne bağırıyor; Paristen gelenler nazikleşir, hizmetçilere bile iltifatla muamele eder derlerdi, bizim bey bu hükmün aksini gösterdi. Her şeye kızıyor hele bazan büsbütün ateş kesiliyor. İçinde bir sıkıntı var amma ne olduğunu anlıyamıyorum. Artık ne beni gözü görüyor, ne çocuğunu...

— Vay çocuğunuz da vardır?

— O Parise giderken karnımda idi, şimdi üç buçuk yaşındadır.

— Mahdumdur? Kerimedir?

— Mahdum.

— Allah çok ömürler, güzel huylar versin.

— Âmin... Parise gitmeden evvel eve gelince kapıdan içeriye şetâretle girerdi, odamıza çıkardık. Ah nekadar eğlenir, ne şakalar ederdik... Hani o günler? Şimdi onlar bir

varmış, bir yokmuş oldu. Artık çehresinden düşen bin parça oluyor. Ağzını açıp bir söz söylese mutlak bir kusurumu göstermek, beni acı acı (zeklenmek için söylüyor. Karşısında ağzımı açmağa korkuyorum. Haddin varsa dereden tepeden bir söz ucu bulmağa cesaret göster. O saat çehresini somurtarak «Sus... Sus... senin gibi ümmiye bir kadınla ne konuşulur?» diyor.

— Umiye, o ne lâftır ki?

— Ne demek olduğunu ben de bilmiyorum. Hoça hanıma soracaktım unuttum. «Ümmiye» zannederim ki «umacı» gibi bir şey olacak...

— Doğrusu çok güzel kalbin vardır hanımefendim. Kocam bana (umacı) diye idi ben kederimden tazı gibi zayıflanır ıdım.

— Ey kokona başa gelen çekiliyor. Ben «Ümmiye» isem ne kabahatım var? Allah öyle yaratmış. Anası beni gördü de aldı. Ben (sahiden) umacı imişim gibi çehresini asıyor. Sedirin tâ köşesine çekiliyor. Eline çarşaf kadar bir frenk ceridesi alıyor.

— «Tan» dır «Figaro» dur? Nedir?

— Ben ne «Tandırı» bilirim ne mangalı?

— Bunları ögrenmeye gayretlen yavrum.. şimdiki hayat moda hayatı, «enstrüksiyon» hayatıdır. Ögrenen ileri varıyor. Ögrenmiyen taklak kılıyor...

— İşte o elindeki cerideyi ha okuyor... Ha okuyor.. o kör olası kâğıdın içinde böyle bitmez, tükenmez ne vardır bilmem ki? Tatlı sözünü işitmekten geçtim. Artık kocamın yüzünü de göremez oldum. Elindeki ceride aramızı yüksek bir duvar gibi kapıyor. Artık bunda anlamıyacak ne var? Bey benim yüzümü görmemek için onu öyle tutuyor... O okurken ben de oda içinde gezinir, ufak tefek iş görürüm. Çocuk huysuzlanır, onu döşeğine yatırır uyuturum; sonra bir teneke kutu dolusu sigara yaparım, o iş de biter. Saatlerce tentene örerim. Gayrı ondan da sıkılırım. Artık

yapacak işim kalmaz. Nöbet uyuklamaya gelir... Uyuklarım... uyuklarım... uyuklarım... Arada bir gözümü açar bakarım ki hâlâ okuyor. Sıkıntıdan avaz avaz haykıracağım gelir; ne vardır madama o ceridelerde?

— Tekmil bu yuvarlak dünyanın havadısı onlardadır.

— A! Yalan.. hiç dünya yuvarlak olur mu? İşte düm düz gözümüzün önünde duruyor.

— Sahihini istersen ona benim de pek fikrim yatmaz. Beyoğlunda Pazar Almana, Bonmarşeye hiç gittin? Onda rafa koymuşlar, üç ayak üzerine oturmuş karpuz gibi yuvarlak bir şey vardır. İşte o bu dünyanın «cumcuma» sı imiş. Ben de bilirim ki dünya düzdür amma «Savan» lar yuvarlaktır iddia edorlar. Besbelli ki biziyle maytap edorlar. Aksişini ispata muktedirsin? Değil isen düz gördüğün şeye yuvarlaktır diyorlarsa «He» demeğe mecbursun. Evet o gazetelerde «Kronik» vardır «Fediver» vardır «Politik» vardır «Ticaret» vardır «Roman» vardır, hasılı vardır oğlu vardır.

— Bu yuvarlak dünyanın bütün havadisini bizim beyden mi soracaklar? Azıcık ta karısının yüzüne bakıp iki çift lâkırdı etse olmaz mı?

— Görünüyor ki seni karşısında hitaba şayan bulmôr. Öle «Pariz» görmüş «Siyans» okumuş. «sosyete» lerde nutka oturmuş, hasılı dünyanın dibine parmak urmuş bir «sivilize» ile konuşmak senin harcındır zannedersin? Parizde oynanan bir «operet» in türküsünü kiritike ederse laflarına bahane bulursa sen o sözden ne anlarsın? Yoksa «Lonşan» da baron dö «Vinyi» nin attan düştüğünü hikâye ederse sen baronu tanıyabilirsin? «İllustre» lerde resmine dikkat etmişsin?

— A tuhaf şey; ben elin frenklerini nereden bileceğim?

— Öyle ise onun senin ile edecek bir lafı yoktur. Beyden şikâyetin bu türlü şeylerdir?

— Hele dur, dinle! Ben uyuklarken bazen yüzüme ba-

karak: «Hanım, böyle vakitsiz uyuklamak, bir düziye esnemek beyinsizlik, ahmaklık alâmetleridir» der. Ben de artık kızarım. «Acaba hangi beyinli adamı böyle saatlerce lâkırdı etmeksizin oturmağa icbar etseniz, esnemeden, uyuklamadan durabilir? Sizin okumanız bitmiyor ki» cevabını veririm. Yine kaşlarını çatar: «İşte bak, lâkırdı etmesini biliyor musun? Ona okuma değil «mütalâa» derler tekdirine kalkışır.

— He işte bu lafında haklıdır. O işe «Motalaa» derler.

— «Okuma» demek «mütalâa» demek değil midir?

— Tut ki çoklarına göre öyledir. Lakin «Fines» meraklıları için hiç te öyle olamaz. Çocukların okumasına, hani şu karnından yüreğinden okursa, «okuma» derler, büyüklerinkine «motalaa» tabir ederler...

—Ben o kadar incesini bilmiyorum. Kendisile aramızda böyle bir kaç söz geçince, bu «mütalâa» fasılası bey için elinden cerideyi bırakıp frenkçe koca bir kitap almasına vesile olur. Yine çehreler çatılır; sözlere nihayet verilir. O kitabına dalar ben de uykuya...

— Sana bir «Bon nüvi» ona da «zavallı» diyeceğim gelôr. Ne güzel karılık kocalık bu?

— Güzel çirkin işte böyle oluyor. Konakta haftada ancak bir veya iki defa kalır. O geceleri de böyle geçiririz.

— Kusur geceler nerde kalır?

— Bilir miyim? Sorulur mu?

— Merak etmezsin? Kıskanmazsın? Şeytan aklına vesvese bırakmaz?

Saffet Hanım penbe yanaklarından aşağı süzülen berrak iki katreyi çıplak, beyaz tombul koluyle silerek:

— Merak ederim, kıskanırım, çıldırırım, şeytan aklıma türlü şeyler gitirir amma elimden ne gelir madama? Merhum Şâdi Efendi gelini olacağıma keşke bir hamal karısı olaydım da kıymetim biline idi?

Modist, ellerile yüzünü kapayıp hafifçe haykırarak:

— Şadi Efendi gelinisin? Şimdi ben onların yalısındayım? Çabuk söyle...

Saffet Hanım modistin bu telâşından şaşırarak:

— Evet. Şâdi Efendinin geliniyim; burası onların yalısıdır. Ne var? Niçin çırpınıyorsun?

— Öyle ise Adiyö Hanımefendim...

— Ay neye?

— Burası modistlerin mezarlığıdır. Kaynananız hanımefendinin hep (aksata) sı veresiyedir. Üçe sekiz ilâve etsek, beşe yirmi beş koysak işin altından kalkmak kabil değildir. «Modistlerin» burada kaçı top attı? Kaçı iflasa çıktı? Bayzar Vartanla beraber, Annik Ahzabert, daha öteki, daha beriki...

— Gelirken nereye geldiğini bilmiyor miydin?

— Bilmiyordum; siz evvelden (...) de otur idiniz?

— Evvelden orada idik. Şimdi buraya geldik.

— Bana bir uşak geldi «Hami» yazılı bir kart gösterdi. E. ben ne bileyim ki o «Hami» merhum Şadi Efendinin oğludur? Peşine düştüm. Burayacak geldim.

— Merak etme... Kaynanamın (aksatası) veresiye ise benimki peşindir. Neme lâzım on paranı kabul etmem.

— Böyle laf etmek terbiyesizliktir. Lakin dar vakıtteyim; sermayemin bütününü buraya kapatamam. Şimdi büyük hanımefendi Taksimdeki «Flora» ile alış veriş edoor değil mi? Eh ona niçin haber etmediniz? Artık gelmeğe biraz nazlanıyor sanırım; hakkı vardır; geçen gün biçare kadın «Ah iflasa çıktım» deyi ağlayordu. Bu konağa bir kere tutulmuş; kaç senedir vermiş. vermiş hala da veriyor. Lafına bakılırsa daha hiç almamış... Hanımım, safsın. meleksin de sana bu lafları edorum; yoksa karşımda sen olmasan çantamı mezuramı toplayınca hemen adiyö der idim.

Meryem Dudu — Benim aylıklarım da bir buçuk senedir üstüste bindi. Geçende hanımefendiyi etekledim. Ver-

sin deyi hemen «susta» ya durarak yalvar yakar oldum. «Yakında eda ederim» deyi cevap etti. Yine bir çiftlik satılôr. Ayvazın uzun kulaktan bana geçtiği fısa bakılırsa çiftlik satılmor. Sarraf zaptedor. Hakkını alacak, arta kalanı bunlara verecekmiş. Ne olursa olsun tek beş on para da benim cebime girsin.

Modist — Bu familyayı pek zengindir deyi işitir idik. Bu kadar irattan akaretten gelen ne olor acep?

Saffet Hanım — Ana oğul su gibi harcediyorlar. Vaktiyle öyle alışmışlar. Her taraflarından da zırıl zırıl borç akıyor. Zenginlikleri öyle bir kuru namdan ibarettir. İki çiftlik var işte onun biri de gidiyor. Kaynanam yaşlandıkça süse, nizama daha düşkün oluyor.

Modist — Ah bilirim... İsimleri «Firuze» hanımefendidir. İki yanağında birer «gül» oturmuş «Pupe» gibi gezer.

Saffet Hanım — Benim sana anlattıklarım çektiklerimin yarısının yarısı bile değil... Hani sen de bana (metres) ne olduğunu anlatacaktın?

Modist — Bir erkek bir karıya alakalanıp ta onunla hocanın. yahut papasın haberi olmadan yani nikâhsız karı koca şeklinde yaşar ise o herife (Aman) karıya (metres) derler. Yarım saatlikten tut ta beş on seneliğine kadar (metres) vardır.

Saffet Hanımın çehresi gelincik gibi kızararak:

— Ha anladım; kapatma...

Modist — Yağı, tuzu, biberi, kendinden iç yakar, öyle bir kapatma..

Saffet — (Helecanlı bir seda ile) Acaba bizim beyin de var mıdır dersin?

Modist — O pak yüreğinize yara urmak istemem. Lakin mutlak onun metresleri olmalıdır. Siz tekine razı olunuz. Ben bir kaçından korkarım.

Saffet Hanım çatır çatır arkasından korseyi çıkarıp

atarak yarı çıplak bir vücutle bir sandalye üzerine yığılır. Hüngür, hüngür bir matem ağlaması tutturur. Modist şaşırarak:

— Koca hanıma ağlama yaraşır? Sus ol efendim. Ben lâf olsun deyi öyle bir söz ettim. Beyinizin metreslerini gözüm ile görmemişim, kulağımla işitmemişim, iftira kabilinden bir cesaret göstermişim. O ki borçları çoksa metresi ne ile tutacak? Metresler amanların sifatlarına değil, keselerine alakalanırlar.

O esnada oda kapısı açılır «Fîrûze» hanımefendi mahdumu Hâmi beyin bir hemşire tavrîyle koltuğuna girmiş edalı, ağır hatveler ile içeri gelirler. Bunları görünce modist lakırdıyı, Saffet te ağlamayı keser. Meryem Dudu da biraz evvel söylediği gibi ellerini çekerek «susta» ya durur.

Fîrûze Hanımefendinin yüzüne bakan eğer sima hatlarından meal çıkarmağa aşinâ ise senelerden ziyade düzgün, pudra, saç, kaş, göz, kirpik boyalarının, tuvalet sabunlarının tahribatına uğramış o çehrede derin bir hodbînî, elli senelik hayat yorgunluklariyle mübareze eden şiddetli bir nevcivanlık arzusu görür. Seneler geçim nişânelerini derin çizgilerle enzâra vazederken bir kaç paralık boyanın yalancı şehadetiyle gençliğine herkesi inandırmağa uğraşan, boyalı yüzde yarım asrın fütûr getirecek istihzasına karşı koyan yalnız iki uzuv kalmıştı ki onlar da gözlerdi. Hakikaten birer fîrûze parçası gibi parlıyan, sahibinin bütün kadınlık ihtirasatını izhar ve ilân eden bu bir çift mavi gözün uçlarında pençe pençe peydah olmuş çizgiler ile burun kanatlarının üzerinden başlıyarak dudakların ve telâki noktalarına müntehi olan çizgilerin ve gözkapaklarını ihata eden buruşuklukların derinliği lepiskaya boyanmış saçların; kumral kalem gezdirilmiş kaşların, kirpiklerin, kat kat sürülmüş penbe pudranın boya

âlâyişine rağmen, Fîrûze Hanımefendinin çehresine mağmumâne bir kocakarılık hali getirmişti.

Vâktiyle, belki yirmi beş sene evvel fevkalâde bir tenasübe malikiyeti el'ân müdekkik bir nazardan gizli kalamıyan bu sima zayıflıktan şimdi biraz uzamış, elmacık kemikleri dışarı fırlamış, eski güzelliğin yâdına vesile olabilecek meydanda yalnız o iri parlak mavi gözlerle buruşuk uzunca bir gerdan kalmıştı. Pörsümüş bir cilt üzerindeki kumral kaşların altında parlıyan sun'î tahrirlerle çevrilmiş o âteşîn gözler, etleri çekilmiş irice sarı dişleri kapamaktan artık yorulmuş gibi biraz pörsük aralık duran lâl rengi ince dudaklar, hâlâ tenasübünü muhafaza eden çekme güzel bir burun, sağ yanakla çene arasına kondurulmuş, daha kırçıllanmış görünen o cilt üzerindeki yüzün bütün âzası, yün gibi kabartılmış lepiska saçlardan müteşekkil bir çerçive içinde kalan bu sima, umumî heyeti itibariyle Fîrûze Hanımefendiye bir moda karikatürü yahut meşhur olduğu sahneden artık çekilme zamanı gelmiş kart bir artist şekli vermişti.

Fransızların Kişmir şalını takliden dokumağa uğraştıkları kumaştan şeker rengi zemin üzerine serpme ufacık açık tirşe yapraklı, omuzları kabarık, bedeni, zayıf vücüdü üzerine sıkı sıkıya iri gümüş düğmelerle iliklenmiş bir caket, bunun altında gayet ince İngiliz şayağından bir «jüpon» yine açık tirşe gayet narin ve zarif atlas terlikler, caketin harice devrilmiş tirşe atlas yakası ortasında erkeklerinkine benziyen kolalı, beyaz bir dik yakalıktan «Prens Dögal» modasında beyaz tirşe bir boyunbağı Fîrûze Hanımefendinin o günkü tuvaletini itmam etmekte idi.

Koltuğunda böyle elli yaşında boyama bir bebek yahut modistin tâbirince «pupe» taşıyan Hâmi Bey zayıflık ve boyca valdesinin benzeri idi. Fakat «Serfiraz» görünen Fîrûze Hanımefendinin kamet bakımından müsavisi addettiğimiz Hâmi Beyin vücudünün uzunluğuna erkeklere

nisbetle bir hat tâyini lâzımgelirse ancak ortadan biraz yüksek denebilir. Solgun renkli uzunca bir çehre üzerindeki az mukavves narin kaşlar, ince uzun dudaklar, kanatları büyükçe çekme burun cinsî ihtiraslarına karşı zayıf ve mağlûbiyetçe ana oğul beyninde tam bir benzerlik bulunduğunu gösteriyordu. Valdesininkilerden biraz ufak ve renkçe maviden ziyade yeşile kaçan gözleri initaf ettikleri yerde bir müddet sabit kalarak orasını mağrurane, derin bir istihza ile süzerdi. Sinni otuza gelmişti. Fakat bütün eşkâl ve etvarında meşhut olan incelik, tazelik kendini üç dört yaş küçük gösteriyordu.

Arkasında aynen terzi camekânlarında görülen model resimler gibi düzgün ve muntazam duran barûdî bir kostüm, önü işlemeli dik yakalı bir gömlek, kostüm renginde bir fiyonga boyun bağı, caketinin sol yaka iliğinde goncalıktan çıkmış, fakat henüz inkişafını bulmamış iki yaprak arasında sarı bir gül. Ayağındaki uçları sivri rugan potinler... Hâmi Beye o kart aktrisin koltuğunda (Jön prömiye) rolüne çıkan bir aktör hali vermişti.

Gelişi güzel giyinmiyerek elbiselerinin renk ve biçimine tuvaletlerinin her bir tafsilâtınca moda fenninde, pek çok seneler mahsulü bir mümareseye bir hususi zevke teba'iyet âsârı görülen bu ana oğula karşı modist fevkalâde bir hürmet ibrazına hazırlanmakta iken orada ayakta duran Meryem Dudu resm-i takdime şitâp ederek gayet ehemmiyetli bir tavır ile ana oğulu modiste bilirâe:

— Hanımefendimiz ve mahdumları beyefendiyle maan beraber.

Sonra Hanımefendiyle beye dönüp modisti göstererek:

— Modistira Hezar Kürkçiyan hizmetkârınız.

Firûze Hanımla Hâmi Beyin ufak bir baş sallamalarına mukabil Hezar Kürkçiyan yerlere kadar derin bir reverans yaparak biraz evvel dolandırıcılıkla itham ettiği bu ana oğulu kemali tâzimle selâmladı.

Oradaki toplanışları hakikaten tiyatro sahnelerindeki komedya meclislerinden birine benziyen bu eşhas içinde en gülünç bir halde kalan Saffet Hanım olmuştu.

Belinden aşağı bir keten etekliğinden başka vücudünde hemen bir şey yoktu. Gümrah kumral saçları firketelerin bağ ve zaptından kurtularak çıplak pazulara yol yol dökülmüş, iki kat gerdanın üzerinde des değirmi duran çehre halecandan kıpkırmızı kesilmiş, kıvırcık kirpikli elâ gözleri hiddetle mahcubiyetin bir anda husulünden garip bir baygınlık peydah etmişti. Biçare Saffet kocasının metresleri bulunduğuna o anda ağlamak mı? Yoksa müstehzi nazarları önünde üryan bulunduğu kaynanasının zehirli ok gibi olan gülümsemesine hedef olmamak için toplanmak mı lâzım geleceğini bir müddet düşündü. Nihayet mahcubiyet hissi teessürüne galebe etti. Nefsini ağlarken güler görünmeğe cebrederek ne giryeye, ne tebessüme benziyen acayip işmi'zazlarla ayağa kalktı.

Fîrûze Hanımefendi gelinini keskin bir istihza nazariyle süzdü. Gûya onu öyle üryan görmekten ürkmüş gibi iki eliyle yüzünü kapıyarak yapma bir hayretle:

— Aman Saffet! O ne vücut o! Devanasına dönmüşsün...

Cümlesiyle haykırdı. Kaynananın bu ufak feryatları istihzadan ziyade içini yakan bir hasedden mütevellitti. «*Bir dirhem et bin ayıp örter*» derler. Gelininin gerdanından, bazularından, sinesinden taşan, dökülen o taze, o penbe adalelerden yarım okkacağızı Allahın bir mucize eseri olarak kaynananın o sıska çehresine taksim edilse ne kadar pörsük düzelir, ne kadar çukur örtülür, ne kadar çizik kaybolur? Fîrûze Hanımefendinin gelinine karşı olan en büyük husûmeti bir hilkat lûtfunun onda bu mebzuliyetini görmekten ileri geliyordu.

Biçare *Saffet devanasına benzetilmekten mütehassıl* bir teessürün ıztırabı altında ezilmekte iken Hâmi Bey,

yerde yatan bağları, parçalanmış korseyi görerek modiste hitaben Fransızca:

— Oh! Hayvan palanı parçalamış; demek gem almak istemiyor... Bu ne kadar vahşet!

Modist bu teşbihe o kadar güldü, o kadar güldü ki bir çok modistleri (iflâsa çıkaran) Fîrûze Hanımefendi gibi kibar kadınlardan birinin huzurunda bulunduğunu unutarak yerlere kadar birkaç defa eğilip kalktı.

Saffet, Modistin böyle iki kat oluncaya kadar gülmesinden zevcinin sarfettiği fransızca sözlerin kendi hakkında her halde büyük bir methe delâlet etmediğini anladı.

Fîrûze Hanımefendi yabancı bir modist muvacehesinde gelinini dev anasına benzetmek gibi bir teşbihin pek te asîl bir terbiye ile tevafuk edemiyeceğini düşünerek tecavüzü tamir için okşar gibi bir seda ile:

— Saffet Hanım, yavrum, korseyi niçin yere attın? Giy bakalım, biz de görelim.

Kaynana Fransızca bilmediği için Hâmi Beyin zavallı Saffet hakkında reva gördüğü o galiz teşbihi anlıyamamıştı. Gülmesinin son fıkırdıları tesiriyle el'ân ara sıra vücudü sarsılan modist Fîrûze Hanıma cevap olarak:

— Küçük Hanımefendinin gövdesi görünüşte battaldır. Fakat kemikleri minyon olduğundan sıkıya koyunca vücutleri lâstik top gibi ufalıyor. Kendi haline bırakırsak yine şişiyor. Lakin kendileri bizi keyfimize bırakmıyorlar ki gövdelerini kararınca sıkalım. Aflarınıza magrurlanarak söyliyorum ki gerek cenabınız, gerek Beyefendimiz bukadar alamod olasınız da bu gelin hanımı şimdiyecek korseye sokmayıp ta böyle battal bırakasınız... İşte bu husus taaccübümü mucip olôr.

Ana oğul birer sandalyeye oturdular. Fîrûze Hanımefendinin elinde saplı bir gözlük vardı. Bu nevi gözlük istimalini bir iki akşam misafir kalan bir Rus kontesinde görmüş, bundaki şûhâne fevâidi derhal takdir ederek ertesi

günü aynen o şekilde bağa saplı bir gözlük te kendi tedarik etmişti. Dikkatli bakacağı her şeye şimdi bu gözlüğü tevcihle biraz eğri tuttuğu bağ sapın maiilyetini mütevaziyen nazik başını çarpıtarak gözlüğün camları altında istiğnâkârane süzük bir bakışla yüzünün güzelliğine tuvaletine bir başka revnak vermeğe uğraşarak bakmayı artık âdet edinmişti.

Kaynana hanım saplı gözlüğünü gelinin üryan vücudüne tevcih ile fazla şişmanlıktan hâsıl olma katmerleri et ziyadeliğini müstehziyane tenkit için gözlerini süzülmek derecesinin son haddine kadar bayılttığı sırada mahdum beyefendi valde huzurunda alaturka terbiyenin pek müsait olamıyacağı frengâne bir vaziyetle zayıf bacaklarını birbirinin üzerine koyarak oturduğu sandalyenin yayları içine öyle bir gömülüş gömüldü ki zayıflıktan pantalonu delecek zannolunan diziyle burnu arasında hemen dört parmak mesafe kaldı. Bir eliyle ağzına götürdüğü «Ekstra» kalıp sigarasının mavimtırak dumanı kangal kangal havaya savrulmakta iken diğeriyle burnu üzerindeki yaylı altın gözlüğünü bastırarak süzüklükte valdesinden pek aşağı kalmıyan müstehzi gözlerini zevcesine dikti. Modiste hitaben:

— Şu korsenin «resmi ikasını» biz de görsek?

Alafrangalıklarına ve sözlerinin zarafetine hayrette kaldığı bu ana oğula, dikişten, biçimden evvel söz beğendirebilmek emeline düşen Hezar, büyük bir telâşla dedi ki:

— Korsenin eksesinin resmi önünün bir aynidir. Yalnız ön tarafa (biraz sıkılarak) fazla yuvarlaklar olduğundan onlar için bol yer edilmiştir.

Hezarın «iksa» yı «ense» anlamasındaki hatasiyle «yuvarlak» tâbirine ana oğul gevrek gevrek gülüştüler. Modist mahcubâne:

— Huzurlarınızda yanlış bir ifade ettim acep?

Hâmi Bey başını iki tarafa sallayıp gülerek:

— Hayır... Hayır... Şu korseyi hanıma bir daha giydirseniz de görsek..

Hezar korsayı yerden aldı. Kopuk bağları mehma emken tamir ile Saffet Hanıma hitaben:

— Deminden buna, (Pressuar) diyordun? (genedere) diyordun? Ne diyordun? Yine bunun içine girersiniz?

Saffet Hanım bu defa korsenin tazyik şiddetinin tesiriyle şişman vücudünden rûhu pervâz edeceğini bilse kayın validesiyle zevcini kendine güldürmemek için katiyen «Of» bile dememek azmiyle o insan cenderesine vücudünü bir daha teslim etti. Meryem Dudunun muavenetiyle Hezar korsenin bağlarını o derece sıkladı ki gelin hanımın çehresi gözlerinin akına kadar morardı. Hezar beşuşane:

— İşte korse son kertesine kadar oturdu; lâyıkiyle yerini buldu; tıpatıp uydu efendim...

Fîrûze Hanımefendi gözlüğünün sapını mutadından ziyade çarpıtıp o nisbette münharif bir istihza nazarı ile gelinini süzerek:

— Zavallının yüzü patlıcanî mor kesildi. Yarım saate kadar ya korse, ya Saffet bu ikisinden biri çatlamazsa çok şaşarım.

Hezar gülerek:

— Korsemin kumaşına güvenirim efendim çatlamaz. Fakat gelin hanımefendi bir tarafından sakatlanır ise ona bir lafım olamaz.

Fîrûze Hanım — A Saffet, şimdiye kadar geniş geniş geziyordun, nene lâzımdı bundan sonra bu sıkıntılara giriyorsun?

Modist — Korse koymadan hiç kadın, kadın olabilir? Ne için bu zavallıyı şimdiyecek böyle haline bırakmışsınız. Vücudü yabanî büyümüş.

Fîrûze Hanım — Beyi Pariste iken biz kendisine çok söyledik. O zaman hiç kulak asmadı. Şimdi Hâmi geldi.

Kocasının hariçte gözü kalmasın diye biçare işte bu cenderelere giriyor, alafrangalık icabı ne ise hep onları yapmak istiyor. Fransızca tahsil etmek için «Enstitütris» tutturmak arzu ediyor. Halbuki bu yaştan sonra bahusus Saffet Hanımınki gibi bir kafa ile lisan öğrenmek, bu hale gelmiş bir vücudü inceltmek mümkün müdür? Biz kendisini aldığımız zaman vücudü pek narin, pek nahif idi. Saffetin böyle olacağını kimse memul etmezdi. Saffet Hanımın ufak bir oğlu var, işte bu çocuk için bir enstitütrise cidden muhtacız. Bir bunak mürebbiyemiz vardı; geçinemedik, yol verdik. Şimdi yenisini arıyoruz. Eğer bildiğiniz bir enstitütris varsa buraya gönderiniz.

Bu teklif üzerine Hezar deruni şöyle düşündü:

— Bunların evvel bir «Enstitütris» leri vardıysa niçin geçinemeyip savdılar? Acaba aylığını biriktirip vermedikleri için mi «enstitütris» bunlara adiyö etti? İşin iç tarafı ne olursa olsun... «Altunyan» ların ihtiyar «enstitütris» i şimdi boşta oturuyor. Buraya gelsin bir kaç ay prova etsin; ay bitimlerinde hakkını avucuna vermezler ise o da bir adiyö eder, çıkar işin içinden..

«Modist» mühim bir ifadede bulunacağını ima eder bir tavır alarak kedi gibi diliyle dudaklarını yalayıp bir kaç defa yutkunarak:

— Efendim öyle bir «enstitütris» hemen avucumun altındadır. Sanki bu konak için bir patron üzerine kesilmiş bir kadındır. Sekiz senedir «Altunyan» ların hanelerinde oturdu. Onda bir kaç çocuk terbiye etti. Çocukları Fransızca okuttturdu. Yazdırttı. Öyle mükemmel bir «enstrüksiyon» verdi ki şimdi sanırsınız ki yavrucaklar bir işaretle «susta» ya duran sanki bir «fino» durlar. Eh, vakitler malûm. İsimleri Altunyan ise de o familyanın altınları pek o kadar bol bulamat değildir. Madam (Krike) yi yanlarından ayırt etmek istemezler. Fakat o vazifesini dibinecek görmüştür. Çocuklar büyümüştür. Şimdi bu sebeplerden

başka bir kapı arayor. Madam Krikenin yirmi göbeğe kadar silsilesi bellidir. Onun beraberinde bir silsile ağacı vardır. Frenkçe ona «Arbr jenealojik» derler. Her yaprağı bir göbeğe alâmettir ki ondan bir insan çıkar. Bu ağacın bir dalının ucuna şöyle işaret olunmuştur ki madam «Krike» nin dedelerinden birinin «niyes» i Fransada altıncı «Şarl» ın kraliçesinin «Dam dönör» üyle yan beyan sofraya oturmuştur. Zadegân şeydir. Fakat «modesti» den ayrılmaz. Fransızca «enstrüksiyon» u «metod» ile verir. Bir kaç aydan çocuklar frenkçe bülbül gibi ötmeğe başlarlar. Ben onun yanında Fransızca laf etmeğe sıkılırım. «maskülen» lerde «feminen» lerde hiç yanlışlık istemez. Şıp deyi insanın hatasını yüzüne urur...

Metihteki bu itnabı kısa kesmek için Firûze Hanımefendi tatlı bir tebessümle:

— Madam Krikeyi siz buraya gönderiniz, hakkında ettiğiniz medihler onu bize beğendirdi. Gelsin, bizi görsün, bakalım kendisi de buradan hoşlanacak mı?

— Ne deyi hoşlanmasın efendim? Sizden âlâ bir hanım efendi, bundan büyük bir kapı mı bulacaktır? Fakat frenk olduklarından aksatalarını «tırınk» görmek isterler. Madde budur işte...

2

MERHUM ŞÂDİ EFENDİ AİLESİ

Boğaziçinin ... karyesindeki Şâdi efendi yalısı beş on senedir artık âdeta harabe yüz tutmuştu. Mazideki şa'şaasını bilenlerden sefaletini ketmetmek istiyor gibi o koca ebniye, sarkık saçaklarını, kırık kafeslerini, dökük kaplamalarını, çarpık kapılarını sanki arkasındaki asırlık korunun gölgesinde saklı bırakmak için arkaya mail bir şekil almıştı.

Cesîm kütlelerinin bir çoğu denize yürüyerek büyük rahneler, oyuklar açılmış, dört beş metrelik eski genişliğinin bazı yerleri şimdi ancak bir insanın mürur edebilecek kadar dar geçit haline girmiş olan o rıhtıma vaktiyle ne mutantan kayıklar yanaştığını, ne mübarek kademler bastığını, o pencerelerden görünen avizelerin şa'şaalı tenviratı altında ne müzeyyen ziyafet sofraları kurulduğunu, o taşların, ağaçların söylemeğe kudretleri olup ta söyliyebileydiler, insanın dikkat kulağı her kovuktan bin dâne ibret destanı işitirdi.

Bu sahilhane içinde oturanları beslemek için Rumelideki müteaddit çiftliklerden, Beyoğlunda, vilâyattaki akaretlerden gelen altınlar adetçe koru ağaçlarının yaprakları ile rekabet edecek bir bollukla buraya su gibi akarken şimdi o servet mecrasını hiç şüphe yok senelerin devir ve teakıbiyle yine böyle bir harabe halini alacak diğer hanelere, başka ailelere tebdil eylemişti.

Yalının evvelki kalabalık velvelesi artık amik, mehip, bir sükûte tahavvül etmişti. Fakat şimdi ağaçlar-

daki kuşların elhanı daha hazin işitiliyor, sahilin kararsız dalgaları daha mânidar inliyordu.

Sarrafların, tefecilerin tezvirli ellerine geçmiş bunca akar ve irattan ellerinde kala kala bir buçuk çiftlik kalmış ve hâlâ eski servetin suyuna tirit geçinerek, ettikleri israfatın mevridinden kimseyi haberdar etmemek için ser verip te sır vermeyen Firûze Hanımefendiyle mahdumu Hâmi Bey yalının bir dairesini mümkün mertebe tamir ettirerek pencerelerine pancurlar taktırmışlar, çerçiveleri değiştirmişler. O cesim sofaları camekânlarla böldürmüşlerdi.

Firûze Hanımefendi on sekiz, on dokuz yaşında emsalsiz bir gönül avı iken yetmiş beşlik bir efendinin galiba sıra numarasiyle yetmişinci olarak ihtiyarlık yatağına verilmişti. Kızın öyle kaynar bir çağda, efendinin ise vücudü donmuş mücessem bir aciz halinde bulunması bu izdivaçtan bir semere zuhurunu tasavvura bile kimseye cesaret veremez iken hakkın kaderinin sırrı ile, senesinde dünyaya tosun gibi bir oğlan gelmesi ağyarın dedikodusuna ne ucu bucağı bulunmaz mecralar açmıştı.

On, on beş senedir doktorların muayenesiyle bu hususta kudretsizliği tahakkuk etmiş olan efendinin son doktorluk fennini tekziben dünyaya gelen bu me'mûlün fevkinde, bu son zürriyetini âbâni kundak, yeşil duvakla kucağına verildiği vakit Şâdi Efendi merhum cidden «eşki şâdi» dökerek kendine iktidarsızlık isnat eden cahil doktorların şu sarih yalanlarına hiddetten ziyade kâhya efendinin yarım dirhemini beş liraya yutturduğu kuvvet macununun hayret verici tesirine memnun olmuştu.

Daha doğrusu efendinin tenasül hususundaki akameti Hâminin tevellüdünden sonra ihtiyarlık tesiriyle dimağına vurarak çocuğun vücudüne sebep macun mudur? Hangi harici sebeptir? Bunu pek farkedemedi. Matlûp olan bir

çocuk değil mi? Ona da malik olduktan sonra o kadar ince eleyip sık dokumada ne mâna var?

Zehirli iftiralar yayan bedzebanların nâ reva iddialarını tekzip için Fîrûze Hanımefendi bazan kundağı zevcinin kucağına koyarak:

— Bakınız efendim, oğlunuzun gözleri, kaşları, hele o irice kulakları zatıâlinize ne kadar benziyor?

Sözleriyle müfteriyatı redde uğraştığı esnada efendi gözlüğüne çeki düzen vererek bu müşabehetin bir şemasına müsadif olabilmek için nazarlarını dikkatle mâsuma saatlerce nasp ile beyhude yorulurdu. Hanımın çocukla kendi arasındaki bu benzeme isnadına ekseriya sükûtla mukabele eder, bazan da canı sıkılarak:

— A hanımcığım daha bir aylık çocuğun sana bana benzediği belli olur mu? Hele biraz büyüsün kime benzediği sonra anlaşılır, derdi.

Efendinin kemali saffetle verdiği bu cevap, derunu çıfıt çarşısına benziyen hanımca sui tefsire pek elverişli görünerek bu ta'yini müşabehet hususunun şimdiden tasdik edilmeyip te âtiye talikı pek ziyade endişeyi mucip olurdu.

Evvelce verasete malik iken Hâminin tevellüdüyle bu verasetten sâkıt olan bazı akraba, efendinin uzaktan yakından taallûkatı dedikoduda pek ileri vararak selâmlıktaki genç çubukçu ile çocuk beyninde fazla müşabeheti pek te hilkatın tesadüfe atfedemiyerek bundan zait mânalar istihraciyle «Firûze» nin ithamına yürümek isterlerdi.

Çocuk beş yaşında iken efendi babası tebdili âlem etti. Bu kadar emvale yegâne vâris olan Hâmi henüz dünyadan bihaber bir mâsum, valdesi ise başında kavak yeli esen bir genç kadın. Dünya maişeti nedir? Para nereden gelir? Nasıl sarfedilir? Bunu bilmek değil, düşünmeğe bile hiç lüzum hissetmemişlerdi. Efendi merhumun âdeta bir perestesi, hayatının şevkı, canı cananı olan Fîrûze arzu et-

tikçe elini çekmecelere sokar, avuç avuç çıkardığı altınları etrafına bezl ve isar eder ve o zerpâreler oralarda kendi kendine kaynar, peyda olur zehabı bâtılında bulunurdu. Akçenin fıkdanı yüzünden dünyada zaruret, sefalet mevcut olduğunu o madencikler için ne kıtaller, cinayetler, felâketler vukua geldiğini bile hemen bilmiyor gibiydi.

Konaktan cenaze çıktığının akşamı Fîrûzenin iki gözünden belâ seli gibi matem gözyaşları akarken derunundâ ağladığı odanın kapısına vekilharç gelerek:

— Bu akşamdan itibaren konağın umuru idaresine vukua gelen ve gelecek olan masarif üzerinize deyin kayt olunuyor.

İhtariyle bir defter çıkardı. Yekûnu bir çok liraya baliğ olan bir takım müfredat okudu.

Fîrûze bu ihtarın çıkacağı müthiş neticeyi aklına bile getirmiyerek o, yalnız uşak makulesi bir herifin müsaadesiz hareme duhul ile hotbehot kendine söz söyleyebilmekteki cesaretine, bu terbiyesizliğin, bu küstahlığın derecesine istiğrap etti. İşte o zaman yüreğine efendinin ye'sinden şedit, keskin bir teessür hançeri saplandığını duydu.

Öyle uzun müfredat defteri dinliyecek bir zamanda olmadığını, o küstah herifi kapı önünden defetmelerini el, kaş, göz işaretiyle yanındaki kadınlara an'attı. Bu milyonlara malik taze dulun teveccühünü kazanmak için emirlerini sür'atle ifada yekdiğeriyle rekabete çıkışan dalkavuk kadınlardan biri haddini bildirecek sözlerle vekilharcı kapıdan savdığı esnada herif oradan çekilip giderken kendi kendine:

— Zavallı hanımefendi! Bunak zevcinin zamanındaki nazlar densizlikler geçmiş ola. Bundan sonra senin yüzüne gülecekler sana yedirmek değil, senden yemek için güleceklerdir. Aklını başına topla... Hanlarını, hamamlarını elden çıkarıp ta iki üç odalı evlerde kuru posteki üzerinde kalan hanımefendiler çok görülmüş, işitilmiştir.

Dedi. Bunu söyliyen vekilharç Şakir Ağa yirmi beş sene mukaddem o konağa vekilharç yamaklığıyle sokulduğu vakit arkasındaki yırtık mintanı, altında bir iç gömleği olmıyan bir herifti. Şimdi bâsenet efendiden on sekiz bin lira alacak gösteriyordu. Memleketlerinden ümmi ve hemen çıplak gelerek hizmetkârlıkla çattıkları kibar konaklarında aile reisi vefat edince vârisler sırasına dahil olmak fennini bu Divrikli, Arapkirli herifler hangi tezvirat mektebinde tahsil ediyorlar? Şaşılır; bunlardan bazıları böyle fuzulî mirasa iştirakle kanaat edemiyerek hanım efendiyi kendine nikâhlıyarak merhum efendinin kürkünü giyüp köşe penceresine kuruluyorlar.

Şâdi Efendi vefatından bir iki sene akdem konağında vesair hanelerde bulundurup nazarı teveccühünden uzak tuttuğu amelimanda zevcelerine münasip mikdarda menkul ve gayri menkul emval taksim etmiş ve âhırı ömründe kendine bir evlât, o sinne kadar malik olamadığı böyle bir hayat hazinesi takdim etmiş olan Fîrûzeyi de o esnada nikâh ederek müstefrişelikten kurtardıktan maada mütebaki kalan menkul ve gayri menkul emvalinin nısfını bu genç zevcesine terketmişti ki emvalinin diğer nısfı da vefatından sonra bilverâse o kalbinin şüphesiz semeresine intikal edecekti.

Vefat felâketinin ikinci günü hanımefendi kendiyle beraber matem gözyaşları isarında hayret edilecek bir göz yaşı bereketi gösteren birkaç kafadar kadınla kapısı sürmeli, perdeleri kapalı bir odada hâlâ ah ve figanla meşgul iken konağın içi sarıklı sarıksız bir takım insanla dolmuştu.

Divitleri belinde bazı efendiler: «Defterde tesbit edilecek ev müfredatına nereden başlıyacağız?» diye haykırıyorlar, bir takımları kilitli kapıların anahtarlarını talep ediyorlar, diğerleri altın kasalarının, mücevherat çekmece-

lerinin mevzu oldukları mahalleri soruyorlar, bir çokları da mühürliyecek delik arıyorlardı.

Bu gürültüler, bu yersiz sualler, bu metalibeler nasılsa hanımefendinin matem höceresine kadar intişar eder, ayrılığın kanlı gözyaşları o penbe, o taze, lâtif yanaklarından henüz titreyen Firûze pürhiddet odasından fırlıyarak:

— Efendim öldükten sonra bana ne mal lâzım, ne dünya!

Feryadiyle demet, demet anahtarları haremden selâmlığa, bütün evdeki eşyayı tama' elleri ile okşıyarak deliği deşiği koklıyan o zevatın başlarına atar.

Hanımefendiye şirin görünmek için kâhya efendi sakalını sarıya, vekilharç bıyığını karaya boyıyarak divanhanelerde yaşlarından umulmaz bir dirilikle piyasa etmekteler iken böyle ortaya serpilen anahtarlardan her biri bir meçhul şahsın eline geçerek bütün kilitlerde bir çatırtı peyda olması bu iki eski (emektar) ın fevkalhad kanlarına dokunduğundan:

— Hanımefendinin hâkipaylarına yüz süreriz. Efendinin acısiyle şimdi filvaki gözleri dünyayı görmez. Fakat berhayat olanlara mal lâzımdır. Bahusus meydanda bir yetim var. Şimdi ne yaptıklarını bilmiyorlar. Bizi taraflarından işlerini görmeye tevkil etsinler. Mallarını ziyadan kurtararak derhal işi tesviye edelim.

Haberini göndermişlerdi. Bu haber ağızdan kulağa yayılarak yarım saat zarfında hanımefendiden yekâlet istirham edenlerin adedi on beşe baliğ oldu. Bu on beş kişiden hiç birinin hüsnüniyet ehlinden olmadığı biraz sonra beyinlerinde boğaz boğaza zuhur eden rekabet kavgasından anlaşıldı. Vekil namzetliği iddiasiyle bunlar böyle dışarıda boğuşurken, haremde hanımefendiyle matem sinezenliği yapan kadınlar, o, ah, vah arasında münasebet düşürebildikçe kimi biraderinin, kimi zevcinin istikamet ve dirayetini, ehliyet ve namusunu medh ile vekâlete lâyık

dünyada tek adam varsa o falanca olduğunu saç yolarak, yaş dökerek anlatıyorlardı.

Bu gürültü aylar, senelerle sürdü. İşi düzeltmek için hanımefendi birkaç vekil tayin etti; oğlu Hâmiyi visâyeti altına aldı. Bu dul kadına yol gösterenin akıl öğretenin haddi hesabı yoktu.

O ilk kargaşalık esnasında ne kadar mücevher mahfazalarının boş kalmış olduğu, ne kadarının takımıyle aşırıldığı, ne kadar kıymetli pırlantalar değiştirilerek yerlerine âdi taş parçaları konulduğu çok sonraları anlaşıldı.

Fuzûlî mal ortaklığına üşüşen kimselerle uğraşılarak kapanın elinde ne kaldıysa kaldıktan sonra vilâyettan merhumun akrabası namiyle hiç o zamana kadar yüzleri görülmedik, isimleri işitilmedik herifler, yeğenler, dayızadeler, teyze hala oğulları zuhur etti. Bunlar evvelâ efendi merhumun nikâhlı karısı Fîrûze hanım üzerine ettiği hibe ve ferağı tanımamaktan, anın fâsit bir muamele olduğundan tutturarak tepesine göz ermez azîm bir dâva kapısı küşadiyle nikâhı sahih addetmediler. «Hâmi. Şâdî efendi merhumun sahih sulbunden gelme evlâdı değildir» iddiasına kalkıştılar. Bu müddeiyatla da kanaat edemiyerek «Fîrûze cariyedir. Mirasla bize mal olmuştur. Binaenaleyh Hâmi de kölemizdir. İkisini de satacağız» a kadar ileri vardılar.

Bu herzegûyane iddialar sonra ait olduğu mahkemeler canibinden reddedildi. Fakat dâva o mertebe şümul peyda etti. o kadar şekillere girdi ki efendiye karabet iddiasiyle vilâyetlerden gelen zevattan her biri uğraşabildiği kadar uğraşarak İstanbuldan ayrılmağa mecbur olduğu esnada bu dâvayı ilerletebilmiş olduğu derecesinde akrabasından birine ciro ederek buradan öyle savuşurdu.

Senelerden sonra dâvacıların iddialarının butlanı zahir oldu; hakikat tebeyyün etti amma bu hukukunu müdafaa keyfiyeti Fîrûze Hanımefendiye kaça mal oldu? Hemen

servetinin bir sülüsü bu yolda elden çıktı. Yedlerinde muntazam senetlerle pek çok ta alacaklı zuhur etti. Çiftliklerin, hanların çok kısmı sarraflarla, mürabahacılarla muameleli çıktı. Efendi merhumun misli hükmüne girmiş o azim servetin ilişiklerden kurtarılarak sahih malı olarak zevcesiyle mahdumunun yedine geçen kısmı mecmua nazaran ancak beşte bir nisbetinde bir şeydi.

Şâdi Efendi merhum gibi servet sahiplerinin yani bir defa ismi zengine çıkmış olanların halk arasında ekseriya serveti mübalâğalı telâkki olunmak tuhaf bir âdettir. «Zenginin malı züğürdün çenesini yorar» meseli meşhurdur. Demek ki mal ve mülk sahiplerinin servetlerinin tahmini ile vakit geçirmekten lezzet alan «lira» mütehassirleri onu keselerine indirmekten mütevellit yeis mahrumiyetlerini -şunun bunun mübalâğakârane servetlerinin tadı ile ağız ballandırarak- tâdile uğraşıyorlar.

İşte böyle etraftan malına pertevsiz ile bakan züğürtlerin büyültmeleri ile bir kaç milyon lira sahibi zannedilen Şâdi Efendi iratlarının mecmu kıymeti ancak beş atlı yüz bin liraya baliğ olabilen bir zattı.

Kaptan kaba boşaltılan bir mayiin azalması gibi zevçten zevceye, pederden evlâda intikalinde bu servet te küçüldü. Borçların tesviyesi, dâvaların rüyeti hâsılı yel üfürdü, su götürdü. Firûze Hanımefendiyle Hâmi Bey ancak ellişer bin liralık bir servet sahibi olabildiler. Herkesin «Milyonlar» tahmin ettiği altınların «süzüntüsü» böyle hulâsanın hulâsası yüz bin liraya tenezzül etmişti. Fakat hariçten yine işin doğrusu bilinemiyerek bu ana oğulun servetleri pek mübalâğalı telâkki olunuyordu. Müstesna bir güzelliğe malik, yirmi üç yaşındaki Firûze servetin güzelliğe, güzelliğin servete revnak vermiş olmalarındaki mucizekâr hassalarını bildiğinden cemâlinin bir de şöhretine servet karıştığını duydukça memnun olarak sâmân ve yesârı hakkındaki halkın bu büyültmesile mütenasip gö-

rünecek bir maişet kapısı açtı. Kışın Beyoğlunda, yazın yalıda ikamet ediliyordu. Haremin tantanası hiç bozulmadı. Selâmlıktaki hizmetkârlar pek eksilmedi, «Lando» rahat ve genişliğine, «Kupa» lüzumuna, «Fayton» hafiflik, ve ferahlığına mebni elden çıkarılmadılar. Yağızların boyun kırışları kesme kuyrukları, kırların yumuşak başlığı hoşa gittiğinden hemen ahır boşalmadı. Konakta yalıda her şey yerinde, nüfus mikdarı evvelki halinde gibiydi. Bu gürültü içinden eksilen yalnız bir ihtiyar efendi olmuştu. Merhumun mübarek eliyle diğtiği fidan günden güne büyüyor, babasının acısını unutturuyordu.

Serveti cemâlinden, cemâli servetinden baskın Fîrûzenin milyonlara malik zannolunan bu genç dulun şöhret bahsi, büyük küçük meclislerde söz ziynetine medâr oluyor, her yerde bir türlü vasıf ve tefsir ediliyordu. Ûlâdan, ednadan izdivacına talip olanların mikdarı yüzleri geçti, binlere vardı. Âdeta hanımefendiye deste deste istidanameler takdim olunuyordu. Bayılanın, ölenin, tutuşanın, yananın kesreti hakkındaki mübalâğaya hem yar, şaşıyordu hem ağyar.

Firûze, izdivacına nail olmak için etrafında böyle kırılışanlara gülüyor, hiç birini kendine lâyık bulmuyordu. Efendinin kısa süren matemi bittikten, ağlanabildiği kadar ağlanıp âdet yerini bulduktan sonra nöbet eğlenceye, zevke, safaya, gülmeğe, oynamağa geldi. Fakat merhum da büsbütün unutulmıyarak müteaddit camilerde güzel sesli hafızlara hatimler indirtiliyor, mevlûtlar kıraet ettiriliyordu... Beri taraftan birbirinden güzel sekiz on genç cariye alındı. Her birinin isti'dadı tetkik edilerek kiminin eline keman, kimininkine ut, kanun, tanbur, def verildi. Ayağına hafif olanlar raksa ayrıldı. Bir ikisi piyano başına geçirildi. Bunlara da flavte keman ilâve edildi. Alaturka, alafranga iki takım tertip olundu. Memleketimizin sazda, sadada, piyanoda, «Viyolon» da teferrüt etmiş musiki üstat-

larından en namlıları bu kızların talimine tâyin edildi... Hey hey mi hey hey!... Medet mi, medet!.. Bambum mu bambum!..

Haftada bir iki gece yalının kafesleri fora... Her pencerede başka nevi bir donanma varmış gibi türlü renkte ziyalar denizin rakik dalgaları üzerine nurlar saçarken piyanoya, kemana, flavteye refakat eden ihtizazlı, gönül gıcıklayıcı lâtif bir kadın sadası en meşhur bir operanın ruhu çırpındıracak, teessürlere düşüren bir parçasını kâh hazin, kâh şedit nağmelerle okuyarak arkadaki koru'da o ma'keste sanki mevhum bir rakiple yarışırdı.

Bir müddet sonra, mükemmel bir ince saz takımının kârları, semaileri, besteleri, şarkıları, gazelleriyle bezmde başka bir halet, nağmede müessir bir samimiyet, neş'ede diğer bir vect ve istiğrak peyda olurdu. Dinleyenler yavaş yavaş alaturka ağır havalarımızın te'siriyle mest olurken birdenbire kemançenin, kemanın yaylarından udun, tanburun tellerinden, deftlerin şakrak zillerinden bir raks havasının meselâ: «Bülbül olsam kona da bilsem dallara» şarkısının kıvrak, sıçratıcı, nağmeleri avuç avuç bir neş'e yağmuru gibi ortalığa saçılmağa, en uyuşuk gönülleri raks hevesine getirmeğe, bilâ ihtiyar bellerde omuzlarda titremeler peyda ve meclisin âheng havasını ihtizaz dalgalariyle neş'elendirmeğe başlayınca, sırma saçaklı serpme pul fistanlı iki raks perisi meydana fırlıyarak fistanlarının renginden alev almış zannolunan penbe yanakları üzerinde kesik Avrupa kâkülleri o «Ya hey» sadalariyle muttariden yayılıp yayılıp toplandıkça gözler sözüle süzüle gümüş gerdanlar sağa sola kaydıkça, sinelerden kabaran o ikişer taze göğüsler sığınacak kucak arar gibi titreye titreye ortalığı zelzeleye verdikçe, seyir edenlerin akıl çenberleri zivanelerinden karış karış oynar yine yerini bulurdu. Böyle sazlar neş'e püskürür, rakkaselerin, gözleri süzülür, avizelerin, fanusların pırıltıları altında irili ufak-

lı kadehlerle renk renk meşrubat içilirken âhengi dinlemek için bu darphanenin önüne toplanan kayıklar, sandallardaki meraklılar arasında Firûze Hanımefendinin şu safaperestane maişet tarzı hakkında bin türlü dedikodu deveran ederdi. Ezcümle hanımefendi beğendiği delikanlıyı ağırlığınca altına garkediyormuş kabilinden şayialar bir takım eli boş zanparaların gece rahatlarını ve uykularını ihlâl ile rüyalarında mütemadiyen altın madenleri görmek, kendi vücutlerinin ağırlığı nisbetinde kütlelerle tartılmak gibi vehimlere uğramalarına sebep olmuştu.

Üç çifte şık kayık hazırlanıp ta arkaya serilmiş ipekli al ihramın sırma saçakları denizin mavi sâkit sathında izler bırakarak sırma işlemeli al çuha saltalı, burma bıyıklı üç tuvânâ hamlecinin bol yenli hilâli gömleklerden uzanan adeleli bazularının himmetiyle kayık bir tüy hafifliğiyle kayıp giderken içindeki kuş tüyü döşemeye yaslanmış o sanem zibâ uzaktan vücudü pek farkolunamıyan o «puf» yaşmaktan irtisam eden ince kaşlarına toplu, penbe, rakik dudaklarına canlar dayanmazdı.

Firûze Hanımefendi karşısına bir cariye alarak deniz tenezzühlerini ekseriya bu suretle icra ederdi.

Hanımefendi Göksuya gitmeğe azmederse bir düğün evi gibi orası şenlenir, azimeti Kalendere teveccüh etse bu güzellik seyyaresinin hüsün câzibesine tutulmuş vurgunlar hep o tarafa dökülürlerdi.

Hâmi Beyefendinin tedris ve ta'lim işine müteaddit hocalar tâyin olundu. Fakat çocuğun zaâfı, çelimsizliği validesini pek büyük endişelere düşürdüğünden talebenin muallimlerin sözlerini dinlemesi değil, hocalara küçük beyin emirlerine tebaan bir nevi tedris usulü ihtira eylemeleri tenbih edildi. Şakirt hiç sıkıştırılmıyacak. İsterse dersine çalışacak, istemezse çalışmayacak. Meselâ «(nasara) ne kelime?» sualine çocuk «ismi fail» derse bu yanlış cevap şöyle alkışlanacak: «Maşaallah beyim!. Suphanallah efen-

dim! Bu ne zekâvet! Evet ismi faildir. Fakat şu da hatırınızda kalsın ki.. nasara ara sırada fiil mazi olur.»

Denecek, şakirt «nasara» nın fiil mâziliğini kat'iyen kabul etmiyerek bu yanlış çıkarılmadan müteessiren ağlamağa başlarsa muallim derhal istifayı kusur edecek ve «nasara» için dünyada bir şey olmak münasip ise onun da ancak ismi faillik olacağını itiraf eyliyecek. Derse oturmazdan evvel şakirdi doktor dikkatle muayene ederek o günkü sıhhî vaziyetine nazaran ne kadar müddet derse tahammül edeceğini tıbben tâyin bu emirde hocaya hususî talimat ve tenbihat ita eyliyecek.

Muallimlerin hele Arabî hocalarının bir çoğu tedris şartlarının bir türlü muallimlik haysiyetiyle tevfik edemiyerek hizmetlerini terkeylediler. Sekiz on hoca tebdilinden sonra Firûze Hanımefendi mahdumuna nihayet aradığı gibi muallimler buldu.Bu sonraki hocalar her akşam baklavayı böreği bulunca «nasara» dan ziyade beyin mizacına hizmette kârlı çıkacaklarını anladılar. Bütün tasrifleri şımarık talebelerinin kendi reyine havale ettiler. Kendileri var *himmetlerini sofra* başında kollarını sıvayarak kaymaklı baklavanın gücenmez bir tarafından yakalayıp her noktasına hulûl edinceye kadar balı içinde üstadça çevirerek haydi selâmet ola mideye göndermek cihetine sarfa koyuldular. Ve bu tedris usulünü her şeyden tatlı buldular.

Hocaların tatlıya puf böreğine karşı bir kere bu zâfları tebeyyün ettikten sonra Hâmi Bey irili ufaklı köle ve cariyelerini etrafına toplar, zavallı hoca efendinin gözlerini bağlıyarak yalının o geniş sofalarında körebe oyununa kalkardı. Muallim yediği tatlılar burnundan gelinceye kadar koşar, bu yorgunluğun acısını o akşam ya revaniden, ya muhallebiden çıkarmağa yemin ederdi.

Sofra başına oturunca:

— Yine bugün derse bedel körebe oyunıyle vakit ge-

çirdik. O kadar koştum o mertebe yoruldum ki karnım boş torbaya döndü.

Sözleriyle o akşamki taama istihkak derecesini herkese tasdik ettirmek ister, sonra kollarını sıvar, sözlerini tasdik etseler de gık deyinceye kadar yerdi etmeseler de.

Fransızca hocasının o yalıdaki muallimlik sergüzeşti büsbütün başka türlü cereyan etmişti. Her şeyin hâlisiyetindeki makbuliyet eskiden beri tecrübe edilmiş bir hakikat olduğundan ismini Pola, Piyere, çıkararak başlarına «Şapo» koyup gramersiz bir lisan, (dibinden) bozuk bir aksanla hocalığa yeltenen yakası yağlı, havsız redingotlu tatlı su frenklerine pek o kadar ehemmiyet verilmiyerek Hâmi Beyefendiye Fransız oğlu Fransız bir muallim taharri edilmiş ve böyle milliyet ayarı tastamam bir tanesi de ele geçirilmişti. Zavallı Mösyö Jan o yalıdaki hocaların dalkavuklukla muallimlik arasındaki hürmetsiz mevkilerinden haberi yoktu. Henüz bir kelime Türkçe de bilmiyordu. Kâhya efendi tercüman vesatatiyle muallime, şakirdi Hâmi Beyin sıhhî ve aklî ahvali hakkında bir mikdar malûmatı mütekaddimeden sonra çocuğu sıkmıyarak gayet nazikâne tedris etmesi lüzumunu anlattı. Muallim cenapları silindir şapkasını bir sandalye üzerine ağzı yukarıya ters koyarak vâki olan tenbihe tevfikan bütün frengâne beşâşetini ibzal ile derse başladığı günü muzip çocuk yanındaki küçük köleye parmağiyle şapkayı göstererek pek lâzımlı bir şeye benzetmiş ve teşbihteki zarafete ikisi de gülmekten kırılmışlardı.

Hoca Türkçe bilmediği için şakirdinin sanayii teşbihiyedeki bu maharetine intikal etmeksizin o yalnız çocuğun siniri tuttu zannederek bir müddet dersi tatil eylemiş ve o kahkahalar arasında donuk bir çehre iraesiyle çocukların neş'elerini bozmamak için kendisi de mümkün mertebe gülmekten geri durmamıştı.

Mösyö Jan bir gün sofaya çıkarak mendil ile gözleri

bağlanmış Türkçe hocasının bir alay çocuğun ortasında sıçradığını ve curcunayı ayuka çıkaran çocukların hocaya karşı yumruklarını birbirine vurarak:

— Ebeme pilâv pişirdim. İçine sıçan düşürdüm...

Avaziyle bağrıştıklarını görmüştü. Ne pilâvdan, ne de içine düşürülenden bir şey anlamıyarak o yalnız çocuklara vücut «ekzersiz» i yaptırılıyor zanniyle bu ikinci vazife için hocanın ne mikdar maaş aldığını merak etmişti.

Fransız muallimi artık ufak tefek Türkçe kelimeleri anlamak iktidarını peyda edince Hâminin arsızlığına tahammül getirememeğe başladı. Bazan hiddetlenerek:

— Yok sen profesör!.. Ben profesör!.. Yok ben çocuk, sen çocuk...

Kabilinden anlaşılmaz tekdirlere kalkışırdı. Bir gün derste hoca şakirdine (être) yardımcı fi'linin (Mâzî-i-gayr-i-mahdud) unu sordu.

Hâmi:

«je suis été

tu es été

Il est été ilâahire suretinde okumağa başladı. Hoca pürhiddet kesilerek Fransızca hiç böyle sığa bulunmadığını bunun doğrusu «j'ai été» olduğunu biraz sertçe bir tavırla şakirdine ihtar etti. Hâmi hiddette hocasını birkaç kat geçerek kıpkırmızı bir çehre ile:

— Doğrusu benim okuduğum gibidir! Evet!. «je suis été» dir işte!

— Ah mondiyö! Ben hata söylüyor?

— Hata söylüyor...

— Gramer kitap yanlış yazmış?

— Evet grameriniz bütün bütün yanlış yazmış?...

— O Dieu des bêtes... Sen dokuz, on yaşta bir Türk çocuk biliyor o kadar ki Fransız «Grameriyen»ler bilmiyorlar böyle?..

— Çok lâf yok... Doğrusu «je suis été» olacak! Anladın mı sinyor patates?..

— Ben patates?

— Ben olacak değilim ya sen!.. Baban da bayır turpu?

— Benim baba bayır turp?.. Bu bana dolu bir «ensult» (hakaret)

— Hımbıl! Lâf boş olacak değil ya elbette dolu olacak.

Fransız gözlerini dört açarak:

— *Allons donc imbécile! tu désires que nous changions notre grammaire pour te plaire.*

(Haydi oradan ahmak!.. Sana hoş görünmek için «gramer» imizi değiştirmemizi mi arzu ediyorsun?)

Hâmi «Enbesil» hitabını işitince hemen balık gibi yüzüstü odanın ortasına upuzun atılarak ağlama ile yangın kulesi bekçilerinin velvele koparıcı «Nüii yaaaavûû...» nidaları beyninde uzun acı bir feryat kopardı. Çocuğun bu çirkin avazının fevkalâde bir veca veya büyük bir teessürüne delâlet ettiği yalı halkınca tecrübe edilmişti. Gûya hanenin bir tarafı vehleten parlayıvermiş gibi bu sadayı işiten elinden işini bırakarak küçük beyin imdadına şitap etti. Odanın içi hemen yarım dakikada başları örtülü örtüsüz kadınlar, bir çok uşaklarla doldu. Daha maddenin hakikatı ne olduğu anlaşılmadan Firûze Hanımefendi:

— Evlâdıma ne yaptınız? Herifler karılar söyleyiniz bakayım? Yavrucuğuma ne oldu?

Gibi acaip istifhamlarla kalabalığı yararak odaya girdi. Bir nârâ ile bütün yalı halkını başına toplıyacağından emin olan Hâmi haykıra haykıra Fransız hocasına acaba ne ağıza alınmaz galiz küfürler fırlatmıyordu! Biri bu küfürleri dikkatle dinliyeydi bu kadar müstehcen ta'biratı o

yaşta bir çocuğun nereden ve nasıl öğrenmiş olduğuna hayret ederdi.

Firûze Hanım:

— Doktor nerede? Yavrum hiddetle tıkanacak? Bayılacak!. Canım kâhya efendiyi bulun. Ben ona çocuğun celâllı olduğunu frenge anlatsın demedim mi?

Hâmi hocasına söver iken validesi kemali şefkatle alnından, yanaklarından okşıyarak:

—Eh yavrum!. Eh gülüm!. Evet. Evet dediğin gibi olsun meleğim. Oh. Oh. Pekâlâ.

Kâhya efendi yetişir. Doktor gelir. Küçük beyin sinirlerini yatıştırmak için kordiyaller tertip olunur. Nihayet hoca ile şakirt beynindeki ihtilâl sebebi anlaşılır. Hep çocuğa hak verildiğini, bütün ona itimat edildiğini görerek iştiğrap içinde kalan muallim o kalabalığa hitaben:

— Bu çok ayıp... Ne vakit bir çocuk bağırıyor bu kadar adam geliyor. O ne söyliyor hep inanıyor, yalnız çocuk değil. terbiye yok... Siz hep yok...

Hâmi bağırarak:

— «Enbesil» onun kendisidir. «Jai été» değil, «je sui été» dir işte.

Kâhya efendi hocanın kulağına:

— Mösyö Jan rica ederiz. Çocuk ne derse sen de öyledir de!!..

— O... Bu çok «drol»... Çocuk ne vakit diyor kâhya efendi baba dört ayak vardır. Kulaklar yüksektir. Biz inanacak ki böyledir.

Hanımefendi bir aralık ortadan kaybolup yine gelir. Mösyö Janın eline hafiyen lâakal on beş lira kıymetinde bir altın saat sıkıştırarak yavaşça:

— Rica ederim kuzum Mösyö... Sözünü geri al. Çocuğun dediğini tasdik et. Yavrumun kanı başına sıçramış.

Mösyö Jan saati görünce hiddetlenmekle kabul etmek beyninde muhayyer bir tavır ile:

— Yok madam efendim hanım!.. Siz böyle benim ahlâk bozacak yerde ne vakit onun ahlâk yapıyor daha iyi oluyor.

— Mösyö pek ziyade rica ederim.

— Her ne vakit bir karı yalvarıyor. Biz olur diyor.

Muallim çocuğun önüne giderek:

— Ben yanlış yaptı. «verbe être» «passé indefini» yok «jai été» fakat «je suis été» benim bu yanlış affeder.

Hâmi bu galebesinden mütevellit bir istihkarla:

— Ya ben sana demedim miydi? Mırmırık boza suratlı herif?..

Mösyö Jan «Galile» ye «Enkizisyon» mahkemesi huzurunda sözünü geri aldırdıkları gibi bir çocuğun hatırı için hakikatı inkâr ettikten sonra hemen kendini bahçeye attı. Orada cesim bir şemsiye gibi kanat açmış bir fıstık ağacının altında denize karşı nargilesini gırıldatan Farisî hocasiyle gözlerini süze süze her yudumu göbeğine kadar çekerek kahve içen Arabî muallimine tesadüf etti. Bunlar gülerek Mösyö Jana hüsnü kabul gösterdiler. Hâminin bu densizliği onlar için yüz defa olmuş ve tecrübe edilmiş vak'alardandı. Arabî hocası kahveyi yere bırakarak:

— Müsü!.. Bu yalıda öyle muntazam ders okutmak yok... Çocuk ne derse öyle olacak... Yemekler güzel, hem bol, bana âlâ yahni, kaymaklı nefis tatlılar. (*Farisi hocasını göstererek*) Mürteza Efendi için cilâv, zerdeli hindi, sana mükemmel buyyon, lezzetli büftek bunları yemeli, ba'dehu bu ağacın altına oturup kahveyi sigarayı da çekmeli... Dikkat olunacak noktai mühimme yalnız ders esnasında çocuk «masdar» a «emr-ihâzır» dır dese zinhar zıddına basmamalı. Derhal tasdik etmeli. Bak sinyor cenapları bu konakta bir âdet vardır küçük beyle zuhur eden ilk münazaada hocayı itma için eline bir altın saat verirler. İkinci patırtıda on lira, üçüncüde kapı dışarıya defederler. Biz Mürteza Efendiyle saatleri ve badehu al-

tınları aldık. Şimi beyi gücendirmemeğe gayretle keyfimize bakıyoruz.

Farisî Hocası marpucu ağzından çıkararak rehavetkârane uzun bir tebessümle başını sallıya sallıya:

— Hiç böyle tuhaf püser daha görmemişem. «Derse dikkati yoktur. Lâkin zekidir. Geçende ister idi ki beni hiddete getirsun, ders esnasında iddiaya başladı ki «amuhten» masdarı (armut) tan alınmıştır. Ve mânası da çok tatlı olmak demektir.

Arabî Hocası — V'Allah meseleye ağzım sulandı Mürteza Efendi.

— Ben saati koynuma koymuşem. Liraları keseye atmişem. Bilirem ki gayri kalan kovulmaktır. Amuhtenin muşmuladan iştikakını iddia etse daha redde mecalim yok. Cevap ettim: «Beli beyim, yahşi söylüyorsen. Pek doğru. Amuhtenin aslı armuttandır. Biraz daha büyür isen ebullûgat olacaksen...» Bu sözüme çok hoşlandı. Anasına méthounmuşem. Ertesi günü hanımefendi beni kapı ardına çağırdı: «Tedrisinden memnunum Mürteza Efendi. Çocuğu güzel okutuyorsen.» İltifatiyle beş lira ihsan buyurdu. Aliram liraları çekerem nargüleyi, dahası mene gerekmezdi köpeyoğlu!!

Mösyö Jan ancak yarı yarıya anlıyabildiği bu garip sözleri dinledi. Kendi kendine:

— *Je ferai autant que ces messieurs.*

«Yani ben de bu efendiler gibi yaparım» dedi. Bir müddet sonra Hâmi ile beyinlerinde zuhur eden ikinci bir ma'na ihtilâfında muallim cenabları cebine on lira atarak Fransız lisanının kavaidi esasiyesinden bazılarını inkâr etti. Beyefendinin keyfini yerine getirdi. Fakat maalesef üçüncü ihtilâfta Mösyö Jan diğer hoca efendiler kadar deryadil olamadı. Yalıdan kovuldu. «Valiz» ini bir hamala yükletip kapıyı çıkarken Hâminin irili ufaklı köleleri,

cariyeleri bütün lu'b ve rezaletinin hüddâmı yumruklarını birbirine vurarak:

—Sen yok profesör! Ben profesör!.. Ben yok çocuk sen çocuk...

Yaygaralariyle koğulan hocayı sokağa kadar geçirmek suretiyle muallimlik hakkında şu son hürmeti de esirgemediler.

Milliyetçe Fransız olan hocaların inatları Mösyö Jan gibi bir kaçında tecrübe edildi. Artık o lisanı okutmak için bir rum bulundu. Nikolayidi Efendi mizaçkirlikte Arabî, Farisî muallimlerini fersah fersah geçti. Eski ve yeni lisanlarda âdeta allâme olan bu zat besbelli para kazanmak lisanını, âlimi olduğu ölmüş dilleri kadar kuvvetli bilemediğinden ilim sermayesine rağmen uzun müddet boş kese, boş mide orada burada sürünmüştü.

Öyle ferah bir yalıda kendisine mükemmel bir oda tahsis edilerek çoktanberi hasretini çektiği sıcak çorbaya, sulu pirzolaya kavuşunca şakirdinin hatırı için, değil gramer kavaidi tebdil etmek, «Eyfel» kulesi muzıka ile vals ediyormuş deseler, kuleyi oynarken gören ilk şahit kendi olduğunu iddiadan sıkılmıyacak bir hale gelmişti.

Akşam üzerleri fıstık ağacının gölgesi altında Arabî hocası sigarasını, Farisî muallimi nargilesini, içerek keyif çatarlar ve Nikolayidi efendi kilercinin hazırladığı işret tepsisinden kadeh kadeh «duziko» yu yuvarlıyarak o nefis mezelerin intihabı meselesinde saniyelerle yorulurken bu üç muallim o gün Hâmi Beyin keyfi için yine ne kadar lisan kavaidi baltaladıklarını birbirine hikâye ederek gülüşürlerdi.

3

KELBİYUNDAN BİR FEYLESOF

Firûze Hanımefendi, başlangıcını bir nebze hikâye ettiğimiz öyle bir hayatın zevk yorgunluğu ile yüzü buruşmuş bir kadın, mahdumu Hâmi Bey ise işte böyle dandini beyim, hoppala paşamla terbiye görmüş bir gençti. Bu ailenin Şâdi Efendinin vefatından sonraki her türlü terazi, tartı haricindeki sefahetperestane maişeti ancak dokuz on sene kadar devam edebildi. Çiftliklerin çoğu satıldı. Kalanlar sarraflara terhin edildi. Hâmi on beş, on altı yaşına girdiği zaman umum varidatları ayda yüz elli, iki yüz liraya kadar inmişti ki bu tenezzül ana oğulun dokuz on sene sürdükleri sefihane hayata nazaran âdeta acınacak zaruret, çekilmez bir fukaralık demekti. Meşhur meseldir: Kırk senede bir zengin fakir, bir fakir zengin olmaz derler. Bu meselin söylendiği tarihde besbelli bugünkü borsalar, piyasalar, fundalar yokmuş. Çünkü şimdi servet, sermaye ve ticaretinin parmakla gösterilecek kadar genişliğiyle meşhur olan bir zat bir telgrafla birkaç dakika içinde iflâs ediveriyor. Yine böyle piyasa muamelesinde isim ve şöhreti pek maruf olmıyan bir diğeri de çarçabuk zengin olabiliyor. Demek eskiden insanlar ağır ağır zengin olurlar, yavaş yavaş fakre düşerlermiş. Fakat bu meselin el'an bazı ailelerce de bir tatbik ciheti bulunabilir. Ezcümle işte Şâdi Efendi merhumun ailesinde görüldüğü gibi pek sıkıştıkları bir zamanda Firûze Hanım gayet kıymettar bir top şal, büyük kıratta bir yakut yüzük, daha bunlara benzer şeyler çıkararak gizlice sattırır, yine günle-

rini gün etmek imkânını bulur idi. Birkaç sene de böyle geçti... Çalgıcı halayıkların gençleri satıldı; ihtiyarları çırak çıkarıldı. Musiki, raks, dans hocaları savuldu; erkek, kadın hizmetkârlar, seyisler, aşçılar hemen beşte bir nisbetinde azaltıldı. Yeniden yeniye akarlar elden çıkarak varidat bin lirayı tutmamağa başladı. O zamana kadar Hâmi de yirmi dört, yirmi beş yaşını buldu. Beyoğlunda ve şurada buradaki muâşekalarını pek ileri bir dereceye vardırdı. Firûze Hanım şimdiki servetlerinin artık müsaade edemiyeceği bu israflara bir netice vermek için belki avunur hülyasiyle oğlunu evlendirdi. Saffet Hanımı buldu aldı. Gelin Hanım o derece semirmezden evvel hakikaten emsaline nadir tesadüf olunur güzellerdendi. En ziyade merak ettiği, heves gösterdiği bir şey ile üç dört aydan ziyade meşgul olamamak yaradılışında bulunan mahdum bey zevcesinin ahmaklığına, câhilliğine, saflığına artık tahammül edemez oldu. Firûze Hanımefendinin böyle kadınların en câhillerinden bir gelini seçmesinin sebebine kimsenin aklı ermedi. Kayın valde hanım, bu intihabındaki hikmeti kendinden soranlara:

— Yaşı küçüktür; kendim talim ve terbiye ederim; bu güzellikte bir kıza her zaman tesadüf olunmaz; tamaiyle Saffeti oğluma aldım. Fakat gelinim o kadar mahdut istidatlı çıktı ki kendisine bir şey talim ettirebilmek şöyle dursun vücudüne kadın kıyafetine benzer bir elbise bile giydiremedik. Cevabını verirdi.

Ailenin esrarına vâkıf olduklarını iddia eden bazı kimseler Firûzenin bu cevabına kalben gülerlerdi. Çünkü onların zanlarınca bu intihabın hikmeti evin içine pek gözü açık bir gelin getirmek kaynananın işine gelemiyeceğinden başka bir şey değildi. Firûze gençliğindeki muaşekalariyle dillere destan olmuştu.

Pek taze dul kalmışken tekrar evlenme tarafına yanaşmaması bu kadının hayat tarzını bir takım kötü tefsir-

lerle muahaze edenlere hak verdiriyordu. «bir kadının öyle hesapsız serveti, sürü ile âşıkı olduktan sonra koca namiyle hanesine bir kâhya, bir baş belâsı getirmesinde ne mânâ vardır?» kabilinden istihzalar ara sıra tâ kendi kulağına kadar gittikçe Fîrûze müteneffirane kaşlarını kaldırıp dudaklarını kıvırarak:

— Âlemde ne işsiz herzegûler var. Benim malımdan gönlümden başka düşünecek bir şey bulamıyorlar mı?

Sözleriyle herkesin bu ta'nına karşı surat asardı. Sonra sonra yaşı ilerledikçe aleyhinde dönen bu türlü zemmedilmekten müteessir olmağa başladı. Âleme karşı ahvâli mazbut görünmek, bu rivayetleri maişetiyle, harekâtiyle de tekzîb etmek arzusuna düştü. Lâkin anlatmak istediği şu salâh meyli ile de kendini kimseye beğendiremedi. O zaman öteki beriki:

— Galiba mal suyunu çekti; yüzü gözü de buruştu; artık kendini besbelli beğenen olmıyor da mecburî ehli perdelik taslıyor.

Demekten çekinmediler. Fevkalâde güzelliğiyle şöhret almış bir kadının güzellik baharı hazana erince o eski gönlünde bazan bir gurur bakiyyesi kalıyor. Zeval bulmaz zanneylediği o güzelliğine zamanın açtığı ilk rahneleri hemen tamire ve bu güç işdeki muvaffakıyetini kendi kendine temine uğraşıyor. Bir kere insan o mevsime girdi mi? Çok geçmiyor. karlar yağıyor, artık hayat kışının âmansız rüzgârlariyle hırpalanan o çehreyi tamir güçleşiyor. Bazan gözlerindeki görme hassasına, bazan aynanın eşyayı aksettirmek kudretindeki sadâkatine inanmıyor. Yüzüne bakanlara kendisi de sorucu bir nazarla mukabele ederek sanki : «Ben nasılım? Yine evvelki gibi miyim?» Diye sual ediyor.

Artık hüsnünün medhine dâir işiteceği yalanlardan, müdahenelerden hoşlanıyor; başka sebepler dolayısiyle ihtimal el'an kendine aşkını söyliyen, muhabbetine inandır-

mak isteyenler bulunuyor; hep bunları iğfal olunmak istiyerek dinliyor; bu tatlı rüyayı uzayabildiği kadar uzatmak hevesinden vaz geçemiyor; fakat bir gün kalbine bir sıkıntı geliyor, hissiyatına bir değişiklik ârız oluyor; âşıkının tavrındaki samimiyetsizliği, sözlerindeki yapmacıklığı artık nefsine karşı saklayamıyor; hemen aynaya koşuyor; o düzgünlerin, boyaların altından sırıtan yorgunluğu, buruşukluğu bütün o müthiş hakikatleri inkâra, tevile imkân bulamıyor; kendi kendine:

— Ben bitmişim!.. Bu çehre artık sevilemez, beni sever görünenler, güzelliğimin taravetini zeval bulmaz müstesna bir hilkat gibi göstermek istiyenler hep o, yüzüme gülenler, demek bir menfaat saikasiyle yalan söylüyorlar, beni aldatıyorlar.

Diyor. Böyle herkese maskara olmaktansa sevmemekliğin, hile ile sevilmemekliğin daha hayırlı olacağını itiraf eyliyor. Artık hayatının muaşeka faslını siyah bir perde ile örtmek istiyor. Fakat bu itiraf, aşktan sevdadan bu el etek çekme, bu mecburî yalnızlık öyle bir kadın için mânevi bir ölüm, âdeta bir intihar demektir.

Firûze Hanımefendi için hal aynen böyle vâki olmuştu. Kendine muhabbet arzedenlerin ifadelerinde mahsus olan yapmacık, artık gizlenemeyen bu hakikat muaşeka lezzetine bedel o derece ruhuna melâl eriştirici oluyordu ki Firûze bunu mâzideki zaferine kadınlık gururuna bir türlü yediremiyordu. Gönlünün tahayyül ettiği gibi bir erkek, bir delikanlı, heyhat evet bir genç zuhur edip te bu kadına, muhabbetinin samimiyetini inandıracak sihirkârane sevdasını arzetse, ah buna Firûze inanabilse, bu genç, bu hararetli âşıka bütün servetinin bakiyesini değil, bir ay devam edecek böyle bir sevda saadeti için ömrünün kalanını fedaya hazırdı. Fakat böyle bir âşıkın vücudüne ihtimal veremiyor, bunu uzun gecelerde sevda muhayyi-

lesi hakikatten dışarı vadilerde dolaşırken, muhal, ender muhal bir emel rüyası gibi tasavvur ediyordu.

Hâmi Bey İstanbulun bütün çapkınlık ve zevk mahallerinde bildiği gibi gezip tozduktan ve zevcesi Saffetten nefret derecesinde usandıktan sonra tahsilini tamamlamak (!) için Parise gitmeğe kalkıştı. Mahdum bey bu arzusunu bildirdiği zaman validesinde henüz o tarif ettiğimiz salâh meyli hâsıl olmamıştı. Birkaç âşıkla meşgul bulunuyordu. O aralık oğlunu başından savmayı kendi harekâtında serbest kalmak için daha faydalı gördü. Yine bazı emval terhin edilerek birkaç bin lira tedarik olundu; Hâmi baştan savuldu.

Valdesi İstanbulda, mahdumu Paristeki dilbazlık âlemlerinde orsa boca puyan olmaktalar iken Fîrûze Hanımefendinin havalanmış başından birkaç sevda geçti. Sadakatlerinden pek emin bulunduğu bir iki âşıkının muhabbet, hileleri, sahtekârlıkları belli oldu. Bunlardan birinin ilk hatasını affetti. Fakat o af olunan zat, cânânesinin bu yüksek affından mütenebbih olmıyarak ilk kabahatini gölgede bırakacak bir ikinci küstahlığa cür'et etti. Yine bozuşuldu; sonra barışıldı. Fîrûzenin aftaki mürüvvetinde, ötekilerin kabahatlerinin tekerrüründe pek ileri varmaları bu sevda keyfiyetini çok karıştırdı; sonra iş duruldu. Hakikat anlaşıldı amma, beş altı bin lira içine oynadı. Bu muaşekaların aile bütçesine açtığı rahneler, artık Fîrûzenin buruşuk çehresi gibi tamir kabul etmez bir hale geldi. Bu son acı tecrübeleri delâletiyle hanımefendi âşıkların nazarları artık o boyalı simadan çevrilip kesesine teveccüh etmiş olduğunu anladı. İşte bu geç anlayış üzerine delikanlı sevmekten vaz geçerek senelerle sahipkıranlığını ettiği o sevda muharebesinden çekildi. Fakat bu çekilişi samimi olmaktan ziyade, daha iştihaları var iken güçenerek sofradan kalkan çocuklarınki gibi bir infial eseriydi. İzzeti nefsini tamir edecek hürmetkâr kelimelerle bi-

risi hanımefendiyi tekrar aşk ziyafetine davet etse ihtimal daveti kabulde pek istiğna göstermiyecekti. Aşktan, muhabbetten bu zahiri nefreti süsüne, nizamına hiç halel getirmedi. Yine tuvaleti saatlerle sürüyor, yine akşam sabah tuvalet suları, pudra, boya kutuları boşalıyordu.

Hâmi Bey Paristen avdet edince valdesini işte böyle acayip bir namuskârlık mukallitliği halinde buldu. Şimdi yalıda hanımefendinin her sırrına mahrem, en sadık bendesi «Nedime» isminde genç bir Habeş vardı. Bir siyahla bir beyazın izdivacından mütevellit sütlü kahve renginde bir dadı kızıydı... Okuma, yazma ve el hünerlerindeki istidadı, söz hususundaki cerbezesi, hususiyle mizaçkirliği sayesinde Firûzenin tam mânâsiyle teveccühünü celbe muvaffak olmuştu. Hanımefendi sandık, sepetiyle beraber gönlünün anahtarlarını da bu kıza teslim etti. En ufak, en âdi işlerinden en mühim aşk meselelerine kadar hep o nezaret ederdi. O surette ki Firûze ilânı muhabbet edenler evvelâ Nedimeye kendilerini sevdirmedikçe hanımın gönlüne girmeğe muvaffak olamazlardı.

O ailenin hakikî serveti ne mikdara tenezzül ettiğini Nedime bilir. Mutat masraflardan hariç fevkalâde bir lüzum üzerine kıymettar eşyadan biri satılmak icap ederse onu gizlice çarşıya Nedime götürürdü. Bu Habeş kız, hanımına para tedarik etmek için çarşafının, feracesinin altında koynuna, koltuğuna sıkıştırarak bedestan, kuyumcular çarşısı mezatlarına ne kadar iğneler, yüzükler, altın küpeler, zarflar, daha neler, neler taşımıştı. Fakat otuz liraya sattığı bir şeyin yirmisini göstererek onunu cebine indirmekle hanımın emniyetini suiistimalden çekinmezdi. Firûzenin muaşekadan boş kaldığı zamanlarda ekseriya alım satım olmadığından Nedime daima bedestanları, kuyumcuları dolaşmak için hanımını sevda alışverişine teşvik eder, ve en ziyade masarifi mucip olan âşık bu kızın

hükmüne hanımının gönlünde en uzun müddet fermanferma olmağa lâyık görülürdü.

Yalıya gelen kadın misafirler içinden hanımının huzuruna hangileri çıkmak, hangileri çıkmamak lâzım geleceği gibi mühim işi Nedime tayin eder, ve görüşme esnasında bir bahsi çok uzatmamalarını, sözü teessüre bais olacak vadilere aslâ sevketmemelerini nezaketle ihtar eyler, ve ihtar hilâfında çal çenelik ile can sıkacak bir kadın olursa onu bir münasebetle odadan dışarı çıkarmanın kolayını bulurdu.

Bir kere kadının biri kara hummadan . vefat eden hemşiresinin nasıl öldüğünü bertafsil hikâye ile hanımefendiyi bayıltmış ve bu teessürden mütevellit asabî buhranı etibba bir ayda tedavi edememişlerdi.

Bu yalıda Nedimeden sonra vak'a erkânı sırasına gireceklerden biri de Şâdi Efendi merhumun hemşire zadesi şâir Revai Beydir. Girip çıkmadığı meslek kalmıyarak dünyanın her türlü soğuk ve sıcak rüzgârlariyle havalandıktan sonra nihayet o ailenin başına belâ kesilerek postu yalıya sermiş. kovmakla, tahkirle oradan uzaklaştırılması kabil olamamıştır.

Akşamları yarım okkaya yakın «dem» çeker. Fakat maazallah sarhoşluğu hiç çekilmez. Gıdası yerini bulup da gözleri döndü, ağzı da çarpıldı mı? Artık yanından kaçmalı. Hezeyanlarına tahammül olunmaz. Şiir namına yumurtladığı vezinden ârî, kafiyeden mahrum bir takım herzeler, edebe taarruzda Sürûrî «Hezliyat» ını manzum ahlâk risalesi mertebesine ilâ eyler. O yalıda en ziyade hiciv diline doladığı da Fîrûze Hanımefendiyle mahdumu Hâmi Beydir.Bu ikisini zem ve levme bir türlü doyamaz. Ayıklığında Kelbiyundan bir Feylesof, sarhoşluğunda külliyen edepten mahrum bir zirzop kesilir. Meryem Duduya dildadedir. Karıyı tenhada yakaladıkça ağza alınmaz şiirlerle ilânı aşk eyler. Dudu kızarır bozarır.

— Revani Bey, o ne ayıp laflardır ki bana edersin? Ben senin ağzına sığar bir kaşığım acep?

Tevbihiyle oradan savuşmak ister. Lâkin Revai:

Dudum Revani dedi beni tatlı buldu;
Bak nasıl anladı şaştım, lezzeti lahmimden.

Saçmasiyle mukabele eder.

«Revai» ellisini geçgindir. Fazlı irfanca kendinin âlim-ul-insan bir kutubuzzaman olduğunu rastgeldiğine müftehirane söyler. Nazariyatını bilâmel tecrübe ile kendi kaviince artık müstağni kalmadığı felsefi bir meslek yoktur. Hizmetçi makulesi cüheylaya karşı arada bir mütasavvifane sözler sarfeder. Ne dediğini galiba ne kendi anlar. ne de bir diğerine anlatabilir. «Yağmur yağıyor» deseler «Gözünden akan ondan başka bir şey midir?» sualini iradeder. Karşısındaki şaşırarak: «Gözümden akan nedir?» Diye sorarsa «bevil» diye pis bir cevap ile muhatabını hayrete müstağrak eyler. Sonra artık meselenin fenni tafsilâtına girişerek: «Bir senenin günlerile adetçe mutabakat teşkil etmek üzere insanın vücudünde ne eksik ne ziyade tastamam üç yüz altmış beş ve şu kadar küsur «çeşme» bulunduğunu ve bu bedeni manbaların her birinden «dem» «balgam» «safra» «sevda» gibi dört halitadan müteferri küsuratı ile üç yüz altmış beş türlü mayi' neb'an eylediğini ve Avrupanın cahil doktorlarınca bu ifrazattan gözyaşı. «bevil» «ter» vesaire kabilinden ancak birkaçı malûm ve üç yüz bu kadarı o zavallılar için henüz keşfedilmemiş olduğunu anlatır. Eğer muhatabını bu sözleri dikkatle istima edecek kadar şaşkın bulursa artık bahsi hiç ucu bucağı bulunmaz taraflara doğru genişletir. «Yer yüzünde mevcut nehirlerin her biri bir renkte damardır» dan teşrihe girişir. Bu renk ihtilâfının sebeplerini hikâye eder. Aslı kaynakların «süt» «şerbet» olmaları ihtimalâtından dem vururken bahsi küremizin cesametine

naklederek arzın kutrunun 12,732,814 metre bulunduğu her ne kadar ait olduğu kitaplarda mestur ise de bunun sekiz buçuk santimi fâhiş bir hata olduğunu hiddetlenerek iddia eder. Eğer muhatabı iz'an erbabından ve biraz da asabilerdense mesele buralara dökülmeden ya o, Revaiyi döver, yahut kendi ondan dayak yiyerek oradan çekilir.

Revai harâbâtî meşreptir. Saçlarının erken ağarmış olmasından, ve derbederliğinden dolayı hakiki yaşından on, on beş yaş büyük gözükür. Başına geniş bir arakiye, arkasına koyu renkli bir entari giyer, beline koca balgâmi tokalı bir kemer takar; kaç senedir makas tarak görmemiş beyaz saçları arakiyesinden taşarak yine taharet ve intizamdan mahrum beyaz sakalına karışır. Gece kendine loşça bir yerde tesadüf eden adam pek sağlam yürekli olmalıdır ki Hintli dervişlerine benziyen bu saçaklı babadan korkmasın. Zavallı Meryem Dudu gece bu umacıya rast gelmemek için kendi lisanından ne kadar bildiği dua varsa okur; bu korkuları hilâfına yalnın cinci meydanına nazire olan sofalarında bazan bu korkulukla gözgöze gelir.

— Ah işte odur; yine Revanidir. A, beyefendi birden görünce sizi tanıyamadım. İçime korku koydunuz. Fena saatten uzak olsunlar; zannettim ki onlardan birine rastlandım.

Sözleriyle dehşetini anlatan Dudunun bu son cümlesine sarhoşun verdiği cevabın burada tasrihi kabil değildir. Meryemin korkusuna şimdi biraz da hiddet karışarak haykırır:

— O uzun dilini içeri çekersin? Beni sarhoş mezesi karılardan sandın? Cin, şeytan olsan yine sana çarpılmam.

— Dudu, ben seni mutlak bir akşam çarpacağım!..

— Sokağa çıktığımda köpekler peşimden «hav» edôrlarsa ondan vicdanıma bir bulantı gelôr?. İşte senin sözlerin de tut ki o kabil «hav» lardandır.

—Dudu.. ben yalnız havlamam.. adamı yumuşak tarafından ısırıverirîm.

— Sokağın köpekleri «oşt» tan anlarlar da sen anlamazsın? Sana «oşt» edôrum.

— «Oşt» edersin amma gitmez isem ne yaparsın?

— Ağzımı icara koymamışım, bağırırım.

— Haydi bağır bakalım.

İhtariyle Revai Duduya hücum eder; Dudu üst perdeden bir yaygara koparır; av ile tazı gibi biri önde, diğeri arkada bir firar, bir takiptir başlar. Zavallı Meryem kalabalık bir odadan içeriye kendini atabilirse ne a'lâ!. Atamazsa vücudünün yumuşak yerleri Revainin dendan taarruziyle kabarır. Garibi şurasıdır ki Dudunun çabuk öfkesi geçer. Sarhoştan hanımefendiye şikâyeti pek ender vukubulur. Dudu kapı yoldaşlarına Revaiden şu yolda şikâyet eder:

— Görünüyor ki bu herif o ak sakaliyle beni için yüreğinden idare fitili gibi yanôr. İnsandan ziyade bostan korkuluğuna benzer. Bazı ileri geri laf edörsa aptaldır deyi tınmoorum. Fakat ısırmasına can dayanôr? Hanımefendimin hatırası vardır işte.. Öyle yerlerimi dişlemiştir ki günah çıkarırken papasa demekten âr duyarım. Revani bey feylesofların «sinik» cinsindendir. Türkçede ona «köpek feylesof», yoksa «feylesof köpek» yahut ki «köpoğlu feylesof» derler, ne derler? İyi bilmôrum; «Diyojen» de bu cins feylesoflardan idi. Fakat böyle kimseyi ısırdığı tevarihte okunmamıştır.

Meryem Dudu kırk beşini geçkindir; fakat dört beş senedir sinnini soranlara hep otuz dokuz cevabını verir; mümkün değil kırka atlıyamaz. Saçlarını boyar; başına bağladığı kenarı kendi renginde oyalı siyah yemeninin katmerlerine bir hususî intizam vermek için aynanın karşısında geçirdiği dakikalara bakılırsa Revainin dişlemesinden hem kaçtığı, hem davul çaldığı anlaşılır.

Meryem Dudu ile lâtifeperdazlığı böyle dil şakasından dişleme keyfiyetine bindiği sıralarda Revaiye bir eğlence daha çıktı. Modist Hezarın methettiği mürebbiye madam «Krike» yalıya geldi. Madam Krikenin yaşça Meryemden farkı kırk beş yaşını onun gibi ketmetmiyerek kemali cesaretle itiraf etmesinden ibaretti. Mürebbiye her gün tuvalet sabunlariyle yüzünü yıkamak merakından *yüzünün cildi pörsümüş, yanakları âdeta yanık gibi kızarmış,* kumral saçları yarı yarıya ağarmış, düz koyu renklerde pek sade elbise giyer, zayıf, uzun boylu bir kadındı. İlk geldiği günü madam Krikeyi Hâmi Bey tedris ve çocuk terbiyesi fenlerinden biraz imtihan etmek istedi. Ana, oğul mürebbiyeyi küçük salona kabul ettiler. Madamın terbiyekâr eline tevdi edilecek çocuk yani Hâminin mahdumu «Rıfkı» Bey çağırıldı: Mürebbiyesine takdim edildi.

Hâmi Bey mürebbiyenin fazlı ilmini anlamak üzere Fransızca şu suretle sual sormaya başladı:

— Madam! Gösterilen dersleri öğrenmeğe mukdim zeki bir çocuğu tedris ve terbiye kolaydır. Fakat hal bunun aksi zuhur ederse yani şakirdin çalışmak arzusu bulunmaz, nazarı dikkatini tahsile celbetmek mümkün olmazsa ne yaparsınız?

Firûze Hanımefendi oğlunun sureti tekellüm ve hal ve tavrından yine bazı ilim ve kemal incileri saçmağa başladığına intikal ederek bilmediği bir lisandan cereyan eden bu bahsi dikkatle istima ederse anlıyacakmış gibi oturduğu koltukta hususî bir vaziyet aldı. Madam Krike şimdiye kadar nezdlerinde mürebbiyelik ettiği ailelerden hiç biri tarafından bu yolda bir imtihana çekilmemiş olduğundan miyoplara mahsus bir işmizazla gözlerini buruşturup Hâmi*yi süzerek Fransızca:*

— Mürebbi, yahut mürebbiyelerin birinci vazifeleri terbiye ve tedrislerine tayin edildikleri çocukların zekâ, istidat, yaradılış meyillerini tetkik ederek tetkikat neticesi-

ne mülâyim düşecek bir terbiye usulü ittihaz eylemektir...

Hâmi kendi terbiyesindeki itratsızlığı gösterir bir istical ile:

— Madam!.. «edükasyon» kelimesinin aslı nereden geliyor? Size «edükatris» e bedel niçin tercihan «enstitütris» deniyor?

Beyin böyle bahisten bahse atlayıvermekteki söz değişikliğinden oğlundan evvel babasının terbiyeye muhtaç olduğuna intikalde güçlük çekmiyen mürebbiye muhatabını süzmek için gözlerini büsbütün buruşturarak:

— Pardon mösyö!. İlk sualinize vereceğim cevabı bitirmeden bir ikincisini irada kalkışmayınız.

Madam Krikenin cidden bir muallimeye yaraşan bu dürüştâne ihtarı beyefendinin biraz canını sıktı. Fakat kendi çocukluğundaki hocalar gibi öğreticilerle curcunaya çıkışan muallimlerin tedrisatından feyiz almak kabil olmadığı artık Hâmi beyce tecrübe edilmiş umûr sırasına geçmiş bulunduğu için Rıfkıya verilecek terbiyenin selâmeti namına bu defalık madamın bu sertçe muamelesine katlandı. Mürebbiye devam ederek:

— Bir çocuğun tahsile heves göstermemesi, dersine dikkat etmemesi başlıca iki sebepten neş'et eder ki bunlardan evvelkisi haylazlık, ikincisi ahmaklıktır. Bir çocukta tahsil kabiliyeti olup ta haylazlık, ve tenbellikle alûdelik tesiriyle çalışmıyorsa ona tahsil lezzetini hissettirmek için müteaddit usule müracaat olunur. Dikkatini derse celp emrinde uğraşılır. Ekseriya çalışmalar da heba olmaz. Fakat bu dikkatsizliğe sebep ahmaklık, yani zihnin tahsile kabiliyetsizliği ise, o halde çocuğun hilkati nakisesini tashih keyfiyeti güçleşir. Bu hususta da bazı usule, vesaite müracaat olunur. Lâkin faydalı semereler almak hemen muhal gibidir. Teşekkür olunur ki bu mertebelerde mahdut çocuklara nadiren tesadüf ediliyor. Bu bapta «Lük» der ki: «Böyle dikkate kabiliyetsizlik bir çocukta

görülebilecek nakiselerin en fenasıdır. Çünkü bu nakise hilkiyete, bünyeye ait olduğu için tashihi müşküldür.»

Madam Krike ahmak çocuklardan Fransızca hemen harfiyen şöyle:

La difficulté est plus grande, quand on a affaire à des natures tout à fait ingrates, et quand l'inattention est le signe d'une indifférence générale de l'esprit. (1) .

Bahsetmişti. Hâmi Bey madamın terbiye ve tedris usulündeki fazl ve ilmini valdesi Firûze Hanımefendiye anlatmak ve şu münasebetle Fransızcadan Türkçeye tercümanlıktaki hayret verici rüsuh ve maharetini göstermek üzere ağzını açarken sellemeh-üs-selâm salondan içeriye, kûşe-i-perdeden karagöz çıkar gibi Revai girdi. Sağ elinin beş parmağını açarak göğsüne yapıştırmak suretile hazıruna dervişçe bir selâm verdi. Balay-ı-sadrdan bir koltuğa diz çökerek oturdu. Madam Krike bu yeni gelenin dervişane kıyafet ve kalenderane meşrebinden ziyade koltuk üzerine diz çöküp oturmasına hayret etti.

Revai kovulmaz ki def ederek oradakileri alenî hiciv saçan dilinden tahlis kabil olsun. Bu herifin zıddına basmak ne kadar tezyif sermayesi varsa sarfına bir vesile hazırlamak, edepsizce sözlerine çanak tutmak demek olduğunu ana oğul bildiklerinden nâçar, kendisini mürebbiyeye: Felsefenin en yüksek kademesine erişmiş, fakat dünyadan geçmiş, kalenderilerin «Sinik» meşleğine salik akrabalarından fazıl bir filozof, mütasavvıf bir şair olmak üzere takdim ettiler. Revai lisanen tecavüzatta maruf haddi geçtiği, artık sözlerine tahammül edilmek kabil olmadığı zamanlarda keyfiyet Ali ağa isminde hassaten bu hizmet için tutulmuş bir uşağa havale edilir, Ali kelbî filozofu, boşboğaz Revaiyi susturuncaya kadar sopa ile döverdi. Fakat Revainin bu suretle tedibi gürültülü olduğu için ancak

(1) *Pédagogies Cabriel Compayré.*

senede birkaç defa vukua gelirdi. Madam Krike besbelli bir lâtife olarak:

— Fakat «Sinik» ler böyle mutantan hanelerde oturmazlar.

Dedi. Revai biraz Fransızca anlar, fakat muntazam söyliyemezdi. Mutadı daima garabet olan feylesof «Fino» gibi tüylerinin altından gülerek madamın bu sözüne Türkçe şu cevabı verdi:

— Hepimizin bu hanedeki oturuşumuz zaten muvakkattir. Yalıyı borçlular zaptettiği vakit ben kelbî felsefeme muvafık bir kovuk bulur tıkılırım. Fakat bilmem o zaman bu süslü hanımlarım, züppe beylerim nerelere giderler?

İşrete iptilâdan gırtlağının uğradığı haraplık tesiriyle filozofun nâ lâtif sadası âdeta bostan dolabı gıcırtısı gibi çıktığından madam Krike, nezdinde mürebbiyelik vazifesini deruhte etmek üzere bulunduğu ailenin iflâsa tekarrüp etmiş eski kibardan olduğunu anlıyamadı. Bunu anlatmamak için Hâmi Bey ortalığı söze boğmak kastiyle hemen lâkırdıya girişti. Revainin salona vürudu esnasında başlamak üzere iken başlıyamamış olduğu tercümanlığına ibtidâr ile validesine hitaben:

— Madam Krike cenaplarının mürebbiyelikteki fazla âlimane ifadelerinden anlaşılıyor. Çünkü dersine dikkat edememek hilkatinde bulunan çocuklar için şöyle söylüyorlar: «Ne vakit nankör tabiatlerle insanın işi bulunursa, ne vakit dikkatsizlik zihnin umumî takayyüdsüzlüğüne alâmet olursa o zaman keyfiyet daha güçleşir...

Firûze Hanımefendi bu bilmece gibi sözlere zihninde münasip birer meal bulmak için yüzünü buruşturur, gözlerini kırpıştırırken filozof Revai derinden bir göğüs geçirerek:

— Vay gidi tercüme... Vah zavallı Türkçe.. A yavrum Hâmi Bey! Bu senin tercümanlığın tıpkı orta oyunundaki

doktorun «ne vakit karın içerde var çok kalabalık, açarsın sağ tarafta bir pencere, yutarsın bir saplı süpürge» işte ona benzedi. Madamla olan mübahasenizin esası Rıfkının talim ve terbiyesi değil mi? Siz ondan ne anlarsınız? Valideniz hanımefendinin çocuk terbiye usulüne vukufunun derecesi işte sizde, bir tanecik oğlunda görülüyor. Nümune meydanda... Bu kadar hocalar tutuldu; seni okutmak bahanesiyle o heriflerin yedikleri tatlılar bir araya cemedilse alimallah bugün baklavadan bir yangın kulesi yapılır; ekmek kadayıflariyle bir çırpıçı çayırı döşenir; o kaymaklarla etrafına bir de duvar çevrilirdi. Sonra tahsilini itmam için Parise gittin. Oradaki tahsilinin yüksek mertebesini de deminki «ne vakit nankör tabiatlerle insanın işi oluyor» nevinden herzegûyane tercümelerinden anlaşılıyor. Maksat çocuğun tahsili için madamla mübahase ise o ciheti bana bırakınız; ben görüşeyim. Hem anlıyayım bakalım, mürebbiyenin felsefedeki göz açıklığı nerelere kadar varabiliyor?

Madam Krikeye hitaben:

— Madam!... Muva, parle ön pö fıranse.

Mürebbiye gülerek:

— Trebiyen, Mösyö, trebiyen!.

— Me, pa boku!.. Meryem Dudu bize edecek tercümanlık...

— Fakat efendim ben biliyorum güzel Türkçe. Çok vakit var ben burada sizin şehir. bir hıristiyan familya konak oturuyorum.

Filozof sevinerek:

— Bravooo!... Bravooo!... Boku anşante... Vuzet bon fam... bonfam.. e muva bon om... bon om... filozof sinik..

— Vıy... vuzet ön om tre bon... Ön eminan filozof...

— Setase franse... Artık Türkçe konuşalım.

— Siz nasıl istiyor öyle oluyor...

Revai (derûnî):

— Ben nasıl istersem öyle mi oluyor?.. Bu karı da pek kuru sinir gibi amma sarhoşluğuma tesadüf ederse belki ısırırım. Artık Meryem Dududan usanç geldi. Biraz çeşni değiştirmiş olurum. (Aşikâre) madam cenapları!.. Eski Yunan felâsefesinden «Krates» in tercümei halini bilir misiniz?

Mürebbiye biraz düşünerek:

— Vıy Mösyö! Krates lö selebr sinik. Kontamporen dö Polemon süksessör dö Ksenokrat dan lekol platonik.

— No Madam, pa boku franse an türk an türk...

— Pardon efendim. Ben «Krates» biyografı bir parça biliyor. Bu büyük filozof köpeklerden... «Diyojen» idi bunun hoca...

— Berhûdar ol madam.. Yirmi senedir şu mahallede senden başka «Krates» i tanıyan bir adama tesadüf edemedim. Alimallah evvelbeevvel eli öpülecek mürebbiyelerdenmişsin. (Yavaşça) daha sonra diğer taraflar da intihap edilebilir.. (Âdeta) «Krates» i tanıdığın için madam, boku anşante... Mademki babasını tanıdın biraz gayret et de şunun oğlunu da bil.. o zaman sana iki katlı bir âferin...

— Evet biliyor.. baba «Krates», oğul «Pasiklis» ana «Hıparhiya»...

— Sen çok malûmatlı karı.. azıcık daha sıkıştırsam «Krates» in büyük babasını da.. belki onun dedesini de bileceksin. Fakat neye lâzım! Bize yedi ceddinin lüzumu yok. «Krates» ile «Hıparhiya» oğulları «Pasiklis» i nasıl büyüttülerse biz de «Rıfkı» yı öyle büyütelim derim. Malûm ya! Bu ana, baba ikisi de Kelbiyundan filozof idiler. Oğulları «Pasiklis» i de çekirdekten öyle yetiştirdiler. Oğlan âdeta köpek yavrusu gibi büyüdü. Yazın çocuğa hiç esvap giydirmezlerdi. İngilizler hamama nasıl girerler? «Pasiklis» sokakta işte öyle «alangle» gezerdi. Bir gün çocuk dere kenarında bacaklarını suya salıvererek şapır şapır oynamakta iken deliklerinden birine sülük kaçtı.

Sonra o sülüğü nasıl ameliyatla çıkardılar? Bu mühim bahsi hususi sahifesinde okudun mu?

— Hayır. Ben «Krates» biyografi okudu, fakat sülük görmedi.

— Öyle ise «Krates» hakkındaki malûmatın nâkıs. Kıssadan maksat hisse almaktır. O sülüğe müteallik ameliyatı dikkatli okumalı. İnsan hali bu. Başa öyle bir kaza gelirse defi çaresini hariçten öğrenmeğe ihtiyaç kalmaz. Peki «Krates» in hatip «Metrokli» ye verdiği edep dersinden malûmatın yok mu?

Mürebbiye kızararak:

— Biliyor. Fakat hanımefendimiz ve çocuk önünde böyle kirli lakırdı etmek istemiyor onun için..

Revainin ifade şekli pek perdeden dışarı olduğundan biz o tâbirleri burada mümkün olduğu kadar bir kelime örtüsü ile tâdil ediyoruz.

— Lâkırdıların büsbütün bugadaya konmuş tertemiziyle de çocuk terbiye olmaz. Rıfkıyı bu kadar utangan alıştırma. Mahcup, sıkılgan büyütülen çocuk ailesinden bir servete vâris olmazsa sonra aç kalır. Bir velet, filozof olmak için büyütülürse ona açlığa, çıplaklığa, rast geldiği kovukta kıvrılıp yatmağa idman peyda ettirmeli... Yok dünya adamı olarak terbiye edilecekse hicap faslını eski metni veçhile uzatmadan cingöz, kaparoz alıştırmalı... Evet, madam, gelelim hatip «Metrokli» ye: Bu zatın yaradılışında acayip bir malûliyet varmış. Ne vakit nutka başlasa sarfettiği kelâm nisbetinde hades vâki olurmuş. Ekseriya bu ikinci fiilin gürültüsü nutkunun sadasına galip geldiğinden halk huzurunda mahcup ola ola nihayet bu kerih âdeti yüzünden hatiplikten feragatle hanesinde uzlet ihtiyar eylemiş, böyle havaî bir sebeple mesleğini bırakmağa karar verdiği için «Krates» «Metrokli» ye fevkalhad istiğrap ve hiddet ederek bir gün gaz yapıcı bir takım mevad ekliyle karnını balona çevirdikten sonra hades

illetine müptelâ, o mahcup natûkun inzivagâhına gitmiş. İki taraflı nutka başlamış. O kadar beligane ulvî hakayık sarfetmiş ki nutkun birçok noktatında malûm maraz hasebile yel koyuvermekte belâgat perdaz misafirine peyrevliktan hâli kalmıyan hane sahibi o gürültüler arasında işittiği sözlerin azametine hayran olmuş, ifadelerindeki belâgatle «Metrokli» nin takdirlerini celbe muvaffakıyetini hisseden «Krates» muzafferane bir tavır ile demiş ki:

— Ey dostum Metrokli!.. Beyanatımın hakkaniyetini karnımın gürültüleri ihlâl edebildi mi?.. Karnımın yelleri hitabetine mâni olmasın. İşte benden cesaret al da çık mesleğinde devam et...

Firûze hanım filozofun sözlerinden pek sıkıldığı için kendinde âsap elemi başlamadan salondan savuşmuştu. Hâmi hiddetini güç zaptedebilir bir halde Revaiyi dinliyor, mürebbiyeye karşı aile namusuna taallûk eder, bazı gûna hezeyanda bulunmasına mümkün mertebe mâni olmak için ikisini yalnız bırakarak salonu terkedemiyordu. Revai Hâminin veçhindeki infial alâiminden canının sıkıldığını anlıyarak:

— Hâmi Beyefendi; yüzüme öyle gazepnâk nazarlarla bakma; Ali ağayı çağırmağa daha vakit var; emin ol ki bugün işi o raddeye getirmeyi ben de arzu etmiyorum. Artık ihtiyar oldum; vücudum evvelki kadar dayağa tahammül edemiyor; benim hizmetime Ali ağanın neden tayin edildiğini madam bilmez. Kırk Yunan filozofunun ibretbahş fıkralarını okusa bu kadar garip bir şeye tesadüf edemez. Dur bâri onu da anlatayım: Madam, beni dövmek için mahsusen aylıkla bir adam tutulmuştur. Malûm ya «Sinik» filozoflar nefislerine ceza maksadiyle acayip vesaite müracaat ederlerdi. Bunlardan bazıları, hırçınlığına tahammül ile ahlâk metaneti iktisabı için hayat belâsı denecek huysuz kadınlarla tezevvüc eylerlerdi. Diğerleri de kışın ince, yazın kalın ağır elbise giyerek vücut ra-

hatsızlığına çare ararlardı. Filozofların bu hususta ki cinnetlerini tetkik emrinde Hinde kadar gider isen kendine bir temel çivisi uydurarak gûya kuştüyü minderde imiş gibi o sivri şeyin üzerinde oturmağa idman peyda etmiş olanlarını bile görürsün... Ben de nefsime eza için çare düşündüm. Hırçın kariyle tezvici pek maksada kâfi görmedim. Çünkü onu hariçten aramağa lüzum yok... Bu yalıda huysuz karılar lüzumundan ziyade... Hint usulü çivi keyfiyetini bünyeme muvafık bulmadım. Zira basurdan halim harap... Eğer bu bir ceza ise vücudümden çivisiz vuku bulan kan seyelânı benim için kâfi... Eza ile nefsi terbiyenin bence en âlâsı Ali ağanın sopasıdır. Her ne zaman riyazet kavaidine riayetsizlik neticesi olarak vücudümde semen peyda olursa buraya salonun kapısına gelirim; Firûze Hanımefendiye ait bir iki söz sarfederim; derhal Ali ağa celbolunur. Beni çalyaka ederler. Basarlar sopayı... Vücudüm dayağa kanıncaya kadar söylenirim. Darbelerin adedi benim gibi dayanıklı bir filozof için kâfi haddi bulunca susarım, dayağa da nihayet verilir. Beni döşeğime naklederler. Eksik olmasınlar, önüme bir tas sıcak çorba getirirler. Çünkü dayaktan sonra iştahımın açıldığı hanece tecrübe edilmiştir. Onu içerim. Oh... Bir derin uyku çekerim. Yirmi dört saat kendimi bilmem; fakat sonra «turp» gibi sağlam kalkarım. Kendi felsefemce bu usule «tedavi biddarb» tâbirini muvafık buldum. Galiba bunun Fransızcası da «Cure de coups de bâton» olacak. Bu tedavi usulü sinire, soğuk · gınlığına, uykusuzluğa, hazımsızlığa bire birdir. Zannımı kalırsa çok sürmiyecek bu «tedavi biddarb» ın nef'i âmmece sabit olarak kongrelerinde müzakere mevzuu olacak. Binaenaleyh lüzumuna göre yekdiğerini dövmekte minnettarlığı calip bir iyilik sırasına geçecektir. Bizim hanımefendi her gün hastadır; şu müessir tedavinin nazik vücutlerine tatbikini tavsiye ettim; sözüme gücenerek beni Ali ağanın himmeti bazusiyle

bir daha terlettiler; lûtufları varolsun; semirmemek için bu usul vücudüme pek iyi geliyor. Filozofların semirmekten ihtirazları niçindir bilir misiniz? Vücut kuvvet bulunca adamın sevda damarları kabarır. İnsanı kahrına zebun eden müştehiyatın en korkuncu sevdadır. Şehvetine mağlûp olan bir kişi hususatı sairenin cümlesine galip çıksa yine para etmez; filozof olamaz. «Krates» şehvete karşı en müessir deva «açlık» tır diyor. Bana kalsa dayağı tavsiye ederim. Vâkıa bir iki ay kadar ekmekle sade suya devam edilirse vücutte artık uykuya mâni olacak bir gerginlik kalmıyor, bedende derman azalınca gönüldeki en şehvet uyandıran en ruh delirten hayaller de zaâfa düçar oluyor. Lâkin bazı müstesna tabiatler var. Ekmek peynirle midesini avutarak döşeğine girip te zihninden pırlantalı dünya güzelleri geçire geçire sevdasını debreştirenlere ne demeli? Bakkalın bir dilim peynirinden mütehassıl hararet mucizesiyle öyle haddinden hariç hayalât görenlere meşe sopasından âlâ ilâç olur mu? Âlem bu yavrum!. Âlem!. Ha!. Bu sade suya âşıkların mâkûsları da vardır. Onlar da dünyanın en leziz. en mugaddî yemekleriyle sevda grizelerini tahrike muvaffak olamıyan zavallılardır. Ben bunları sopaya evvelkilerden ziyade müstahak görürüm. Evet âlem bu! Türlü, türlü. Bak (Hâmiye hitaben) ananla sen sevdakârlığın bu iki nev'inden de hariçsiniz. Siz ikiniz yiyip içerek kuduran takımdansınız.. gönülleriniz bostan dolabı kovalarına benzer. Akar su suhuletiyle sevda içinize dolar, dolar boşalır. Her gün başka bir güzele dildade olursunuz. Hele ananın gönlü!.. Gönül değil, âdeta bir aşkü hava limanıdır. Uğrayan gemilerin haddi hesabı yok...

Hâminin sabrı artık gayeyi buldu. Hiddetten gözleri büyüyerek bağırdı:

— Filôzof efendi salondan gider misin? Yoksa Ali ağayı celbedeyim mi?

— (Müstehziyane bir tebessüm ile) yok yavrum yok!.. Dayağa lüzum görünecek kadar semirmedim. Daha vücudümde sopa ile izalesi iktiza edecek lâhm-ü-şahm peyda olmadı...

— Yetişir!..

— Bir gün «Krates» sokakta giderken...

— (Haykırarak) ilâhî Krates kadar kafana taş insin... Bıktım o menhus kelbiyunun fıkralarından.

— Hâmi!.. Pirime dil uzatma, bir deri bir kemik kalmış olsam yine onu müdafaa için vücudümü Ali ağanın sopasına arzetmekten çekinmem...

— Gider misin göndereyim mi?

— (Filozofane düşünerek) Peki gidiyorum. Bu seferlik şeytanın ayağını kırarım; zararı yok; fakat biraz semireyim; o zaman yapacağımı bilirim...

4

TUHAF BİR TEKLİF

Müştak Bey ye'sinin şiddetinden ne yapacağını, nereye gideceğini, hattâ o anda nerede bulunduğunu bilmiyordu. (Seyr-i-filmenam) halinde gibi yürüdüğü sokağı fark etmeden, bastığı yeri bilmeden, karşısındakini görmeden, ötekine berikine çarparak, her çarptığından bir türlü tekdire uğrayarak gidiyordu. Hayır âdeta koşuyordu. Böyle telâşla, fakat etrafında cerayan eden ahvalden bütün onu ihata eden hayattan habersiz ne zamandanberi yürüdüğünü ve daha ne kadar yürüyeceğini bilmiyordu. Yalnız bir aralık vücudü ter içinde kalmış olduğunu hissetti. Birden bire durdu. Yürüyüşünün hedefini tâyin etmek ister gibi düşündü. Etrafına bakındı. Dört yol ağzı geniş cadde, çifte tramvay hattı, demir parmaklıklı terkos havuzu, karakol, yüksek haneler, kışlalar... Kendinin Beyoğlunda, Taksimde bulunduğunu anladı. İşte o zaman biraz aklını başına toplar gibi olarak:

— Demek ben Aksaraydan buraya kadar âdeta kendimi bilmeden gelmişim!.. Şimdi nereye gidiyorum?..

Kendine iradettiği bu sualden ürktü. Daha ziyade terlemeğe, kanı beynine hücum etmeğe başladı. Hemen her tarafı titreyerek:

— Arpa zamanı bütün istekli adımlarını ahırı cihetine atan yorgun «eşek» gibi benim adımlarım da bilâ ihtiyar, o tarafa teveccüh ediyor. Teşbih biraz, biraz değil çok kaba... Kaba amma tamamiyle ahvâlime uygun değil mi? Ben onun için cayır, cayır yanıyorum... Acaba o be-

nim için sobada ısınmış kadar bir hararet hissediyor mu? Onun aşkından haydi benim gönlüm tutuşsun... Kalben buna tahammül göstereyim. Fakat bu sevda yangınına servet dayanıyor mu? Aşk ve alâkaya karşı acaba kaçıncı medeniyet asrında «sigorta» şirketleri teessüs edecek? Haniya öyle hayırlı bir şirket vücude getirilse!.. Taksit bedeli ne olursa olsun verir, her nevi muhabbet belâsına karşı en evvel ben gönlümü temin ettirirdim. Mahalle yangınlarındaki telefat ahşaba, eşyaya aittir. Fakat sevda harikinde doğrudan doğruya insan yanıyor. Şimdi ben ne yapacağım? Matmazel «Parnas» bir haftadır misk gibi burnumda tütüyor. Onu bugün bir koklamak bana iki yüz liraya oturacak. O kadar param olsa bir dakika geçirmem. Gider onun sevda kokusiyle mestolurdum... Ne yapayım yok!.. İki yüz kuruşum bile yok... Yok... Yok... burada biraz daha dursam bilâ ihtiyar gidip kapıyı çalacağım. İhtimal o da şimdi beni bekler. Evet kendimi bilmiyerek gideceğim sonra parasızlığım anlaşılacak. İş fena olacak. Böyle bir felâkete uğrarsam hemen İstanbula eve dönmeli... Kuyunun ipini kovadan çözüp boynuma bağlamalı... Yahut ne zahmet ipi bağlamadan kendimi atıvermeli.. ay bilmem nasıl etmeli? O kadar şaşırdım ki kuyuda boğulmanın kolayını bile bulamıyorum! Bana bugün iki yüz lira ikraz edecek bir dostum olsa... Ne kuyu düşünürdüm, ne sarnıç! Böyle muzlim şeyler aslâ aklıma gelmezdi. Lâkin nerede öyle dost?.. Ne sarrafa yüzüm kaldı, ne odacıya!.. Beş altı mecdiyeye kadar borç ettiğim zamanlar oldu. Aklıma geldikçe kendi kendimden utanıyorum. Birdenbire elini alnına götürerek:

— Reyhan, Reyhan... Kaç gündür niçin aklıma gelmedi bu Reyhan?.. Reyhan iyi çocuktur. Ayda yüz liradan ziyade iradı olduğunu rivayet ederler. Çoluğu yok, çocuğu yok... Dolabında bir dostuna ikraz edecek birkaç yüz lirası

bulunmazsa ayıptır. Dolandırmak için almıyorum ya? Elbette ödeyeceğim.

Mevsim teşrinisani ortaları idi. Yürürken sokağın çamurları içinde sararmış yapraklar çiğnediğimiz bir mevsim... Müştak saatine baktı: Dört buçuk. Kendi kendine:

— Şimdi gidersem belki evinde bulurum, dedi. Bir arabaya yanaştı. İçine girdi. Arabacıya «İstanbul Süleymaniye» diye haykırdı.

Müştak, Mektebi Mülkiyeden vasat derecede bir iktidarla çıkmış yirmi altı, yirmi yedi yaşında bir gençtir. Fakat kendini ilmî ve edebî kudretçe vasat değil, aliyyül a'lânın da fevkinde telâkki eder. İktidarının mikyası demek olan elindeki şahadetnamenin tâyin eylediği mütavassıt liyakati fennen, edeben hocalariyle kendi beyninde mevcut bulunan fikir ihtilâfı ve görüş farkından mütevellit bir haksızlık şeklinde gösterir. «Falan dersten pek az numara almışsın.» diyene Avrupalı meşhur âlimler ve ediplerin bir kaçını sayarak, «bugün güneş gibi dehâlariyle medeniyet ufuklarını tenvir eden falan, falan zatlar, şu, şu derslerden sıfır almamışlar mıydı?» cevabını verir.

Müştakın za'mınca kudret ve istidat bakımından hemayar görünmek istediği Avrupa meşahiriyle kendi beynindeki küçük fark yalnız onların âli mekteplerden çıktıktan sonra tahsil ve tetebbüün arkasını bırakamamış olmaları, bizim beyefendinin ise kendini hovardalığa kapıp salıvermesidir. Bu şiddetli sevda, bu hırçınlık nereden geliyor? Kendine sorsanız «zekâ fazlalığından» cevabını alırsınız. Ne yapalım? Sıcak memleketlerin biberi gibi bizdeki zekilerin pek keskinleri de çapkın çıkıyor.

Avrupa günlük gazete ve mecmualarından bir kaçına abonedir. Bu gazeteler, risaleler, haftada, on beş günde, ayda gelir yazıhane üzerinde kütüphane dolaplarında, şurada burada yığılır, tozlanır, beyin vakti olmaz ki üç dört sahife kessin de bunlardan bir makale, bir bahis, bir fıkra

okuyabilsin. Mütalâa hevesi sair havaî iştigalâtına en ziyade galebe ettiği zamanlarda bu birikmiş eserlerden birini eline alır. Fihriste bir göz gezdirir. Beğendiği, müfit gördüğü bahislere kırmızı kurşun kalemiyle işaret çeker. «Vaktim olursa inşallah bir gün bu işaretli mühim bahisleri dikkatle mütalâa edeyim» der. İşte o kadar. Bu mütalâa kararı üzerinden haftalar, aylar, seneler geçer. Beyin havaiyattan hâli iki saatçik vakti olamaz ki okusun. Tuvalet, elbise, biçim, kumaş hususlarındaki modalar ekseriya evvelâ Pariste türer, orada kullanılır, bıkılır, sonra nasıl buralara intişar ederse bu acib mazhariyet bazı müelliflerle telif eserlerde de görülüyor. Gençler beyninde vakit, vakit Mösyö falanın modası hükümferma oluyor. Bu sene Paristen «leylek» ne getirdi? Meselâ Mösyö «Hippolyte Taine» i artık «Taine» in başlıca eserleri okunacak. Makalelerde, konuşmalarda her bahse o isim girecek. Münasebet alsın almasın mutlaka ondan da birkaç satır gösterilerek malûmat beyan edilecek tetebbü merakiyle değil, mahza bu ecnebi müellifler modası sevkiyle Müştak «Taine» in tekmil âsarını getirtir. İngiliz edebiyatına ait olan cildi haftalarca pardesüsünün cebinde gezdirir. Güzel havalarda «Pöti Şan» da, Taksim bahçesinde, Şişlide dolaşır. Her nereye otursa, hattâ tramvayda bile cebinden o mahut cilt çıkar. (gand) lı ellerinin biri cildi tutarken diğeri gümüş saplı bastonu yün eğirir gibi fırıl fırıl çevirmekle meşgul olur. Müştak işte böyle aylarca her gün Mösyö «Tain»i okur, fakat ne hikmet bilinmez eserin otuz sahifesini bitirmeğe muvaffak olamaz. Kitap cepte geze geze fersudeleşir; evvelâ kap yaprakları yırtılır düşer; sonra formaların dikişleri kopar; nihayet bir gün eseri ya lokantada, ya vapurda, ya tramvayda, ya birahanede, hâsılı işte öyle bir yerde unutur. Müştak Mösyö «Taine» den, daha doğrusu «Taine» onun elinden kurtulur. Sonra «Taine» in âsarından bahsedilirken ağızlardan, kalemlerden feveran eden mef-

tunca sözlere peyrev olarak âzim bir hayret te Müştak tarafından izhar edilir. Bu hayretlerdeki ciddiyetle yapmacığı farketmiyen bir takım ahmaklar da:

— Müştak bey «Taine» in âsarını tekmil mütalâa etmiş. bu müellifi ne kadar takdir ediyor?

Sözleriyle beyin tetebbüdeki derinliğine şaşarlar.

Müştak, orta boylu dolgun vücutlu, pembe tenli, bir delikanlıdır, alnının genişliği nasiyesine bir zekâ halâveti verirse de çatığa karip, fakat ince kaşları altındaki ufak siyah gözlere dikkat edenler, bunların sahibinde büyük bir azm-ü-sebât olmadığını anlarlar. Çünkü bu gözler nereye baksa birkaç saniyeden ziyade sebât göstermiyerek hemen başka tarafa bakar. Gözlerin alt ve üst kapaklarındaki hatlarda ve hadekalarda mütemadi bir tebessüm hali vardır. Zaten vara güler, yoğa güler, en boş şeylerle en ciddi işlere karşı izhar ettiği hep o ayni tebessümdür. Ağladığı vakit bile güler gibi ağlar. Halini bilmiyen kendisini lâtife olarak ağlama taklidi yapıyor zanneder. Bütün hislerinin zaâfını göstermeğe vasıta o tebessümleridir. Birinin iktidarından, fevkalâde bir eser vücude getirdiğinden bahsedilse Müştak güler. Bu gülüşünde öyle bir hodbinlilik *mânası vardır ki:* «Ben istemiş olsam ondan âlâsını meydana getiririm... Hem getireceğim de... Hele sabredin... Görürsünüz..» gibi tafra furuşane bir iddia vazihan hissolunur. Fakat bu güzel niyetler kuvvede kalır.

Müştak beş yüz kuruş maaşla devairden birine devam eder... yeni imlâyı resmî muharreratta kabul etmediği için her gün mümeyyiziyle boğaz boğaza gelir. Mümeyyiz kızarak haykırır:

— Harfleri değiştirmek, yenilik namına sadalı harfleri mânasız israf âdetinden vaz geçiniz beyefendi. Elinizdeki müsveddeler mektep risalesi değildir. «dal» ları tekrar «te» ye tebdil «sonra» ların «bulunan» ların zait vavlarını hazf. için mâlâya'ni tashihattan artık bıktım. Bazan da gö-

remiyorum kaçıyor. Birkaç defa Mektupçu beyefendinin itabına düçar oldum. Bu evrak oyuncak değildir. Rica ederim beni böyle beyhude işgal etmeyiniz. Vurduğunuz av ürküttüğünüz kurbağaya değmiyor.

Müştak — (Münfailâne) Hakkınız var mümeyyiz efendi. O yeni imlâyı mahsus istimal etmiyorum. Elim alışmış ta zuhulen ara sıra kaçırıyorum.

— Bu sakim âdetinizi tashihe gayret ediniz. Geçenlerdeki müsveddelerin birinde de «heyhat!» «lâfz-ı- nidâisi» ni istimal etmiştiniz. Yazdığınız roman mıdır? Yoksa (tiyatora) risalesi midir?

— Lüzumu görülünce resmiyatta «heyhat» niçin kullanılmasın?

— «Heyhat» kelimesinin bir kalemde yazı ile değil, şifahen bile istimali caiz değildir.

— İşte buna da bir «heyhat!..»

— (Hiddetle) bana hizmetimden istifa ettireceksiniz.

— Bu son sözünüzde «heyhat» a bir başka misal teşkil eder.

Zavallı mümeyyizin işte böyle Müştakın elinden çekmediği kalmazdı.

İki sene evvel valdesi vefat etti. Müştak üç bin liralık küçük bir servete vâris oldu. Esasa dokunmıyarak yalnız iradı sarfetmesi emrinde pederinin ettiği nasihatleri dinlemedi. Galatada iki bin lira kıymetinde bir kârgir akarı sattı. Şimdi Balıkpazarında beşer yüz lira eder etmez iki dükkânı kalmıştı. Pederi altmışlık zevcesinin vefatından sonra yirmi beşinde var yok, etli, canlı, boylu boslu yakışıklı, fıkırdakça bir duvak düşkünü ile evlendi. Zavallı adam ölen karısının hastalık inziltileri ile geçirdiği yedi sekiz senelik son zamanları zarfında her gün, her saat dert dinlemeden, ona teselli vermeden, mevte mahkûm bir kadına hayat arkadaşı olmaktan artık usanmış o tesirle âdeta yaşama lezzetini ve dünya zevkini unutmuş gibi iken şim-

di genç refikasının nevcivanlık büyüsünün tesiriyle o da kanında bir hararet, bütün vücudünde memulün fevkinde ikinci gençlik devresine girmiş kıyasiyle artık ne oğlu Müştakı düşünmeğe, ne de sattığı akara teessüf etmeğe vakit bulabiliyordu.

Müştak pederini böyle meşgul görünce kendini sefahat âlemlerine kapıp salıverdi. O aralık, ticaretinin genişliği, servetinin azameti ile tanınmış ihtiyar bir Rum vefat ederek kiliselere. rum mekteplerine teberrü eylediği milyonlarından başka Beyoğlu şıkları arasında edebî bir münazaa sebebi olacak bir de «Metres» bırakmıştı.

Matmazel «Parnas», yirmisinden pek yukarı olmıyan bu âfet. sarı saçları, elâ gözleri, o levendâne narin kameti, pürşa'şaa tuvaletiyle, Beyoğlunun sevda ufkunda zuhur eden bir kuyruklu yıldız gibi acaba kime çatacak? Hangi servete çarpacak? diye bütün dikkat dürbinlerini ve tecessüs nazarlarını kendine celbetmişti. O esnada milyonluk zevat bile sonunu düşünen birer tereddütle matmazelin müsademe tehlikesinden çekinirlerken, anlara nisbetle servet bakımından bir hiç olan bizim Müştak, sansar kapanile kaplan avına çıkan bir şaşkın avcı gibi o birkaç bin liralık ufak servetile matmazelin yoluna vücudünü ferşederek muhabbet arzetmeğe cesaret göstermişti.

Matmazel, Parisin yüksek tabaka alüftelerinden imiş, ölen rum Pariste ticarî bir muameleden birkaç saat zarfında milyonlar kazanmış. O sevinçle vücutçe bir gençlik hissetmiş. Servetteki talihinin muhabbette de yâver olmasını tecrübeye kalkarak matmazel ile bağlanmış; birlikte İstanbula gelmişler. O kazancın besbelli hızı çabuk geçmiş; Mösyönün de vücudü gevşemiş; bu seksenlik ihtiyarın yumuşak puselerine biraz sertlik gelmek için matmazel âşıkında peynir dişlerinin çıkmasına intizar etmekte iken zavallı Rum galiba bu son metresinden kâm alamadan âlemini değiştirmiş. Namının hasenatla anılması için bun-

ca hayratına ilâve olarak matmazeli de münasip bir servet ile halka vakfeylemiş. Diğer rivayete göre ihtiyar peynir dişlerinin çıkmasına matmazelin intizarı sırf bir hileden ibaretmiş, o dessas Fransız kızı bunak âşıkından gizli demgüzarlık için pek çok dişli âşıklar bulmaktan hâli kalmamış.

«Parnas» eski Yunanilerin bir dağa verdikleri isimdir ki esatîr devrinde burası «Apollon», sanayi-i nefise ve şiir ilâhelerinin makarri addolunurdu. Bugün mecazen şiir ve şaire de medlûl olmuştur. «Monter sur le Parnasse». Parnasın üzerine çıkmak.» Yani «şiirle iştigal etmek» gibi Fransızcada bazı tâbirlerin zuhuruna da meydan açmıştır.

Matmazel «Parnas» ihtiyar dostunun gözüne daha şairane görünmek için kendine bu namı vermiş olmalı. Müştak, daha yemi yemeden kapancaya tutulan kuş gibi henüz matmazeli görmeden ismine tutulmuştu; evvelâ böyle kulaktan âşık oldu; sonra bahtiyarane bir fırsat elde ederek matmazel ile görüştü; o saatte fitili aldı.

Je veux monter sur le Parnasse
Mais hélas!
Ma plume ne se prête à mes esperences

kabilinden şiir-namına yâveler karalıyarak Parnasa takdime cesaret etti. Bu maskaralıklar kızın hoşuna gitti. Müştakın serveti matmazelin ev idaresine tuz, biber olmaz; fedakâr âşık buralarını düşünmedi. Kızın çok zenginleri birkaç ayda ezecek o maişet yükünü üzerine aldı; akarını satmak, karzen tedarik etmek suretiyle üç ayda bin lirayı mütecaviz bir para sarfetti. Matmazel Parnas gûya Müştakı biraz seviyor; bu zavallı gencin öyle Avrupa milyonerlerinden olmadığını da biliyordu; bu hakikate vukufu cihetile sanki sözde israftan mücanebetle yaşıyordu. Parnasın bütün bu hüsnüniyetlerine, ihtiyar ettiği iktisatkârane maişetine rağmen, biçare Müştak üç ayda bitti; sıfırı tüketti. Zaten-

eti ne budu ne?. Fakat biçarenin nakdî sermayesi bittikçe içinin ateşinin ziyadeleşmesi neticeyi müellim bir hale getiriyordu. Bir ay kadar da etrafa borçla yaşadı. Hilesi meydana çıkmaksızın son «kredi» yi de kullanmaktan çekinmedi. O günlerde gidip o kapıyı çalmak kendine iki yüz liradan aşağıya oturmıyacağını bildiğinden pederinin son derecede hasta olduğuna dair yalan bir haberi metresine tezkere ile bildirdi. Hasta ile olan elîm meşguliyeti gelip kendisini görmeğe kavi bir mâni teşkil ettiğini anlattı. Matmazel bu yalana kandı mı? Gidip bir haftadır yüz yüze gelmemiş olduğu için metresinin apartmanında neler döndüğünü bilemiyor, meraktan çatlıyordu.

Acaba birkaç bin liraya malik, Fransızcada herzegûyane şiir söylemekte mahir biri daha zuhur edip te Parnasın gönlünde Müştakın edindiği sevda mevkiini zaptetmiş olmasın? İşte en ziyade bundan korkuyor, büna ihtimal verdirecek zihnine bazı faraziyat geldikçe kızarıyor, bozarıyor, terliyor, nerede bulunduğunu ne yaptığını ne söylediğini şaşırıyordu.

Zavallı yanık âşık Aksaraydan Beyoğluna kadar nasıl gittiyse araba ile Süleymaniyeye yine o ayni dalgınlıkla avdet etti. Arabacı Şeyhislâm Kapısına yakın bir mahalde terbiyeleri çekti. Süleymaniyeye gelmiş olduklarını, gidilecek sokak neresi ise tarif etmesini eğilerek müşteriye ihtar etti. Fakat müşteri hiç oralarda değildi. Sözüne cevap alamayınca herif yerinden fırladı indi. İhtarını beyin yüzüne tekrar etti. Müştak:

— Ha gelmişiz!

İstigrabiyle arabadan çıktı. Elini pantalonunun cebine sokarak parmaklarına ilk dokunan parayı arabacıya verip yürüdü. Herif avucuna konan paranın mecidiye olduğunu gördü. Fakat müşterinin dalgınlığından istifade etmek kastiyle:

— Azdır efendim!.. Taksimden buraya kadar bir me-

cidiye olur mu? Gelirken köprü parası verdim, şimdi giderken yine vereceğim, bana ne kalacak?

Arabacının bu arsızlığına hiç itiraz etmeksizin Müştak elini tekrar cebine daldırdı; herife bir mecidiye daha verdi. Bu tuhaf müşteri serî hatvatla uzaklaşırken arabacı kendi kendine:

— Yüzümü kızdırıp acaba biraz daha söylensem mi? Böyle dalgın müşteriye bayılırım. Hele ufaklık ta tutmazsa söylendikçe insana mecidiye uçlanır... (Haykırarak) Beyefendi!.. Hayvanlara günahtır. Taksimden buraya kadar iki mecidiye! İnsaf be!.. Kıyafetine baktık ta pazarlığa girişmedik. Sanki iş ettik...

Müştak bu sözlerin hiç birini işitmedi; serî birkaç hatve ile sokağı dönüverdi. Arabacı:

— Sabahleyin elimize bir av geçti. Onu da kaçırdık. Bunun gibi dalgın müşteriye senede bir defa ancak tesadüf edilir. Arabacıların piyangosu da mecidiye çeyreği yerine lira, kuruş yerine lira çeyreği veren şaşkınlarla, işte böyle istedikçe mecidiye toka eden dalgınlardan çıkacak.

Telehhüfiyle kırbacını şaklattı; birkaç mecidiyesini sızdırmadan dalgın müşteriyi kaçırmış olmasından mütevellit hiddetini hayvanlardan alarak arabasını sürdü.

Müştakın karzen iki yüz lira koparmak hayaliyle görmeğe nezdine gittiği «Reyhan» Bey, beldemizin ikliminde kabak fasilesi kadar bir yetişme bereketi ve neviliği gösteren edip taslaklarından biriydi. Fakat âli, adî hiç bir mektepten şahadetnamesi, hiç bir darülmuallimden icazeti yoktu. Beyin bu yokluktan aslâ cür'eti kırılmıyarak o kendini her şey için mezun addederdi. Şahadetname ahzinden mahrumiyetini Reyhanın mektep görmemiş olduğuna hamletmemelidir. Bilâkis onun gördüğü mektepleri değme allâmeler görmemiştir. Ne mülkî, ne askerî rüştiyeleri, ne «frer» ler mektebi, ne mülkiye tıbbiyesi, ne mektebi Sultani, ne Mülkiyesi, bunlardan girmediği hiç biri kalmamış her bi-

rinde birer ikişer sene bulunmuştu. Pederi zengince olduğu için çocuğun canı hangi darüttahsili isterse oraya gönderir, mahdum bey bulunduğu mektepten hoşnutsuzluk alâimi izhar edince hemen oradan alır daha eğlenceli addettikleri bir diğerine verirdi. Peder efendinin bu haline bakılırsa çocukları sıkmadan eğlence tarzında *tedris etmek* şeklinde bir tahsil usulü taraftarlarından olduğu anlaşılıyor.

Pederinin vefatından sonra Reyhan resmî kalemlerden bir kaçına girdi çıktı. Deniz hamamları iltizam etmek, sekiz on kira arabası işlettirmekten başlıyarak piyasadan afyon alıp satmak mertebelerine kadar ticaretini genişletti. Fakat bunların hiç birinden kâr etmek şöyle dursun büyükçe zararlara bile uğradı. Fazla kazanç için miras olarak aldığı serveti tehlikeye koymaktan vaz geçerek, neticeleri meşkûk o nevi ticaretlerden nihayet çekildi. İdaresini varidatına uydurarak geçiniyordu amma namını nisbet edecek bir *mesleği olmaması* bir müddet canını sıktı. Sonra ara sıra gazetelere makaleler göndermek suretiyle muharrirlik namını takınarak o derdine de çare bulmuş oldu. Hiç bir meslekte dikiş tutturamıyanların en nihayet yazı mesleğine dökülmeleri muharrirliğin şerefini ilâ eder ahvalden değildir. Lâkin bu mesleğe intisaptaki saik açlık olmayıp ta böyle Reyhan gibi bir meşgale taharrisinden ibaret bulunursa bu nevi irat sahibi yani karnı tok muharrirlerin — ki enderdir — ücretsiz olarak karaladıkları makaleler gazete imtiyazı sahiplerince en faydalı âsardan addolunur. ..... gazetesi ara sıra havadis ve makale kıtlığına uğradıkça Reyhan beyin yazıları ile maalmemnuniye sütunlarını doldururdu. Yazı ile geçinmekte akilâne bir usul keşfetmiş muharrirlerden bir kaçı Reyhanın etrafını alarak kalemindeki dahiyâne kudreti şaşkın avlayıcı medihlerle parlattıkça parlatmak suretiyle biçareyi kandırarak sürümsüzlükten kapanmak üzere bulunan mecmualardan birinin başmuharrirliğini buna kabul ettirmişlerdi. Risale birkaç

ay Reyhanın kaleminin himmeti... estağfurullah parasının himmetiyle neşredildi. Kâr olursa tamamiyle arkadaşlara zararı kâmilen kendine ait olmak kabilinden acayip bir şart ile gaflet eseri olarak üstüne almış bulunduğu bu başmuharrirlik şerefi Reyhana pek tuzlu oturdu. Bunu tecrübe ile anladıktan sonra «banyolar» iltizamını mecmua neşrine nisbetle yüzde yüz kârlı bulmuştu. Birkaç defa bu yolda dolaba uğradı. Birkaç yüz lira dolandırıldı. İstikraz ricasiyle ara sıra kendine müracaat eden düşkün muharrirlere:

— Bıktım sizden... cesim bir servet sahibi olsam fasulye piyaziyle soğuk sahnelerde sıçraya sıçraya malûl düşen aktörlerimizle, sefalet bakımından bunlardan pek farklı olmıyan muharrirlerimiz için bir imarethane tesis ederdim.

Derdi.

Müştak Reyhanı bu muharrirlik münasebetiyle teklifsizce tanırdı. Neşriyatını tatil ıztırarlarına düşmüş mecmua sahipleri hakkındaki âlicenabane himmetini bildiğinden para yokluğu yüzünden metresini elden kaçırmak tehlikesine mâruz kalan biçarelerden de belki lûtfunu esirgemez hülyasiyle bu kerim dostuna müracaat ediyordu.

Reyhan uzun boylu, enli omuzlu, buğday tenli gür bıyıklı, sık kaşlı, iri siyah gözlü otuz beş yaşlarında yakışıklı bir delikanlıydı.

Müştak odadan içeri girince bu zatı «terakki arkasından» sernameli bir makale yazmakla meşgul buldu. Reyhan kendine büyük bir muharrir tavrı vermek için Fransanın meşhur ediplerinden birini takliden, şalvara karip bollukta açık renk bir pantalon, sadakordan kolasız bir frenk gömleği giymiş, parmak enliliğinde ince şerit gibi siyah bir boyunbağını gayet gevşek bir düğüm yaparak boynuna sallandırmış; yine o benzemek fikri ile pek az kestirdiği gür saçlarının alın kısmını tepeli fizan horozu gibi kabartmıştı. Meşahirin yazı odalarına dair Avrupa resim-

li gazetelerinde gördüğü resimlerin her birinden bir fikir iktibası suretiyle tanzim ettiği çalışma odasının ortasına konmuş üzerinde yığınla kitap, kâğıt bulunan geniş bir yazı masasının önüne oturmuş ayaklarını, kafasında boncuktan gözler parlıyan cesim bir ayı postunun üzerine uzatmıştı.

Reyhan hemen ayağa kalkarak beşûş bir çehre ile misafirine elini uzattı. Sıkı sıkıya bir toka ettiler. Müştak dalgın bir halde bu deniz hamamı mültezimliğinden bozma edibin karşısında bir koltuğa oturdu. Hane sahibi tebessümle:

— Pek dalgınsınız monşer!.. Hattâ o derece dalgınsınız ki tahririyle meşgul olduğum şu önümdeki makalenin başlığına dikkat edecek kadar olsun bir fikir huzuruna malik değilsiniz.

— Evet monşer, dalgınım.. hastayım.. me'yusum.. hasılı pek acayip bir haldeyim. Uyuyor muyum? Uyanık mıyım? Onu bile farkeder gibi değilim. Âdeta medhuşum.

— (Gülerek) Evet... Evet... Lodos havalarda bu sersemliğe ben de uğrarım. Başımda bir salgınlık peyda olur. Oturduğum yerde uyuyuveririm. Sonra gözlerimi açınca ne kadar uyumuş olduğumu saate bakmadan bilemem!! Bu hal ediplere yani asabi insanlara ârızdır... Bir makalede... Evet «lodos ve edebiyat» sernameli bir makale de bu halin fiziyolojik sebeplerinden bahsetmek isterim.

— Birader! Benimki lodos dalgınlığı değil...

— Tuhaf şey! Sana da başka hava mı dokunuyor? Bazı bünyelerin ayni havadan ihtilâf teessürlerine dair Mösyö «Kolen» «fiziyoloji» sinde...

— Aman kardeşim Reyhan rica ederim. Biliyorum. Malûmatın vâsidir. Türkler içinde bir «erüdi» zamanın allâmesisin. Fakat bugün dinliyecek ne vaktim var, ne de halim! Senden ufak bir şey istirhama geldim. İki kelime

ile ifadei maksat edeceğim. Sen de bana ayni ihtisar ile ya kabul veya red cevabı vereceksin.

— (Şaşırarak) istirham tâbirinin lüzumu yok. İstediğin ne ise söyle.

— Karzen iki yüz lira...

Reyhan yazı masasının önünden fırladı. Müştakın karşısında ellerini göğsü üzerine çaprastvâri kavuşturup bir aktör tavrı alarak:

— Talep ettiğin bu meblâğ ile resimli gazete veyahut meçmua çıkaracak isen birader sana paradan evvel koskocaman bir nasihat vereyim: O fikirden vaz geç...

— Hayır... *O maksatla istemiyorum...*

— O halde bu parayı ne yapacaksın?

— Bu lüzumu izaha girişirsem lâkırdı uzar.

Reyhan mühim bir keşifte bulunmuş gibi vehleten elini dizine vurarak:

— Ha! Anladım... Anladım... Demindenberi gösterdiğim gabavete sen de şaş... Ben de şaşayım... Şu aralık matmazel «Parnas» ile meşgul bulunduğunu nasılsa tahattür edemedim. Öyle bir metresle yaşıyana «parayı ne yapacaksın?» sualini sormak pek abes olur değil mi?

— Zekisin... Çok zekisin Monşer!... Parayı ne yapacağımı beni çok üzmeden işte anladın. Fakat asıl bence canfersa olan bundan sonraki üzüntüyü kısa kesmeni rica ederim. Talep ettiğim bu meblâğı verecek misin? Vermiyecek misin; bir sözle kat'î cevap ver...

— Yooqk... Öyle işi aceleye boğup ta sıkboğaz olmağa gelemem..

— Seni sık boğaz eden yok birader. Paran dolabında duruyor; istersen verirsin, istemez isen vermezsin. Bu ikraza seni razı edemezsem müracaat edecek bir iki yerim daha var; onlara gideceğim. Vakit geçmesin diye acele ediyorum; çok şükür benim param yok değil; fakat ancak yirmi gün sonra elime geçecek, bana bugün yarın lâzım...

Sana muntazam bir senet vereyim. İstersen muteber bir de kefil göstereyim...

— (Düşünerek) Hayır Monşer maksadımı anlıyamadın... Ben şimdi senet kefil sormuyorum. Halin bana çok tuhaf göründü. Sana acıdım. Şimdi eline iki yüz lira koymakla kendimi derdine ilâç bulmuş addedemem. Sana edeceğim iyiliği kardeşliğim dolayısiyle esaslı surette etmek isterim.

— (Şaşırarak) Ne gibi?

— Seni biraz istintak edeceğim. Suallerime ne kadar doğru cevaplar verirsen hakkında o kadar hayırlı olur.

— Monşer! Öyle uzun uzadıya sual cevaba vaktim yok. Şimdi söyledim ya! Senden ümidi kesince başka taraflara müracaat edeceğim...

— O halde uğurlar olsun..., Benim de öyle alelâcele bir dosta ikraz olunacak iki yüz liram yok.

Reyhanın verdiği bu son cevabın yeis verici tesiriyle Müştakın, biraz evvel azıcık ümide düşmüş olan o zavallının çehresi bir anda birkaç renge girdi. Dudakları titremeğe, gözleri sulanmağa başladı. Çünkü her söz başında gösterdiği istical tavrı sahte ve müracaat edeceğini ifade ettiği yerler külliyen esassızdı. Baş vurmak lâzım gelen mahallerin cümlesini kaç zamandır dolaşmış, hiç birinden beş lira koparamamış. son bir kandırma ümidi ile Reyhana müracaat etmişti.

Vücudünün titremesini mümkün mertebe zapt ile Reyhandan ümidsizce teessürünü saklamağa uğraşarak fakat zor anlaşılır meyusane bir tavırla:

— Öyleyse gidiyorum...

Diyerek odadan çıkarken Reyhan dostunun gizlemek istediği derin yesini anladığını ima eder ve uhuvvetkârane teessürden ziyade istihzaya hamlolunabilir bir eda ile dedi ki:

— Kendi menfaatiniz namına soracağım bir kaç suale

bilâ tereddüt cevap verecek kadar dostluğuma emniyet göstermediğinize teessüf ederim.

— (Titrek bir sada ile) Bütün dostlarına tercihan evvel beevvel size müracaat eden bir eski muhibbinizi bu kadar cüz'i bir meblâğ için istintaka kalkmanızdan müteellit teessürümün sizin göstermek istediğiniz teessüften fazla olacağına şüphe yoktur.

Hane sahibi misafirin biraz kulağına eğilerek:

— İstintak tâbirini istimalimden dolayı korkmayınız. Size soracağım sualler hep matmazel «Parnas» ile beynimizdeki muhabbeti devam ettirmek maksadına *müteallik*tir...

Bu muammaya benzer sözlere karşı Müştak afalladı. Hiç cevap vermedi. Dostunun alık alık yüzüne baka kaldı.

Reyhan devamla:

— Yâ oğlum işte böyle alıklaşırsın. Farzedelim ki istediğin miktarda parayı şimdi sana vereyim. Buradan çık git. Bununla ne iş göreceksin? Birkaç günlük ihtiyacını defetmekten başka bir şey yapamıyacaksın. Cüz'î müddet sonra yine ayni zaruret baş gösterecek. Her zaman sana iki yüz lira ikraz edecek bir dost bulunmaz. İşi esasından tetkik edelim de ona göre bir çare arıyalım...

Müştak şüpheli nazarlarla dostunu süzerek:

— Sözlerinden hâlâ bir şey anlıyamıyorum. Eğer maksadın bir takım baba nasihatleriyle beni sevdamdan vaz geçirmek ise sana şimdiden anlatayım ki ben nasihat dinlemem. Nasihat almağa ihtiyacım olaydı hiç sana gelmez, daha ehline müracaat ederdim. Çünkü halini bilirim. Sen benden ziyade nasihate, ıslâha muhtaç bir zirzopsun...

— Nasihlik nerede? Ben nerede? A birader!.. Nasihat verecek değilim. Yazık değil mi çeneme... Sana açık bir teklifte bulunacağım.

— Söyle...

— Hayır... Evvelâ soracağım suallere cevap vermeli...

— Esrarı âşıkaneme vukuf peyda ederek gazetelere fıkralar yazmağa kalkışırsan sonra işin neticesi düelloya çıkar ha!..

— O gibi hasis emellerle bir dostu söyletecek kadar deni meşreb değilim...

— Parol donör mü?

— Parol donör...

— Öyle ise isticvaba başla. Her sualine kemali saffetle cevap vereceğim...

İkisi de birer sigara yakarak karşı karşıya koltuklara oturdular... Reyhan alnını buruşturup iki kaşını birbirine yaklaştırarak aldığı ciddî bir tavırla:

— Matmazel Parnasla yaşamak için her ay ettiğin masrafı mücmelen bana anlat bakayım?

Bu suale karşı Müştak, yalnız ökçesini halıya istinat ettirerek yerden «zâviye-i-hâdde» teşkil etmek üzere açık tuttuğu sağ ayağını, sağa sola şiddetle bir müddet sallıyarak derin derin bir göğüs geçirdikten sonra:

— Bana öyle bir sual sordun ki bunun cevabını nefsime karşı vermekten bile dehşete uğradığım için mümkün olduğu kadar o ciheti düşünmekten zihnimi uzaklaştırmağa uğraşıyor, yalnız, elime ne geçerse onu sarftan başka birşey düşünmüyor, hesaplamıyordum, ma'hâzâ sualine cevap vereceğim.. efendim.. efendim.. efendim nereden başlıyayım?.. Ha.. dur.. ayda on lira «apartman» icarı...

— (Gözlerini açarak) çok..

— O paraları verirken benim gözlerim seninkilerden ziyade büyüyor amma faydası yok. Ondan aşağı bir dairede oturmuyor. Sen masarifin azlığına çokluğuna itiraz etme, yalnız dinle ki söz uzamasın..

Müştak, dostuna sükût tavsiye ederken masarifin baliğ olacağı yekûnun dehşetinden kendi heyecanını saklayamıyarak baygınlığa yakın bir hal ile:

— Zihnim pek karışık birader. Matmazelin israfatında

o kadar hurda müfredat vardır ki velev mücmelen olsun şu saatte bunları size tâdat edememekten korkuyorum. Fakat müfredatta hatırlıyamadıklarımın ne ehemmiyeti olabilir? Yekûn malûm değil mi? Bu müthiş yekûnu yüz sene de yaşasam yine kabil değil unutamam. Çünkü her ay iki yüz lirayı mütecavizdir. Bazan üç yüzü de geçer... Bazan...

— Dört yüzü de bulur ha?.. Zavallı Müştak!..

Parnasın âşıkı ye'sinden boğulur gibi içini çekerek hakkında acınarak istimal olunan «zavallı» sıfatının kendi için ne kadar muvafık bir tâbir olduğunu göstermek ister gibi bir müddet boynunu büktü, bilâ tekellüm durdu. İki refik birbirlerinin sırlarını keşfeden nazarlar ile bir iki dakika yekdiğerine derin derin bakıştılar.

Müştak matmazelin israfatına tahammüldeki hamakatını izahta pek ileri varmış olmaktan ve böyle kendi cüz'i servetiyle hiç bir zaman mütenasip olmıyan bir maişete, arkası gelmiyecek bir sefahate koyulmaktaki cinnetini tamamiyle hikâye ile istikraz istirhamına geldiği dostunun merhametine bedel hiddetini celbetmekten vehleten endişeye düçar olmuş gibi birdenbire tavrını tebdil ile aklını başına toplamağa uğraşarak:

— Ben de ne söylediğimi bilmiyorum. Yok, yok. Aylık masarifimin hiçbir vakit dört yüz liraya baliğ olduğu yoktur. Bazan iki yüz lirayı geçer. Fakat bazı ay da yüz elliye varmaz.

Reyhan şüpheli nazarlarla misafirini süzerek:

— Hakikaten ne söylediğini bilmiyorsun.. beş dakikada bir çehren de ifaden de değişiyor. Benden teessürünü saklamağa, hakikati örtmeğe neye uğraşıyorsun? Doğru söylersen doğru düşünürüz. İfadenin ciddiyeti ile belki salim bir neticeye varmak mümkün olur. Binaenaleyh metresine ettiğin masarifi kısaca, fakat yekûn mikdarını doğru ola-

rak haber ver... Sana karşı göstereceğim kardeşçe semahat ifadatının sıhhati nisbetinde büyük olacaktır.

— Teşekkür ederim Reyhan.. lâkin zihnim karışık birader... On lira apartman icarı...

— Onu işittik..

— (Yine içini çekerek) oda hizmetçisi, sofa hizmetçisi, sokak hizmetçisi, maa yamak, aşçı aylıkları.. her saat matmazelin emrine müheyyą bulundurulan gayet şık kupanın aylık kirası...

— Mikdar tasrih etmiyorsun?..

— Rica ederim sabret.. yekûn söyliyeceğim.. Her ay başında «Beyker» «Luvr» daha bilmem ne mağazalarından yağan hesap pusulaları, modistlerin gönderdikleri «not» lar... Odeôn» «Pötişan» tiyatrolarına, «Sirk» e abone bedelâtı...

— Canım bunların hepsine nasıl yetişebilip te gidiyorsunuz?

— Yetiştiğimiz yok.. Parnasın canı istediği zaman gider bu oyun mahallerinin bazılarında yarım yahut bir saat kadar otururuz. Ekseriyetle sıkılır çıkarız. Öyle ilk perdeden gidip te bir tiyatroda sonuna kadar oturmak bizim gibi kibarlar için ayıp imiş! Bundan sonraki hurda masarifi tâdat edemiyeceğim. Daha neler! Neler! «*Pour satisfaire ses petits caprices*» yani maşukamın her türlü lüzumdan hariç masarifini tediye etmek, ufak tefek densizce arzularını yerine getirmek için Bonmarşeden, Pazar Almandan, bir takım antikacı mağazalarından hakikî kıymetlerinin belki kırk elli derece üstünde birer fiyatle alınan oyuncak nev'inden lüzumsuz bir takım eşyaya verdiğimiz paraya cayır cayır yanarım. Apartmanın içi oyuncak sergisine döndü. Parnasın bu «Biblo» ve antika merakından pek yangınım... Bazı akşam apartmana gittiğim zaman kemali şetaretinden ellerini birbirine vurarak beni karşılar. Kendi ana lisaniyle haykıra haykıra der ki:

— Aman «Muşak» — İsmimi böyle telâffuz eder — sana bir şey söyliyeceğim çok sevineceksin. Sokak içinde hiç bir şey memul edilmez bir dükkânda mühim bir define keşfettim. Gayet eski bir «Anfor»... Haniya sana «kıymetli antika vazo» lar defterinde resmini göstermemiş miydim? İşte onun aslını buldum. Sahibinin malının kıymetinden haberi yok. On yedi liraya kapattım. Ne büyük kelepir değil mi?.. Bu keşfimden dolayı beni alkışlasana....

Daha kelepiri görmeden kâşifini alkışlarım. Fakat on yedi liranın acısı yüreğime çöker. Ben antikadan anlamam. Fiyat maddesinde gözlerim büyür. Maşukamda ise hal aksinedir. O fiyat keyfiyetine ehemmiyet vermez; sade malın eskisini anlar... Sonra «anfor» u ziyarete gideriz. Bakarım ki evvelce mevcut bulunan antikalarımızın içinde bu yeniye bir yer bulabilmek için hayli güçlük çekilmiş... Şöyle bir tarafa sıkıştırılmış. O kadar sevinçle ziyaretine koştuğumuz bu «anfor» nedir bilir misiniz? Âdeta iki kulplu bir çömlek. Metresim bu antikayı o kadar ucuz kapatabilmekteki muvaffakıyetine şaşarken ben de o, kulpları, yapanın gözüne giresice çömleğin on yedi lira neresi ettiğine hayrette kalırım. Fakat ne çare! Madem ki matmazel böyle bir kelepir elde ettiğine seviniyor, sen de beraber sevinmelisin!. Hele sevinme de bak, sonra ağlaman muhakkaktır. Birkaç akşam sonra gelirim ki matmazelde bir hiddet.. o antika «anfor» parça, parça yerde yatıyor. «Vazo» nun satın alınmasında sevinmekte ne kadar istical lâzımsa onu öyle bin parça yerde görünce hiddet izharında da o mertebe teenni iktiza eder. Zinhar kızmamalı... Sevinçte de hiddette de matmazelin havasını kollamalı. Hal neyi iktiza ediyorsa ona göre beşûş veya mahzun görünmeli. Keşif ve iştirasından dolayı birkaç gün evvel o kadar memnuniyet izhar edilen «anfor» un kırılmasının sebebini sormamalı. Canı isterse matmazel keyfiyeti size anlatır. Anlatmazsa artık bunu merak etmemeli «kı-

rılan kırılmış» deyip geçivermelidir. Anlatmaması da her halde hayırlıdır. Çünkü hikâye ettiği zaman hazma mecbur olacağınız hiddet vücudünüzü hayli sarsar. Ekseriyetle alacağınız cevap şöyle olur:

— Ben o «anfor» u Atinada kadîmen icra edilen «Panatene» şenliklerinde müsabakaya girenlerden galip çıkanlara mükâfaten verilen «Panatenaik» lerden zannetmiştim. meğerse aldanmışım. Tetkikatımın neticesinde bu hakikat sabit oldu. O kadar öfkelendim. o kadar öfkelendim ki işte bu sahte çömleği parça parça etmedikçe hiddetimi teskin kabil olmadı...

Bu tetkikatı on yedi lirayı vermezden evvel icra edeydi olmaz mıydı? Fakat söylenmez... «Kırdığına pek âlâ etmişsin» den başka bir şey denemez...

— Demek metresin densiz müsriflerden?.. Aylık masarifin biribiri üzerine kaça geliyor? Takriben meydana doğru bir mikdar koy da ona göre sana bir teklifte bulunacağım...

Müştak bu masarifin en ufak tafsilâtını tahattür için dimağını icbar eylediğini gösterir surette yüzünü buruşturarak:

— Belli olmaz birader!.. Belli olmaz. Metresimin masarif barometresindeki ibre daima değişik noktayı gösterir. Yüz elli, iki yüz lira ile geçinirken bir de bakarsın vehleten bir seyahat arzusu gösterir. Haydi İzmiti, Bursayı dolaşırız. İşte o aydaki masrafın yekûnu her türlü tahminin fevkine çıkar. Hele birkaç «anfor» fazla kırdığı aylarda büsbütün belim bükülür.

— Anladım... Anladım... Parnasta kabahat yok. Suç hep senin...

— Neden?

— Öyle bir metres nasıl idare olunur onu bilmiyorsun da işte ondan...

— Nasıl idare edileceğini sen biliyorsan bu mühim fenni bana tâlim ediver...

— Dünyada her fenni öğrenmek istidada vabestedir. Bahusus bu gibilerinin... Fakat şimdi bu ciheti de bertaraf edelim... Farzet ki matmazeli ayda yüz lira ile idare kabil olsun... Sen bu masrafa daha kaç ay dayanabilirsin?

Bu suale karşı Müştak gözlerini kapayıp yumruklarını sıkarak:

— O noktayı eşeleme rica ederim. Bu cihet benim için muzlimdir. Belki de intihara giden bir uçurumdur.

— (Kaşlarını çatarak) Böyle çocukça, densizce sözlerin lüzumu yok... Senden bir erkeğe alelhusus bir filozofa yaraşır cevaplar isterim. Bu israflı gidişe servetin daha kaç ay dayanabilir...

— (Sapsarı kesilerek) Her halde üç, dört aydan ziyade değil... Evet bütün servetimi son on paraya kadar sarfetsem nihayet dört aydan ziyade sürmez.

— Olanca servetin sıfıra münkalip ve bütün aşk emellerin mecburi bir iftiraka müntehi olduğu gün ne yapacaksın?

— (İhtizazlı bir sada ile) İntihar edeceğim.

— Haydi oradan zevzek!

— Bu felâketimi haber aldığın günü ikimizden hangimizin zevzek olduğunu anlarsın.

— Muhabbetin böyle kurtulması mümkün olmaz zannolunan felâketlerine düşenler hep intihar mavalini okurlar.

— Birader! Yüzüme dikkatli bak. Ben buraya ne maval okumağa geldim, ne de dinlemeğe...

— Hiddetlenme. Mademki son kararın intihardır. Seni kurtarmak isterim.

— Neyle? Nasihatle mi? O vadide çene yormaman için sana ihtarda bulunmadım mı?

— Seni nasihatle değil, para ile kurtaracağım..

— Muamma söylüyorsun!. Haydi hakkımda böyle bir lûtufta bulun. Fakat sen de milyonlara malik değilsin ya? Bu sıcağa kar mı dayanır?. Bir müddet sonra senin servetin de sıfıra iner.

— İnsin... Farzet ki servetim bu israfa ancak dört ay kifayet edebilsin.. Senin servetinin tahammül edebileceği dört ayın üzerine bir dört daha ilâve olunursa sekiz ay eder ki bu da az bir müddet değildir. Senin gibi bir dosta dört ay fazla ömür kazandırmak büyük bir iyilik değil midir?

Bu kardeşçe cömertliğe karşı hemen Müştak yerinden fırlıyarak dostunun ellerini buselere, gözyaşlarına garkede ede:

— Buna, iyilik deme.. Lûtuf deme... İnayet deme... Hep bu kelimelerin üstünde bir tâbir bul.. Bir arkadaşı ihya de... Belki bundan daha kuvvetli bir cümle bir terkip icat et... Fakat azizim... Fakat sevgili biraderim.. Bu uluvvü cenabına neden dolayı müstahak görüldüğümü anlıyamıyorum. Bu hareketin sırf insaniyet eseri midir?.. Yoksa... Mukabeleten sen de benden...

Bu defa da Reyhanın sadasına bir ihtizaz ârız olarak:

— Evet, ben de senden bir fedakârlık talep edeceğim...

— Vâdettiğin lûtfun azametine nisbeten kendimce bilmukabele fedakârlık namı verilebilecek bir hareket tasavvur edemiyorum da...

— Parnasın masrafını mahiye iki yüz lira farzedelim.

— Peki öyle olsun...

— Bunun nısfını yani yüz lirasını ben tesviye edeceğim; fakat bir şartla..

— Ne gibi?..

— Muhabbetinize iştirak şartiyle!!!

— Pardon anlıyamadım?!.

— Arabistanda bir kısrağın birkaç sahibi bulunduğunu hiç işittin mi?

— (Tıkanır gibi bir helecanla) İşittim!. Sonra?.

— Bu tasarruf kaidesi, masraflı metreslere de teşmil edilemez mi?

— Namusum hakkı için anlıyamıyorum.

— Kısrak hesabı... Bir metresin de iki «aman» ı bulunsa ne lâzımgelir?

Bu acayip suale karşı Müştak demindenberi minnettarane buselerle ıslattığı ve henüz avuçlarında tuttuğu o iki eli bir nefret sayhasile ve bütün kuvvetiyle sıkarak Reyhanı dut ağacı silker gibi iki üç defa şiddetle sarstı. Canavar homurtusu nev'inden bir sada ile muhakkirane:

— Hayvan herif!.. Deni mahlûk...

Kelimelerini savurarak artık Reyhanı görmekten dehşete düçar oluyor, iğrenç bir şeyden kaçıyor gibi yavaş yavaş odanın bir köşesine çekildi.

Biraz evvel yekdiğerini candan aziz tanıdıklarını gösterir tâbirlerle konuşan bu iki zat şimdi hasmane birer tavır ile birbirlerini süzüyorlar. Müştakın yüzünde derin bir nefret âsarı, Reyhanınkinde zehirli, müessir istihzalı bir tebessüm dolaşıyordu. Böyle bir müddet bakıştılar. Nihayet Müştak:

— Bu kısrak keyfiyetinin metrese tatbikini hangi felsefe kitabında mütalâa buyurdunuz beyefendi?

— İktisat felsefesinde...

— Demek iktisada riayeten birkaç kişi bir metresle geçinebilirlermiş öyle mi?

— Hay hay...

— Öyle ise bu iktisadi hikmetlerde sana peyrev olacakları benden gayride ara... Kendi terbiyende refikler bul. Birkaç bekârın bir han odası kiralamaları kabilinden siz de sekiz on arkadaş bir metresle geçininiz...

— Fakat benim gözüm «Parnas» ta...

— Ben hayatta iken sen Parnasın eski çorabını bile elde edemezsin...

— Acelem yok; intiharınızı beklerim. Deminki hesaba nazaran bu da pek uzun sürmiyecek değil mi?

Müştak hasmının şu mantıkî istihzasına karşı:

— Nefret!.. Lânet! Senin gibi hayvan tabiatlı heriflere...

Tahkirlerinden başka bir söz bulamıyarak böyle «nefret... Lânet» kelimelerini tekrar ede ede odadan dışarıya fırlamakta iken hane sahibi o daimî istihza tebessümü ile:

— Müştak... Müştak... Bana bak. Çok ham beyinli herif imişsin. Öfke ile kalkan zararla oturur... Hele biraz beni dinle...

Teklifindeki bu garabetten ve bu zehirli istihzalarından sonra bile henüz dostunun atıfetini ümit etmekten kendini külliyen alamıyan Müştak bu son sözleri dinlemek için çatkın, dalgın bir çehre ile oda kapısının önünde durdu. İnayet ümidinden elân kendini alamadığını imâ eder bir eda ile:

— Birader maksadın lâtife ise onun da bir zamanı, bahusus bir haddi vardır.

— İflâs gününün yaklaştığını gören büyük bir tacir o anda mevcut olan servetinden nasıl istifade ederse sen de matmazel ile olan bugünkü sevda saadetini o yolda telâkki etmelisin. Çünkü sonu yok. Ayda birkaç yüz lira masrafla idare olunur bir metresle yaşamak senin benim gibi züğürtlerin harcı mıdır? Elinde ne varsa satıp bitirdikten sonra ne olacak? Matmazel «Parnas» ihtimal bir «adiyö!» demeğe bile tenezzül etmeden seni terkedecek. Serveti kendine günde birkaç anfor kırdırmağa müsait diğer bir âşık bulacak. Onlar seyirlerde, balolarda avuç avuç para saçarak gezerken sen karşıdan içini çekerek baka kalacaksın. Senin için böyle bir âkıbet muhakkaktır. Yarın başkasının olacak bir karıyı bugün benden niçin kıskanıyorsun? Teklifimdeki ehemmiyeti sen vehleten takdir edemedin. Öyle karılara peyda edilen muhabbetlere ebedi bir

şekil vermeğe uğraşmak kadar budalalık tasavvur edilmez. Onları herkesin burnuna mâruz birer çiçek gibi muvakkat bir arzu ile koklayıp geçmeli. Koklama müddetini uzatmak istersen ilk zamanlarda insanı huzuz ile sermest eden o canfeza rayiha sonra bayıltarak mühlik bir zehir tesiri gösterir. Ben Parnası sevmek isterim. Fakat ebedî bir muhabbet iddiasile değil. Öyle bir kadınla birkaç ay yaşamış bulunmak için... Hiç bir şeyde nefsin son gınasına kadar devamı sevmem; bıkmak bir felâket bıkmamak ise nev'ima bir saadettir. Hususiyle aşkta, sevdada.. Doygunluk, lâkaydi ile sönen muhabbetlerle, ayrılık anında göz yaşlarile pirayedar olan sevdalar arasında ne büyük fark vardır. Ben her bir fiilinde avamın meşrebine herkesin gidişine uymaktan uzak bulunurum. Kendi noktai nazarıma, muhâkematıma göre hareket ederim. Seni bu terbiye den mahrum buldum. Metresine iştirak teklif ettiğim zaman düşünmeden pürhiddet kesilmen işte bu zaâfını gösteriyor. Sen beşerin ahvalini tamamiyle tetkik edememişsin. Bazı kavimler arasında «Poliandri» denilen bir âdet caridir ki «Poligami» nin zıddıdır. Bu ikinciyi «taaddüd-ü-zevcât» tercüme ettiğimiz gibi birinciyi de «taaddüd-ü-ezvâç» ile ifade edebiliriz; bir metresin birkaç âşıkı olabilir; şu kadar ki kadın âşıklarını yekdiğerinden haberdar etmiyerek idareye uğraşır; ekseriya bu idare de suridir; üftâdeler birbirini tanırlar; fakat hasbellüzum tanımaz, görünürler; âşıklar aşağı tabakadan olurlarsa o zaman boğaz boğaza, bıçak bıçağa gelirler. Kan olur, kıtâl olur: Çok şükür biz ayni kadına üftadeliğimizi bilip te bilmez görünecek safdillerden olmadığımız gibi muhabbet mezadında gezerek parası en çok olanın üzerinde kalacak bir âlüfte için birbirimizi öldürecek hafif beyinlilerden de değiliz... Ben sana dünya görmüş bir filozof gibi hakikati arzediyorum. Senin Parnasa yedirecek kaç paran kaldı?.. Meselâ beş yüz liran değil mi? Ona bir beş yüz de ben ilâve ederim; sen kendi

paranla bu karıdan dört ay istifade edecek iken bu muhabbete benim iştirakimle istifade müddeti bir o kadar daha uzatılmış olur. Bu birinci sınıf muhabbetten nısıf «navlun» la birkaç ay ikimiz de kâmiyap olmuş oluruz. Maksadım diğer türlü olsa, matmazelin muhabbet imtiyazı sana verilmedi ya? Ben de gider doğrudan doğruya kendisine ilânı aşk ederim; bundan beni menedebilir misin?.. İşte sana namuskârane teklif şu: Matmazeli müştereken sevelim. Bu suretle hareket edersek sevdamızın saadetini dört ay daha temdit etmiş oluruz; gün doğmadan neler doğar? Bu dört ay zarfında yine bahtiyarlık müddetini uzatmak için bir fırsat yakalamıyacağımızı kim bilir?

— Sende de paralar sıfırı tüketince demek ki sevda müddetini uzatmak için muhabbet şirketimize bir üçüncü âza daha arıyacağız öyle mi? Tü!... Namussuz... Ben de durdum da bu türrehâtı söz diye dinliyorum. Paran da senin olsun, felsefen de.. rezil.. Nısıf navlunla birinci sınıf sevdada birkaç ay geçirmek için kendinle rezalette bir ayar başka şerikler ara... Hiç böyle utanmaz görmedim! Elinden gelse bir muhabbet şirketi teşkili için hisse senedatı çıkaracak... Hayasız!..

Reyhan istihzalı derin bir işmizaz ile:

— Senin gibi avam meşrepli, hayatın hikmete, felsefenin son ameli kısmına vâkıf olmıyan zavallıların tahkirleri beni kat'an müteessir etmez. Teklifin hikmetini anlayamıyarak sen öyle budala budala söylendikçe kendimi o adî ithamlarının erişemiyeceği muallâ bir mevkide görüyorum. Binaenaleyh sana gücenmiyorum. İşte bir daha teklif ediyorum...

— Yetişir utanmaz... Yetişir...

— Sevda masrafınızı hafifletmek için nısıf ücretle bir şerik arar iseniz tercihan Reyhan dostunuza müracaat buyurunuz.

— Reyhan! Gırtlağına sarıltarak kendini bana boğdurmak için mi böyle söylüyorsun?

— Sansar, kurdu boğamaz. İşte hep bu sözlerin muhakematının za'fini gösteriyor.

— Çok edepsiz herif imişsin... Burada bir dakika daha dursam mutlak aramızda kan olacak.

— Haydi öyle ise uğurlar olsun!..

6

MUVAFAKAT

Müştak sarhoş gibi sallana sallana kendini sokağa attı. Yürürken hayli müddet her adım başında «hay utanmaz hay utanmaz...» sözlerini tekrar etti. Bu kadar ağır bir hakarete hedef olmaktan mütehassıl yeis ve hiddetini bir türlü yenemiyerek namusa tecavüz demek olan böyle bir teklife karşı niçin Reyhan isimli o, erzel herifle helâk olasıya bir dövüşe atılmadığını düşündü. Evet o mel'unu öldüremez ise de yüzünü gözünü tırnaklariyle yırtabilirdi. Bu hakaretin icap ettireceği fi'li mukabelede bulunmadan niçin o haneden çıktığına teessüf etti; bir aralık geri dönmek istedi. Bazı düşüncelere mebni bu kavgayı yenileme fikrinden yine vaz geçti. Sonra hakkında reva görülen bu hakarete bir illet, bir sebep aramağa girişti. Parayı vermemek için Reyhamn doğrudan doğruya bu vâki talebi reddetmektense meydana böyle kabulü namus haricinde bir teklif çıkarmak gibi bir hile yoluna saptığına hükmetti. Kendi kendine:

— Vay habis vay... Beyoğlunda doğru yolda gezinen muhabbet dellâllarının hizmetlerine yakın bana bir vazife tevdiine kalkıştı... Kabul etmiyeceğimi bile bile buna cüret etti. Allah etmesin ben razı olsam bile bu teklifin icrası kabil midir? Ben Parnasa gidip te: «Sevgilim aşkından çıldırıyorum. Fakat seni idare edecek param kalmadı. Bir müddet daha muhabbetinden kâm alabilmek için sana kendi elimle ikinci bir âşık takdim edeceğim. Bademaa seni iki kese besliyecek, mukabeleten sen de bir kolunu ba-

na, diğerini ona açacaksın...» denir mi? İnsan bunu diyecek kadar hayadan mahrum olsa bile, o kadından, evet fuhş ile bulaşıklığı son mertebede farzolunan bir metresten alacağı cevap:

— *Efendim sizi bugüne kadar âşıkım biliyordum.* Fakat neden şimdi vazife ve münasebetinizi değiştirmek istiyorsunuz? Bu ikinci hizmeti hakkile ifa edemiyeceğiniz şu birinci teklifinizden anlaşılıyor. Binaenaleyh arzu ettiğiniz hizmeti gördürmek için o meslekte meleke sahibi tanıdıklarım çoktur. Size uğurlar olsun...

Dan ibaret olmaz mı?

Müştak vâki teklifin garabetteki derecesini muhakemede derinleştirdikçe Reyhanı boğmak arzusu kalbinde o nisbette kuvvet buluyordu. Lâkin şimdi asıl düşüneceği şeyler Reyhan aleyhinde gayz ve nefreti teşdit edecek husus değil, belki züğürtlüğe bir çare, Parnasa kavuşmak esbabını istihzara kestirme bir yol bulmak ciheti idi. Düşüncesini bu müşkül meseleye vakf için biraz istirahate, fikir huzuruna, tenhalığa ihtiyacı vardı. Bu sükûtu, inzivayı ancak hanesinde o geniş saçaklı kırmızı boyalı büyük evlerinin bir köşesindeki kendi odasında bulacağını düşünerek yürüyüş istikametini semtine çevirdi. Ağa yokuşu yakınındaki evine girdi; odasına çekildi. Akşama kadar düşündü. Dipsiz kile boş anbar. Eski evrakı, senedat torbasını karıştırdı. Belki, kim bilir? Validesinden kendine intikal eden evrak arasında ihtimal o âna kadar gözünden uzak kalmış bazı alacak senedi zuhur edebilir. Bir çok lüzumsuz şeyler okudu; sıkıldı. Bu faydasız taharriden sonra kütüphanesindeki kitapları karıştırdı. Paralı zamanında kitapların *sahifeleri arasına «banknot» saklamak* âdetiydi. Oralarda unutulmuş sıkışmış, bir kaç banka kaimesi, nisyana uğramış bir define keşfedebilir ümidi ile araya araya yalnız geceyi buldu. Başka şey? Hayır. Asıl aradığını bulamadı.

(....) karyesindeki yalıyı düşündü. Bu yalının nısfı merhume valdesinin, nısfı dayısınındı. Fakat valdesi vefatından birkaç gün evvel Müştaka vasiyet tarzında şöyle demişti:

— Oğlum! Vefatımdan sonra yalının nısfı sana intikal edecektir. Lâkin dayının elinde ondan başka bir şey yok gibidir. Adamcağız vefat edinceye kadar hisseni satmağa kalkışmak, icar talep etmek gibi hareketlerde bulunma.

Evvelâ yalıyı sonra merhumenin bu sözlerini tahattür etti. Yalının nısfına mutasarrıf olsun da niçin hissei şayiasını satamasın? Ölüm yaş ile, sıra ile midir? Ya kendisi dayısından evvel vefat ederse!..

Valdesinin bu vasiyetini hükümsüz bırakacak te'vil yolu düşünmeğe koyuldu. Böyle vazih bir vasiyeti merhumenin ruhunu mahzun etmeden bozmağa yol bulmak mümkün değildi. Bu imkânsızlık canını sıktı. Dolaşmak için sofaya çıktı. Orta kattan pederlle üvey valdesinin seslerini işitti; gülüşüyorlardı. Şimdi hâtırasının bütün rikkati ile valdesini düşünerek gûya ona hitaben:

— Bana yalıyı satmamağı vasiyet edeceğine pederimden hiç olmazsa birkaç sene hâtırana hürmeten evlenmemeği rica edeydin...

Dedi, gözleri sulandı. Parnasa olan iftirakına mı? Pederinin genç zevcesiyle gülüşmelerini işiterek valdesi hakkında hissettiği rikkat tesiriyle mi? Yoksa yalıyı satamadığına mı ağlıyordu? Ağlamasında bu üç şeyin tesiri var gibiydi. Fakat o esnadaki rikkatinin sebebi kendinden sorulsa bunu vazihan tahlil edebileceği şüpheliydi. Ağlamak istiyor. Âlemde herşey kendine ağlatıcı görünüyordu.

Kafesi sürdü; pencerenin önüne oturdu. Evin karşısındaki harap mahalle camiinin etrafını sarmış tepeleri sivri uzun serviler, rüzgâr estikçe müşafeha ediyorlar gibi yekdiğerlerine yaklaşıp yaklaşıp ayrılıyorlardı. Bu kasvetli ağaçların fışkırdığı kabristanın, otlara gömülmüş, her

biri bir cihete çarpılmış, kavuklu, sarıklı taşlarına, komşunun kapısının üzerindeki fenerde yanan petrol lâmbasının küçük, sarımtırak, titrek alevi aksettikçe mezarlar oynıyor, o karaltılar içinde esrarlı gölgeler geziniyor gibi oluyordu.

Müştak hep düşünüyor, hep düşünüyordu. Kaldırım taşları üzerinde gümleyen bekçinin demirli sopası — darbelerinin sadası azala, azala — uzaklaştı. Diğer mahallelerden uzaklardan başka sopalar rüzgârın hafif iniltisi içinde boğula boğula sanki buna cevap veriyorlardı.. Karşıki servilerin, o korkunç karaltıların içinden birdenbire bir baykuş öttü. «hu hu hu!.. hu! hu!...» Yekdiğerini takiben sık ve sert başlıyan bu huhular medit seyrek iniltilerle nihayet buluyor, sanki gecenin zulmeti içine uğursuzluk saçıyordu. Müştak, bir kuşun sadasiyle etrafına şeamet yağdırabileceğine inananlardan değildi. Fakat bu harabe, bu mezarlık nâlekârının sevimsiz, acı sadası, geceleri ıstırap ile uykusuz geçirenlerle eğlenir gibi bazan kopardığı kahkahalar sinirlerine dokunurdu. Valdesinin vefatında bu kuş o felâketlerine ne kadar gülmüştü!.. Evet... Bu hayvanın sesi karışan işlerde bir uğursuzluk peyda oluyor...

Parnasla iftiraklarına bu kuşun bir dahli olacakmış gibi o sadanın şeametine itikadı hilâfında gönlünde bir korku, bir halecan hâsıl oldu, av tüfeğini bularak sesin geldiği cihete karanlığa sıkmak istedi; hayvan birkaç defa öttü. Müştak yumruklarını sıkarak:

— Elverir menhus!..

Diye haykırdı. Pencereden çekildi. Kısa müddet bir zincir hırıltısını takiben sofadaki goguklu saat ağır ağır «Çın guguk... Çın guguk...» sadalarile hanenin gece sükûtunu ihlâl etti. Müştak, sekize kadar saydı... Sonra «guguk» lar kesildi. Kalbinde her şeye karşı bir husumet hissediyordu. Mırıldanarak:

— Sanki büyük babamız bize kıymettar bir şey bırakmış! Guguklu saat... nuhûsetde bu saatle karşıki baykuş arasında mutlak bir münasebet var. Ya ötmek için o bunu bekliyor! Ya çalmak için bu onu!.. Valdem hasta yatarken bütün ıstırap saatlerini «guguk» larla sayardı.

Vücudunu, zihnini dinlendirmek için döşeğine girdi. Uyku... Ekseriya en ziyade arzu ettiğimiz zamanlarda gelmekte istiğna gösteren o muvakkat baygınlık, hayat yorgunluğuna fasıla vermek için temenni ettiğimiz o kısa ölüm... Biçarenin vücuduna yayılmıyor, gözlerini örtmüyordu. Sağa döndü, sola çevrildi, çırpındı, çırpındı... Nihayet hayli zaman sonra nasıl geldiğini kendi tamamile farketmeden bir baygınlık her tarafını istilâ etti. Sıkıntılı, fasılalı bir uykuya daldı. Uyanık iken bertaraf edemediği müşkülâta rüyalarında çareler buluyordu. Balıkpazarındaki dükkânlara dolgun fiatle müşteriler çıktı; dayısı vefat etti. Yalının nısıf hissesini bin liraya sattı; sonra bu paraları elinden denize düşürdü; kavgalar, yangınlar bir şeyler oldu; ufak sayhalarla istimdat ederek halecan, ter içinde uyandı; biraz sonra yine daldı... Parnası... Evet onu parlak tuvaletle yabancı bir erkeğin koltuğunda gördü; haykırarak metresinin önüne atıldı; ayaklarına kapandı; ah ne felâket!.. Parnas eski âşıkını tanımıyor, müteneffirane kaş çatarak kaçmak istiyordu; zavallı sevdazede insafsız maşukasına o kadar yalvardı; o kadar gözyaşı döktü kl nefesi nefesine yetişemez bir halecanla uyandığı zaman giryesinin son sadmeleri ile vücudunu râşeler içinde buldu.

Acayip, müz'iç rüyalarla dolu pür halecan uykunun sabahında Müştak bir gün evvelki vukuatı o gece rüyalarında gördüğü vak'alardan ayıramaz, sersem bir halde iken Karanfil, küçük zenci halayık ufak tepsiyle beyefendiye kahve getirdi. Kısa entarisi altından görünen ince bacaklarını çarpıtıp belini çökerterek fincanı hususî bir ehemmiyetle takdimden sonra elini, üzerine kuşak bağlanmış eski

mor fanile hırkasının önüne soktu. Bir mektup çıkardı; beye uzatarak:

— Bu nektup dun galdi. Aşçı kadın almış; tel dolabını ustunde unutmuş...

— Kim getirmiş?

Karanfil saçlarının altından kırmızı boyama bağlı başını bir tarafa çarpıtıp dudaklarını uzatarak:

— Ben gormedi... İsterse ablaya sorayım?

Müştak zarfı eline alınca sapsarı kesildi. Zarfın üzerindeki Fransızca yazıyı tanımıştı... Parnasın yazısıydı; hemen Karanfili savdı. Kahveyi bir tarafa bıraktı. Râşeli elleriyle zarfı yırttı. Bir köşesinde kabartma yaldızlı zarflarla girift P. F. yani «Parnas Feliye» isimlerinin ilk harfleri bulunan Fransızca mektup şöyle başlıyordu. İşte aynen tercümesi:

«Sevgili efendi!

«Gaybubetiniz, pederinizin keyifsizliği müddetince uzayacaksa zavallının yanından yarım saatçik ayrılmanıza gayri müsait bu gaddar illetin nev'ini öğrenmek isterim. Vaktinizi sıhhatinin iadesi mütemadî dikkatinize lüzum gösteren bir hastaya vakfeylerken sizden ayrı bulunmak tesiriyle hastalanması muhtemel bir diğeri bulunduğunu böyle külliyen unutacak kadar sizi insaniyetten nasipsiz zannetmezdim. Hasta peder ile sadık muhibbesi arasındaki şefkat muvazenesini bu derece kaybeden bir adamı zaten ifasında mütekâsil davrandığı bertaraf, vazifelerinden büsbütün âzade bırakmak için ondan gönlümü alır, serbestisini iade eylersem bu hareketim elbette sezayi takdir olur. Fena bir âşık olmanıza mukabil vazifenizi, evlâtlık lâzımesine hasreyleyen bir oğul çıkmanız hassaten temenni olunur. İhtiramatı faikamın kabuli...»

Eski muhibbeniz

P. FELİYE

Şimdi oldu mu olacaklar?.. Nasıldı o şarkı?.. Gitti elden nazlı yâr!.. Müştak için Parnastan iftirak biraz evvel muhtemel bir tehlike halinde iken şimdi bir hakikat şekline girer gibi oldu. Zavallı me'yus âşık mektubu bir daha, iki daha, üç daha okudu. Fakat böyle tekrar tekrar okumaktan ne mealin acılığına bir mülâyemet geliyordu. Ne de *gönlüne teselli!.*

Parnas eski mektuplarında «Mon Mouchac. Mon chéri, Mon bien-aimé, Mon amur» hitaplarından biriyle başlarken, şimdi alelâmiya «cher Monsieur» demişti. Ya müfret yerine cemi muhatap sığaları kullanılmış olması eski samimiyetin sür'atle burudete tahavvülünü imâ ediyor idi. Hepsi ne ise ne!.. Fakat şu: «Ondan gönlümü alırsam elbette bu hareketim *sezayi takdir olunur.» cümlesi ne fesahaten ne mealen* iftiraktan başka bir şey ile tefsir, tevil kabul eder sözlerden değildi.

Müştak bu cümleyi birkaç defa okuyarak:

— Böyle bir hareket takdire seza olru mu? Acaba bundan büyük cinayet tasavvur olunur mu?.. Vakitlerimi pederimin keyifsizliğine hasretmem için üzerimden elini çekiyor. İyi bir âşık olamamışım, fakat vazifebilir bir oğul olmamı temenni ediyor... Ne yanlış?. Yahut ne kadar müstehziyane bir temenni!.. Sana benden iyi âşık olmaz amma ne yapayım?. Paranın gözü çıksın... Zaten onun gözü olsaydı gideceği yeri bilirdi. Pederimin hastalığı hakkındaki şu: «Zavallının yanından yarım saatçik ayrılmanıza bile müsaade etmiyen bu gaddar illetin nev'ini öğrenmek isterim.» cümlesi ne kadar mânidar? Bu âdeta kabaca «ben dolma yutmam» demek... Sen dolma yutmaz isen ben hapı yuttum gitti. İlletin nev'ini sana nasıl söyliyeyim?.. Züğürtlük illeti... Pederimin keyifsizliğine inanmamış, bu desiseye aldanmamış. Bana mektup göndermek için evimi tahkik eden Parnas elbette o hanede mütemadî tedaviye muhtaç, yatağa esir düşmüş ne ba-

ba, ne de amca bulunmadığını haber almakta hiç güçlük çekmemiştir... Evet bu yalanımdan dolayı beni affetmiyecektir. Bu ilk yalanı tamir için «foya» sı görünmez bir ikincisini nasıl bulmalı?

O esnada sofadaki guguklu saat hırıltılı fasılalarla üçü çaldı. Müştak ye'sinden yumruklarını sıkarak:

— Bu menhus saat te bana «guguk» demek için tamam münasip zamanım intihap eder. Çal bakalım çal... Çal da karşıki baykuş senden iştihaya gelsin, gündüz ötsün, ben de seni parçalıyayım... Senin her defa guguklu darben hiç bir şeye muvaffak olamaksızın bir saatimi daha kaybettiğimi bana ihtar ediyor... hakikati saklamak için babamı hasta ettim. İş büsbütün sarpa sardı. Hiç Parnas aldanır mı? Yalan her vakit her yerde mezmumdur. Muvakkaten iş görse bile nihayet bir gün bir saat gelir ki meydana çıkar. Yalnız işte bu saatin vürudu bazan uzar; bu defa bizimki hiç uzamadı. Hakikat anlaşılıncaya kadar yalanla ne işler görenler vardır. Benim gibi hakikatte talii olmıyanın yalanından ne muvaffakıyet beklenir? Karanlığı istiyerek mumu üflesem derhal güneş doğuyor. Bu sefer örtmek istediğim hakikat üzerine öyle bir güneş doğdu ki Parnas pederimin hasta olmadığını anladıktan sonra kendisini ziyarete cesaret etmemekliğimin elîm sebebini keşifte hiç güçlük çekmedi. Kim bilir apartman sahibi icar talebi için kaç defa kart göndermiş, bakkalından tut da en ince «tuhafiye» cisine kadar bütün esnaf biçareyi ne kadar tâciz etmişler, aşçılar, hizmetçiler nasıl somurtmuşlardır? Hep bu adamların bize gösterdikleri o tatlı tebessümleri altında daima büyük bir emniyetsizlik gizlidir. Hele esnaf takımı, müşterilerinin içinde böyle bizim gibi âşık mâşuk bulunduğunu anlarlarsa onlar hakkındaki «kredi» yi çok uzun boylu tutmuyorlar... İşte nihayet ay başına kadar. Sonra etraftan nezikâne tezkereler yağıyor. Bütün bu müşkülâtın içinden bir «babam has-

tadır» mâzeretiyle kurtulmak kabil midir?.. Sonra netice işte böyle «gönlümü senden alır, serbestini iade ederim» e çıkar. Sen benden gönlünü alırsın, a Parnas ama ben senden alabilir miyim? Fakat nedir bunun çaresi? Çaresi?..

Çin guguk!.. Çin guguk!.. Çin guguk!.. Çin guguk!..

Müştak kalben devam ederek:

— İşte saat dört... Beyhude bir saat daha geçirdim... Daha doğrusu ben geçirmedim, o geçiyor... Zaman denilen bu nûr ve zulmetin birbirini tâkip etmesi arzın bu seri devri ki bizi hayatın neticesine isâl için bütün feryatlarımız, göz yaşlarımız, aldatıcı kısa sürurlarımız, garamımızla durmadan sürükleyip götürüyor. Onun mütemadi devrindeki kanun tesirâtı malûm ve değişmez iken hep hakkımızda bir istisnaiyet muamelesini talepten kendimizi alamıyoruz. Zamanın minnet ettiğimiz en büyük lütfu bizi genç iken pîr etmesi değil mi? Bana sorsalar bu bir gadir. Gençlik zamanlarını tahattur ettikçe şimdiki yorgunluk ve aczinden dilhûn olmıyan bir ihtiyar görmedim. Ben gençliği zeval bulmaz zannederek yaşamak isterim. Zamanın mürurunu ihbar için böyle guguklu saatler niçin icat etmişler? Kendi hükmümce saatleri parçalamalı, takvimleri yırtmalı... Aynaları da hep kırmalı. Vaktin güzerânını ihbâra vesile olacak bir şey bırakmamalıdır. Fakat çehreler... Onlar en teessür verici birer zaman mikyası değil midir? Soranlara her sene yaşımızdan birkaçını saklamakta ne kadar ihtiyat etsek beyhude... Ağızdan çıkan yalanı simânın diğer uzuvları tekzip eder.

Müştakın Parnastan, alacaklılardan tutturduğu düşüncesini, şu acıp tefekkür vâdisine isâl etmesi bir fikri yoluyla takip edemiyecek bir şaşkınlık içinde bulunduğunu gösteriyordu.

Bu düşünce inhirafını kendi de anlıyarak:

— Şimdi kuru filozofluğun lüzumu yok, derdimi düşüneyim...

Dedi. O derdini ki, o âna kadar düşünmedik bir cihetini bırakmamıştı. Yine sevda hastalığına çare arayarak düşünmeğe zihnen bir başlangıç ararken o mebdei tâyin edememekten mütevellit derûnî bir sıkletle elini uzattı, yazıhanesinin üzerinden bir kitap aldı; «tefe'ül» eder gibi gelişigüzel bir sayfa açtı; sağdan ilk cümleyi okudu; şu idi:

«Kurnaz adam hakarete hile ile mukabele eder.» Bu kavlin hükmünü düşünerek: «Evet, doğru. Kurnaz olan her hakarete hiddet edivererek aynen mukabeleye kalkışmaz. Belki işin her cihetini tetkik ve hesap ile hasmını cidden yaralıyacak müteenniyâne bir intikam alır. O halde fiilin neticesinde hasmının edeceği zarara mukabil kendisi bir fayda elde eder», dedi.

Birdenbire yüzü kızardı. Zihnine bu sözü amelî surette tecrübe edecek bir tatbik noktası hutûr etmişti. Fakat bu nokta o kadar nâzikti ki, evvelâ bunu kendine karşı itiraftan bile utanıyordu. Cümleyi bir daha mırıldandı: «Kurnaz adam hakarete hile ile mukabele eder.» Kendisi Reyhana karşı böyle bir «kurnaz adam» rolü oynıyamaz mıydı? Mâhut teklife o kadar hiddet gösterdiğine hatâ ettiğini anladı. Reyhanın şu: «Senin gibi avam meşrepli, hayatın hikmetine, felsefenin son amelî kısmına vâkıf olmıyan zavallıların tahkirâtı beni asla müteessir etmez» sözlerini tahattur etti... «Evet, felsefece o benden yüksek imiş. Reyhanın bu noktadaki felsefeden maksadı, avâmın, hayatın künhünü tetkik edemiyerek bir takım çocukça şeylere verdikleri ehemmiyeti mahsûsadır. Çarçabuk sevinen veya kızan, vara yoğa gülen yahut ağlıyan bir çocuğun yaşının ilerlemesiyle görgüsü, tecrübesi çoğalarak dimağı lâzım olan kuvveti iktisap edince artık kendinde o evvelki çabuk müteessir olma hâli kalmaz. «Ce'» deyince bayılasıya gülmek, umacı taklidi yapanların tehditlerinden korkmak gibi hissiyat za'fından kurtulur. Reyhan

insanların büyük kısmını his ve akıl bakımından işte böyle çocukluk halinde, kendini ise hayatın gavamızına vâkıf mükemmel bir fert addediyor. Felsefe süsü verdiği bu zannın daha bidâyetinde diğerlerini küçük, kendini büyük görmek gibi bir hodbinî var. Maddeten bir zarar tasavvur etmediği şeylerde filozof kesiliyor. Mazarrat tevehhüm ettiği husussatta basbayağı bir adam gibi hareket ediyor. Bir kadını kıskanmayı, sevda ve emelini ona hasretmeyi avâmın tuttuğu yola uymak nev'inden telâkki ediyor. Niçin? Henüz o kadını hakikî bir muhabbet ile sevmediği için... Sevse, şiddetle bağlansa... O zaman felsefesinin hükmü de değişir... Kıskanmak insanın, hattâ hayvanattan çoğunun hilkiyetinde mevcuttur. Reyhan Bey! Sen felsefenin metanetiyle hilkiyet icabını tağyir edebilecek kadar fikren asabiyet peydâ ettinse yalnız benim değil, bütün beninev'inin tebrikâtına sezâvâr olursun. Ben de felsefede kendimce yüksek bir mertebeye suuda uğraşacağım. Fakat ne kadar yükselsem hiç bir zamanda kıskanmayı inkâr edecek bir dereceye varamıyacağımdan eminim; ben kıskanırım. Hem de Parnası daima kıskanacağım. Hiç bir felsefe bu şedit histen beni tecrid edemez. Bir metresin iki üç âşıkı birden memnun etmesinde sen ne his, ne de insaniyet, ne edep bakımından bir beis görmüyorsun. Bunun için serdettiğin mantıkî felsefe de şu: Mademki o maişette kadınlar bazan yekdiğerinden hafiyyen birkaç erkeği idare ediyorlar, mademki kadının bu hilesinden gafil, bihaber bulundukça o zevatın muaşaka lezzetine bir halel gelmiyor. Binaenaleyh o âşıkların felsefedeki deryâdillikleri dediğin mertebede bulunsa hakikatten haberdar olmakla da gönüllerine bir bulantı gelmez. Çünkü birkaçı aynı zülâl kâsesinden sevdâ susuzluğunu teskin ettikten sonra hakikatten haberdâr bulunup bulunmamakla o kabın kiri ne artar, ne eksilir.

Of!.. Mürekkep olduğu maddeler en mütenevvi, en

müteaffin sokak çamurlarında daha murdar, daha karışık, daha mülevves bir kıyas...

Odasında iri iri hatvelerle gezinerek:

— Reyhan, sen buna felsefe namı veriyorsun ha! Eminim, sen bu mülevves hikmetleri ne bir kitapta gördün, ne de bir kimseden işittin. Ne de bunun böyle olduğuna kalben kanaatin var... Sen bunu Parnası elimden almak için uydurdun... «Kurnaz adam hakarete hile ile mukabele eder.» Evet, mâhut teklifine vehleten hiddet gösterdiğime hatâ etmişim... Ben seni pek beğenir göründüğün bu sakim felsefenin hikmeti içinde boğacağım. Fakat asıl boğacağım şey sen değil, altınlarındır. Birkaç yüz liranı elinden alarak sana sevda kadehini dışından yalatayım da bak neş'eyâp olabilirsen aşkolsun...

Hemen giyinerek zihnen verdiği kararı fiile getirmek için haneden fırlarken arkasından guguklu saat beşi çaldı. Saate hitâben:

— Evet!.. Guguk!.. Guguk!.. Sen şimdi benim Reyhana edeceğim guguğa bak... Ne mükemmel olacak?.. Acaba senin yirmi dört saat zarfında üşenmeden çaldığın (156) guguk bir şey mi?

Müştan gitti. Daha bir gün evvel şedit bir tehevvürle çıktığı Reyhanın kapısını kuzu gibi mülâyemetli bir tavırla çaldı. Mahçubâne dostunun yanına çıktı...

İki edip bir şey konuşmadan bir müddet birbirinin yüzüne bakıştılar. Bu sâfiyâne nazarlarla hane sahibi felsefesindeki isâbeti imâ ile galebesini beyan ediyor. Misafir: «Evet, hakkın varmış» mealinde bir teslimiyet zilleti ile boynunu büküyordu. Bu nazardan nazara tefhim ve tefehhümden sonra filozof Reyhan:

— Nihayet dediğime geldiniz mi?

— Evet, hakkınız varmış. İsabeti fikriyenizi vehleten takdir edememekten mütevellit bir tehevvürle cür'et ettiğim tahkirattan dolayı affınızı istirham ederim.

— Af talebine hiç lüzum yok. O günü size demedim mi? Ben deryâdil bir filozofum. O gibi tahkırata karşı felsefemin metaneti öyle kuvvetli bir zırh teşkil eder ki, o tahkirattan hiç bir şey üzerime sıçrıyamaz, beni müteessir edemez.

— Teklifinizi kabul ediyorum. Fakat bu kabul ile bazı mâniler peyda oluyor... Onları bertaraf etmek için sizinle bazı lüzumlu müzakerelerde bulunmak isterim.

— Ne gibi mâniler?

— (Teessürünü ketm için gösterdiği cebri nefs hilâfına kızararak) Biz Parnası müştereken sevip idaresini de müştereken deruhte edeceğiz. Lâkin bu kararımızı böylece gidip kendisine söyliyecek miyiz? Söylemek değil, böyle bir şeyi sezdirsek yine son derece haysiyetine dokunmuş olur. Binaenaleyh ikimiz birden koğuluruz.

Reyhan hep bu müşkülâtla başa çıkmak çarelerini hazırlamış olduğunu imâ eder müstehziyâne bir tebessümle dinliyordu. Müştak devam ederek:

— «Parnas» taayyüşü âşıklarının kisei inâyetlerine kalmış muhtaç bir kadın değildir. Müteveffa Rumun bırakmış olduğu servetle o kim bilir seni beni kaç defa satın alır? Parası bankalardadır. Bir erkeğin ağuşunda yaşadığı müddetçe yine kendi kesesinden sarfedecek kadar da ahmak değildir. Bir erkekle yaşamağa zaruretten mecbur olmadığı için seveceği erkeği gönlünce intihap eder. Hoşlandığı ile yaşar. Malûm şartla sizi muhabbet iştirâkine kabule âmâde isem de benim koynuma değil, Parnasınkine gireceksiniz. Ya o kabul etmeyiverirse nasıl olur? İşte buna bir türlü aklım ermiyor. Böyle nâzik bir meselede ona vekâleten ben size nasıl söz verebilirim? Bana paraları verdikten birkaç zaman sonra: «Yahu, liraları alıyorsun ama, Parnastan bir şey anlıyamadım! Hiç yüz vermiyor!.. Şunun bir kolayını bul.» dersen artık bende sabra tâkat kalır mı?

Reyhan gülerek:

— Hayır azizim, hayır... Vereceğim paraya mukabil size o kadar müşkül vazifeler tevdi edecek değilim. Maksadım şimdiye kadar kimsenin icra etmediği bir şeyi yapmak, mühim bir tecrübede bulunmaktır. Bakınız iş nasıl olacak? Siz beni götürüp metresinize, sadık, samimî, teklifsiz; hâsılı candan bir dostunuz olmak üzere takdim edersiniz. Bendeniz sizin apartımana devama başlarım. Bu ziyaretlerimin cümlesi tabiî sizin orada bulunduğunuz saatlere tesadüf etmez. Bazan Parnasla başbaşa yalnız kalırız.

Müştak bulunduğu sandalyeden gayri irâdî kalkıp oturarak:

— Eeey.. sonra?..

— Ben kadının gönlünü tarassuda girişerek kısa kısa ahlar, oflar, medit baygın nazarlarla içimin ateşini beyâna girizgâhlar arar, iki üç mânalı kelimelerle işi anlatırım. Bu ahlar, oflarımı hedefe isâbet ettirerek Parnasın — sevdakârâne hücumuna karşı pek de müstahkem bulundurmadığı — aşk kalesinde maksada kâfi rahneler açabilirsem bu fürcelerin birinden ben de gönlüne dühul zaferine nail olurum.

Hasmına gözlerini dikip boyunlarını uzatarak, tüylerini kabartarak yekdiğerine gaga gagaya hücuma hazırlanan horozlar gibi Müştak başını birkaç defa sallıyarak:

— Daha sonra ne olur?

Reyhan, misafirinin aldığı acaip vaziyetten şüphelenerek biraz çekilip:

— Daha ne olacak... Ertesi günü zerde pilâv!..

Müştak ayni salıntı ile:

— Daha ertesi günü paça, kaymak...

— Daha ne arzu ediyorsunuz ki olsun? Bu suretle hareket edersek iki âşıkla bir mâşukadan mürekkep bir

«muhabbet-i müsellese-i mütesavlyül'adla'» kurulmuş olur....

— Hah!.. İşi böyle hendeseye de tatbik et ki, alt tarafı çapariz çıkmasın...

Reyhan gözlerini açıp bir ehemmiyetl mahsusa ile:

— Asıl işin letafeti nerede? Siz ona dikkat etmediniz.

— A birader!.. Bunun letafeti neresinde olacak? Buyurduğunuz şey serâpâ lâtif...

— Siz bundaki lüzumlu nükteye dikkat etmediniz?

— Nüktesi ne oluyor? Zerde pilâv mı?

— Hayır efendim... Bu suretle vukubulacak hareketimle ben metresinizi ayartmış, size karşı gizlice hiyanete, sadakatsizliğe teşvik etmiş oluyorum. Güya siz zevç zevce imişsiniz de ben karınızı baştan çıkarmışım. İşte aynen böyle... Nasıl bir dolaba girdiğini Parnas bile farkedemiyecek. Çünkü o beni hep sizden gizli sevecek. Benimle olacak macerasını sizden son derece bir ihtirazla saklıyacak... Fakat siz de bana nihayetsiz bir emniyet göstereceksiniz: Apartımanınıza vakitli vakitsiz gelip gittiğimi suitefsire kalkışmıyacak ve kat'â kıskançlık eseri göstermiyecek, Parnası ağuşumda görseniz, onu bir biraderle hemşire arasındaki mâsumiyet ve sâfiyâne muhabbetten başka türlü telâkki etmiyeceksiniz...

— Cenabı Hak bana sabırlar, sana da akıllar versin...

— Metresinizi idare için sarfettiğiniz mebâliğin nısfını tediyeyi malûm şartlarla deruhte ederim.

Müştak biraz kızarıp bozararak:

— Ben de teklifâtınızı kabule hazırım.

— Öyleyse gel şimdi hesaba oturalım...

— Bugünlük pek uzun hesabımız yoktur. Evvel beevvel siz şimdi bana işliyecek iki aya mahsuben iki yüz lira veriniz. Derhal gideyim; birikmiş borçları verdikten sonra Parnası göreyim.

Böyle ilk talepte Reyhan iki yüz lirayı «banknot» ola-

rak Müştaka teslim etti. Mukabilinde yalnız bir satırlık bir makbuz senedi imza ettirdi. Müştak banknotları caketinin yan cebine yerleştirirken:

— Teklifini kabul ile işte paraları aldım. Buna mukabil göreceğim hizmet yalnız seni götürüp Parnasa samimî bir arkadaşım sıfatiyle takdim etmektir. Keyfiyetin ondan ötesine karışmam. Kendini matmazele sevdirebilirsen ne âlâ!.. Aksi takdirde bu mebaliği istirdada ve Parnasın muhabbetini celp emrinde vesâtetimi talebe hakkın olmıyacaktır.

— Sen beni yol başına kadar çıkar, ötesine karışma!.. Ben derbendi bulurum.

— İşte bir daha tekrar ediyorum. Parnastan göreceğin sureti kabule karışmam ha!.. Bundan dolayı bana hiç bir mes'uliyet atfına hakkın olmıyacak...

— Efendim, bu ne kadar merak!.. Samimi bir takdimden gayri senden hiç bir şey talep etmiyeceğim ve etmeğe hakkım olmıyacak... Fakat o mes'ut gün çok uzamasın. Vâdini yapmakta ne kadar sür'at gösterirsen o kadar memnun olurum.

— Parnası birkaç zamandır ziyaret edememekten münbalis soğukluğu bertaraf ederek evvelâ kendi münasebetimi yoluna koyayım ki seni takdime sıra gelsin...

— Nasıl olursa olsun. Lâkin iş uzamasın... Yarına, öbür güne dâvetine muntazırım...

— Peki, peki... Merak etme...

Müştak vâdettiği samimî takdimin lâübaliyâne bir mukaddemesi olarak dostunun elini var kuvvetiyle sıktı. Sokağa fırladı. Köşeyi döner dönmez elini bir karış açıp baş parmağını burnunun üzerine getirerek:

— Nah sana guguk!.. Şaşkın filozof... Sen beni yol başına çıkar, ben derbendi bulurum, ha?.. (Yan cebindeki banknotları yoklıyarak) A zavallı! Sen derbende girdin de haberin bile yok... Şimdi boynuna bir yular, gözlerine

birer kapak geçirerek seni bir âlâ dolaba koşayım da başın dönünceye kadar çevir dur. Bu angaryaya mukabil ayda üste de yüz lira ver... Hayvan herif!.. Seni yol başına çıkarayım, doğru ahırı bulursun...

Reyhanın vâki olan teklifi nasıl akıl ermez, işitilmedik, acib bir hareket ise, Müştakın ona karşı tertip ettiği plân da o nisbette sade idi. Zavallının nazarında «Parnas» bir metres değil, bir âlüfte değil, âdeta bir melek, mücessem bir ulviyetti. Müteveffâ ihtiyar Rumu matmazelin âşıkı zannedenlere Müştak gülerdi. Çünkü kendi kanaatince bu kız o ihtiyarın evlâtlığı idi. «Parnas» sarı saçlarını dağıtıp simasına melekâne bir saffet vererek göz pınarlarında parlıyan iki göz yaşı katraslyle:

— Ah bu «fassal» lar, o muşmula gibi ihtiyarın benim âşıkım olduğuna hüküm verdiler. Öyle yaydılar. O servette bir adamın sırf insaniyetperverâne, sırf hayırhâhane bir harekette bulunmak emeliyle benim gibi bir bikese biraz nakit, mal terketmesini niçin olmaz bir şey telâkki etmeli? Böyle bir hayır eseri görülünce niçin ona mutlaka birtakım hasis sebepler isnâdına kalkışmalı? Böyle iyiliklerle mütehassis kimselerin bulunduğunu inkâr etmek o gibi mürüvvet erbabının mevcudiyetlerine karşı ne büyük bir nankörlüktür!

Bu kötü lisanlıların iftiralarından mütevellit teessürle dökülen birkaç tazallüm katresi, tanesi yarım liralık ince mendile içirilir; sonra âşık derin bir mânayı istizahla muhibbesinin gözlerinin içine bakar; bu bakışta pek elim bir sual vardır; Müştak bu nazariyle metresine: «Ya o ihtiyardan evvelki âşıkların; bunlar da hep babalıkların, kardeşliklerin değildiler ya?.. Böyle utanacak bir mâzin varken ihtiyara olan nisbetinin bu suretle tefsirinden niçin meyus oluyorsun?

Demek istediğini anlatır. Bu suale de diğer göz yaşları hazin bir akış belâğatiyle cevap verir.

Fakat hep sözler birer şâiriyet sehabı içinde dumanlı ve vuzuhtan mahrumdur. Parnasın o maişete dökülmesinde gûya mühim bir aile sırrı vardır. Zavallı matmazel işte bu sırrın mazlumu, mağdurudur. Ölümüne razı olur, yine o mühim sırrı kimseye açmak istemez. Zaten bu kızın Müştak nazarındaki bütün ulviyeti, şâiriyyeti hayatının evvelîyâtının böyle esrârengiz olmasındadır. Hem Parnas öyle kırk âşıktan artakalmış, yıpranmış vissaller-den de değildir. İhtiyar babalığından evvelki hayatını araştırırsanız ancak bir iki erkeğin gölgesiyle lekeli bulursunuz. Sözü bu vâdiye doğru sevkederseniz alacağınız cevap hep o sâmitâne göz yaşlarıdır ki, bu tazallüm seylâbesi aka aka mâhut aile sırrına müntehi olur; keyfiyetin ötesini artık hiç anlıyamazsınız.

«Parnas», birlikte yaşamağa söz verdiği âşıkının muhabbet haklarına riayette âdeta sadık bir zevce gibidir. Râbıtayı kesmeyi mucip bir hal vukubulmadıkça âşıkını terketmez; biriyle münasebet üzere iken diğerlerinin muhabbetlerini arzetmelerine kulak vermez. Taşkınlıkta ileri varanlar olursa bu nevi tecavüzleri, hakkında büyük bir hakaret addiyle mütecasirlerini silâhla, revolverle tehdit eder.

Müştak, Parnası işte böyle biliyordu. Binaenaleyh Reyhanın vukubulacak ilânı âşkını haysiyetşikenâne bir tecavüz suretinde telâkki ederek biçare dostunun bu taarruzuna mukabeleten pek şiddetli bir tevbih muamelesine duçar olacağına hiç şüphe etmiyordu.

Metresinden Reyhana bahsederken sözünü alelâde bir âlüfteden bahseder gibi idare eylemesi, arkadaşından para sızdırmak maksadiyle onu iğfal içindi. Parasızlıktan, metresini görmeğe gidemediği müddet zarfında mâşukasını elden kaçırıyormuş gibi gösterdiği telâşlar, ondan hiyanet me'mul ettiği için değil, bu gaybubeti hakkında bir nevi metrûkiyet gibi telâkki ederek muâşaka mukavelele-

rinin feshedilir korkusiyle idi. Parnas, sadık olduğu kadar da hiddetlidir; hakkında gösterilen vefâsızlıkları, müsamahaları kolayca affetmez. Müştak için o andaki en mühim mesele, affa müstahak olduğunu gösterir meydana bir, iki mâzeret koyarak metresiyle barışmaktı. Pederinin keyifsizliğine inandıramadıktan sonra o kuvvette başka bir mâzeret bulmak kolay mıdır? İlk mâzeretin açık bir yalan olduğu anlaşılmış gibiydi. Şimdi ikincisine inandırmak ne kadar müşkül olacak. Hile, sanîa tarikine ne lüzum var? Hakikî mâzeretini söylese, «Kaç zamandır seni görmek için çıldırıyordum. Fakat bu emele parasızlık hâil oluyordu.» dese ne olur? Müştak, metresinin saffetine, tab'ının ulviyetine itimat etmekle beraber parasızlığını, züğürtlüğünü, elinde avucunda o maişete daha pek pek birkaç ay kifayet edecek kadar para kalmış olduğunu, bütün serveti bundan ibaret bulunduğunu ona anlatmaktan, hattâ hissettirmekten korkuyor, bu hakikat Parnas nazarında kat'iyen tebeyyün ederse bundan bir tehlike husulünü sanki olmadan evvel duyulan bir his kendine hafiyyen ifham ediyordu. Hayır, hayır.. doğruyu söylemek uyamaz... Fakat yalana da Parnası iknâ kabil olamazsa ne yapmalı?

Müştak ilk tesadüf ettiği kira arabasına atladı. Bozuk kaldırımların üzerinde yaylar son tahammüllerine kadar esnedikçe bizim düşünceli âşık, arabanın içinde hop oturup hop kalkıyor ve bu kuklavâri, gayriirâdî rakıs, fikir huzuru ile düşünmesine mâni oldukça hiddetten ateş kesiliyordu.

Evet; şimdi Parnasa ne demeli? Düşündü, düşündü, diyecek bir şey bulamadı. Müştak Bey değerli bir edip, hem de büyük bir şair değil miydi? Edebiyatla şiirin sermayesi yalancılık iken lüzumunda kandırıcı bir yalan uyduramaması kendini cidden me'yus etti. Fakat son bir hiddet râşesiyle elini alnına götürerek aradığını buldu. En

mühim, en muğlâk edebî mesâilde hasmını ilzamdan âciz kalan edipler, şereflerini muhafaza ile işin içinden nasıl çekilirler? Ekser mebâhiste cehaletini setr için imdada yetişen şu yıpramış cümle olan: «Sizin gibi söz anlamıyanlara karşı en beliğ mukabele sükûttur.» sözüyle değil mi? İşte Müştak, edebiyattaki bu susturmak usulünü tatbik etmek istiyordu. Parnasa mülâki olup da acı, tatlı birtakım serzenişlere uğrayınca bizim müdebbir âşık, ulvî tefekkürata müstağrak mâsumane bir çehre ile hep o sitemleri sükûtla dinliyecek, metresi ne derse desin, ona vereceği hazin cevap birkaç katre göz yaşı olacaktır. Evet, «en büyük hakikatler söylenemiyenlerdir...» Ailesine ait mühim bir sır, tıpkı Parnasın bâdiî felâketi olan o ifşası mümkün olmıyan müthiş sır kabîlinden bir husus kendini sükûta mecbur ediyor ve gaybubetine dair izahat verememesi işte bundan ileri geliyor gibi esrarengiz bir mazlumiyet gösterecek... Parnas bu mazlumiyete ister inansın, ister inanmasın. Maksat istizahların önünü kesmek, zeki bir metresin ince suallerine karşı iltica edecek bir sükût seddi çekmek. İşte bu kadar.

Müştak bin halecanla metresinin kapısına vâsıl oldu. Tertip ettiği mâzeretten bir başka türlüsünü uydurmağa artık ne vaktin, ne de düşüncesinin müsaadesi kalmamıştı.

6

PARNASIN ŞARKLI KIYAFETİ

Bir müddettir geçirdiği iftirak geceleri esnasında, için için, hazin hazin yanan Müştak, kendisini metresinin, ruhunun, yegâne emelinin karşısında bulunca âdeta bir aşk volkanı kesilerek âteşîn kelimelerle feverana başladı. Af istirhamı için evvelâ matmazelin ayaklarına kapanarak bir bûse tufanına girişti. Sonra derece derece niyazını yükseltti. Çok sürmedi; iftirakın şiddetinden vücutlarına verdiği bir kesiklik, bir aşk rehaveti içinde barıştılar; aşk bütün serzenişlere, sitemlere galebe etti.

Ortada infialin devamını mucip bir hal kalmadı. Fakat Müştak, muvaffakıyetteki bu sühulete, böyle küllîyyen affa mazhar olmasına bir türlü inanamıyarak durup durup barışmak istiyor; af kelimesini Parnasa ne kadar tekrar ettirse yine bunu işitmeğe doyamıyordu. Âşıkının bu telâşlarına mukabil matmazel, işvekârlıkdaki olanca maharetini ibraz ile:

— Evet, seni affettim Muşak... İhtiyari olmıyan bir af... Yüzüne bakmamak için kaç gündür ettiğim yeminleri işitmiş olaydın, mümkün değil gelip bu hanenin kapısını çalamaz, karşımda görünmeğe cesaret edemezdin... Sevgilim, göz yaşlarına karşı bendeki bu zaaf nedir? O katrelerin senden nüzulünü görünce, aleyhindeki en şedit gayız ve hiddetim rikkate mübeddel oluyor. Seni ağlatmamak için hemen kendi ölümüme razı olacak bir hale geliyorum. Tahassürünün elemiyle bak birkaç günün içinde nasıl sarardım, eridim. Şu pencerenin önünde çenemi dirseğime

dayayarak geçirdiğim elemli saatlerimi bilseydin, beni ziyarete mâni olan mâzeretin ne kadar büyük olursa olsun, her tehlikeyi, her mes'uliyeti göze aldırarak mutlak bir defa gelir görünürdün. Zâhirî bir sebep olmadan böyle ortadan kayboluşun bana ne kadar fena tesir etti bilsen?.. Acaba şeytan aklıma neler getirmedi? Bütün sevdamın cevheri, kalbinin bütün samimiyeti ile seven bir kadın için terkolunmak kadar hayatta bir felâket tasavvur olunur mu? Ben... Vah zavallı ben! Mütehassis olduğum ebedî sadakate, derin muhabbete rağmen daima bu terkolunmak tehlikesine mâruzum. Hâlin Muşak! Seni çok seviyormuşum. Gönlümün sana böyle müfrit bir muhabbet ile merbutiyetinden haberim yoktu. Keşke yine olmıyaydı. Beş on günlük iftirak bunu bana ispat etti; çok seviyormuşum. Çok seviliyormuşum... Muhabbetimin bu taşkınlığından âdeta ürküyorum. Sen vefâsızlığını beni terketmek derecesine vardırsan da ben senden vazgeçemiyeceğim. Görürsün. Zarurî bir iftiraka uğrarsam nazarımda hayat bir hiç hükmüne girecektir. Senden sonra başka bir erkekle aşk rabıtası ile bağlanmak benim için muhaldir. Gönlüm böyle samimî bir muhabbet ile meşhun iken sana karşı olan rabıtamın âlem nazarında ayıp görülen zelil rabıtalardan olduğunu düşündükçe aklım çileden çıkıyor. Mazisinde bir iki hatası bulunan bir kadının afifâne bir muhabbete avdeti niçin hemen olmaz bir şey addolunuyor? İstisnasız kaide enderdir. Bu insafsızca umumî hükme bir iki şâz kabul olunmalıdır. İşte o şâzlardan, müstesnalardan biri benim... Kaderin cilvesi ekseriya insanı emelinin hilâfına sevkeder. Böyle bir bedbahtlık bende de hükmünü göstererek senden ayrılırsam, o zaman hakikat nazarında sabit olur. Parnasın, Muşaktan sonra kimseye yâr olmak ihtimali olmadığı maddeten tahakkuk eder. Gönlüm sevdasını sana o mertebe hasretti ki, bana eğri

nazarla bakan erkeklere müsadif oldukça hiddetimden gözlerini çıkaracağım geliyor.

Parnas başını, sevda halecanı ile sırma saçları dağılmış, ürpermiş o derbeder başını âşıkının ateşli sinesine dayıyarak mahmur gözlerini süze süze gâh rikkatâver, âhenkdar, mühtez, baygın, gâh sayha nev'inden şedit sadalarla sözünde devam ediyordu. Muhibbesi böyle galeyanlarla diğer erkeklerden nefret beyan ederken, itminan verici türlü kelimelerle sevdasının sadakatini temin eylerken Müştakın aklına Reyhanla akdettiği — velev desisekârâne bir maksatla olsun — rezilâne mukavele geldi. Vücudu bir iki şedit lerzişle sarsıldı. Bu lerzeleri hisseden Parnas sordu:

— Ne oluyorsun dostum? Sözlerimin elîm fesahati seni müteessir mi ediyor? Evet sevgilim evet... Vefakâr olan hemen dalma hiyanet görür. İfademdeki müthiş hakikatlerden sen değil, ben titremeliyim.

Bu serzenişe karşı kendini büsbütün titreme alan Müştak:

— Beni o kadar vefasızlıkla itham etme Parnasçığım. İrtiaşımın sebebini bilemedin. Muhabbeti temin emrindeki sözlerini işittikçe hissettiğim hayat saadetini kalbim istiabdan âciz kalıyor. Âdeta ciğerlerim teneffüs intizamını şaşırıyor. Fevkalâde bir sevda inbisatı ile sevinçten titriyorum.

Cevabiyle şüphesini izaleye uğraşıyordu.

Metresinin ağzından sıdk ve sevdasının teminine dair o sözleri Müştak işittikçe memnuniyetinin ifratından kendini bu hakikî âlemin fevkinde garâmî cavidânı, serâpâ nurdan, sururdan yaradılmış bir saadet cihanında buluyordu.

Mes'ut âşık bu kadar sevildiğine hayret etti. Mâşukası tarafından arasıra iltifata nail olurdu. Fakat bu mertebe ateşli, âşıkane bir savlete uğramamıştı. Kalben dedi ki:

— Reyhan ilânı aşka cür'et ettiği zaman kim bilir Parnastan ne müthiş bir ibret dersi alacaktır? Müstahaktır. O edepsize hiç acımam. Dünyada kadın namına birkaç âlüfte yüzü görmüştür; bütün kadınları öyle zanneder.

Her ikisi de birbirine doya doya sûzişlerini beyan ile hararetlerini teskin ettikten sonra söz nöbeti ciddivata geldi. Müştak, gaybubeti esnasında esnaf tarafından gönderilen matlubat pusulalarını sordu. Parnas dolaptan bir demet kâğıt çıkardı, önüne attı. Müştak borçları tetkika girişti. Bu ay masraf iki yüz lirayı çok geçmişti. Yalnız otuz liradan fazla en pahalı nevîden şarap, şampanya borcu birikmiş olduğunu gördü. Besbelli matmazel, ayrılık derdiyle kendini içkiye vurmuş olmalı... Bahtiyar âşık, metresinin yalnız başına böyle şişeler devirmiş olmasından ziyade birikmiş borçların on parasına ilişmemiş. esnaftan birine beş para tediye etmemiş olduğuna şaştı. Bunun sebebini düşündü. düşündü; hiç şüphe yok. Fransız ahlâkınca, âşıkının gaybubeti zamanında metresin, velev en ufak borçlardan birini tediyeye cür'et etmesi o erkeğe karşı büyük bir hakaret addedildiğine hükmeyledi.

Parnas, zavallı Müştakının paraca olan müzayaka derecesini ve bu yüzden nasıl itiraf olunmaz mezmum desiselere tenezzül ettiğini bilse öyle çocukça endişelere kapılmıyarak elbette masrafın bir kısmına iştirâkten çekinmez. «Aman» ile yaşıyan kadınların ev masraflarına iştirâkleri Fransız âdâtınca ayıp olduğunu Müştak ne Mösyö «Taine» de okumuştu; ne de ««Zola» da. Bunu kendi zekâsiyle bulmuştu.

Zavallı çocuk pusulaları birer birer tetkikten sonra cebindeki paranın o borçları tediyeye kifâyet etmiyeceğini düşünürken Parnas sevincinden çırpınarak âşıkını «antika» salonuna götürdü. Gaybubeti esnasında iştirâ ettiği vazoları gösterdi. İki «Pater», bir ««Kantar», bir «Diyota» ya-

ni bu isimlerin delâlet ettiği şekillerde dört adet vazo... Kelepir olmaları hesabiyle fiyatları gayet ehven... Bir şey değil... Hepsi elli yedi lira!...

Parnas bu müjdeyi verdikten sonra dedi ki:

— Bunların pusulası sana şimdi verdiğim kâğıtların içinde yoktur. Bunu ayrıca antikalar fihristi kitabının arasına sakladım. Birazdan takdim ederim.

Müştak öfkesinden morardı. Fakat hiddetini ketme uğraşarak kendi kendine:

— Şu garip mahlûk mademki beni bu kadar seviyor; israftan azıcık sakınsa olmaz mı? O mertebe zillet ihtiyar ederek ve mâhut şartla Reyhandan aldığım paranın nısfını böyle «Pater», «Kantar» isimli çanak çömleğe verirsem, sonra hâlim ne olur?

Müştak o günü alacaklıları dolaştı. Borçları ancak üçte iki nisbetinde verdiği halde Reyhandan aldığı paradan cebinde yirmi lira kadar bir şey kalmıştı. Metresi için derûni: «Pek sadık, fakat pek de müsrif» diyor ve daha şöyle düşünüyordu: « Parnasın bana olan muhabbeti böyle kemalde, sadakati bu derecede olduktan sonra Reyhanla malûm şarta girişmekte ne beis var? Alık herif, liraları versin, şişeyi dışından yalamağa uğraşsın dursun. İlânı aşk edip de koğuluncıya kadar budaladan birkaç yüz lira daha sızdırsam fena mı olur?

Aradan beş gün geçti. Müştakın cebindeki liralar da dörde, üçe indi. Daha ay başına çok var. Ne yapmalı?

Biçare yine müz'iç endişelere düşmekte iken bir sabah Reyhandan şu mektubu aldı:

«Sevda ortağım sevgili Muşağım!

«Muhabbet şirketini akd için iki yüz lira kaparomu «aldın savuştun. Liralarımı aldığın bir şey değil, gönlüme «o kadar dilfirib bir hayal heykeli rekzettin, kalbime o «mertebe dayanılmaz bir visâl ümidi verdin ki geceleri «iştiyak ile kıvrandığım yatağımda uykusuz dört dönüyo-

«rum. Hiddetimden sana, aşkımdan Parnasa öyle diş bili«yorum ki, sizi bir kere elime geçirsem, seni bir tekme ile «evden dışarı defettikten sonra ötesini ben bilirim...»

Müştak sapsarı keslierek mektubun burasında muztaribâne bir duraklama ile içinden Reyhana hitaben dedi ki:

— «Ötesini ben bilirim» ha!.. Bilemezsin, hayvan herif, bilemezsin... Öyle bir cür'et gösterince kafana yiyeceğin iskemle midir? Anfor mudur? Lâmba mıdır? Bilemezsin... O değersiz kafanı Parnas, kıymettar bir vazo ile kırmağa kalkarsa, o antika çömleğe acırım; öyle beyinsiz başı süpürge sopasiyle zedeliyerek akıllandırmalıdır.

Devam ederek:

«Matmazele güzel görünmek için büyücü hocalardan «müteaddit şirinlik muskaları aldım... Altının şirinliğe «muskadan ziyade tesiri olduğunu bildiğimden, birkaç sar«rafla hesap açtım. Akçeye lüzum olunca senin gibi kapı «kapı dolaşarak inayetlerine iltica edeceğin arkadaşların «merhametlerini tahrik için müessir cümleler ezberleme«ğe hacet yok... İşlerimi o yolda tanzim ettim ki, lüzumu«na göre derhal epey mühim meblâğ elde edebileceğim.»

Müştak gülerek:

— Âferin Reyhan! İşte bunu pek iyi etmişsin. Ben birkaç bin liranı sızdırmağa muvaffak olmadan bari Parnas kafanda bir iki antika küp parçalamağa kalkışmıyaydı.

Okuyarak:

«Ya tuvaletime ne kadar çeki düzen verdiğimi bilsen «şaşarsın. Levantaların, kolonyaların, hâsılı müteaddit «kokuların içinde her gün banyo ediyorum. Bu lâtif rayi«halarla vücudum o kadar işbâa geldi ki, aksırsam etrafa «(bin bir çiçek) levantası saçılmış gibi oluyor. Geceleri «yatarken bıyıklarımı (briyantin) leyip yukarı yukarı kı«vırarak bağlıyorum. Sabahleyin kalkınca aynanın karşı«sında bağı çözdüğüm vakit onları tıpkı halâvetini teşhi-

«re çıkan bir arslanın kuyruğu gibi mühip surette letafet «kesbetmiş bir şekilde buluyorum.»

«Takdim gününde güzellikçe, kıyafetçe, zarafetçe «matmazele karşı bir tesir husule getirebilirsem, muvaf«fakıyetim çok uzamaz. Bu ilk tesir ile sevdamın galebe«sini temin etmiş olurum. En güç Fransız muharrirlerinin «güzide eserleri birer ders kitabı gibi önümde açık «duruyor; bunlardan hâfızama parlak cümleler nakşetme«ğe uğraşıyorum. Ne müessir, beliğ, ruhnüvaz sözler ez«berledim bilsen! Fransızcadaki bu mahfuzatımla Parnasa «sevda arzetmek değil, «Akademi» ye namzetliğimi tak«dim etsem, kabul şerefine nailiyetimden «Zola» dan zi«yade ümitvârım.»

«Fakat azizim, böyle kokulara, pudralara bulanarak «vizite elbiselerimi giyinerek aynanın karşısında saatlerle «güzelliğime, şıklığıma hayran olup da bu kadar külfet «iltizam ettiğim o takdim gününün vürud saatini müjde«liyen bir tezkereni alamayışım yok mu, beni cidden mu«kavemet edilmez elîm bir iştiyak içinde bırakıyor.»

«A birader, niçin görünmüyorsun? Yoksa peynir topu «içine yuva yapıp da eşiyle, yavrusiyle oraya sığınarak «dünya ve mâfihâdan el çekmiş filozof fare gibi sen de «Parnasınla âşiyanene çekilerek cihanın minnetinden fe«ragat mi ettin? Bu tahminim doğru ise filozofluğunu teb«rik ederim. Lâkin mangırın bitince gelirsen bademâ sana «ne para veririm, ne yüz!..»

«Yoksa beni mukaveleden caydı mı zannediyorsun? «Hayır, hayır; sözüm sözdür. Çorbadan dönenin kaşığı kı«rılsın. Moda «manken» i gibi giyimli, kuşamlı, fazla ola«rak iki cebimde lira dolu, öyle sana, senden bir habere «intizar ediyorum. Sen yalnız beni bir takdim ile vâdini «yerine getir. Ötesine karışma. Yüzünü kara çıkarmam. «Bir ikinci tezkere irsâline hacet bırakmadan gel, bana «görün. Çünkü Parnasa müläki olmak için cebimde, do-

«labımdaki liralar gönlümle beraber hop hop dansediyor-«lar. Bâkî serî bir beşaretine intizar.»

İmza

Parnasın aşkına mülâzim

Reyhan

Mektubu bitirince Müştak kendi kendine:

— «Serî bir beşarete intizar» ha?.. Suratına şiddetli bir şamar. Al sana serî bir beşaret... Fakat Reyhan dostumun gönlü ile birlikte danseden liraları zihnimi bozuyor. Çünkü renk bakımından Parnasın saçlarına benziyen bu madenpârelerden cebimde ancak üç, dört tane kaldı. Çok yazık ki bendekilerde raks hevesi yok. Hop hop sıçrıyamıyorlar, cebimin bir köşesinde hacalete müstağrak öyle mahçubâne büzülmüşler, duruyorlar. Bunların yeis verici mahçubiyetleri bana da sirayet ediyor. Çantamda adetleri azaldıkça nazarımdaki kıymetleri büyüyor. Her birinden ayrılmaklığım başka türlü sûzişli oluyor. Son lirayı, onu benden alacak insafsızın avucuna korken kim bilir ne kadar müteessir olacağım...

Lâkin bereket versin Reyhan dostum imdadıma yetişiyor. Bu herif bana ne kadar iyiliğe benzer bir fenalıkta bulunuyor. Onun cebindeki liralar pürşetaret oynaşıyorlar; kaynaşıyorlar. Bu büyüleyici yuvarlakların bahşettiği neş'e ile herif kalemi ele alınca bak ne zevzeklikler yazıyor? Zola'ya takaddümle Akademiye kadar giriyor... Zavallı Reyhan, muhayyilenin genişliği müsait olduktan sonra Akademiye daha başka yerlere gir çık... Fakat Parnasın visâl döşeğini sakın aklına getirme... Senin için Fransız Akademisine girmeyi mümkünsüz görmem. Lâkin Parnasın gönlüne giremezsin... Buna kat'iyen ihtimal veremem. Veremem ama, bunu adîm görmekle yine aleyhinde hissettiğim nefret, seni metresime takdime niyet ettikçe uğradığım havf ve halecan nedir?

Müştak elinde mektup böyle renkten renge girerken

Parnas odaya geldi. Biçare Müştak teessürünü metresinden ketmedemedi. Parnas, âşıkını dikkatle süzerek:

— Çehrendeki o sıkıntı eseri nedir? Elindeki mektup kimden?

— Hiç...

— Nasıl hiç?.. Evvelâ aynaya git, yüzüne bak... Sonra da mektubu oku, işiteyim...

— Mektup türkçe...

— Türkçeyi fransızcaya tercüme edebilmek iktidarından da mı kaldınız?

— Hayır... Fakat...

— Nasıl hayır? Nasıl fakat... Sende fevkalâde bir şaşkınlık var. Çabuk söyle bakayım! Yoksa yine baban mı hastalandı?

— (Kızararak) Çok şükür öyle bir şey yok...

— O halde ne oluyorsun?

— Hiç...

— Nasıl hiç dostum? Elindeki mektup «hiç» ile mi doldurulmuş?... Bütün o satırlar mânasız, mealsiz mi?

— Hemen mânasız gibi...

— Bir iki satırını tercüme et bakayım, mânasız şey nasıl oluyormuş, oku işiteyim?..

— Şey... Dostlarımdan biri ödünç para talep ediyor da...

— (Gülerek) Dost olan hiç insandan ödünç para ister mi? Senden para istiyen bir adama dost namını nasıl veriyorsun?

— Ben o hamı kendisinden istirdat yolunu düşünüyorum ya!..

— Düşünmeğe lüzum yok... O pek kolaydır.

— Nasıl?..

— Hiç cevap vermemek...

— Ben de öyle yapacağım...

— O halde somurtmağa, düşünmeğe lüzum yok.

— (Cebrî bir tebessüm iraesine uğraşarak) İşte gülüyorum.

— Fakat dostum, ne kadar me'yus bir tebessüm gösterdiğini bilseydin, beni inandırmak için bu derece nefsini cebretmeyi beyhude addederdin... Muşak, sende fevkalâde bir hal var...

— Hayır, bir şeyim yok... Biraz başım ağrıyor. İşte o kadar...

Parnas âşıkındaki kederin ne baş ağrısından, ne de kendinden borç para talep eden dostunun iz'âcından ileri gelme bir hal olmadığını anladı. Fakat keyfiyeti ondan ziyade eşelemedi. Biçareyi me'yusâne tefekküratında serbest bırakarak odadan çıktı.

Parnasın şu kısa isticvabı Müştakı bütün bütün müteellim etti. Metresinin «hiç dost olan karzan para ister mi?» sözünü pek mânalı buldu. Bu kadını şimdiye kadar paraya pula müteallik birtakım hodbinâne hesaplardan hemen müstağni gibi telâkki eder, yahut etmek isterken şu saatte paraya tapmaktaki bu hırsını görmek eski zanlarını biraz tezelzüle uğrattı.

O esnada Parnas avucunda bir şey yummuş olduğu halde avdet ederek sordu:

— Tezkere ile para talebinde bulunan dostunuz ne kadar istiyor?

— Elli lira.

Bu elli lira sözü Müştakın ağzından öyle gelişigüzel çıkıvermişti. Metresi, yirmişer liralık üç kaime uzatarak:

— Al sana altmış lira... Bunu istikraz talebinde bulunan dostuna gönder. Ne o mahzun olsun, nede sen... Bu kadar cüz'î bir meblâğı göndermemek nezaketsizlik olacak..

— (Telâşla) Fakat ben... Kendim...

— Hakikati saklamağa lüzum yok. Birkaç zamandır seni paraca muzayekada gibi görüyorum. İhtimal ki şu sa-

atte o dostuna gönderecek elli liran yoktur. Kendisine karşı nekes bulunmak da istemiyerek sıkılırsın. Ayrımız gayrımız var mı? Al şunu ona gönder. O zat borcunu verdiği vakit bana iade edersin...

— Elli liram bulunmıyacak kadar züğürt değilim Parnascığım...

— Canım. ben sana bütün bütün züğürtledin demiyorum. Beni para muamelelerine vâkıf olmıyan bir kadın gibi mi telâkki ediyorsun? Binlerle liraya malik olanların bile icabında sarfedecek beş on liraları bulunmıyan günleri, saatleri olabilir... Eğer bugünkü teessürün o dostuna para gönderememekten ileri geliyorsa al şu parayı, hem sen rahat et, hem ben edeyim... O zat da memnun olsun.

- Bu mâkul teklife karşı Müştak bir söz bulamadı. Kaimeleri aldı.

Bu cömertçe hareketle Parnas yine âşıkının gönlünde haysiyet ve ulviyetini iade etti. Bulunduğu israfa, kırdığı anforlara nazaran — lûtfen — verdiği şu elli liranın ne ehemmiyeti olabilir? Fakat müştak, metresinin bu âtıfetinden bütün dünyanın bankalarını kendine bağışlamış kadar memnun oldu. Lâkin şaşkın âşık bu lûtfu ne kadar büyültse elli liranın râyiç kıymeti on para büyütülmüş olamıyordu. Elli lira yine kıymetçe elli lira idi. Kendi israflarına ancak bir hafta dayanabilecek bir meblâğ... Ondan sonra Reyhan Bey dostunun temeshurkârâne muavenetine müracaattan bir türlü istiğnâ hâsıl olamıyor ve olamıyacaktı... Parnasın bu elli liralık cömertliğini Müştak kendine olan şedit muhabbete, kuvvetli sadakate yeni bir delil addettiğinden, Reyhanı malûm şartla metresine takdim ederse o zavallının dayak yiyeceği, belki de yaralanacağı hususundaki itminânı kuvvet buldukça buldu. Binaenaleyh kendine birçok para temininden başka bir zararı dokunmak ihtimali olmıyan bu takdime zihnen iyice

karar verdi. Lâkin takdimden evvel Reyhanı matmazelin nazarında küçültmek, züğürt göstermek için dedi ki:

— Sevgili Parnasım!.. Bu parayı benden istiyen Reyhan isminde bir arkadaşımdır. Öz kardeşten ziyade severim .İstirhamını is'âfımızdan sonra buraya bana teşekküre geleceğine hiç şüphe etmem. Çünkü gayet nazik ve bu yoldaki merasime riayeti ziyadedir. Arzu edersen seni ona takdim edeyim. Ziyareti vukubulursa tablî biz kendisine paraya dair ağız açmayız. Terbiye icabı bunu o da kale almaz. Teşekkürü zımnî bir teşekkür olur.

Bu takdim istimzacına karşı Parnas biraz somurtarak pencereden dışarı baktı; Müştak endişeli bir istizahla:

— Sevgilim, kaşlarını niçin çattın? Reyhanı sana takdim etmek isteyişimden memnun olmadın mı? O ciheti tamamlyle reyine havale ederim. Müsaade etmezsen sana takdim değil, bu eve bile kabul etmem.

— Hayır, maksadım o değil... Henüz yüzünü görmediğim bir adama karşı nefret izharı pek mânasız olmaz mı?

— O halde bu kaş çatış neden ileri geliyor?

— «Rean» mı, «Reyhan» mı, neyse işte, dostunun samimiyetini tavsif emrinde «öz kardeşten ileri» tâbirini kullandın da?..

— Ay?.. Reyhan hakkında bu derece şiddetle muhabbet beyan edişimi kıskandın mı yoksa?..

— (Gülerek) A... Ya... O kadar budala mıyım?. Yüzümü ekşittiğimin sebebi başka...

— Nedir?

— Samimiyetleri böyle öz kardeşten ileri addolunan arkadaşlar bazan insanın en mahremâne, en hususî işlerine kadar müdahaleye, fuzulî bir kâhyalığa kalkarlar. Bu da öyle ise dostluk namına bir belâya bulaşmış oluruz... Bu düşünceye mebni kimse ile dostluğu o dereceye vardırmak istemem. Reyhan da takdimihden birkaç gün sonra hanemize ziyaretlerini sıklaştırarak vara yoğa karışmağa

başlarsa... Kendisini bir gün nâzikâne buradan koğuveririm... Sonra netice buraya çıkarsa darılmıyacağına şimdiden söz ver de bana, Reyhanı sonra takdim et...

— (Kızararak) Yok, yok... Reyhan öyle çocuk değildir. Kimsenin işine müdahale etmez. Ben de asıl bu huyundan dolayı kendisini çok severim ya!...

— Demek iyi ahlâklı olduğuna kefilsin?

— Her veçhile...

— Onun da metresi var mı?

Müştak, Reyhan dostu hakkında Parnas tarafından böyle inceden inceye istintaka çekileceğini evvelce hesaplamamıştı. Binaenaleyh verdiği cevapların doğruya muvafakatini pek tâyin edemiyerek Reyhana karşı kalinde feveran eden hiddetle onu metresine takdimdeki mübrem lüzumun birleşmesinden mütevellit acib bir his ve şaşkınlıkla ağzına ne gelirse söz diye onu ortaya salıveriyordu. Bu «onun da metresi var mı?» sualine karşı iyi, kötü vereceği cevabı vehleten tâyin edemiyerek asabî, uzun, yersiz bir gülmedir tutturdu.

Parnas mütehayyirâne:

— Sualimde pek o kadar tuhaflık görmüyorum. Niçin gülüyorsun?..

Bu «niçin» e mâkul bir cevap bulmak lâzımdı. Müştak o acib kahkahaları arasında: «Onun metresi yok. İşte bu nazik hizmeti ifa için seni takdim ediyorum. Mukavelemiz öyle... Ya takdim şartını bilsen?... Beni bir dakika söyletmeden karşından kovarsın...» Kelimeleriyle bağırmak istiyordu. Bedbaht âşık bir cevap vermiş olmak için aklına geldiği gibi şu masalı uydurdu:

— Sorduğun suale bak «onun da metresi var mı?» Nereden olacak?.. Zavallı Reyhan o kadar mahçuptur ki, fransızcaya vukufiyle beraber belki «metres» kelimesinin mânasını bilmez... Derdinden ölse bir kadına ««Seni seviyorum» diyemez; sıkılır. Haydi hepsinden sarfınazar...

Acaba kadın nedir? Sevmek nedir? Bilir mi? Hakkıyle bildiğinden doğrusu şüphem vardır. Bak bu mahçubiyeti neden ileri geliyor; Reyhan on beş, on altı yaşında toy bir çocukken, bir gün evi tenha bularak hizmetçi kıza ilânı aşketmek istemiş; kız iri yarı bir şeymiş; bu acemi zendostu iki omuzundan yakalayıp şiddetle sarsarak:

«Utanmaz!.. O söylediğin sözü bir daha tekrar et bakayım. Tekrar et de mutfaktaki kırmızı biber çanağını ağzına boşaltayım!. Akşam annen gelince bu kepazeliğini ona anlatayım da sana lâzım gelen terbiyeyi versin...» demiş. Hizmetçi kızın bu tekdiri Reyhan için bir ders olmuş. Bu yolda mukabele görmekten korkarak hâlâ bir kadına karşı ilânı muhabbetten korkar. Besbelli anasına söyliyecekler diye çekinir...

— (Gülerek) A, pek şaştım!..

— Neye?..

— O kadar genç bir çocuğun ilânı muhabbetine karşı hiddet edeh hizmetçinin ahmaklığına...

— Hangisinin saffeti daha ziyade hayrete şayan? Artık bilemem. Reyhanınki mi, hizmetçininki mi?

Müştak gûya Reyhanı takdimden evvel Parnasın nazarından düşürmek, nev'amâ bir budala zannettirmek için onu böyle saf göstermek suretiyle ahmaklaştırıyordu. Fakat bu sözler mâkûs bir tesir peyda etti. Haniya bazı validelerin perhiz ettirdikleri çocuklarına: «Ondan yeme. O acı, acı..» sözleriyle mâsumların o taam hakkındaki iştahlarını büsbütün tahrik etmelerine benzedi. Muaşakaların envaından çeşnicilik merakında bulunan Parnas, kırmızı biber çanağından ürken bu delikanlıyı görmek hevesine düştü.

Müştak, gûya o elli lirayı Reyhane gönderdi. Filhakika iki gün sonra delikanlı apartımana geldi. Bu ziyaretinde zımnî bir teşekkür mü vardı? Ne vardı? O sonra anlaşılacaktı. Matmazele takdim olundu. Güzel, nâzik, sevimli,

terbiyeli, malûmatlı, dirayetli; fikir ve kıyafetçe alâmod görünmek için giyiniş tarzında koku istimalinde, tevazularında, her söze karşı üşenmiyerek ettiği reveranslarında her halinde ifratperestlik görülen bu misafiri müdekkikane bir nazarla süzdü; pek öyle kırmızı biberden ürkecek bir adama benzetemedi. Taranmış saçlarını, kıvrık bıyıklarını zararsız buldu. Fakat Reyhanın hal ve kalinde Parnasın şaştığı cihet başka olmuştu. Kekeliyerek ve ekseriyetle bahse pek münasebetli olmıyarak bu misafirin sarfettiği fransızca cümlelerin bazılarına Parnas âşina çıkar gibi oluyordu. Evet, bunları evvelce ya birinden işitmiş, yahut bir kitapta okumuştu. Kendine öyle geliyordu. Sözün zemini hep Fransa edipleri ve edebiyatı olduğundan, Parnasın, yeni çıkan edebî bir risalede daha o sabah gözden geçirmiş bulunduğu şu:

«Mösyö Jüles Lemaître» az zaman sonra şiirden külliyen feragat edecektir. Buna ise hakikaten teessüf olunur. Bu hâle karşı muharririn mensur eserlerini tekrar mütalâadan gayri bir teselli medarı bulunamaz.» cümlelerinin fransızcasını harfiyen Reyhanın ağzından işitmesi, beyin o lisandaki en parlak ilim sermayesinin böyle aynen ezberlenmiş çalma ibarelerden müterekkip olduğu emrinde artık kendince de tereddüde mahal bırakmamıştı.

Parnas nazarında daha ziyade vukufunu ispat için Reyhan, Fransız edebiyatının muhtelif devirlerinden bilir bilmez, başını gözünü yararak dem vurdu. Nihayet bahis Fransanın «Dekadan» namiyle fikirlerin iflâsını ilân eden malûm güruha intikal etti. Henüz bizde garbın bu müflis edipleri gibi dünya ve hayattan bezginlik, bizarlıklarını ancak o havas zümresinin anlıyabilecekleri çetin fakat hazin, derin bir şikâyet lisanı ile tasvir edebilecek «Paul Verlaine», «Stephane Mallarmé», «Jean Maureas» kâaplarında birkaç şair yetişemediğine teessüf olunur. Garez sevkiyle bizde gençlerden bazılarına Dekadan namı isnad

edildi; fakat bu bir hatâdır. Bizimkilere edebî iflâs isnad edilemez. Ticareten müflis olabilmek için evvelâ bir servet lâzım. Halbuki o zavallıların birikmiş iptidaî sermayeleri henüz kendilerinden başkalarınca musaddak değil. Edebî meslekleri hâlâ sende de var, bende de var kabilinden beyhude tesliyetkârane tefâhürler ile nev'amâ şarlatanlıktan ibaret zannolunuyor. Bu da haksızlıktır. İnsaf buyurulsun. Garp dekadanlarının edebî yazıları hemen yüzde doksan raddesinde anlaması muhal... Lâkin bizdekilerin en çetrefillerindeki şiveye mugayir ve bilmece gibi terkipler yüzde yirmiyi geçer mi? Bunlara dekadanlık isnadı insafa sığmaz. Bilâkis iftiraları red sadedinde «Dekadan» ı müteaddit veçheler ile tefsir ede ede bu ecnebi kelimeleri lisanımızda âdeta zebanzed türkçe kelimeler derecesinde me'nuslaştırdıkları için kendilerinden şükranları derigedilmemelidir. Bendeniz o gayretlilere teşekkür hissemi işte bilmünasebe burada arzediyorum. Bu teşekkürümün müdaheneden ziyade namlarının tezkâriyle şu değersiz eserime bir kıymet vermek niyetine atf buyurulmasını istirham eylerim.

Bu Dekadan bahsinde Reyhan coştu. «Charles Vignée» nin dekadanca şiirlerinden şu:

Dans une coupe de Thulé
Où vient pâlir l'attrait de l'heure,
Dort le sénile et dolent leurre
De l'ultime rêve adulé.
Mais des cheveux d'argent file
Font un voile à celle qui pleure
Dans une coupe de Thulé
Où s'est éteint l'attrait de l'heure. (1)

Parçayı okuyarak Fransa üdebâsınca bunun mânası

---

(1) Bu mısrâlara doğru olarak mâna verecek zata dekadanlıktan tam not var.

henüz keşfedilip edilemediğini Parnastan sordu. Matmazel saçlarından yanağı üzerine dökülmüş birkaç altın telleri eliyle düzelterek:

— Söyleyenin tahassüslerini nazmettiği esnadaki hakikî ve samimî teessürleri bilinmedikçe, yahut insanda hissen ona yaklaşmak istidadı bulunmadıkça bu şiirlerden bir şey anlamak hemen kabil değil gibidir. Bakınız ben şimdi okuduğunuz mısrâlardan bir şey anlıyor ve anlamıyor gibiyim. Belki birkaç gün sonra melâlli bir saatim, bir dakikam olur ki, şimdi künhünü pek inceliyerek nazarımı eriştiremediğim bazı tâbirlerin gizli mânaları zihnimde *inkişaf ediverir*. Fakat bu şiirlerden siz ne anlıyorsunuz? Bütün o kelimelerden idrâkinize bir şey çarpmıyor mu?

Reyhan tebessümle:

— Çarpıyor matmazel. Fakat anladıklarımı anlatsam gülersiniz diye korkuyorum!..

— Rica ederim, şu okuduğunuz mısrâları anladığınız surette bana tefsir ediniz...

— Üç dört lûgat kitabına müracaatla birkaç gün uğraşarak ancak şöyle halli müşkül edebildim: Thulé, Romalıların dünyanın ucu zannettikleri şimalî bir cezirenin ismi imiş. Besbelli bu cezirede «kupa» ve «kâse» imaline pek elverişli lüleci çamuru çıkarmış. Lâkin bu kupalardan birinin içinde saatin cazibesi nasıl sararmış? Vehleten orasını anlıyamadım. Bir müddet tefekkürden sonra şu yolda tefsir edebildim: Efendim, saatin cazibesi solmak dekadanca ne demektir, bilir misiniz? Saat sahibi züğürtleyince tabiî saatin cazibesi azalır. Şedit bir ayrılık meyline düşer. Cepte duramaz olur. Nihayet sahibi onu götürür, bir sarrafa birkaç para mukabilinde terhin eder. Sarraf, saati camekân derununda diğer rehin eşyanın bulunduğu tasın içine atar. Sahibi birkaç gün züğürtlükten kurtulur ama, faiz üstüne faiz işledikçe zavallı saat tasın içinde

sararır solar. Tamamen sarı bir yüz tâbirine uygun olduktan sonra sahibi faizi ile borcunu ödeyemezse biçare saat vefat bile eder.

Parnas gülmeğe başladı. Müştak oldukça hiddetle:

— Reyhan, sen âdeta gülünçleştirerek mâna vermeğe kalkıştın. Bu tefsirlerinde ciddiyetten eser göremiyorum. Oradaki saatten maksat vakitten kinaye olarak güneştir. «Thulé» cezİresi dünyanın müntehâsı addedilmiyor muymuş? O mısrâlariyle şair:

«Şems, ufkun fanusunda söndü» demek istiyor ve bundan maksadı, her günün, her saatin geçme ve zeval bulma meylini göstermektir.

Parnas tebessümlerini arttırarak:

— Böyle uydur uydur da söyle olduktan sonra daha o mısrâlardan çok mâna çıkar. Fakat Muşak sen sus! Reyhan Bey tefsir etsin; hoşuma gidiyor.

Reyhan muzafferane bir memnuniyetle:

— Üçüncü dördüncü mısrâlara şöyle mâna veriyorum:

«Müdahene olunmuş hikmetâmiz hayalin müsin, hazin iğfal tanesi, yahut tuğazı, hilesi, çığırtkanı uyur.»

Müştak, metresine bir cemile ibrazı kasdiyle keyfiyeti tuhaflığa bozmak istiyerek hemen söze atılıp:

— Eh birader! tefsirin iğlâkından yakamızı kurtarmak için buna bir uyusun da büyüsün deyip geçmekten başka çare yok...

Bu cevaba üçü birden güldüler. Diğer mısrâlar da bu yolda müzeyyifâne şerh ve tefsir edildi. O günden sonra Reyhan o hanenin şaklaban bir misafiri, gitgide Parnasın teklifsiz bir dostu oldu. Daha bir müddet müruriyle bu dostluk, teklifsizlik ilerledi. Reyhan ziyaretlerini sıklaştırdıkça Müştakın asabiliği artıyor, neş'esi azalıyordu. Metresi, kendi, Reyhan üçü bir arada bulundukları zaman öteküer söylerler, gülerlerken zavallı Müştaka bir alıklık, bir dalgınlık, bir ebkemlyet gelir... Nefsini ne ka-

dar cebretse onların eğlencelerine, müsahabe zevklerine iştirâk gösteremez; teessürünü saklamak gayretiyle bir iki lâkırdı söylemek ister; fakat ekseriya münasip bir söz bulamaz; sarfettiği kelâm bir maksada delâletten uzak, şaşkınca, eblehçe bir şey olur; ötekiler zavallının bu halini pek tuhaf bulurlar; sözlerine gülerler; bu istihza Müştakı bütün bütün meyus eder; sonra saatlerce somurtur; kaşlar çatılmış, gözler bir noktaya dikilmiş, öyle donmuş gibi durur. Parnas bazan dayanamıyarak:

— Qu'as-tu donc Mouchac? de jour en jour tu deviens insupportable... (Nen var Muşak? Artık sen de günden güne çekilmez bir hal kesbediyorsun.)

Bu takdir gûna suale karşı biçare Müştak bütün me'yusâne cür'etini toplıyarak o da metresine:

— Ya siz Reyhanla ne yapıyorsunuz? Mercimeği fırına verdiniz mi? Herifin tediyatı pek boşa gitmiyor zannederim?..

Sualini irad etmek ister; fakat cesaret gösteremezdi. Evet, Müştak günden güne fitili alıyordu. Parnasla Reyhanın beyninde ne geçiyor? Ne olup bitiyor? İşte bunu anlamak için çıldırıyordu. Kendi eliyle ateşe sürdüğü muhabbet cezvesi kaynıyor mu? Dumanına, bâhusus fıkırdamasına bakılırsa kaynıyor gibi!.. Acaba?.. Reyhanın niyeti bozuk.. O cihet evvelce malûm. Fakat metreslerin en namuskârı, en sadığı görünen Parnas üç günde bu herife ayartılıverdi mi dersiniz? Ayartılsa da Müştağın kime ne demeğe yüzü var?

Bunları kendi eliyle gerdeğe koyan o değil mi? İlâhi o Reyhan isimli herif parasiyle yerin dibine batsın. Bu nedir Müştağın başına gelenler? Uğradığı felâket kimselere anlatılır, açılır dertlerden değil! Keşke ayağı kırılaydı da istikraz için o menhusun hanesine gidemez olaydı.

Uğradığı bu garip hal kendine rüyada mı vâki oluyor? Yoksa hakikaten başından böyle bir şey geçiyor mu? Bed-

baht. Müştak karısını bile artık lâyıkiyle farkedemiyecek mertebede fikren yarı ölü bir hale düştü... Fakat yavaş yavaş günler geçti. Ay başı geldi çattı. Alacaklılar etraftan tediye vaktini ihtar edince Müştak para cüzdanını yokladı ki... tamtakır... O anda fikrinde, zihninde ne ölülük kaldı, ne bir şey... Tamamiyle ayıldı... Heyhat...

Maatteessüf... Mangır sızdırmak için yine Reyhana müracaat lüzumu tahakkuk etti. Yine o herife müracaat ha!.. O liralara mukabil çekilmez bir aylık üzüntüye daha girmek... Evet evet, muaşakasının otuz günlük devamı, sevdasının büyük bir felâkete benziyen böyle bir saadeti için Parnası bir ay daha kiraya vermek!..

Müştak bu cangüdaz endişelerin içinde yanıp kavrulmakta iken o ay iptidasında bir sabah Reyhan apartımana geldi. Merdivende bu iki acib rakip yekdiğerine müsadif oldular. Reyhan mütebessim bir çehre ile Muşağın eline bir deste «banknot» sıkıştırarak:

— Al... Mukavele ile itâya mecbur olduğum parayı istetmeden işte veriyorum. Hem de fazla, fazla...

Dedi. Misafir yukarı çıktı. Ev sahibi aşağıya indi. Müştak kâğıtları avucunda buruşturup sıkarak, Reyhanın: «Al... Mukavele ile itâya mecbur olduğum parayı istetmeden işte veriyorum. Hem de fazla fazla...» sözünü iki üç defa tekrar etti. Avluya indi. duvara dayandı, kaimeleri sayarak düşündü. Kendi kendine:

— Herif pürneş'e... Mukavelenin neticesinden memnun... İşte fazla fazla veriyor. Hakikaten beşer liralık iki banknot fazla... İş yoluna girmiş..

Sokağa çıktı. Yine söylenerek:

— Onlar şimdi yukarıda safâ etsinler; ben şimdi esnaftan esnafa dolaşayım. Hesabatı görüp borçları tesviye edeyim. Büyük «ilkidasyon» da bizim apartımanda olsun... Herife semer yükleteyim derken o yüke kendim mâruz kaldım. Ben âşıklıktan çıktım, âdeta uşaklığa indim; ha-

yır, bu böyle devam edemez.

Müştak bir iki sokak dolaştı. Esnaftan hiç biriyle hesap görmeğe kendinde zihnî bir kudret göremedi; Me'yusâne düşünüyordu. Müz'iç, bazan korkunç bir şekil alan o müthiş muhakemelerinde Parnası itham ediyor, bazan da bu ithamları kuvvetten düşürecek, metresini mâsum gösterecek sebepler, vâzıh deliller buluyor, kalbine biraz huzur giriyordu. Parnas tuhaf tabiatli, doğru sözlü bir kadındır. Kendinden mâceranın hakikatı sual edilse saklamaz. söyler. Fakat bunu nasıl sormalı?

Ne olursa olsun, böyle her saat cehennem azabı çekmedense münasip bir surette hakikatı istifsar etmeli, alınacak cevaba göre davranmalı.

O akşam ikisi yalnız kalınca Müştak azim bir halecan içinde dudakları titriyerek metresine hitaben:

— Reyhanı nasıl buluyorsun? Onu buraya alıştırdığımdan dolayı iyi mi ettim, fena mı?

— (Tebessümle) Teşekkür ederim, iyi ettin...

— Acaip?.. Demek kendisinden çok memnunsun...

— Evet.

— (Halecanı artarak) Bu memnuniyetinin sebebini anlıyabilir miyim?

— Beni eğlendiriyor... Dediğin çıktı.

— Hangi dediğim?.

— Kırmızı biber maddesi...

Müştakın çehresi hakikaten kırmızı biber gibi acı bir kırmızılık kesbederek:

— Kırmızı biberden maksadın nedir?

— Sen geçenlerde anlatmadın mı?

— Anlattım... Ey, ne olmuş?

— Canım, ne olacak! O sözün pek doğru imiş. Reyhan âdeta ahmak, kalıplı kıyafetli bir budala... Fakat niçin öyle yüzün gözün kıpkırmızı kesilerek, dudakların titriyerek Reyhan hakkında beni isticvap ediyorsun?

— Parnas, ben şarkılıyım. Avrupa âdetlerine gösterdiğim meftuniyete bakma. Bu hâlim sûridir. Bende pek o kadar medeni bir Avrupalı havsalası yoktur. Ben kıskanırım...

— Tuhaf şey! Beni o aptal heriften mi kıskanıyorsun? Şuraya bir kâse kırmızı biber koy. Beni onunla yalnız bırak git. Kalbine hiç korku gelmesin. O adamın tılsımı da biber değil mi?

— Bibere lüzûm gösterecek harekâta cür'et ediyor mu? Söyle?..

Parnas oturduğu koltuktan birdenbire serpilip ayağa kalktı. Gözlerini mütehevvirâne âşıkına dikerek hücuma hazır pürgazap bir kaplan tavriyle::

— Efendi, demindenberi gösterdiğim tahammüle şaşacak yerde bilâkis siz bundan cür'etinizi arttırdınız. Maksadınız şakalaşmaksa, rica ederim bu tatsız lâtifeyi bundan ileriye götürmeyiniz. Siz şarklı iseniz ben de garplıyım. Hakarete tahammülüm pek kısadır. Sizinle namuskârâne (!) yaşamağa söz verdim, söz aldım. Sizden iftiraka lüzum görsem bunu açık, vâzıh iki kelime ile anlatır, muhabbetimin hesabını keserim. Fakat sizinle sevda mukavelemi feshetmeden başka bir erkeğin meylini celbe uğraşan kadınlardan olmadığımı anlıyacak kadar hâlâ beni tanıyamadınız mı? Teessüf ederim efendi... Teessüf ederim... Namusuna şiddeti itimadınızı bildirerek buraya arkadaş, kardeş namiyle bir delikanlı getiriniz, takdim ediniz. Sonra terbiye icabı benim o zata gösterdiğim hüsnü kabulü çekemiyerek kıskanmağa kalkınız. Böyle çılgınlıklara tahammül edemem. Şimdi nazarınızda bu şüphelere mahal verecek kadar fena bir kadın mı oldum? Öyleyse huyurunuz!.. Bu hakaretinize karşı zatı âlinizi kapıya kadar teşyi etmek nezaketini de sizden esirgemem... Bir «adiyö» der, dışarı çıkarsınız!..

Bu gürlemeye karşı biçare Muşak alıklaştı. Gösterdiği

itimatsızlıktan dolayı af talebine müsaraatla Parnasın ayaklarına kapandı. Ağlıyarak:

— Aman Parnasçığım... Benim bu za'f anlarımı affet. Muhabbetin şiddeti beni mecnuna çevirdi. İşte sıkıla sıkıla itiraf ediyorum ki bazan seni fino köpeğinden kıskandığım zamanlar oluyor. Şüphem senden değil, Reyhandan... Onun sana arasıra imâle ettiği nazarları, pek süzük, pek mânidar buluyorum.

— Efendi artık yetişir demedim mi? Benim inceliyecek nazarım seninkinden keskindir. Ben kendine in'ltaf eden bakışları tahlil edemiyecek kadınlardan değilim. Evet, hakkın var. Bakışında bir garabet ben de görüyorum. Bana karşı gönlünde bir sevgi, bir meyil başlangıcı uyanmış olabilir. Fakat bunu alenen itiraf cür'etinde bulunsun... Hele aşk ilânıyle beni tahkire cesaret göstersin. Hani benim minimini cici revolverimi biliyorsun ya? Ondan çıkacak kurşun o cür'et saniyesinde dostunuzun beyninde patlar. Reyhanın iyi terbiyesine, ahlâkının metanetine itimadın olsun olmasın. O ciheti ben bilmem. Sen yalnız bana itimad et. Bu yolda lüzumsuz kıskançlıkları, densizlikleri bir daha ağzından işitmiyeyim. Beni bugün Reyhandan, yarın Nikoliden kıskanmağa kalkarsan olmaz. Bu evde tavan arasına kapanmış yalnız fare gibi oturamam. Bu mühim madde üzerine son sözünü ver. Densizliği bırak. Yoksa işte kapı...

Müştak kabahatini itiraf ile mükerreren metresinin ayaklarına yüz sürerek bundan sonra o gibi densizliklere kalkışmıyacağı hakkında son sözünü verdi. Bu ilk kıskançlık mücadelesi işte böyle yatıştı; Biçare Muşağın kalbine gereği gibi itminan geldi; Parnası yerden göğe kadar haklı buldu; çünkü o âli tabiatlı, doğru sözlü kadın, Reyhanı mâsum göstermeğe kalkışmıyarak onun hakkında şöyle demişti: «O zatın bakışında bir garabet ben de görüyorum. Bana karşı gönlünde bir sevgi, bir meyil başlan-

gıcı uyanmış olabilir.» Demek Parnas, Reyhanın nazarından bu derûnî meyli anlamış. İşte bu cihetî saklamıyor. Reyhanı mâsum göstermeğe uğraşmıyor. Gördüğünü, hissettiğini doğruca söylüyor. Onunla işi pişirmiş olsa böyle mi beyânı fikir eder? Elbette Reyhanın kat'iyen mâsumiyetinden bahisle onda öyle bir meyil, öyle bir sevda niyeti hissetmediğini lâzım gelen teminat ile anlatır. Evet, Reyhan bedavaya liraları verip duruyor. Bu muvaffakıyetsizliğini, bu cür'etsizliğini örtmek için ay başında ne kadar şetaretle tediyatta bulunuyor. Müştak zihnen:

— Ben demedim miydi? İşte hımbıl dolaba girdi. Başı dönünceye kadar çevirsin bakalım.

Müştağın birdenbire çehresi ateş kesildi. Aklına şu tehlikeli cihet gelmişti:

Ya Reyhan bir gün aklına uyar da Parnasa ilânı aşkediverirse?.. Karşılık beynine kurşunu yerse?.. Bu katlin müsebbibi Müştak kendisi olmuş olmıyacak mıydı? Reyhana bir münasebetle bu tehlikeyi anlatmalı...

Müştak bunlara benzer çok şey düşündü. Parnastan gördüğü doğru, açık, serbest, merdâne fakat o şedit muamele tesirile kıskançlığı hemen kökünden zâil olmak derecesinde hafifledi. Artık Reyhan ne kadar şen, mes'ut görünürse görünsün, bu sevincin husulünü o şüphelendiği şeye atfa imkân yok. Parnas, Reyhanı âdeta ahmak bir dalkavuk gibi telâkki ediyor. Kendisiyle işte bu görüş noktasından eğleniyor. Onun budalaca sözlerine matmazel güldükçe Reyhan kadının gönlünü celbettim zanniyle seviniyor. Kendi kendine âdeta gelin güvey oluyor.

Zavallı Müştak bu hükümde, bu zanda karar kıldı. Aylar ayları takip etti; dükkânlarını sattı. Dayısı ile müşterek olan yalı hissesini, validesinin vasiyeti hilâfına, evet, onu da sattı; hep sattı. Diğer cihetten Reyhan, sarraflarla muamelâtı ilerletti; fâhiş faizlerle paralar aldı; hâsılı o da sattı; bir müddet daha geçtikten sonra öyle bir gün,

öyle bir saat geldi çattı ki, ne alacak, ne verecek, ne satacak ne Reyhanda, ne Müştakta bir şey kalmadı. İki arkadaş birbirine artık sevdadan ziyade dert ortağı oldular. Müştak yine arada bir ilk hükmünden döner gibi olarak, o yoksuzluk, o züğürtlük, o müşkülât içinde yine bir kıskançlık gürültüsü çıkarmağa kalkıyordu. Fakat matmazel o işddetli sözleri, o kuvvetli mantığı, hele o minimini cici revolveriyle âşıkına haddini bildiriyor, yine Müştakı ayaklarına kapandırarak o biçareye cürmünü itiraf, af ve merhametini istirham ettirmeğe, her halde mâsumiyetini ispata muvaffak oluyordu. İki âşıkın birden servetleri dama deyince bir müddet de esnafın emniyeti ile yaşadılar. Nihayet ne alafranga kredileri kaldı, ne türkçe itibarları... Beyoğlu cihetinde uçan kuşa borçlu oldular; kimseye görünemiyecek bir hale geldiler; bir hafta kadar yekdiğerine bile me'yus yüzlerini göstermeğe cesaret edemiyerek ikisi de İstanbuldaki hanelerine kapandılar. Reyhan Süleymaniyeye, Müştak Aksaraya çekildi. Zavallı Muşak o kadar kasvetli, o kadar tahammülfersâ bir ıstırap haftası geçirdi ki, guguklu saatin darbeleriyle karşıki baykuşun melâl verici feryadını işittikçe kendini pencereden sokağa atacağı geliyordu. Nihayet dayanamadı. Son bir müzakerede bulunmak, elden ne gelirse icradan geri durmamak fikriyle Reyhanın hanesine gitti. Onu da ayni me'yus halde buldu. Saatlerle konuştular; doluya koydular olmadı; boşa koydular uymadı; hiç bir yerden para ümidi kalmamıştı. Bulundukları nevmidâne saatin biraz acılığını gidermek için düşüncelerini mâziye gerilettiler. Her ikisinde de Parnasa ait bir dakikası âdeta ebedî bir cihan değer ne tatlı, ne unutulmaz hâtıralar vardı!! Bir daha o apartımana gidemiyecekler, o ruhlarının perestidesini göremiyecekler miydi? Biçare Muşak el'an Reyhan dostunu matmazelin güzel yüzünün temaşasiyle vakit geçirdi, o kadar lirayı bir canlı levhaya yalnız meftunâne bakmak

için verdi zannediyor, yahut öyle zannetmek istiyordu. Bu nazik meseleye dair ilk defa olarak arkadaşından hakikatı sormağa cesaret gösterdi:

— A birader, matmazelle nasıl vakit geçirdiniz? Şimdiye kadar bundan bana hiç bahsetmedin...

Bu suale mukabil Reyhanın gözü pencereden dışarıya, uzaklara, ufuklara doğru dikildi, daldı. Bu sükûtu, bu dalgınlığı ile sanki kendine sorulan suale vereceği cevabın itiraf edilemez tarafını ayırıyor, mahzurlarını düşünüyordu. Sonra gözünü pencereden çevirdi, Müştaka dikti. Bu sâmitâne bakışında: «Sorduğun şeyi sana tamamiyle anlatsam muğber olmaz, bana kızmaz mısın?» istizahı vardı.

Bu iki biçare için cânanı yâdetmekten, muaşakalarının saadetini zikretmekten başka teselli çaresi kalmamış gibiydi. Müştak mademki soruyor, o zavallı üzerinde acı ve tatlı bir tesir gösterecek bu vak'ayı ne olursa olsun Reyhan anlatmağa karar vererek:

— Birader, sana hakikatı söyliyeyim: Parnasın bana gösterdiği rüyayı hikâye edeyim. Lâkin sakın teessüratına mağlûp olarak sözlerimi kesme. Sana olduğu gibi doğru-yu anlatacağım.

Müştakın evvelâ bütün âsabına hafif bir titreme, kalbine doğru soğuk soğuk bir şeyler yayıldı. Fakat muhatabının şu:

«Parnasın bana gösterdiği rüyayı hikâye edeyim» sözü biraz teessürünü teskine sebep oldu. Çünkü bu sözden Parnasla Reyhan beynindeki maceranın hakikate taallûku olmadığı, o kadar lira mukabilinde zavallı arkadaşının ancak kuru rüya kabîlinden bir şey görmüş bulunduğu anlaşılıyordu. Müştak bir «hayırdır inşallah» sözüyle bu rüyayı dinlemeğe hazırlandı. Reyhan şöyle başladı:

— Kendisine takdim edildiğim günü takip eden ziyaretlerimin üçüncüsünde miydi, yoksa dördüncüsünde mi? pek kestiremiyorum; o günü sen yanımızda yoktun. Ben

matmazele ilânı muhabbet için tertip ettiğim üç dört plândan birini tatbik sahasına koymak istedim. Bu birinci plânla muvaffakıyet temini kabil olmazsa, diğer ziyaretlerimde ikincisini, üçüncüsünü tecrübe edecektim. Muaşaka fenninde keşfettiğim bu gönül fethi usulünü şimdi sana anlatamam. Alâka meselesinde Parnasın re'yini istifsardan işe başladım. «Aşk» ın ne olduğunu bana riyâsız olarak pek tabiî bir surette târif etti. Sonra gözlerini süzerek: «Sevda bir acib iksirdir ki kaptan kaba çok boşaldıkça kuvveti zâyi olur. Bir kapta çok durunca ta'mı bozulur. Bunu iyi idare için bir reçete tertip edecek tecrübekâr bir hekime tesadüf edebilsem ellerini öperim.» dedi. O zaman ben tehâlükle «aradığınız o hekim işte benim; arzu ettiğiniz reçeteyi şimdi tertip edebilirim», dedim. «Reçetenizi okuyunuz işiteyim» ricasında bulundu. Ben şöyle okudum: «Aynı sevda ile gönül fazla yemeden, hazımsızlığa uğramadan şurubu değiştirmeli.» Parnas haykırarak:

«Bravo... Bravo... Bizim hayvan Muşak ise muhabbette ebediyet arzu eder» cevabını verdi. Ben hemen Parnasın ayaklarına kapanarak:

«O halde bu arzettiğim «teori» veçhile size ilâm aşk ediyorum» dedim.

Müştak telâşla:

— Parnas «revolvere» davranmadı mı?

— Hangi «revolver» e? Bu kadar muslihâne ilânı muhabbette revolverin ne işi var?

— (Titriyerek) Peki, devam et...

— Sonra bütün muhabbetimin şevkiyle bir savlet göstererek Parnasa sarılmak istedim. Beni itti. Lâtif bir reddetme tavriyle: «Hayır, hayır... Çekiliniz, okuduğunuz reçeteye mukabil size bir rüya göstermek isterim. Bence muhabbet rüyadır.»

Müştak acı bir tebessümle:

— «Revolver» çıkarmamış ama, işte seni nezâketle reddetmiş. «Muhabbet rüyadır» sözü, yani «avucunu yala» demek olacak, değil mi?

— Dur efendim, telâş etme... Neticeyi bekle.

— Avucunu yaladın durdun işte... Artık şimdi hayalâtına vücut vererek işi dallandırmağa budaklandırmağa kalkmasana ya?..

— Öyleyse susayım...

— Yok, anlat... Fakat sözlerinin yüzde kaçı daraya çıkarılmak lâzım geleceğini ben biliyorum. Parnas öyle mânasız reçeteye kapılarak insanı visâl zevkiyle sevindirmez. Bununla beraber anlat bakayım. Muhayyilenin bu gibi rüyalar icadındaki herkesi âciz bırakacak maharetini görmüş olayım.

— Ben anlatayım da, sen sözlerimin yüzde kaçını daraya çıkarırsan çıkar. Sonra birader, gece vakit bulamazsa matmazel, bana o rüyayı gündüz göstereceğini beyanla işi iki gün sonraya, yani senin evde bulunamıyacağın bir güne tehir etti. Fakat bereket versin sen o gece de gelmedin. Rüyayı görmeğe gündüzden başladım. Tâ ertesi sabaha kadar sürdü. O mes'ut günün hulûlünde apartımana gittim. Hizmetçi kadın beni o güne kadar apartımanınızda hiç girmediğim bir odaya götürdü. Burası Parnasın gûya Şark odası imiş.

Odanın duvarlarına kıymetli halılar gerilmiş, çerçevelere san'atlı arabî, farisî, türkî şiirleri hâvi levhalar asılmış, zaten tek bulunan pencere halı perde ile sımsıkı örtülmüş; her taraf arabesk nakışlı tavanın göbeğinde altından bir püskül sarkmış, geniş billûr kandilin titrek, yarı muzlim hafif ışığı ile aydınlanmış; gözlerim birdenbire bir şey seçemedi; yavaş yavaş duvarların halılarını, sonra levhalarını farkettim; daha sonra ipekli Şark kumaşlarından yapılmış bir sedir üzerine uzanmış canlı bir sanem gördüm. Nasıl anlatayım? Nasıl târif edeyim? Gördüğüm

şey ne hayaldi, ne hakikat... Parnası öyle görünce en güzellik meftunu bir Avrupa ressamının Şark kıyafetli bir kadın namına muhayyilesinde vücut bulmuş, sonra i'cazkâr eline aldığı fırçadan serpilen boyalarla san'atkârın düşünceleri sanki bu mümkünat âleminde dilpezir bir şekle girmiş zannettim.

Sırma püsküllü serpuşu altından sarı saçları dalgalanan başını dört köşe bir yastığa dayamış; altınlar, incilerle süslü, renkte gümüşü, güzellikte pâlûzeyi, lezzette kaymağı elbette geri bırakacağına şüphe olmıyan gerdandan aşağıda önü yarı açık dar yeleğin içine hapsedilmek istenilen güzellikler birbirini iterek yarı yarıya dışarı uğramış; beyaz, dolgun, mütenasip, lâtif kollar dirseklere kadar bol yenli, pullu bürümcük gömlekle örtülmüş; en ziyade sevdalıların ağuşunda sıkılarak o zarafeti bulmuş zannolunan ince belden inen sarı canfesten bol şalvar, üst taraflarına tunç halkalar geçirilmiş çıplak, küçük, beyaz ayaklarda hitam bulmuştu. Uçları sivri, sırma işlemeli al terliklerin biri yerde, diğeri ayaklarından birinin parmakları ucuna asılmış duruyordu.

Parnas, önündeki sekiz köşeli sedef işlemeli iskemlenin üzerine konmuş elmastıraş küçük nargilenin telli marpucunu arada bir rehâvetkârâne ağzına götürerek gözlerini bayıltıyordu.

İşte karşımda Avrupa ressamlarının aslını göremiyerek icad ettikleri muhayyel levhalardan biri... Hem de canlı... Frenklerin, san'atın hakikatı namına muşambalar üzerindeki bu renkli düşünceleri yalnız müzelerde, «sal» lerde, salonlarda değil, artık beş on paralık kartpostallarda bile görülüyor. Parnas kendini onlara benzetmek için işte o tablolardan birini model olarak karşısına koymuş; kim bilir ne kadar uğraşmış... Benzememiş mi? Benzemiş. Ama neye?.. Avrupa san'atkârlarının muhayyilelerinde

vücut bulan kadınlardan birine... İstanbulluya, hakikate değil...

Beni görünce biraz kımıldanarak sedirin ucunda yer gösterdi; oturdum. Parnasın vücudu kandilin hepsi bir araya toplanmış titrek ziyalı halkalarının aksiyle o altınların, incilerin altında pürhalecan titriyor gibi görünüyordu. Fakat o esnada asıl titremenin, halecanın âlâsını bende görmeliydi. Gözlerini bayıltarak Şark lisanlarından birine benzetmekte mütehayyir kaldığım bir telâffuzla:

— Keyif nasıl gidiyor? dedi.

— İşte öyle alabildiğine gidiyor.

— Sen tayyib, ben tayyib, Qu' est-ce qu'il nous faut de plus? Yani (sen tayyib, ben tayyib, artık bundan fazla bize ne lâzım.)

İşte Parnasın Şark lisanlarındaki sermayesi burada hitama ermiş olmalı ki, tayyiblerin arkasından fransızca başladı. Sonra bir ikinci nargilenin marpucunu bana uzattı. Zaten odanın içinde yayılan anber, buhur, ödağacı, kurs kokuları başımı sersemletir gibi olmuştu. Nargileyi bir iki gırıldatınca beynim döndü. O çekdiğim dumanda ne vardı bilmem? Bütün damarlarıma gaşy verici bir haz, bir safa yayıldı. Önümde o küçük oda, ortaçağ kâşânelerinin en süslü divanhaneleri kadar büyüdü.

Parnas mestâne, mahmur bir bakışla o lâtif saçları, pullu gömleği, canfes şalvarı içinde dalgalana dalgalana yerinden kalktı. Duvardan sedefli udu alarak fransızca:

— Sahne zararsız... Fakat bakalım artisti beğenecek misin?

Dedi. Frenklerin «Dans dö Vantr» namını verdikleri raksa başladı. Nota ile ezberlenmiş bir Arap havasını o nağmelere gelmiyen bir Avrupalı parmağı ile tımbırdatarak hem çalıyor, hem söylüyor, hem oynuyordu.

Zımbır! Zımbır! Ah yalli... Ne beste Arap bestesine, ne oyun Şark raksına benziyordu. Âdeta (Dans Serpan-

tin) gibi saçlarını, gömleğini, şalvarını yelpirdeterek acib bükülmelerle yerlere eğilip eğilip kalkıyordu. Bir müddet sonra udu elinden attı. Şimdi yalnız «Yalelli» sadalariyle raksederek gûya intizar ateşi içinde yandığı muhayyel bir âşıkın uzaklardan, pembeli, yeşilli, baygın «kavs-i kuzah» renklerine girmiş uzak ufuklardan vüruduna nazarlarını vakfeyler gibi süzüle süzüle etrafına bakınıyor; sanki o mevhum sevdalısının ateşli bûselerine yanaklarını, dudaklarını uzatıyor; onun okşayışlarında tavsifi kabil olmıyan aşkın fevkinde bir lezzet bulunduğunu acib işml'azlarla anlatıyordu. Artık tahammül edemedim; raksa ben de kalktım; beraber oynadık. Raksımızın havası «nota» lar envâından hiç birinin zapt ve ifade edemiyeceği hurdalı nağmeler, musiki fenninde mevcut perdeler üstünde işitilmedik seyirlerle icra olunuyordu. Oyunumuz o kadar ruhu gaşyedici idi ki, hazzımın fazlalığından az vakit sonra kendimi kaybetmişim. Bu rüyadan uyandığım zaman vücudumu pek yorgun, çok kırgın buldum.

Sen galiba o akşam yalının hissesini satabilmek için dayının nezdinde kalmağa mecbur olmuştun.

Ben kemâli şevkle oynarken belki yüz defa «Muşağın kulakları çın çın çınlasın!» diye seni andım; keşke daha satacak dükkânlarım, hanlarım olsa da Parnasa yedirsem, ah!..

Nârasiyle Reyhan önündeki cigara iskemlesine bir yumruk aşkedince kırılan sigara tabağının parçaları etrafa şarapnel gibi yayıldı.

Fakat hikâyenin bu noktasına kadar içindeki mevaddı son şiddetle dışarıya püskürmek için bir menfez arayan volkan gibi için için homurdanan Müştak, sanki o anda feveran ederek hemen yerinden fırladı, Reyhanın gırtlağına sarıldı:

— Yalan söylüyorsun habis!.. Parnasa iftira ediyorsun mel'un!..

Tahkirleriyle haykırırken birdenbire sesi kesildi; çünkü hemen boğulmak derecesine gelen Reyhan, can acısıyle o da hasmının gırtlağına el atmıştı. İkisi böyle gırtlak gırtlağa odanın içini bir iki defa döndüler. Savletlerine sigara iskemleleri, sehpâlar, ufak masalar, iskemleler daha neler tesadüf ederse hep paldır küldür devriliyordu.

Dışarıdan hizmetçi elindeki su kovalarını sofanın ortasına bırakarak gürültünün geldiği ciheti tâyine uğraşıyor, aşağıdan aşçı kadın ocak başından fırlıyarak:

— Mestan bacı huuu!.. Zelzele mi oliyo?.. «Gum» etti ayo..

Aşçı kadın: «Bârek, bârek, tebârek.. Geçti inşallah mubârek!» diye okuyarak tekrar mutfağa girdiği esnada nefeslerinin tutulmasına ramak kalan odadaki dövüşçüler birbirinin boğazını can acısıyle bırakmıştılar.

Kan hücumundan henüz mosmor duran birer çehre ile karşı karşıya yekdiğerini gözden geçirlyorlardı. Evvelâ Reyhan:

— Birden öyle insanın boğazına hücum edilir mi? Çıldırdın mı be herif?

— (Çeşmhanelerinde gözleri fıldır fıldır dönerek) Evet, çıldırdım. Seni boğacağım. Edepsiz!.. Mâsum bir kadına iftira etmeyi sana göstereceğim... Buradan ikimizden birimiz sağ çıkmıyacağız. İşitiyor musun?

— Ya benden o paraları mâhudenin mâsumiyetini tasdik ettirmek için mi alıyordun?

Müştak, kudurmuş bir hayvan tehevvürü ile etrafına bakındı. Bir şey arıyordu. Lisanen susturamağıdı hasmını diğer müessir bir vasıta ile susturmak istiyordu. Etrafını araştırdığı esnada duvarda gözüne ilişen kabzası mercan işlemeli kınsız bir antika hançeri sıçradı aldı. Kendini böyle bir tehlikede gören Reyhan, âcil bir tedbir olarak ortaya konmuş büyük yazı masasının Müştaka mukabil cihetine, yani ondan en uzak noktasına çekildi; tesadüf

ettiği bir iskemleyi yakalıyarak hançere karşı siper aldı.

Müştak, ürpermiş saçları, harice fırlamış gözleri, titriyen dudakları yani bütün tehdit kudretiyle dedi ki:

— Bugün seninle ancak bir şartla sulh olurum. Bu şartı kabul etmediğin halde şu saatte ya senin ya benim ikimizden birinin lâşesi buraya serilecektir.

Hiddetinin ifratından ne söylediğini bilmez bir hale gelmiş olduğunu Reyhan bildiğinden hasmını daha ziyade hiddetlendirmekte mâna göremiyerek:

— Telâş etme birader. Gürültüye ne lüzum var? Şartın ne ise söyle. İşime gelirse kabul, gelmezse reddederim. Öyle kudurma ile iş olmaz.

— Şimdi beraber çıkar, doğru Parnasın nezdine gideriz. Orada o kadının karşısında bu «dans» rezaletini, bu rüya hikâyesini bana naklettiğin gibi anlatırsın. Ben matmazele: «Reyhan dostumuzun bu hikâyesi sahi midir? Bu böyle vâki oldu mu?» diye sorarım. (Derin derin düşünerek) Alacağım cevap her ne olursa olsun Parnasa bir ikinci sual dahâ irâd ederim ki, o da şu olur: «Reyhanı mı istersin? Beni mi?» Hangimizi intihap ederse o, orada kalır. Diğeri bir «Allah safayı hâtır versin» der çekilir. Ama ondan ötesi, parasızlık keyfiyeti ne olursa olur. Bu cihet orada kalanın bileceği bir şeydir.

Reyhan yüksek bir alkış, bir tasdik sadasiyle:

— Bravo!.. Bravo!.. Mertlik işte böyle olur. Teklifini tamamiyle kabul ettim. Şu dakikadan tezi yok; haydi.

Reyhan, bir hafta sonra on kuruş faiz vereceğini vâd ile aşçı kadından dört mecidiye istikraz etti. Bir arabaya binerek Beyoğlunda Taksim civarındaki mâhut hanenin önünde inip içeri girdiler. O dairede kapıcılık hizmetini gören Madam Karabete, Matmazel Parnasın apartımanda olup olmadığını sordular.

Kapıcı kadın:

— Parnası sorarsın? O bunda yoktur; gelmezlne gitmiştir.

Müştakın benzi kül gibi kesilerek:

— Ne demek istiyorsun?

— (Dudaklarını uzatarak) Efendim, demem o demedir ki, Parnas bu sefer yağlıya çatmıştır. Siz bu ara on gündür kaybolduysanız, yerinize burâ başka biri devama başladı. Ah, ne terbiyeli, ne nâzik, ne «komllfo» beydir bir görseniz? En ufak bozukluğu liradır; burâ üç vizite verdi; üç sarı bahşişini aldım. Parnasın oda hizmetçisi «Jozefina» buraya geldi; «Yine apartımanda ne iştir ki dönüyor?» dediysem, ağzı sıkı kızdır; bilirsin? Bir güldü; hiç ben gülme yutarım? Hele hele ettim; eh, beni pek yabancı tutmaz. Kulağıma eğildi: «Halılı odada dansediyorlar» dedi. O ki blr erkekle dansa, yalelliye kalkarsa, onun ne demek olduğunu kocam Mösyö Karabetle beraber biz çoktan örgenmişizdir.

Müştak ye'sinden düşmemek için duvara dayandı. Reyhanda gözler büyümüş, renk atmıştı.

Kapıcı kadın:

— Yüreğinize eziklik geliyor? A hiç gelmez? Hakkınız vardır. O ne paraydı yedirdiniz... Yüreğinizi pek tutunuz, baygınlık gelmesin. Size bir lâf daha diyeyim... Alacaklılarınız burâ yağmur gibi yağıyorlar. İçinde lâf anları var, anlamazı var...

Reyhan, matmazele aşk hususunda beyan ettiği nazariye hilâfında şedit bir teessürle:

— Parnası götüren beyin ismini haber alabildin mi madam?

— Ah, evet... Ham Beydir, olmuş beydir; işte öyle blr şeydir. Mösyö Karabet onun ardından icabınca «perkizisyon» etti; pek zengin şeyler olduğunu haber aldık; biz burada kapıcıyız; gireni çıkanı bilmek vazifemizdir.

Madam Karabetin bu ihbârı üzerine Reyhanla Müştak

beynindeki rekabetkârane hissiyat derhal diğer bir şekil peyda ederek itilâfa mübeddel oldu; o saatte hava değişti; Parnası bulmak, yeni çıkan zengin âşıkın elinden almak için yekdiğerinin yardımına ihtiyaç hissediyorlardı. Bu müşkül işde muvaffakıyeti temine yalnız birinin gücü yetemiyeceği âşikârdı; hattâ ikisi her veçhile beraber hareket ettikleri surette galebe ümidi pek zayıftı; her şeyi göze aldırmağa karar verdiler; tesadüf edecekleri alacaklılardan da artık pervâları kalmadı. Mükemmel bir iki oyun oynadıktan sonra Parnası oradan kaçıran «Ham», yahut «Olmuş» Bey hakkında tahkikat icrası için dolaşmağa başladılar. Bu iğfal edicinin Şâdi Efendi zade «Hâmi» Bey olduğunu haber aldılar. Zaten Hâmi kendileri için büsbütün yabancı bir zat değildi. Bu defa hakkında daha ziyade incelemelerini derinleştirerek servetini, malşetini, vâlidesi Firûze Hanımın halini hepsini öğrendiler.

Parnas (....) sokağında pek mükemmel bir daireye nakleylemişti; bir yolunu bularak matmazele bir iki kart, mektup gönderdiler; hiç bir cevap alamadılar. Hâmiye düello teklifini düşündüler; o aralık paraları olmaması her niyet ve hareketlerini bozuyordu. Reyhan, sarfettiği paralara matmazelden ziyade acıyordu. Müştak, o zavallı para, pul düşünmüyor, yalnız Parnası tekrar elde etmek arzusiyle yanıyordu. Ne yaptıklarını bilmez bir şaşkınlık içinde yirmi gün kadar dertlerine çare aramak için serseriyâne orada burada dolaştılar; bir gün Reyhan dedi ki:

— Niçin işin ardını önünü aramadan bu karıya böyle soyulduk, soğana döndük?

— Ben ne soyulduğumuzu düşünüyorum, ne de sovana sarmısağa döndüğümüzü... Parnası düşünüyorum. Yalnız onu... Ne yapıp yaparım, elbette bir gün ben onu yine elde ederim...

— Para olmazsa edemezsin. Evvelâ paranın yolunu bulalım. Sonra Parnas kolay,..

— Nasıl kolay? Tahkikimize göre Hâminin serveti öyle bizimki gibi beş altı ayda bitecek şey değil ki...

— Merak etme; Parnas onu çabuk bitirir.

İkisi de elîm düşüncelere daldılar. Birer noktaya diktikleri gözlerini kırpmadan öyle put gibi düşünüyorlardı. Reyhan birdenbire yerinden fırladı. Araya araya azîm bir define keşfeden bir remilci gibi sevinerek:

— Parnasa yedirdiğimiz paraları geri almanın yolunu buldum!.. Hem o surette ki, Hâmi Beyefendi, başkalarının sevdâlısı bir kadını ayartarak evinden götürmeyi görsün! Ben ona bir komedya tertip edeyim de baksın, böyle bir piyes hiç bir tiyatro sahnesinde oynanmış mıdır?

Müştak mütereddidâne bir memnuniyetle:

— Aman Reyhancığım... Ağzını öpeyim... Fakat Parnasa yedirdiğimiz paraları tekrar elde etmeğe imkân tasavvur edemiyorum... Ne guguk buldun? Çabuk söyle...

— Evet, *senin imkân tasavvur edemediğin* şeyi ben fülen yapacağım. Bir hakikat zemininde oynanacak böyle büyük komedyalardaki rolleri hakkıyle başa çıkarabilmek için sahte vakar değil, cidden maharet, metanet, bâhusus cesaret ister... Müştak, kendine güvenebiliyor musun?

— (Alıklaşarak) Sen lâzım gelen tâlimatı verirsen ben de mucibince harekette kusur etmemeğe uğraşırım.

— Hiç bir sözüme itiraz etmiyeceksin...

— Dediğin gibi yaparım

— Haydi öyleyse, gidelim, çiçekli, yaldızlı nâmelik zarflar, kâğıtlar alalım.

— Kime ilânı aşk edeceğiz?

— Ben Hâminin validesine, sen de zevcesine!..

— A, a, a... Amma yaptın ha?.. Bu zevzekliğin de en sonu addolunmaz mı?

— Ahmak! Sen muhabbette yalnız para yedirmeyi mi öğrendin? Bak şimdi sana aşkın irad haline konulması fennini tâlim edeyim de bu ikinci sevdâkârlığı birinciden da-

ha tatlı bulmazsan bana da Reyhan deme... Bu mühim komedyada en nâzik rol, en müşkül mesele olan kocakarıya ilâmaşk tarafını ben deruhde ediyorum. Onun derdinden çıldıran samimî bir âşık olduğuma Firûzeyi ikna' edeceğim; senin hissene yine genç bir kadın düşüyor; hem de ismi gibi safderun bir kadın.

— Parnasa kavuşmak için ne emretsen yapacağım. Bu komedyanın neticesi emelimize muvafık zuhur edeceğinden pek emin değilim. Fakat böyle iki eli böğründe boş boşuna durarak her muvaffakıyeti tesadüften beklemedense velev böyle biraz akıl ve muhakeme haricinde olsun bazı teşebbüslerden geri durmamak elbette hayırlıdır. Binaenaleyh fındık kabuğuna gireceğiz desen, bu sözünü bile muhâl görmemeğe uğraşacağım.

7

KAYNANA, GELİN

Bu genç, bu hararetli, bu çılgın âşık kimdir? Fîrûze Hanımefendi böyle maksadı, emeli meçhul sahte sevdalıların taarruzlarından artık usanmıştı. Kendi gibi bir köhne güzelliğe bu kadar şiddetle meftûniyet arzedenlerin hüsnüniyetlerinden doğrusu şüphe ediyordu. Fakat bu delikanlının gönderdiği nâmeler bir ayda kırkı geçti. Hem nasıl nâmeler? Yaldızlı, kokulu, renk renk çiçekli, oymalı kâğıtlar üzerine, her taraftan alev almış bir kalbin halecanının sevkiyle nakşedilmiş garamperverâne hissiyatı o ateşli kelimeleri okuyup da müteessir olmamak kabil değil...

Fakat bu gibi teessürlere kapılmak yüzünden uğradığı zararların acısını unutacak kadar Fîrûzenin hâfızasına henüz durgunluk gelmemişti. İnsana aşkın ruh okşayıcı bütün cennet safaları bahşeden o kandırıcı kelimelerden bilâhara çıkan acı hakikatleri birer birer hatırlamağa uğraşarak zavallı kadın kendi kendine dedi ki:

— İşte ne malım kaldı; ne güzelliğim!.. Hâlâ benden ne istiyorlar?

Bu sözlerini müteakıben yine düşündü. Kendi hakkında verdiği bu dürüştâne hükmü haksız bularak biraz tâdile yol aradı. Kendisini o saatte küllîyen malsız addetmek açık bir hatâ idi. Henüz elinde avucunda bulunan ve mâziye nisbetle kırıntı addedilen emval hâlâ bugün bir hayli âşık daha doyurabilir. Kendisinin el'an bu bakımdan

bazı eli boş zamparaların sevda nazarlarını çekmesine şaşılamaz.

Gençliğe, güzelliğe gelince; o bildiğimiz malşetle ömür geçirmiş, vaktiyle müstesna güzelliği mesel hükmüne girmiş Fîrûze Hanım gibi bir kadın için bu hususta nefsine karşı itirafında müşkülât çekilecek hakikatlerin acılığını da pek insaftan uzak tutmamalıdır. Fîrûze bazan geçkinliğini, hüsnünün zevâlini nev'amâ itiraf kabîlinden söylenir, fakat bu sözleri talihine karşı nazlanır gibi bir tazallüm göstermekten ibarettir. Sûrîdir, pek kalbî değildir. Bu emirdeki sağlam kanaati sözüne tamamen uymaz. Cemalini tetkik için bin halecanla aynanın önüne koştuğu zaman senelerin amansız, sert rüzgârlarının cereyaniyle solmuş, buruşmuş çehresinde yine beğenilecek bazı esaslı güzellikler bulur. Fakat bu güzellikler o yıpranmış simayı kaplıyan geçkinlik hatları içinde gizlidir. Bunları âdeta güzellik fenninin antika kısmına âşina tetkik erbabı keşfedebilir. Yoksa öyle sathî nazarlılar fark ve temyiz edemez.

Nâmeler irsâlinde bu kadar ısrar gösteren delikanlı, gençliğine rağmen sakın o nevi tetkik ve temyiz erbabından olmasın!.. Akıl yaşta değil, baştadır. Her ne olursa olsun bademâ kimse ile muaşakaya girişmekten Fîrûze Hanım kendini kat'iyen men'e karar vermiş, bunu elîm bir memnuiyet ittihaz etmiş ise de eğlenmeye de yemin etmemişti ya?..

Elektrik düğmesine dokundu. İçeri giren halayığa «Nedime» yi göndermesini emretti. Çok sürmedi; sürmeli ceylân gözlü Habeş kızı ufak mine çiçekli, nuhudî keten entarisini sürüyerek fıkır fıkır bir edâ ile hanımının karşısına çıktı. Fîrûze gülerek:

— Gel Nedime... Gel yavrum... O zevzek delikanlının bu ettiği nedir? Bu herzevekillerin sevdâ taarruzlarından ben ne zaman kurtulacağım? İşte artık kocakarı oldum.

Nedime mahzunâne bir tebessümle:

— Kocakarı mı oldunuz? Ah kadınım, o sizdeki semâ renkli gözlerin güzelliği zeval kabul eder mi? O bir çift sevda tılsımı karşısında daha hayli zaman çok delikanlılar aşkınızla mebhut olup kalacaklardır.

— Aman deli kız! Bu sönmüş güzelliğimi yine bana karşı şa'şaalar içinde göstermeğe uğraşma. Aynalar senin gibi müdaheneci bir dosttan bak daha doğru söylüyorlar. Bu genç âşıkın benden istediği nedir? Yine para değil mi? Bu delikanlıya para yerine güzel bir nasihat vererek benim gibi validesi yerinde bir kadına sevda nikabı altında böyle taarruzun büyük bir ahlâksızlık olduğunu anlatsak!.

— Emir sizindir; fakat hatâ ediyorsunuz. Bu çocuk diğerlerine kıyas edilemez. Cariyeniz bunun mektuplarında hakiki bir muhabbetin şedâidini açıkça görüyorum...

— Zevzekliği bırak demedim mi sana?

— Bu *husustaki tecrübelerime emniyetiniz yok mu* efendim?..

— Hayır, yok...

— O halde ısrarı mânasız görüyorum. Emrinize muntazırım hanımcığım...

— Git bu çılgın herifin son mektubunu getir... Oku da biraz güleyim.

— Öyle bir zavallının göz yaşlarına gülmeyi merhametinize veremem.

— Akız!.. Ağlayana sonra gülüyorlar. Bu defa gülen ben olacağım... Sen de hafiflikte o delikanlıyı geçiyorsun. Kömürcü develeri sokaktan geçerken çanlarının çıkardığı sadaya hiç dikkat etmedin mi? Bunlar «Dengi dengine, dengi dengine» demezler mi? Şimdi öyle yirmi beş yaşındaki çocuk benim dengim mi?

— A.. nerenin yirmi beşi iki gözüm efendim? Otuzu, otuz beşi geçiniz. Şöyle kırka doğru çıkınız bakalım. Yüzüne dikkat etmediniz mi? Geçkince hem enikonu geçkin...

Şimdiki beyler pudra kullanmakta hanımları geçtiklerinden, uzaktan yaşları pek belli olmuyor ki...

— Ben yüzünü görmedim ki dikkat edeyim. Göksuda bana bir defa gösterdin. Şöyle uzaktan açık renk paltolu hayal meyal bir şey gördüm. Derhal gözümden kayboldu.

— Ya ben size ne diyorum hanımcığım. Bu öteki âşıklarınız gibi o yolda fennenmiş erkeklerden değil. Öyle cür'eti hicabına galip bulunanlardan olaydı, şimdiye kadar kayıkla yalının önünden geçe geçe akşama kadar meklk dokurdu. Cariyeniz de şahsan kendini yakından görmedim; bir gece mehtapta geçti; uzaktan bir mektup gösterdi; kayıkhanenin yanındaki demir parmaklığın arasından oraya taşın üzerine bıraktı; şimdi her gece karanlıkta oraya bir mektup bırakıp gidiyor; ben de başkasının eline geçmesin diye hemen koşarak onu oradan alıyorum; Göksuda o size gösterdiğim zatı ona benzettim. O muydu, değil miydi? Pek iyi bilemiyorum.

— Aman ne yalancı karısın Nedime... Şimdi kırkında var diyorsun... Biraz sonra yüzünü iyi bilemediğini söylüyorsun Hangisine inanayım?

— Gözümde iz'ânım yok mu efendim? Mehtapta gördüğüm zaman geçkince olduğuna iyice dikkat ettim.

— İster yirmisinde olsun, ister kırkında; bu cihetin bence hiç ehemmiyeti yok. Onun âşıkane sözlerini doğruya dinliyecek değilim ki; eğlence kabilinden okutacağım; fakat anlamak istediğim cihetler de var. Beni nerede görmüş? Bu sevda ümidine neden düşmüş? Bahçeme nâme bırakmak küstahlığına nasıl cür'et ediyor?

— O mektupları def'atle okudum. Bu merak buyurduğunuz şeylerin esbabı izah edilmiş mi, edilmemiş mi? Ona dikkat etmeğe insanda hal kalmıyor ki... Aşık Kerem hikâyesi bu nâmelerin yanında haltetsin... Zavallının gönlünde bir yangın, bir ateştir gidiyor.. Onu öyle alevler içinde gördükçe göz yaşlarımı zaptedemiyorum.

— Dediğin gibi, o yolda fenlenmemiş erkeklerden olsa böyle ateşli nâmeler yazmayı bilir mi? İşte bu da sevda matrabazlarından biri olacak... Çünkü artık bize başka türlüsü düşmüyor... Şu son mektubu bir daha okuda dinliyeyim

Nedime gitti; bir iki dakika sonra elinde beyaz ipek kordonlu, al atlas bir torba ile avdet etti; hanım, hizmetçi ufak bir masanın önüne karşı karşıya oturdular; Nedime torbayı masanın şal örtüsü üzerine boşalttı; müteessirâne bir tavırla zarfları birer birer nazardan geçirerek bunlardan âdeta leylâk salkımına benziyen birini ayırdı; zarfı açtı; nâmeyi çıkardı; leylâğın açık eflâtun yaprakları, tomurcukları arasına gayet ince bir kalem ve kırmızı mürekkeple yazılmış satırları biraz süzerek:

— İşte efendim, son mektup...

— «Âşık Kerem» hikâyesine benziyen mektup mu?

— Evet, âşıkı «Kereme» benziyen, fakat mâşukasında «Aslı» gibi tutuşma istidadı görülmiyen nevmidâne bir gönül faciasını tasvir eden mektup...

— Oku bakalım. Bu coşkun yeni «Kerem», merhametsiz «Aslı» sına ne demiş?

Nedime sadasına elemli bir âhenk vererek şöyle başladı:

«Şu elimdeki zavallı kalem öyle hayat fırtınasının önüne düşmüş âciz bir nâlekârdır ki, dimağımdan kıvılcımlar saçan teessürâtı âsabım şiddetli sadmelerle ona tebliğ ettikçe bu zayıf kamış yalnız mânasız bir enin ile koşup gidiyor. Hakikî sûzişimin yüzde birini ifade edemiyor. Aşkımda bu şiddet, kalemimde bu aciz, dildarımda bu cefa meyli... Ah, hele o mavi gözler varken hâlim neye müncer olacak?»

Firûze Hanım ömründe ilk aşk nâmesini okurken gönlü şevk ile dolan on altı yaşında delişmen bir kızcağız

tavriyle oturduğu sandalye üzerinde arkaya öne doğru sallanarak:

— Hah hah hay!.. O herkesin bildiği meşhur «Kerem» in ne sözünde, ne sazında bu kadar hurdalı, san'atlı nağmeler yoktu; bu onu geçmiş. Kız sen bu ateşli satırları okurken ben ne zannediyorum biliyor musun? Nâmeyi yazan beyefendi gûya ocağı, körüğü, örsü ile bir kıpti çergesi yutmuş da zavallının içinde esmer bir «şorolo» muttarit sallantılarla körük çekiyor; ötekiler tıngır mıngır demir dövüyorlar, beri taraftan İbo zurnasını almış, hazin hazin sûzinakten taksim ediyor sanıyorum. Anlatmak istediği nâleler, ateşler işte bende aynen bu fikri, bu hayali tevlid ediyor.

Nedime mahzunane yutkunarak:

— Kimine hay hay!.. Kimine vay vay hanımcığım!.. Zavallı delikanlı çayır çayır yandığını kırk mektupla yazdı, yine size anlatamadı. Teessürünüzü celb için bu gönül yangınına yangın kulesi kırmızı sepetlerini çekecek değil ya efendim?.. İşte o adam yanıyor. Sevdasının ateşini anlatmak için ah ettikçe siz biçareyi çingene körüğü yutmuş zannediyorsunuz. Of.. zehi insaf! Bilmem ne hikmet, güzellerin insafı az oluyor!

— *Alt tarafını oku kızım...*

— «Gönlümün size verdiği mevkli anlatmak için saatlerce elkab aradım. Fakat teessüf ederim, bir kelime, bir «tâbir bulamadım. Kalbimin şedaldine, hissiyatımın sami«miyetine tercüman olacak bir lisana âşina olaydım, sizde «bu merhametsizce muameleden eser kalır mıydı? Kalbi«niz taştan bile yaradılmış olaydı, yine aşkınızın bu mah«kûmunu bir küçük iltifatınızla bahtiyar edecek kadar ol«sun nerm ve rikkat eseri gösterirdi.»

Nedime, ütülü, kokulu beyaz keten mendilini gözlerine götürdü. Aktığı şüpheli bir iki teessür damlasını silerek:

— Ah hanımcığım biraz dikkatle dinleseniz şu mek-

tuptaki ifadenin kalbden doğma derin bir sevda lisanı olduğunu anlarsınız. Bazı kelimeler, tâbirler, cümleler vardır ki, yürek sızlamayınca bunlar lisandan, kalemden çıkamaz. İşte bu satırlar da öyle. Zavallı adam derdini size anlatamadığını ne iyi biliyor. Anlatamadığına acıyorum. Anlatamıyacağını düşündükçe büsbütün yüreğimden kan gidiyor.

Firûze Hanım da mendilini gözlerine götürüp ağlama taklidi yaparak:

— Ağlama yavrum, ağlama!.. Şimdiden göz yaşlarını beyhude telef etme; göz yaşı sermayeni facianın sonlarına sakla; ne yapayım, kabahat bende mi? O adamı «Kerem» e beni de «Aslı» ya benzeten sen değil misin? «Kerem» ile «Aslı» hikâyesinde kavuşma var mı ya? Zavallıların ikisi de yanıp kül olmadılar mı? Eski hikâye yazanların hasret kavuşturmak âdetleri değilmiş; işte bizim macera da öyle olacak; bana gönül veren beyin sevda çergesi bir gün ateş alacak; bir avuç kül olacak; sonra ben gidip saçlarımla o külleri süpürürken tepemden tutuşacağım; işte o zaman itfaiyeye haber...

— Bu satırları yazan zat yine bahtiyar bir âşık imiş ki sizi böyle tuhaf tuhaf söyletmeğe muvaffak oluyor.

— Ha şöyle, biraz da gülünç tarafından bahset... Nedir o «Keremle Aslı»!.. Hepsi böyle yanık mı? Eski hikâyelerin hiç tuhafı, gülüncü yok mu? «Ferhadla Şirin», «Arzu ile Kanber»; bunlardan hiç meramına nail olana tesadüf edilmiyor. Zavallıların kimi yanmış, kimi boğulmuş resimlerini iki defa Acem basması bir kitapta gördüğüm zaman o biçarelerin acıklı hikâyelerini dinlemeden hallerine ağlamıştım... Ey, biz şimdi kendi «Kerem» imize bakalım; daha neler yazmış?

— Siz böyle hep istihza fikri ile dinledikçe cariyenizin bu nevmid âşık hakkındaki merhametim artıyor. Madem-

ki biçareyi sevmiyorsunuz, mektuplarını niçin okutup eğleniyorsunuz? Yazık değil mi o adama?

— Kız çılgın!.. Henüz yüzünü görmediğim bir herifi nasıl sevebilirim?

— Yüzünü görseniz de, muhabbetinin samimiyetine kanaat getirseniz de sevmiyeceksiniz ki... Çünkü ahdetmişsiniz... Ah, o ne bedbaht bir âşık imiş ki sizin gibi gönlünün kalesi ahd ile kilitlenmiş, fethi kabil olmıyan bir muhabbet hisarı etrafında nevmidâne dolaşmaktan başka bir kârı olmıyacak. O zavallı istediği kadar yansın, tutuşsun, âhü zar etsin dursun... Hanım sevmemeğe ahdetmiş... İki gözüm efendiciğim, sevmemeğe ahdetmek değil, sevilmemeğe bir çare bulmalıydınız.

— A, doğrusu bu sözlerine pek şaşıyorum Nedime... O herif seni nezdimde sevdasını tervîç için avukat mı tâyin etti?

— Ne muhabbet dâvasının vekiliyim; ne de o zatın fikrini terviç edenlerdenim... Ben yalnız doğruyu söylüyorum...

— Oku kızım, oku!.. Mektubun muharriri zaten diplomalı bir âşıka benziyor. Vekil tâyinine ihtiyacı yok. Oku. Ben ne ondan sevda sadakati istiyorum, ne senden nasihat. Maksadım sade eğlenmek...

Nedime okuyarak:

— «Arîzamın başlığını süslemek için işte bir elkap «bulamadım. Ah, nasıl bulayım? Sizi düşündükçe kendimi kaybediyorum... Böyle cansızdan canlı kelimeler sâdır «olur mu? Ah Fîrûzem!.. feryadiyle yakamı yırtıyorum. «Ağzımdan bir ah daha çıkıyor, onu hemen bir Fîrûze ta- «kip ediyor. Artık saatlerle dilimin tutturduğu söz medid «bir «Ah!» arkasından baygın bir «Fîrûze» oluyor. Bazan «o kadar coşuyorum ki, ah ederken ateş kesildiğimi, Fîrû- «ze derken göverdiğimi hisseder gibi oluyorum. Ben böy- «le her lâhza kızarıp morarmağa da razıyım... Ancak sev-

«damın neticesinin ne renk kesbedeceğini bilsem?.. Bir il-«tifatınızın bütün hayatımı gül pembesine çevireceğinden «emin olunuz. Bir inayetinizle bir gönül hastasını ihyaya «kudretinizin kifayetini bilirken bu âtıfeti esirgemekteki «hal-nedir, anlıyamıyorum?»

Firûze gülerek:

— İlâhi ne zevzek herifmiş bu?.. Ahını ala, gönlünü mora boyadıktan sonra benden gül pembesi bir inayet talebine kalkıştı. Hiç böyle göz boyayıcı âşık görmedim. Bunun gibi dört satırda sekiz renge giren herifin muhabbetinden hayır gelir mi?

— O zavallı ne yazsa zaten sizden müstehziyâne mukabele görüyor. Bedbaht adamcağız...

— Kız, sen de ne dediğini bilmiyorsun. Sözlerine gülersem bu zevzeği bahtiyar, gülmezsem bedbaht addediyorsun... Ne demek istiyorsun bilmem ki?.. Senin kavlince bu adam bedbaht bir mes'ut oluyor, öyle mi?

— Evet öyle... Sizi sevenlerde kaderin birbirine zıt bu iki şivesi işte böyle birden tecelli eder.

— Bu yanar döner renkli mektubun mâbadine devam et...

— «Sözlerim de aynen hâlim gibi derbeder. Elemleri-«mi beyan için söz bulmakta o mertebe güçlük çekiyorum «ki, saffetime gülmiyeceğinizi bilsem (aklım perişan, gön-«lüm perişan, ömrüm perişan) şarkısını yazıp göndermek-«le iktifa edeceğim. Artık siz bunu hangi makamdan is-«terseniz okuyunuz. Çünkü havayı, gıdayı, hayat madde-«lerini küçücük bir kabuk derununda toplıyan yumurta «gibi bu şarkının da o bir sıraya perişanları aşkın akılları «bozan bütün elemli mânalarını ihtivâ ediyor. En me'yus «zamanlarımda hazinâne bu türküye başlıyorum: Aklım «perişan... Sonra ikinci perişanda gönlüme bir fenalık ge-«liyor. Perdeyi yükseltiyorum. Gönlüm perişan! Üçüncü,

«dördüncüde olanca tazallüm âvazımla haykırıyorum:
«Ömrüm perişan.»

Fîrûze Hanım ellerini yüzüne kapayarak:

— İlâhi yetişme herif!.. Sanki haykırışı beynimde öter gibi oldu. Ne zevzek şeymiş bu...

— Ne yapsın efendim? Kırk mektubuna bir cevap alamazsa artık yazacak söz kalır mı? O da işi hokkabazlığa döküyor

— Bu perişan aklı ile acaba kimi kandıracak?

— «İstirhamnâmemde güzel bir iptida yok. Bakalım «güzel bir son olacak mı? Aşkınızın şiddetinden ne söyle«diğimi bilmiyorum. Hiç coşkun denizlerdeki kararsız dal«gaların iptida ve intihalarını tâyin etmek kabil midir?.. «Onlar bir halecan ummânından koparak öyle yuvarlana «yuvarlana ufukların genişliği içinde dolaşırlar. Yok... Ha«yır, yanılıyorum. Evet, kaza ve kaderin cilvesi bunlarda «da bazan bir hüküm aksiliği gösterir. Yazdığım kırk mek«tubum, şu bahtsız gönlüm gibi bu dalgalarda da yalçın «kayalık bir akamet sahiline çarparak bin parça olanları «çoktur. İşte ağlıyorum; güzelim, beni kurtarınız. O mavi «gözlerinizin sineme açtığı kırmızı yârelerin devası...»

Firûze, Nedimenin kıraatini keserek:

— O kırmızı yârelerin devası sarı sarı liralardır.

— Hanımcığım, zavallıya bu iftirayı etmeyiniz. Sizin servetiniz için ilânı aşk ettiğine böyle kat'iyen nasıl hüküm veriyorsunuz? Kırk mektup yazdı da ne kazandı ki, kırk birincisini tahrirde ısrar göstersin?.. Bu kadar sahifa doldurduktan sonra bu mesaisini Yenicami avlusunda yazıcılığa sarfedeydi dünya kadar para kazanırdı.

— Oku efendim. Mavi gözlerimin sinesine açtığı kırmızı yârelerin devası neymiş bakalım?

— «Şimdiki tıp fenninin müfredatından hiç birinde «bulunamaz. Bunlara Lokman iksiri tesir etmez. Bazı «mühlik marazların yine kendi mikroplariyle aşılanarak

«şifâpezir olması kabilinden bu müthiş illetin tedavisi ça-
«resi yine o mavi gözlerinizdir.»

Firûze Hanım: «Ben Puhu'nun gözlerine vuruldum» şarkısını terennüm ettikten sonra:

— Hay zevzek hay. Sakın biçare kırmızı kırmızı «egzama» ya uğrayarak bu uğursuzluğun tesirini de gözlerimden bilmesin?..

— Eğleniniz efendim, eğleniniz. Aşkın sinede husulü hakkında eski bir teşbihi kullandığı için zavallıyı tahkir ediniz. Hüseyniden «Ben elimle yâre açtım sineme» şarkısı yok mu efendim? Bunu söyliyen hatâ mı etmiş?

— Sen o eski şarkılardaki tuhaflıklara ne bakarsın? Şairin biri gönlündeki muhabbet elemini yaraya teşbih etmiş. Sonra söz kıtlığına uğrayan ârifler bu teşbihe bayılarak kimi bu yaraya sargı, kimi merhem tertibine kalkışmış; kimi hamama gitmek, kimi göbektaşında terleme tavsiyesinde bulunmuş... Hep böyle yaralı, merhemli şarkıları, şiirleri işittikçe kendimi sevda mâlûlleri hastahanesinde zannediyorum. Bu bey de muhabbetin böyle müzmin nev'ine giriftâr olanlardan mı acaba?

— Evet... Mektupların adedi kırktan yavaş yavaş seksene çıkarsa beyin muhabbeti de müzmin devreye girmiş olur.

— Devam et Nedimem...

— «İyileşmekliğimin çaresi bir nazarınıza muallâk «kaldığını bildikçe nasıl tazarrûdan geçebilirim? İltifatı«nızın esiriyim. İntizar müddeti ne kadar uzun olursa ol«sun, muhabbetimin şevkını kıramaz. Gönlüm size ebediy«yen merbuttur. Ömrümün bakiyesini aşkınızın dergâhın«da yâ sabur çekmekle geçireceğim. Size figanımı işittire«mezsem muhabbetinizin evrâdı ile vecde gelerek kapını«zın önünde baygın; heyhât, belki de ruhsuz düştüğüm «günü bu cevrinizin kurbanını bir kere tenezzülen çiğne-

«yip geçseniz, döktüğü göz yaşlarının mükâfatını vermiş olursunuz. Bâki merhamet; inayet.»

Azad kabul etmez
Bir kulunuz

Firûze Hanım kahkaha ile iki elini birbirine vurarak:

— Azat buzat, haydi bahçe kapısında beni gözet...

Pırrr...

Nedime, nâmenin hitamından müteessiren gûya nemlenen gözlerini kurutmak için menekşe rayihalı mendilini hafif hafif yüzüne gezdirerek:

— Kasaba yağ kaygısı, keçiye can kaygısı...

Keyfiyet pek de öyle Nedimenin zannettiği yahut zanneder göründüğü gibi değildi. Firûze Hanımın istihzali bir sada ile «pırrrr!» demesi âşıkını zeklenmeden ziyade mektubun sonunu beklemek tesiriyle ciğerlerini dolduran halecan havasını boşaltmak içindi. Kadıncağız nâme muharririnin hüsnüniyetine, sevdasının sadakatine bir türlü kanaat getirememekle beraber yine Nedimenin okuduğu cümlelerin bazılarından en ince âsabına kadar müteessir oluyordu. Kulaklarının bu ruhnüvaz muzika ile bir eski alışkanlığı vardı. Onu dinlemekten vazgeçeli dünyayı, hayatı pek tatsız, pek yeknesak, pek melâlâver buluyor, o yaşta bir kadın için haz ve iştigal medârı olacak fıkaraperverlik, evlât muhabbeti ve bunlara mümasil diğer hususat kendini bir türlü eğlendiremiyor, muaşakatı terkettikten sonra gönlünde hâsıl olan boşluğu, bir can sıkıntısı ummânını hiç bir şey dolduramıyordu. Salâh meylindenberi rağbetkârânın enzârı kendinden külliyyen çevrilmişti. Arasıra içlerinin yanıklığını beyan edenler eksik olmadı. Fakat bunlardaki menfaatcûyâne emeli vâzıhan bildiği ve bu emirdeki acı tecrübelerin sızısı henüz kalbinden zâil olmamış bulunduğu için var kuvvetini, olanca metanetini toplıyarak bir müddet gönlü ile, şedit hevesle, mukavemeti mümkün olmıyan eski istek ityiadiyle cenkleşti. Nâ-

me gönderenlere, ilânı aşk edenlere evvelâ hakaretle, sonraları sükûtla mukabele etti... Yavaş yavaş mukavemetine bir zâf, cesaretine bir kesl ârız oldu. Dalma bir diğerinin muhabbet hislerine iştirâkle çarpan hayatın lezzetini bu tezâufta bulan kalbi, gönlü o yaşama birliği içinde boğulmıya başladı. Evet, yine aldanmıya ve hemen hemen o acı tecrübelere razı olacak bir hâle geldi. Fakat bu hissiyatını, tefekküratını kendi kendine itirafa bile sıkılıyor. Zuhur edecek âşıklardan muğber, müteneffir görünmeğe bu hususta kendini aldatmıya uğraşıyordu.

Kısa bir müddet âşıkların kesadiyle geçti. Sevdasını arzeden, nâme gönderen olmadı. İşte o esnada Fîrûze kendi kendine:

— Artık sahte sevdâkârlardan kurtuldum. Bunlar muhabbet arzında ısrar ettikçe benim için tehlike vardı. İşte çok şükür çekildiler. Bundan sonra sevdâdan masuniyetle yaşıyacağım, diyordu.

Fakat bunu kendi kendini aldatmak için söylüyor, bu kararın acısı yüreğine çöküyordu. O aralık Reyhan zuhur etti. Nâme nâmeyi takibe başladı. Bu son ilânı aşka karşı Fîrûzenin ilk hareketi bir tehevvür, acib bir hiddet oldu, söylendi, bağırdı. Fakat bu hiddete öyle bir sevinç karışıktı ki, o infial arasında hanımın mavi gözlerinden bu gizli memnuniyetin yayılış tarzını yalnız Nedime farkedebilirdi. Hanımın âşıksız kaldığı zamanlar Nedime iç sıkıntısından esneye esneye ölürdü. Âşık zuhûriyle muhabbet alış verişi açıldı mı? Habeş kızına işte o zaman iş çıkardı. Yalnız iş değil, büyük bir kazanç kapısı açılırdı. Beye hediyeten takdim edilecek pırlanta frenk gömleği düğmelerini ısmarlamak, elmaslı tütün kutusu, kıymetdar bir saat bulmak hep bu mühim işler Nedimenin vazifelerindendi. Reyhan mektupları yalıya atmağa başlayınca bu kızın sevincine pâyan olmamıştı. Hanımının gününü, saatini, dakikasını hep uygun bir vaktini kollıyarak, o

sahte hiddetini tâdile yol bularak, gûya izzeti nefsini örselemeden mektupları birer birer okudu. Fîrûze mektupların üslûbundaki sûzişten bir sevda matrabazı lisanı olduğunu anlamıyacak bir kadın olmadığından, fena kabul etmekte pek ziyade zâfa düştüğü bu sahtekâr âşıkla o da en acı istihza kudretiyle eğlenerek sanki bu suretle intikam almış olmak için Nedime nâmeleri okurken hanım acib, gülünç tefsirlerle eğleniyordu.

Mektupların adedi kırktan elliye çıktı. Fakat cümlesi böyle müzeyyifâne tefsirlerle okunuyordu. Bu tazarrûnâmelerin hiç birine cevap alamamak muannit âşıkın cesaretini kırmadı. Cevap alamıyorsa tekdire de uğramıyordu ya!.. Demek yazdıkları okunuyor, belki de hoşa gidiyordu. Reyhan bu sükûtu yarım muvaffakıyet addederek kocakarının tövbekârlığı sallanmakta olduğunu, biçarenin şimdi gönlü ile şiddetli bir mücadelede bulunduğunu anladı. Mektuplarında onun izzeti nefsini okşıyacak, endişelerini tahfif edecek cümleleri tezyid etti. Artık tuhaflıkları azalttı. Metin, ciddî kelimatla içinin ateşini her gün diğer müessir bir manzara ile iraе ederek kendine acındırmağa uğraşıyordu.

Gazeteye tefrika edilen güzel bir romanın günlük mâbâdine şiddetle intizar eden okuyucular gibi Fîrûzenin işi gücü her sabah Nedimeyi celb ile:

— Ey, bizim herzevekil âşık yine ne demiş bakalım? Mektup yok mu?

Sualini bir gizli halecan ile sormak oluyordu. Mektup gelmişse Nedime onu hususî bir âhenkle okuyor, hanım şimdi biraz dalgınca dinliyordu.

Bu kadar mektubunu aldığı Reyhanın, Fîrûze henüz yüzünü görmemişti. Kim bilir ne gibi bir ihtiyatla bu nâlekâr âşık mektuplarını «âzad kabul etmez bir köleniz», «esir-i aşkınız» filân nev'inden terkiplerle imza ederek ismini de şahsı gibi saklıyordu. Bunda bir sır olmalı... Belki

bu saklanma hareketi Fîrûzeyi lisana düşürmekten ihtiraz içindir. Hanım hizmetçi öyle düşünüyorlardı. Hakikatte ise Reyhanın böyle saklı olması kendine esrarengiz bir âşık süsü vermek, hem de ismen ve şahsan Hâmi tarafından tanılarak validesine «kur» etmekteki maksadının Parnastan dolayı o aileden bir kuyruk acısı çıkarmak desisesine mübteni bulunduğunu anlatmamak ihtiyatına mebni idi. *Fîrûzeyi bir kere iğfal tuzağına düşürdükten* sonra hakikat anlaşılırsa da ehemmiyeti yoktu.

Mektupların günlük okunması tesiriyle gönlünde peyda olan sevda rikkatini artık Nedimeden saklıyamıyan bu altmışlık mâşuka, bu ateşli sevdalısını görmek arzusuna galebe edemez bir hale geldi:

— Nasıl adamdır, *bâri şunun* bir kere yüzünü görsem?

Sözlerini artık dilinde virdedinmişti. Bir sabah Nedime telâşla haykırdı:

— Hanımefendi, koşunuz, geçiyor. Denizden sandalla gidiyor.

Fîrûze koştu; pancura yapışarak baktı. Filvâki mavi boyalı, al kadife döşemeli bir sandalda tek başına kürek çekerek bir delikanlı gidiyordu. Yaşı otuzdan pek yukarı tahmin edilemiyen bu gencin gür bıyıkları, tahrilli iri siyah gözleri, enli omuzları, gürbüz vücudu Fîrûze üzerinde matlup tesiri peydâ etti. Zavallı kadın dudakları titriyerek:

— Kaç aydır anlaşılmaz bir ısrarla bana yanar tüter âşıkane mektuplar gönderen zevzek bu muymuş?..

Dedi. Sonra tıkayıcı bir kesiklikle başını bir tarafa çarpıtarak:

— Kız, Allah müstahakını versin. Birdenbire beni koşturdun da kesildim.

Sözlerini mırıldandı. Yine pancura dayandı. Reyhan gecelerle ümitsizlik göz yaşları dökmüş, mahzun bir âşık

nazariyle pencerelere müsterhimâne olduğu kadar da mahremâne iki üç kere baktı. Müteakıben teessürden kesilmiş gibi kürekleri elinden bıraktı. Güya terini silmek için ufak beyaz bir keten mendili yüzüne götürdü. Yeis göz yaşlarını kuruttu. O siyah, o iri gözler ne hikmet bilinemez Fîrûzeye ağlamadan kızarmış, üç aylık sevda renci ile etrafı halka halka çürümüş gibi göründü. Reyhan mendili bıraktı. Mağmum bir rehavetle kürekleri aldı. Pancura hazin, elîm, medit bir vedâ nazarı atfiyle öyle gözler pencerede, eller kürekte çekildi.

O gece zavallı Fîrûze hayalinin önüne dikilen bu siyah bıyıklı, iri gözlü delikanlının kendine açtığı muhabbet âğuşuna düşmemek için bütün korkusu ile uğraştı. Ertesi günü Reyhandan gelen mektup sandalla yalının önünden geçişindeki nevmidâne, ve mütehassirâne tahassüsatı cidden yanık bir belâğatle tasvir ediyordu. Yanık âşık gündüz yalının önünden geçmemek için o güne kadar gösterdiği tâkatberandâzâne mukavemete artık tâb-ü tahammül getiremediği, nihayet o küstahlığa cür'et ettiği için aflar, özürler diliyordu.

Bu genç âşıkla geçkin mâşuka beyninde âdeta bir sevda mücadelesi, bir gönül muharebesi açıldı. Reyhan bunu yavaş yavaş bir muhasara şekline soktu; muhasaracı o kadar ustalıkla mahsûrun harekâtını tahdit etti, hayat levazımını kesti ki, şişede balık gibi bu çıkmaz sokağın içinde dört dönen Fîrûze nefes almağa kâfi hava bile bulamıyarak:

— Bu kara bıyıklı gencin hayalini gönlümden çıkaracak bir efsun yok mudur? Onun bana sevdası şüpheli... Fakat ben onu seviyorum. Ah, ne yapayım a dostlar?.. feryadiyle haykırırken Nedime, hanımının yüzüne mânidar nazarlarla bakarak «sevda teskini» için yalnız bir çare bulunduğunu anlatırdı.

Firûze geceleri o gürbüz delikanlının hayaliyle (1) güleşe güleşe nihayet bitâb kaldı. Şedit, elim oldukça medit bir mukavemetten sonra hanımın itiyad tesiriyle sevda hevesi salâh meyline galebe etti. Nihayet bir gece Nedime, Reyhanı koru kapısından içeri alarak gecenin zulmetini arttıran kesif gölgeler altından sessizce yürüte yürüte hanımının odasına kadar isâl etti. Artık Firûzenin arzusu yatıştı. İş bitti mi? Hayır; ne gezer!.. Bu hikâyenin en elemli safhası asıl bundan sonra başladı.

Gelin ne halde? O zavallı şişman Saffet Hanım ne yapıyor?.. Ne yapacak; her sabah aynanın karşısına geçerek çenesinin altından sarkan katmerleri sayıyor. Evvelden gerdanı birbirinden küçük üç tepsiyi içiçe koymuşlar gibi katmer katmer iken üzüntü ile bu katmerlerden biri kaybolmuş, ikincisi de hayli incelmişti. Rabbim kimselere vermesin! Çapkın koca, kıskançlık üzüntüsü bu! Kolay mı? Bir erkeğin gözü dışarıda olursa, artık o evin tadı tuzu kalır mı? Evlere şenlik, bu «metres» denilen âfet öyle gel geç muhabbetlere benzemiyor ki... Bu nam altında birçok bigünah hanımların kocalarını zapteden o kabartma saçlı, tüğlü şapkalı karıları buralara getiren gemilerin ilâhi dipleri delinsin...

Hâmi Beyin bir müddet gizli tutulan metresi meydanâ çıktığı zaman biçare Saffet ne kadar göz yaşı döktü. Kocasının ayaklarına kapanarak:

— İki gözüm beyim... Korsa giyerim. piyano, dans meşkederim, fransızca öğrenirim, ne emredersen yaparım. Her cefanı çekerim. İstediğin vakit beni kırbaçla döv... Kulun, kurbanın olayım... Tek o frenk karısını terket.

Diye az yalvarmadı!.. Bu ricalarına karşı kocası fransızca bir şeyler homurdanarak ayağı ile o zavallının başı-

(1) Güreş diyemediğim için af buyurulsun.

nı iterdi... Bu yalvarmasına hiç kulak asmadıktan başka, yalıdaki odasına altın yaldızlı çerçeve içinde yağlıboya, yarı çıplak koskoca bir kadın resmi getirdi asti. Hiç şüphe yok, bu o yaşı yerlerde sayılası metresin resmi olacak. Ah, kör olası kaltak, utanmadan, sıkılmadan bir erkek ressamın karşısına öyle hamam soygunu gibi oturup da nasıl resmini aldırdın? Tüh kepaze!.. Hayâsız!..

Bu şiddetli ayıplaması hilâfına Saffet birkaç kere tablonun bulunduğu odanın kapısını sürmeliyerek acaba ben de ona benziyebilir miyim diye soyunmuş, dökünmüştü. Ne mümkün; o menhus karının bitiminde bir biçim var... O boyun çarpıtış, o süzük bakış... Hele o ince bel... Değnek gibi zayıflasa, Saffetin yine ona benzemek ihtimali yoktu. Hiddetinden levhayı parçalıyacağı geliyordu. Hiç olmazsa gözlerini çıkarıp orasını burasım, en güzel yerlerini koparararak resmi fare yemiş demeyi kurdu. Fakat buna bir türlü cesaret edemedi. Gece ağladı, gündüz ağladı. Kocasının verdiği nisbetlere dayanamadı. Nihayet babasının evine kaçtı. Saffetin asıl validesi bir hayli miras bırakarak vefat etmişti. Üvey validesi biçareyi:

— Erkeğin keyfine karışılır mı? İsterse üstüne evlenir, isterse on tane metres tutar. Haydi bakayım, gözlerini sil de kocanın evine... Tosun gibi bir de evlâdın var. Namuslu bir kadının ağzında boşanmak lâkırdısı gezer mi hiç?..

Tekdiriyle tekrar yalıya göndermişti. Saffet, Hâmiden ayrılarak başlıbaşına bir ev tutsa kimseye muhtaç olmaksızın geçinebilirdi. Kırk lirayı mütecaviz iradı vardı. Lâkin hani o beceriklilik nerede?..

Bütün hiddetini gözlerinden çıkararak ağlıyor, elinden başka bir şey gelmiyordu. Kocasının cevrinden, kaynanasının istihzalarından pek bizâr kaldığı, dünyada kendini kimsesiz bulduğu zamanlar bir teselli sığınağı olarak ev-

lâdına sarılırdı. Validesinin ye's ve rikkatinden bihaber olan çocuk müstağrak olduğu göz yaşlı bûselere, o nüvâzişlere mukabil mürebbiyesinden öğrendiği teşekkür kelimelerini sarfettikçe bedbaht Saffet, çocuğun yüzüne bakarak:

— Ah yavrum; sende de mi bu «fan fin» ler?.. Acaba bu dili sana büyüdüğün zaman karına eziyet etmek için mi öğretiyorlar?

Saffetin en büyük dert ortağı Meryem dudu idi. Hâmi Parnası bulduktan sonra artık yalının semtine hemen uğramaz olmuştu. Genç kadın ye'sinden uykusu kaçtığı geceler duduyu çağırır, bazan ortalık ağarıncaya kadar derdini, hicranını anlatır anlatır da bitiremezdi.

Bir sabah Meryem dudu uçuk bir beniz, telâşlı fakat mahremâne bir tavırla Saffetin odasına gelerek gözleri büyümüş bir halde:

— Ah hanımım, sana bir şey deyeceğim. Müsaaden vardır kapıyı sürgüleyeyim?.. Aman mega, tabanlarımdan tâk tepemecek titreorum... Tavanların, «parke» lerin kulakları vardır deyl hafedeorum.

Saffet şaşırarak:

— Ne oldun Meryem? Beyin metresi mi öldü?

— Hiç o karı ölüür?.. Sapasağlamdır. Yürek titremesinden ben öleorum!.. Ah, ne iştir bu talihsiz başıma gelenler...

— Dudu, beni korkutuyorsun!.. Kapıyı sürmele de anlat bakalım, ne oldu?

Meryem kapıyı ihtirazla sürmeledikten sonra:

— Acap deyeyim demeyeyim?.. Kederimden şaşkına dönmüşüm...

— Söyle karı söyle... Merakımdan şimdi çatlıyacağım...

Dudu etrafına bakınarak:

— Bundan bizi bir işiden olur dersin?

— Adam, işte kapı sürmeli; kim işitecek?

— Bazan duvarların kulağı olur derlerse bu pek boş bir laf değildir.

— Artık üzme beni, yetişir...

— Hani bundan üç gün evvel gönlüne bir sıkıntı gelip de «Yalıda duramoorum. Haydi dudu birlikte İstanbula gidelim, Kalpakçılara çıkalım» demişidin?..

— Evet, dedim.

— O günü sen çarşafım koydun. Ben de hazırlandım. Bundan gittik, vapura oturduk. Kadınlar tarafının perdesi açıldıkçaş dışarıdan bir genç bey yüzüme bakoor, güleor. Bir ara kızarak: «Acap sıfatımda maymun oynoor?» dedim. Bu lafı işitti işitmedi bilmem, hiç üzerine almadı. Gülmek falan deriken eliyle canevinin üstünü gösterip işmara başlamasın?.. Beni kötü karılardan sandı dersin?.. Allaha çok şükürler olsun saçım üç boyaya girmiş, fakat gönlümün, ırzımın rengi değişmemiştir. Hiddet, tâk içerimden kabardı. Avucumu yumruk ederek gösterdim. «Bu perhiz «topik» inden yersin? dedim. «Ah, evet» etti, «yerim» demek istedi. Biraz sonra perde gene aralık oluncas bu defa düpedüz işmara başladı. Artık gülmoor, ağloor gibi yapıyordu. Derken seni gösterip ah etmesin? O zaman bu şaşkın kafama dank dedi ki, gözüne kestirdiği ben değilmişim meğer sen imişsin...

— (Telâşla) Sus dudu! Şimdi yüreğime iner... Evlâdımın üzerine yemin ederim ki benim bir şeyden haberim yok...

— Kalbine tasa koyma ay efendim!... Ben bilirim ki senin haberin yoktur.

— Ay başıma gelenler... Sonra?

— Sonrası efendim, vapur köprüye yanaştı. Kalabalığın içinden biz çıkarken o bey enseme geldi.

Ta kulağımın dibinde hafiften mır mır edeordu. «Tut ki ben ölmüşüm. Beni dirilteceksin.» deordu, ne deordu?.. İyiden farkında olamadım. Ne gençtir, güzeldir bilsen!..

Yukarıdan aşağı apiko bir kostüm koymuştur. Doğrusunu istersen Hâmi Beyden daha genç, daha yakışıklıdır. Fakat kendine hiç yakışıklısın denir?.. Köprünün merdiveninden çıkarken gene mır mır ettiyse ben de döndüm «namusunla çekilir gider bir belâsın? Yoksa polise ihbar edeyim?» Bu lafımdan korktu korkmadı bilmem; ortadan kayboldu. Baktım ki farkında değilsiniz, ben de size hiç bir şey tınmadım. O gün böyle geçti. Evvelki akşam çayıra indim. Bunu onda gördüm. Şıp deyi «san fason» yanıma geldi. Bir bonjur etti. Şaşırdım. «Ahpabımsın ki bonjur edeoorsun?» dedim. «Hee.. yürekten ahpabınızım» cevabını verdi. «Haydi efendim işine... Her kuşun eti yenir?» dedysem, «aman efendim, ben sizi yiyecek değilim, bir ifadem vardır» dedi. Şöyle lafa başladık:

Ben — Benim gibi namuslu bir duduya ne diyeceğiniz olabilir?

— Diyeceğim lâftan namusunuza bir kir bulaşmaz. Size bir mektup vereceğim. Onu götürüp Saffet Hanımefendiye takdim edeceksiniz...

Yukarıdan aşağı sıfatına bir bakarak:

— Postacı mısınız efendim? Kıyafetiniz bana öyle bir şey demoor...

— Rica ederim dudu, lâfı enine boyuna uzatmayınız. Bu işin ucu Saffet Hanıma dokunur. Sizin onu sever ve kendisine gayet sadık olduğunuzu haber aldım. Bu mektubu ona ne kadar çabuk götürürseniz hanımınızın hakkında o kadar büyük bir iş görmüş olursunuz...

Dedi. Çiçekli bir azıfı elime tutuşturarak yürüdü. Birkaç adım gittikten sonra: «Bunun cevabını getirirsen her gün bu vakitleri beni bunda bulabilirsin» dedi, gitti. Mektup elimde, yalının mermer direği gibi taş dondum kaldım. Kâğıda bir baktım. Mektuptur? bukettir? farkedilmoor. İşte o kerte büyük bir «betiz» ettiğimi anladım. Mektubu niçin aldım? Neye böyle şaşırdım? Beyin ardın-

dan koşup geri vermek istedim. Etrafıma bakındım. Meydanda yoktur. Bu ne belâdır ki böyle geldi beni buldu? dedim. Artık ne edeceğimi şaşırdım. Mektubu bir tarafa atayım istedim. Ah, içinde isminiz vardır. Yavaş yavaş yalıya döndüm...

Saffet Hanım iki eliyle yüzünü kapayarak:

— Aman dudu, ocağa atıp yakaydın. Nasıl çapkın herifmiş o yetişmiyesice!.. Benim ismimi nereden biliyor?.. Bak başıma gelenlere?.. Ey, sonra?..

— He, ben de mektubu yakayım istedim; fakat...

— Ay, yakmadın mı? Hâlâ yanında mı?

— Yakamadım; bir keret size işi anlatmadan yakmağa korktum; bakalım anlayalım, o çapkının derdi nedir? Size alâkalanmıştır? Ne istoor?

— Kaynanam duyarsa, kocam duyarsa, artık bin kere ben bigünahım diye çırpınayım!.. Bak para eder mi?

— Kaynanan duyarsa bırak ki o (nev) mektuplardan onun içine ürküntü gelmez. Fakat istemem ki senin temiz adın kirlensin. Mektubun içinde ne laflar vardır? Bu ne biçim sevdadır? Merak ettim. Gece döşeğe girdimse bilirsin, sanki mektup da benim karnıma girmiştir; fikrimden çıkmoor. Ah, nasıl etsem de onu birine okutarak mefhumunu anlasam deyi çok düşündüm; böyle işlerde hiç kimseye inan olur?..

Dudu muhterizâne etrafına bakınarak elini koynuna soktu; beyaz mendile sarılı bir şey çıkardı; mendili açtı. Zambakla kamelyadan müteşekkil bir çiçek demetine benziyen bir zarf göründü. İki kadın bir şey söylemeden bir müddet yekdiğerine bakıştılar. Ortada duran o zarfa el sürmek değil, artık ona dâir mülâhaza beyan etmeğe bile korkuyorlarmış gibi endişeli bir dalgınlık içinde kaldılar. Gittikçe korkusu artan Saffet, nihayet dedi ki:

— Bunu niçin mahvetmedin de bana kadar getirdin?

— Bir keret danışayım istedim... Mademki bu mektup

elimize düşmüştür. Mefhumunu örgenmeliyiz. Bakalım, içinde iftira vardır, ne vardır? O delikanlı size nasıl tutulmuştur? Bu işe ne parmak girmiştir? Hiç bunları anlamadan olur?..

— Nasıl anlıyalım?

— Okutacak birini bulmalıyız...

— Dudu sus... Kime emniyet olunur?

— He, evet. Bu pek nazik bir keyfiyettir.

Bir hayli müddet düşündüler. Meryem dudu acib bir tebessümle:

— Tanıdığım bir papaz efendi vardır; pek iyi adamdır; her dilden okumasını bilir; ağzı sanki demir kasa gibi sımsıkı kilitlidir; Kendinden lâf çıkmaz; ona gidip okutayım. Fakat böyle sevda işi hiç papaza okudulur? Edepten dışarı laflar varsa utanırım... Papaz bana, bu mektup sana kimden gelmiştir deyi sival ederse ne cevap ederim? Eski nişanlımdan geldi desem acap bu ağız o ağıza uyar?.. Ah, olmaz, olmaz... Ağızlar birbirine uysa da isimler uygunluksuz gelir... Bunda imza vardır; bu isim elbette benim yavuklumunkine mutabık düşmez.

Saffet fevkalâde bir cesaretle uzandı, mektubu aldı; zarf kapalıydı; yırtıp yırtmamakta, uzun müddet tereddüt ettiler. Nihayet Meryem dedi ki:

— Yırtmak hayırlı olur. Bakalım zarfın içinde yalnız mektup vardır? Başka şeyler de vardır? Görürüz...

Saffet makası alarak, ucu ile yavaş yavaş zarfın zamkla yapışık kapağını yırtmadan açtı. Meydana yine zarfın örneği çiçekli bir kâğıt çıktı. Besbelli beyin sevda ateşinden kinâye olarak nâme kırmızı mürekkeple yazılmıştı. Bu ateş renkli satırları görünce Saffetin de çehresi kıpkırmızı kesildi. Mektubu açmakla zevcine karşı müthiş bir hiyanette, iffetçe tâmir kabul etmez bir hatâda bulunduğunu zannederek tekmil vücudunu soğuk bir terle ha-

fif bir titreme kapladı. Kâğıdı elinde evirdi çevirdi. Hiç bir şey anlıyamadığı satırlara dikkatle bakarak:

— Dudu şaşıyorum!.. Bu eğri büğrü, kıvrık kıvrık çizgilerden, noktalardan nasıl lâkırdı çıkıyor? Şimdi bu karmakarışık kıvrıntıların her biri bir şey demek, değil mi?

— Evet... Öyleya, her biri bir dürlü laftır. A hanımım sen hiç de mi harf tanımazsın? Beyi elife vururlarsa «bâ» olur; kafı çıma çarparlarsa «kaç» olur; bu kadar da mektep görmemişin?..

— Beyi elife vururlarsa bağ mı olur?

— Yok efendim, o bildiğimiz üzüm bağı değil. O ki elifi beyi tanıyamazsan bundan nasıl «bâ» çıkacağına aklın ermez.

— Senin eriyorsa şu mektubu okusana...

— Osmanlıca okumasını bilmem... Kendi dilimden bilirim; frenkçe bilirim; osmanlıca elifi beyi biraz görmüşüm...

— Senin başka dillerde bildiğin okuman şimdi ne para eder? Mârifet şu mektubu okumalı.

— Ben kendi dilimi okurum. Sen de kendi dilini okusan iş biter. Anan baban ne kayıtsız adamlarmış? Vaktiyle seni hiç «etüd» e koymamışlar... Öyle yabani büyütmüşler.

— Şimdi bu sözleri bırak; mektubu kime okutalım, onu düşün...

— İmam efendiye gitsem olur?

— A.. hiç olur mu? Rabbim saklasın; sonra âleme bir parmak bal oluruz.

Dudu, baş ve şahadet parmaklarını açarak ellerini beli üzerine vaz' ile iki kulplu bir desti şeklini aldıktan sonra:

— Dur hanımım dur... Okutacak adam buldum. Beyazıt meydanının eksesinde küçük oda içine oturmuş «ekriven püblik» ler yoktur?

— «Ekripolik» nedir?

— Canım, hani şu ona buna mektup yazar ise... Sokak yazıcıları yoktur? Yenicamide de vardır... Çekmece ile sokağa oturmuş adamları hiç görmedin?

— Ha, bildim; onlara «ekripolik» mi derler ayol?

— Frenkçe öyle derler.

— Aman, neme lâzım frenkçe... Dudu sen de bir türlü dilini düzeltemedin... Onlara yazıcı derler.

— He işte, bu yazıcılardan birine giderim; mektubu okuturum. İçinde ismin de olsa, o herif ne bilir ki Saffet Hanım sensin deyi?

— (Sevinçle) İyi olur; iyi olur duducuğum... İşte bunu güzel akıl ettin. Ne vakit gidersin?

— Böyle şeyi eskitmek iyi değildir. Bakalım bu çiçekli kâğıdın içinde ne belâlı laflar vardır? Şimdi giderim; iki üç saatten gelirim.

— Haydi Meryem; haydi... Fakat yazıcının okuduklarını iyice aklında tutabilir misin?

— Yanıma kâğıt alırım, kurşun kalĕmi alırım; fikrime sinmiyen yerlerini kendi lisanımın harfleriylen zaptederim...

— Haydi ne yaparsan yap; çabuk git gel...

Saffet lâzım gelen masrafı verdi. Meryem oda kapısından çıkarken genç kadın, azîm bir korku tesiriyle âdeta dili dolaşarak:

— Duducuğum...

— Hamme ciğerim...

— Aman kimseye bir şey sezdirme, mahvoluruz.

— Merakta olma yavrum; sen bilmezsin ki Meryem, serini ortaya kor da sırrım meydana vermez.

7

MEKTUBA CEVAP

Meryem gitti. Gelinceye kadar kendine bir meşguliyet bulmak için Saffet hafif bir humma halecanı ile oda içinde güya öteberi yerleştirmeğe koyuldu: Eline bir şey alıyor, fakat onu niçin aldığını ve nereye koyacağını unutarak şaşkın şaşkın elinde bir müddet öyle gezdiriyor, gezdiriyor, nihayet lâalettâyin bir tarafa bırakıyor; sonra yine başka bir şey alıyor; işte hep böyle ne yaptığını bilmez bir halde dolaşıyordu.

Kendini bir bey görmüş, beğenmiş; çiçekli kâğıda muhabbetnâme yazmış göndermiş... Aman ne akla gelmez, ne inanılmaz bir şey!.. Kendisi beğenilecek bir kadın olsaydı kocası, kaynanası zavallının o tulum gibi vücudu, o desdeğirmi çehresiyle o kadar istihza ederler miydi? Onların bu derece zeklenmelerine hedef olan bir simâ bir diğerince nasıl rağbeti celbedebilir?

Saffet bunu merak etti. Cemalini tetkik için aynaya koştu; halecandan, meraktan gül pembesi lâtif bir humret peydâ etmiş yanaklarını, kıvır kıvır kirpikleri arasından ye'sâlûd hayatının bütün acılıkları parlayan elâ gözlerini dikkatle süzdü; alnından, şakaklarından dağılan sık, gür lüle lüle kumral saçların arasında kalmış o pembe çehresini beğendi; gerdanındaki katmerlerin azaldığını memnun bir nazarla gördü; gittikçe güzelliğine hayreti arttı; kendinin bu kadar güzel olduğunu o güne kadar neden takdir edemediğine şaştı... Güzelliğinin ateşine dayanamadı. İnce gül rengi dudaklarını aynaya uzattı; aylardan-

beridir zevcinin iltifat ve rağbetinden uzak o tombul yanaklarından bir bûse aldı; bu cinayeti etraftan görülmüş gibi bir vehme, bir his galatine düşerek daha ziyade kızardı; odanın dört duvarına göz gezdirdi; görülmediğine emniyet peydâ edince eğildi, kendini aynadan bir daha bir daha öptü. Kalbinde teskini kabil olmıyan bir muhabbet susuzluğu, kanında canını yakan bir hararet vardı. Sevilmek, okşanmak, ateşli bir zevcin tazyik edici âğuşunda hırpalanmak, âdeta ezilmek istiyordu. Bütün mesâmatından sıhhat, hayat fışkıran o kanlı, kaynar vücudu, toprağı, suyu, iklimi fevkalâde fakat çiftçi elinden mahrum bir tarla gibi bereket istidadını gösteremiyor hayat meyvalarını veremiyordu. Kocası Beyoğlunda bir frenk karısiyle kapansın, yaşasın; zavallı Saffet ekseri geceler sabahlara kadar göz yaşı döksün! Hikmeti sorulmaz, hayat yıpratıcı yorgunluğuna, tahammül olunmaz bir lâkaytlığa mahkûm olsun... Elbise, ayakkabı, şemsiye, baston hakkında câri olabilecek keyfe göre bir kullanış usulü niçin insanlara da teşmil ediliyor? Bir erkeğin üç paltosu olur. Bunlardan birini giyer, diğerlerini günlerle metrûk bırakabilir. Fakat bu tasarruf âdeti bir zevceye tatbik olunabilir mi? Bu mühim ciheti de gözden uzak tutmıyarak bir kadını almak gibi bırakmayı da meşrû kılmış... Saffet zevceliğe lâyık bir kadın değilse, o meziyetlerden mahrumsa, seviimiyorsa, ilânihâye sevilmiyecekse, onu lüzumsuz ev eşyası kabilinden hanenin bir köşesine atmamalı, külliyen terketmelidir; belki kendisini bir alan, bir seven bulunur.

Hakkında revâ görülen bu lâkaytlık Saffeti öldürüyordu.

İnsan bir son, bir gaye tasavvur ettiği bu gibi sıkıntılara kurtuluş gününü bekliyerek tahammül edebilir. Biçare kadın âtisinde bir kurtuluş günü de göremiyordu. Hayatının bu elemi ne zamana kadar devam edecektir? Kim bilir? Hâmi metresinden usanıncıya kadar mı? Ondan

bıkarsa gönlünü derhal yine bir başkasına bağlamıyacağı ne malûm?..

Dudunun gösterdiği çiçekli nâmeyi yalnız görmek bile Saffet Hanımın zihnine, her zamanki saflığı hilâfına işte böyle bir açıklık vererek kendini o âna kadar düşünmediği şeylerin muhakemesine sevketti.

Sonra üvey validesinin tekdir olarak söylediği şu acı lâkırdıları düşündü: «Erkeğin keyfine karışılır mı? İsterse üstüne evlenir; isterse on tane metres tutar.»

Hâmi haydi üstüne evlensin, on metres tutsun. Kaderlerinin bu yoldaki beliyyelerine karşı ister istemez tahammül gösteren diğer kadınlar gibi Saffet de buna gayret ve metanetiyle sabretmeğe uğraşsın... Fakat bu fedakârlığa, bu çekilmez üzüntüye, elemlere mukabil göreceği mükâfat nedir? Hiç... Koca muhabbetinden, iltifatından, nüvazişinden hemen senelerle telezzüz hissesi görmeksizin bu hâle nasıl tahammül olunur? Bütün zamanını metresinin yanında geçiren o hayırsız koca bâri ayda bir gececik kendinin olsa... Belki o zaman Saffet bu herife zevcim demeğe sıkılmazdı. Ona bu namı vermeğe kendinde bir hak görebilirdi.

Kendine muhabbetnâme gönderen bey acaba çok güzel mi?.. Birdenbire aklına bu geldi. Böyle bir şeyin zihnine gelmesinden yine derhal utanarak kendi kendine:

— İlin herifi ister güzel olsun ister çirkin... Kim bilir bu da nasıl çapkınlardandır? Allah bana hayırlısıyle helâlından versin.. dedi.

Aynanın önündeki saate baktı: Dudu gideli tamam iki saat olmuş; vakit geçtikçe halecanı artıyordu; pencereden baktı; vapurların hareket ve muvasalet vakitlerini hesapladı. Tâ uzaktan, İstanbul tarafından hafif, ince sigara dumanı gibi bacası tüten bir Şirket vapuru gördü: «Hah!! İşte Dudu bununla geliyor» diye sevindi. Vapur gâh sahile yaklaşarak gözden kayboluyor, gâh denize açılarak

meydana çıkıyordu; böyle böyle iskelelere uğrayarak geliyordu. Küçücük bir kayık gibi görünen vapur gitgide büyüdü; bir mavna kadar oldu; dumanı çoğaldı. Daha ziyade yaklaştı; geldi geldi, yalının önünden geçerken gelin hanım dürbünü ile kadınlar tarafına baktı; Duduyu siyah elbisesiyle gördü; Saffet demindenberi üç saat beklediği halde Dudunun yalıya varabilmesi için lüzumu olan yirmi dakikayı geçiremiyor, artık buna sabredemiyordu. Saatin dakikalarını sayarak odayı dolaşıyor, dışarıdan işitilecek ayak sadalarını halecanın müsaadesi derecesinde bir dikkatle dinliyordu; nihayet oda kapısı açıldı; Meryem içeriye girdi. Sokağa giderken lüzumlu lüzumsuz elinde taşımayı itiyad edindiği küçük çantayı bir tarafa, omuz atkısını diğer tarafa fırlatarak ilk tesadüf ettiği sandalyeye oturuverdi. Bir müddet iki kadın bir şey söylemeden biribirine bakıştılar. Dudunun derin, yorgun, mânalı nazarlarından söyleyecek çok şeyleri olduğu anlaşılıyordu; Saffetin halecanı arttı. Nihayet dayanamıyarak sordu:

— Duducuğum, neye böyle halsiz, yorgun düştün? Ne var?..

— Sabah beridir çektiğim çarpıntıya acep yürek dayanır? Bundan giderken vapurun makinesi ile benim içim de gümbürdüyordu.

— Neden?..

— Neden olacak?.. Mektubu veren bey, bindiğim vapurdaydı... Köprüye çıktığımda peşime takıldı. «Evladım eksemden né geloorsun? İşin yoktur?» deyi çok naslhat ettim; ah, laf ağnoor? Ardımdan savmak için onunla becelleşirken Hâmi Beye rastlanmıyayım? O kadar korktum ki, dizlerimin, çoraplarımın, hasılı vücudumun tekmil bağları çözüldü; Hâmi Bey yanıma yanaşarak «Eksenden mır mır eden herif kimdir? Senden ne istoor?» deyi sival ederse gel cevabını bul da ver. Bereket bir şey sormadı; bir selâm verdi geçti; suratı pek asıkıdı, metresiyle

aralarında hır gür etmişe benzoordu; keyifli değilidi; pek dalgınıdı.

— Daha beter olsunlar, inşallah biribirlerini yeslnler... Kocam bana böyle ettiği için dilerim bâri hudadan rahat yüzüne hasret kalsın...

— Bedduanın şimdi vakti değildir. Hele sözlerimi diyne... Ben gidiyordum, alışkın koyun gibi o bey de adımımdan yürüyordu; Anan ceylân, baban küheylân deyi yalvar oldum; gitmoor; bangır bangır ağloor; sokağın ortasında böyle kepazelik olur? Dostum varsa düşmanım da vardır. Görenler bu delikanlı Dudunun peşinden neye nem dökoor demezler? Bu yastan sonra altın ismimi bakıra çıkaracağım? Ne eteğini, ne ayağının dibini, hiç öpmedik bir tarafını bırakmadım. Nihayet peşimi bırakmağa râzı oldu; fakat bunun için bir şart söyledi; mektubuna cevap istoor. He dedim, me dedim; neysem elinden yakayı kurtardım; derdin biri bitti, öteki başladı. Yanımdaki o çiçekli amur mektubunu okutmak üzere bir erkeğe gösterebilmek için gayet kavi, meşin gibi bir surat ister; belkim o herif sanacak ki azan karı benim... Yenicaminin avlusuna vardım; yazıcılar postahanenin önüne çekmecelerini koymuşlar, bir sıra oturmuşlar. Kaligrafilerinin nümunesi olarak önlerine beş on satırlık birer kâğıt asmışlar. Alık tertip bazı herifler; karılar da bunların karşılarına çömelmişler; onlar söylüyorlar, berikiler de çızık çızık kâğıdın üzerine laf imlâ edeorlar; bir yandan da sokağın zifozu, çamuru suratlarına yapışoor; düşündüm: Ben de gideyim, bu çekmecelerden birinin önüne çömeleyim; ekseme çamur yağsın; ard eteğimden araba geçsin; at tepsin, eşek vursun, haydi bunlar neyse ne!.. Fakat onun orası sokağın ortalık yeridir. Yazıcı mektubu okur iken yalnız ben işitmiyeceğim. Ateşli bir genç, Saffet Hanıma gönül bağlamıştır deyi bütün geçenlerle beraber şerbetçiden tut da kebapçıya kadar cümle âlem duyacak; baktım ki bu-orada

olacak bir iş değildir; ondan bir arabaya oturdum, Beyazıt meydanına çıktım; ondaki sıra dükkânların ardında Küpçüler sokağı vardır; işte orası tehnadır; bu sokağa girdim; burada barakaya benzer, sandığa andırır, tut ki ambardır; işte öyle sözüm ona dükkânlar vardır. Bunların içine birer yazıcı efendi oturmuş; bu efendileri birer birer gözden geçirdim; ak sakaldan tut da ter bıyığa kadar her boydan vardır; benimle maytab etmesin deyi bir ihtiyarını aroordum; nihayet birini gözüme kestirdim; içeri girdim; müşteri geldi deyi ihtiyar sırıtarak altıma bir iskemli sürdü; keyfimi sordu; ben de onunkini sival ettim. Yazıcı efendi dedi ki:

«— Mektup mu yazdıracaksınız dudu hanım?»

Bu sivala karşı yutkundum; derler ki boğaz dokuz boğumdur; meğer doğru imiş; dokuz defa yutkundum. Nihayet diyebildim ki:

«— Hayır efendim, mektup yazdıracak değilim; bir tane vardır. Onu okutturup mefhumunu anlamak isterim.»

«— Pek güzel, veriniz okuyayım...»

Çantayı açtım; mektubu çıkardım; şakaklarımdan ter boşandı; son kerteye kadar hicabım kabardı. Çiçekli zarfı görüncek ihtiyar, okutacağım kâğıdın ne (nev) mektuplardan olduğunu anladı; hafiften gülmeğe, gözleri tilki gibi parlamağa başladı; meğer o da ağnadığın bayat zamparalardan değilmiş; zarfı uzattım; içinden mektubu çıkardı; gözlüğünü koydu; okumağa girişti; fakat âşıkâre değil, karnından okoordu; bir mektubu süzüyor, bir bana göz atoordu; hicabımdan ben yazıcının karşısında küçüldüm, küçüldüm, armuda döndüm. Sonra bana sordu:

«— Dudu hanım, bu muhabbetname size hitap yazılmıştır?»

«— İçinde öyle beyan edoor?»

«— İçinde isim yazmıyor; fakat bu mektup genç, gü-
«zel bir kadına yazılmış; ben sizi sandım...»

«— Ben gencim? Güzelim?..»

«— Bana göre şeker gibisin...»

İşte al lâfı otur aşağı... Taşkınlık etmesin deyi ben ihtiyar bir yazıcı seçtim; o da bana bu ağzı kullandı; derakap hicabım hiddete döndü, dedim ki:

«— Baba efendi! Vazifenizden dışarı lâf etmeyiniz.»

«— Affedersiniz dudu hanım... Mektubu yazan bey, o kadar yürek hoplatacak lâflar etmiş ki bunları okuyuncak kendimi gençleşmiş gibi duydum; karşımda sizi meşrebime muvafık buldum.

«— Kendinize geliniz efendim; âkıbet bir ihtiyar ol-
«duğunuzu feramuş etmeyiniz, mektupta neler olduğunu
«bana dosdoğru anlatırsınız, yoksam başka bir dükkâna müracaat edeyim?..»

«— Hiddet etmeyiniz efendim; güzele güzelsin demek
«günah değildir; benim ne kadar sevmek bilir bir ihtiyar
«olduğumu gözlerimden kefşedebileydin, bu lâflarımdan
«hiddet duymaz... Belki memnun olurdun.»

«— Zevzekliği bitirirsin, yoksa bundan gideyim?

«— Gidersen gönlümü de beraber götürmüş olursun.»

Mektubu çekip alarak dükkândan çıkmak için toplandım; yazıcı baba fikrimi anladı; derhal lisanını değiştirerek:

«— Mademki benden hoşlanmadınız; işte ben de lâfla-
«rımı geri alıyorum. Bu nâmeyi okumak için bana kaç
«kuruş vereceksiniz?»

«— Her halde zahmetinizin altına kalmıyarak sizi
«memnun ederim.»

«— Ben bu kâğıdı biraz pahalı okurum.»

«— Ağzınızın kirası ne kadar pahalı olsa, her halde
«dükkânınızın icarından yüksek olamaz.»

«— Dikkatli ol. İşte okooruım.»

«— Yukarıdan aşağı dikkat kesildim. Buyurunuz.»

Yazıcı efendi başladı okumağa... Mektup türkçenin «Elenika» siyle yazılmış; o ne lâflardır görsen? O ince sözleri ben ağnamoordum. Yazıcı efendi de kekeliyordu; zannederim ki onun anlayışı da pek sağlam değildi.

Dudu çantasından diğer bir kâğıt çıkardı:

— Yazıcı okudukça ben de kendi lisanımın harfleriyle onun dediklerini buraya işittiğim gibi yazdım.

Meryem kâğıdı süzerek:

«— Ey zebunu aşkı bi amanı, ey mazlumu tıgı müjgânı olduğum efendim.»

Saffet, ağzına girecek gibi Duduya yaklaşarak:

— Ne olmuş, ne olmuş? Anlıyamadım!..

— Ya ben ağnayabildim?.. Bunun ne demek olduğunu yazıcı farketti sanırsın?.. O da mefhumunu kökünden kavrayamadı. «Efendim, bu ne demek olacak?» deyi sordum. Şu cevabı verdi: «(zebun) sıska demektir. (Aşk) malûm yürekten sevgi... (Biaman) amansız... (Mazlum) felâkete uğramış. (tığ) satır. (müjgân) kirpik...» Evet, işte böyle bana saydı döktü. «Efendim, ben sıskadan, kirpikten ne ağnarım? Böyle birer birer mefhum istemem. Bu lafların hepsini yanbeyan getirerek top et. Yakışığlyle gustolu bir söz çıkar.» Bu lâfıma karşı yazıcı bir öksürdü. Şöyle dedi: «Amansız sevdâsının sıskası olduğum satır gibi keskin kirpiklerinin felâketine uğradığım efendim...» Şimdi ağnadın?..

Saffet düşünerek:

— Doğrusu pek iyi anlıyamadım.

— Efendim, bunun düpedüz mefhumu işte şudur:

Senin aşkından o delikanlı zayıflanmış «hırdlamba» ya dönmüştür. Kirpiklerinin sivri uçları onun ciğerine batmıştır.

— (Tebessümle) O delikanlıyı sen vapurda yine gör-

müşsün; sahi, zayıflamış mı? Hem benim kirpiğim ne vakit onun ciğerine batmış, kirpiklerim kebap şişi mi?

— Daha koyduğum yerde otloorsun. Bunca şair şuara gelmiş, beyitler düzerek kitaplar doldurmuşlarsa hep onları tıpatıp doğru lâf etmişlerdir sanırsın! Âşıklık bir nev yalancılıktır. Bunlar kırmızı bir yanağı güle, kıvır kıvır saçları sümbüle teşbih ederler. Her ne görürlerse ona bir çeşnili lugat uydururlar. Sankim lafın doğrusunu söylemezler de onları güzel şeylere benzetirler. Senin anlıyacağın âdeta lafa piyaz ederler... Böyle şairlerin karşısına geçenler de zarafet olmalıdırlar ki, gül deyince bundan yanağı, sümbülü işitince saçı çıkarsın... Şimdi işin farkına geldin? O bey sana «Aşkından sıskalandım. Kirpiklerin içime battı» deorsa sakın inanmayasın ki hakikatiyle bu böyledir deyi... Senin için o nezleye bile uğramamıştır. Lâkin sözde kuvvet olsun için hasta düştüm; öldüm; bayıldım der...

— Anladım; anladım. Mektubun alt tarafında ne var, sen onu söyle...

— Dur efendim. Mektubun sözlerini bu kâğıtta sıraya koymuşum; hep birer birer söyliyeceğim... Yazıcı efendi nâmeyi okudu, okudu hiç bir satırından bir şey ağnıyamadım. O laflar bana âdeta ninni gibi geldi. Uyuklamağa başladım. Bazı çetin kelimeleri yazıcı da anlıyamıyor, diksiyonere bakıyor, ondan mefhumunu buluyordu. Baktım ki böyle ayrı ayrı kelime yazmakla olmıyacak, yazıcıya rica ettim, bana tekmil bunların hulâsasını topetsin deyi; o okudu toparladı; ben de yazıya aldım; kâğıda koydum; şimdi dikkatli dinleyiniz: «Aşık beyin hanesi kırlıkta imiş. «Bir gün sabahın seherinde uyanmış; zaten yüreğindeki «sevdâdan pek de uyuyamıyor imiş ya! O kerte bülbüller «kantolarını bağırıyorlar imiş; bizim bey ağlamış ağlamış, «göz yaşları sel kesilmiş; evin içini su basmış...»

— A.. yalan, yalan... göz mü bu, yoksa Horhor çeşme-

si mi?.. Bir insanın vücudu kırba olsa, yine bu kadar su çıkmaz...

— Efendim, şair lâfına tamamiylen inanmayasın demedim? Onlar habbeyi kubbe ederler... On damla ağladıysa döner on bin litre su döktüm der.

— Ey, sonra?

— İçine bir ezgi gelmiş; yürekten aykırı bir ah salıvermiş. Kırlar inlemiş! Bu aha, karşıki dağlar «he» deyi cevap etmişler...

— Dudu, hiç dağ insana he diye cevap verirmi?

— İşte bu doğrudur; dağ insana cevap verir. Hamamda kubbeye bağırırsan kubbe sesi tekrar sana vermez? Bu da öyledir.

— Ha.. bizde ona sesin aksi derler.

— Evet, evet... Sesin aksisi... Dağlar taşlar inleyerek bunun sesine cevap etmişler Fakat sen bu bağırtıyı duymamışsın... İşte buna kederleniyor, gene ağloor... Dağ duysun da yârim duymasın...' O tınsın da yârim tınmasın deor. Haydi gene evi sel basoor... Sonra dönüyor, bülbüle hitap edoor: «Sen, kemânesiyle, tanburasiyle, hanendesiyle bir takım çalgıyı yutmuş gibi bir kuşsun. O ufacık karnına bu kadar takım notayı nasıl sığdırdın? Bu re, mi, fa, sol'u hangi hocadan meşkettin? Meşrebine haryan olmuşum. Bu kadar ustasın, yalnız ağaçlarda, dallarda bağırırsın, nağme edersin... Fakat başka bülbül ile musiki bahsi etmezsin; senin için alaturkanın alafrangadan hiç ayırdı yoktur... Aman efendim bülbül! Biraz sus ol da beni dinle... Dünyanın orkestralarını hap edip yutsan gene benim derdimin makamını o, ezgisiylen bağıramazsın. Artık bunda ötme... Git cânânemin cumbasına kon; sesin çıktığı kadar bağır. Sûzinâktan, sûzidilden daha yanık makamlardan her ne bilirsen oku...» İşte böyle bu bülbül lâfı uzoor; sonra ilkbahara girişoor; çiçekleri tarif edoor; her nerede bir güzel çiçek görse ondan senin kokunu alır imiş.

Fakat hiç bir çiçek senin kadar güzel taaffün edemez, senin kokunu ne gül, ne erguvan hiç biri veremez imiş.

— Benim kokumun nasıl olduğunu ne biliyor canım?

— Sabahın ilk seherinde yel estikçe senin kokunu bundan alır, oraya götürürmüş... Bu yel onun genzine varınca o kadar haz duyar ve içi gıcıklanır imiş ki, bütün bütüne canı çekilmiş gibi öyle bir kalıp olur, yirmi dört saat teprenmeden yatar kalır imiş...

— Daha neler?..

— Daha neler?.. Daha öyle şeyler ki, ne yazıcı baba anlayabildi, ne de ben yazıya alabildim. Şimdi bu işin şairlik tarafını bırakıp doğrusunu, kabasını istersin? Bu adam senin için kaynar tencereye atılmış istakoz gibi haşlanarak türkü çağırır, sabahlara kadar aman yandım bagıroormuş...

— İstakozlar haşlanırken türkü mü söylerler?

— Ah efendim, öyle bir keskin ıslık üfler ki... Hiç bir usta muzikacı yanık hava tertibinde bunların peşinden varamaz.

— Yandım aman diye haykırıyorsa bunda benim ne kabahatim var?

— Kabahatin çoktur. Sen bir gece usul tertip giderek o beyin gönlünü çalmışsın...

— Hak kuru iftiradan saklasın. Ne vakit gittim çaldım ayol?..

— Hanımım, biraz incel; aklın da vücudun gibi hantaldır. Bu aklını inceltirmek için kırk gün kırk gece, «torna» makinesine vermeli... Sen onun gönlünü sırkatlamış isen gidip de yankesici gibi pantalonunun cebinden aşırmamışsın. O seni görmüş; gönlü sana akmış; âşıklık lisanınca buna çalmak tâbir ederler. Toprağında rahat yatsın «Bedros» ağa bana alâkalandığı vakit ah o da böyle ne keskin bir âşık idi. Üzerine petrol dökülmüş pambuk balyası gibi alevi yerden göğe varırdı; öyle bir şair idi ki,

herkes ona Samatyanın Lamartini derler idi. Bak benim için ne söylemişti:

Yandırdı beni tatlı gerdanın,
Ki söğüşüne benzer aşçı Yordanın,
Sırıt görünsün sıra dendanın,
Dinle diyeyim varsa meydanın,
Ah Dudu Meryem, gel eyle kerem.

Dudu bir ah da kendi tarafından çekerek:

— Gördün beyit nasıl olur imiş? Benimki naturasından şair idi; senin âşıkın böyle tatlı gustolu bir şey diyebiloor? Onun düzdüğü beyitler hep kararından dışarı aykırı laflardır; şimdiki şairlerce naturel söz makbuldür. Bak benimki öyle «o kadar ağladım ki, çeşmelerimden boşanan su evi bastı» gibi hakikatten öteye lâflar edoor, (Gerdanımın) tadını anlatmak için onu söğüşe benzedoor; Söğüşü koyunun gerdanından haşlamazlar? Bu ustalık her şairin harcıdır?..

Sırıt görünsün sıra dendanın

Dendan Elenikaca «diş» demektir. «Sırıt» sözünde öyle bir zariflik vardır ki onu herkes anlayamaz. Şair sanki bu sözüyle pişmiş kelleye «alluzyon» etmek istemiştir. Pişmiş kelle mahzun tebessümlü gibi durmaz?

— Aman Dudu, neme lâzım bu gerdan söğüşleri, pişmiş kelleler! Kendi eski dertlerini bırak da sen, şimdi benimkine bak...

— Ay efendim, dert derdi kabartır... Âşık üstüne, aşk üzerine söz olur da hiç âşinamı kalbime getirmeden durabilirim? (Geğirerek) Hele dur, içimin fırtınası başladı; gönlümün gözleri açıldı; on yedilik zamanımın türlü çeşit «panorama» sı renk renk içimden geçiyor...

— Duducuğum, mektubu anlat. Pek meraktayım...

— Ne çabuk meraka tutuldun ay efendim? Şaşkın ispinoz gibi böyle ilk kapancaya tutulursan, bu davul kadar vücudun az vakitten dümbeleğe döner. Bak ben aşkımı

unutabiloorum? Mezarında rahat olsun; âlemin dırdırından kaçarak onunla ay ışığının tehna köşelerinde geçirdiğim geceleri unutamam.

— Onları bana bir başka gün hikâye edersin: Şimdi benimkini anlat...

— Vay efendim, ne çabuk aldınız verdiniz; artık onun ismi seninki mi oldu?

— Adını bilmiyorum ki söyliyeyim. Ne diyeyim?

— Ütüye ateşi verirsin, kızar kızar, kızar. Gezdiği yeri yakar, kavurur. İşte seninki öyle ateşlenmiştir; ne dediğini biloor; ne yazdığım... Senin kocan vardır. Bilmem ki o da evli midir? Bu sevdânın sonunda bir patırtı çıkacağa benziyor. Çünkü bak delikanlı mektubunun bitkininde ne kıyak sözler deor: «Sen muhabbetin bir imarethanesi, ben de onun kapısında aç dilenci gibiyim. Kovmak ile, sopa ile gitmem. Çünkü açım, çünkü sevdâna susamışım. İftirakının hararetiyle içim yanmış, ciğerim meyhane mezesi gibi kavrularak sanki tava olmuştur. Aylarla, yıllarla kapından gitmiyerek, bin kere «hoşt» etseniz tınmıyarak öyle oturacağım... Yok, beni mutlak ondan defetmek ister iseniz gideceğim yer neresidir bilirsiniz? Doğru akıntı önüne vararak isminizi telâffuz ede ede kendimi suya bırakacağım... Gönlümü saran muhabbetinizin bu ateşini ancak deryanın suları örtebilir.

Dudu, Bedros ağayı hatırlamış olmaktan mütevellit bir teessür bakiyesiyle boynunu çarpıtıp mahzunâne gözlerini süzerek:

— Sanki bu da akıldan pek uzak bir lâf değildir. Alâka zoruyla kendini suya bırakmış âşıklar çok defa gazetelerde okunmuş, görülmüş şeylerdendir.

— Acaba kendini denize atacak kadar bu beyin de bana muhabbeti şiddetli midir dersin?

— Eh, olabilir ki şiddetlidir...

— Ya biraz evvel o senin için nezleye bile uğramaz demiyor muydun?

— He, evet, diyor idim; böyle işleri en keskin bakıcılar bile kestiremezler; çünkü sevdâlıların şeytanları ziyade olur; bir akşam bakarsın ki birkaç arkadaşla meyhanede kafayı kurar; o meret içki bir sevdâlının karnında, şişede oturduğu gibi sâkin durmaz; haydi bundan kalk, Akıntıönüne git; Saffet Hanımın ismini bağıra bağıra kendini suya bırak, der; bu böyle olur; bir de ertesi günü «Bir aşk meselesi» lağabı altında gazeteler tadiyle tuziyle birer artikli yazarlar. Artık acaba ne biçim laflar demezler?.. Kalemlerinin ucuna ne yalan gelirse onu yazarlar; sonra ertesi günü «Bizim dün dediklerimiz martaval imiş, sonradan örgendik, doğrusu işte böyle imiş» derler; yalanın şeklini değiştirirler; çok defa oluyor, bir maddeyi beş gazete yazıyor; beşi de başka biçim yazıyor. Doğrusu hangisidir dersen? Her gazete kendi lâfını hakikattir iddia edoor. Gazeteler bu iş üzerine öyle şeyler hikâye verirler ki, bir Saffet Hanım varmış; kocalı imiş; kadınlar başından ırak, bu hanım kocasının üzerine bir dost tutmuş; artık allem olmuş, kallem olmuş; uydururlar, kondururlar; olmadık lâflar ederler; onu yazan kâtip işi romana çevirmek için fikrini süsler süsler kâğıda kor; bir de Dudu Meryem var imiş; bu sevdalıların arasında postacılık edermiş der... İşte âleme bir parmak bal olmak böyle olur; bir de ertesi günler gazetelerde kendimizi görürüz; sen şaşarsın bu Saffet benim deyi?.. Ben kızarım o Dudu Meryem bana benzemiyor deyi; «portre» lerimiz işte o kadar bize benzemiyerek hakikate aykırı düşecektir.

Halecanının fazlalığından gelincik gibi kızaran Saffet iki eliyle yüzünü kapayarak:

— Artık yetişir... Aman Dudu sus, şimdi yüreğime iner...

— Yüreğine iner, başına çıkar; bu işin akıbet böyle vartalara düşmesi akıldan pek uzak değildir.

— Öyleyse ne yapalım?

— Yapacak şey bir türlüdür. İki dersen değil...

— Nedir bakayım?

— Bir uzun müddet sokağa çıkmayız, yalıda otururuz. O karnı aç âşık da kapalı kümes etrafında dolaşan sansar gibi her gün buralarda dört dönerek nihayet bir gün usanır; peşimizi bırakır, kurtuluruz.

— Ya bırakmazsa?..

— Biz hiç dışarı çıkmıyarak bunda sus pus oturursak o kiminle bize haber edecektir?..

— Peki, dediğin gibi olsun ama, eğer bu delikanlıdan başımıza bir belâ gelecekse biz ona bulaştık zannederim.

— Efendim, yüreğini kavi tut; sözüme inanol; bir eyyam böyle duralım, bakalım ne çıkar?

Filvâki Dudunun bu sözü şimdilik ittihaz olunabilecek tedbirlerin en isabetlisi idi; bu mühim sırrı ikisi de muhafazaya son derece itinâ göstererek yalnız tenha odada başbaşa kalmadıkça bu meseleden bahse cesaret edemiyorlardı. Fakat Saffetin gönlünde hafif bir emel çırağı uyanır gibi oldu; Dudunun türlü tuhaflıklarla okuduğu ve şüphesiz en mühim cihetlerini anlamıyarak yanlış tefsir ettiği mektupta Saffet, âşıkının perestiş cddiyetini ispat edecek kanaat verici cümlelere tesadüf etmedi. Etse bile böyle mühim bir meselede kanaatbahş olabilecek sözlerin mantıkî mahiyetlerini tâyin iktidarından zavallı kadın çok uzaktı. Dudunun hususî şivesiyle sayıp döktüğü o ittiratsız irtibatsız söz yığınından Saffetin zihninde kalanlar ilânı aşk eden beyin sabahleyin dağlara karşı ah nârasiyle haykırarak bütün dağların inlediği, sonra haneyi su bastığı, ayrılık ateşi ile zavallının bir tencerede haşlanan istakozun azabını çektiği, iltifata nail olamazsa kendini akıntıdan denize atacağı kabilinden şeyler, ve yerden göğe

alevler nev'inden acib hayalât ve yakıcı şekillerdi. Hep bu sözler garâbetlerine şaşılacak birer lâtife tarzında söylenmiş olsa bile Saffetin hoşuna gidiyordu. O âna kadar hiç bir erkek tarafından böyle ilânı aşka muhatap olmamış, hele kocasından bu yolda bir iltifat hiç görmemişti.

Bu genç beyin bu derece külfet ihtiyariyle çiçekli kâğıtlara nâme yazmasına, hele sokaklarda Dudunun arkasından ağlamasına ne mâna vermeli? Mutlaka bunda bir iş var... Acaba zoru nedir? Bir erkek bir kadına alâka ederken nasıl eder? Saffetin eski hikâyelerde dinlediği gibi mi olur? Ferhat, Şirini görünce o saniyede can-ü dilden vurularak elinden boya çanağını düşürmüştü. Bu âşıkane vak'anın hiç de aslı olmasa, böyle ismiyle, resmiyle, beyitleriyle kitaba yazarlar mıydı? Âşıklık iddia eden bu bey, Saffeti nasıl görmüş? Boya çanağını nereye düşürmüş?..

Saffet Hanım işte böyle düşünüyor, mümkün değil bu meselenin bir ucunu, kenarını bulamıyordu. Nihayet başına iki yumruğu ile vurarak:

— Ah, ben ne alık karıyım?.. Bak bana dair neler olmuş da haberim yok. O delikanlı elbette beni bir yerde görmüş! Kim bilir, işaret de etmiştir. Ben görüp anlamamışım ki... Ben kadın iken o beni görmüş de apâşikâre erkeği ben görememişim... Tüh! Alık Râziye... Acaba çok güzel mi? Bir kerecik ben de onu görsem!..

Nâmeyi yazanı bir kerecik olsun görmek merakı Saffetin kalbinde yerleşti. Acaba saçları sarı mı? Gözleri elâ mı? Boyu uzun mu? Bir hayli müddet bunları düşündü. Sonra birdenbire aklına Dudunun şu sözleri geldi:

Bir akşam meyhanede kafayı tutar da «Saffet Hanım» nârasiyle kendini denize atar... Ertesi sabah bütün gazeteler bu felâketi yazarlar, Saffetin ismi ağızdan ağıza dolaşır... Her tarafa yayılır. Bilen bilmiyen, anlıyan anlamı-

yan bu vak'ayı bin türlü tefsire kalkışır. Kim bilir ne kadar dediler kodular olur?

Bu düşünceler tesiriyle Saffete tatlı bir ürküntü geldi. Böyle bir vak'anın zuhûrunu hem arzu ediyor, hem etmiyor gibiydi. Öyle bir gencin zıyâına sebebiyet verdiği için bazı kimselerin ta'n ve lânetine dûçar olacak, fakat çoğunun da tecessüs nazarlarını, belki de hayretini celbedecekti. Bu Saffet Hanım kim bilir ne kadar güzel bir kadın imiş ki, sevdasının belâsına uğrayan bir delikanlı, ateşinin teskinini denizin dibinde aramakta muztar kalmış.. diyecelkerdi. Zevci Hâmi Bey bu vak'ayı belki metresinin evinde gazete okurken öğrenerek şaşacak, o âna kadar hüsn-ü ândan, cazibeden mahrum zannettiği zevcesinin işte böyle ne mertebe canlar yakıcı bir kadın olduğunu anlıyacak ve ihtimal ki gönlünde bir kıskanma peyda olacak ve o tesirle Saffetin kıymetini takdir edebilecekti.

Zavallı Saffet pencerenin önünde güneşin aksiyle denizin yüzünde yekdiğerini tâkiben kıvılcım gibi kaynaşan dalgaların sahile çarparak kırılışlarını seyrederken, işte böyle dalıp gidiyor, sonra yavaş yavaş aklını başına toplamağa uğraşarak:

— Kocam beni sevecek diye ilin delikanlısı niçin boğulsun? Yazık değil mi?

Teessüfiyle bu düşüncelerinden nedamet beyan ediyordu. Şu acib düşünceleri gece rüyalarında birer hakikat şekline giriyordu. Gâh âşıkını rıhtımdan denize uçarken görüp «Yazıktır sana a zavallı!» feryadiyle sukutunu men'etmek için eteğinden sarılmağa koşuyor, o halecanla soluk soluğa uyanıyor. Gâh, çayırda, koruda, vapurda, her yerde tâkibinden kurtulamadığı bu delikanlının lisani tecavüzlerinden bizâr olarak onu oldukça dürüşt kelimelerle tekdire kalkıyor, bu azarlamalardan müteessiren âşıkının gönül kırgınlığı ile çekilip gittiğini görerek söylediğine

pişman oluyor, «bana darılıp gitme sevgilim, ben lâtife ettim» âvaziyle arkasından koşarken gözlerini açıyordu.

Pek me'yus kaldığı akşamlar oğlu Rıfkıyı mürebbiyesinin odasından alarak koynunda yatırmak isterdi. Fakat çocuk valdesinin bu dâvetine karşı ekseriya şu cevabı veriyordu:

— Ben annemin odasında, koynunda kalmak istemem. O geceleri bağırıyor... Sonra gözleri kapalı iken beni kollariyle o kadar sıkıyor ki, kemiklerim kırılacak zannediyorum...

Saffet, çocuğunun bu reddinden de me'yus olarak:

— Babasının oğlu değil mi? Bak daha şimdiden o da beni istemiyor.

Zavallı kadın işte böyle acib bir hayat geçirmekteydi.

Bir gün Hâmi Bey yalıya uğradı. Validesiyle bir odaya kapandılar. Epey bir müddet görüştüler. Saffet birkaç zamandır yine kaynanasının hâlinde bir garâbet, bir fevkalâdelik görüyor, Nedimenin her gün İstanbula inerek bir takım kutular, çıkınlar, mahfazalarla avdetini pek de iyi mânaya hamledemiyordu. Hanım, hizmetçi beyninde bir telâş, bir fısıltıdır gidiyordu. Acaba yalıda yine ne dolap dönüyor? Neler oluyor? Merakı dâvet eden bu ahval üzerine ana oğulun kapalı bir odada uzun uzadıya görüşmeleri Saffeti bütün bütün kuşkulandırdı. O gün Nedimenin yine İstanbulda bulunmasından bilistifade gelin hanım, kaynanasiyle kocası Hâminin gizli görüştükleri odanın kapısı önünü hizmetçilerin, halayıkların gezintilerinden boş buldukça kulağını anahtar deliğine vererek içerisini dinliyordu. Oda büyük olduğundan lâkırdılar pek iyi işitilemiyor, bir mırıltı gibi geliyordu; yalan yanlış ancak şu kadarını farkedebildi: İçeride ana oğul beyninde paraya müteallik oldukça halecanlı bir bahis cerehan ediyor, çiftliğin bir hissesi sekiz bin liraya terhin ediliyor. Bu sekiz bin lirayı acele lüzumuna mebni Hâmi almak istiyor.

Validesi buna şiddetli itirazla o aralık kendinin paraya mübrem ihtiyacı bulunduğunu söylüyor, oğluna bu paranın ancak nısfını, evet, yalnız dört bin lirasını verebileceğini kat'î bir ifade ile anlatıyor, sonra mırıltılar yükseliyordu. İş ne netice aldı? Saffet orasını anlıyamadı; nihayet Hâmi odadan alı al, moru mor bir çehre ile çıktı; doğru odasına gitti; oradaki kilitli dolabını açarak ortaya bazı evrak döktü; bunları karıştırmağa başladı; telâşla bir şey, besbelli mühim bir kâğıt arıyordu. Validesinin yanından Hâminin böyle ateş gibi bir simâ ile çıkması, ana oğul arasında kızışan meselenin iki tarafça memnuniyeti mucip olacak bir suretle itilâfla bitmediğine delâlet ediyordu.

Saffet kendi kendine:

— Anası kim bilir, yine hangi herife para yedirecek? Oğlu da o menhus metrese götürecek... Galiba uyuşamadılar. Birbirinizi yeyiniz inşallah... Fakat benim ne kabahatim var ki, bu kepazelerin arasında böyle ezilip duruyorum. Dur şu kocam olacak herife bugün biraz söyleneyim... Bu nedir efendim? Artık sizden çektiğim?..

Dedi; kocasının etrafında dolaşmağa başladı; Hâmi, zevcesine sahte, zoraki bir iltifatla, nüvâzişkârâne bir iki söz söylemek istedi; ağızdan döküle döküle edilen bu iltifatların samimiyetsizliğini Saffet hissederek hiç bir cevap vermedi; zavallı kadın serzenişe nereden başlamak lâzım geleceğini bir türlü tâyin edemiyor; öyle dalgın dalgın, şaşkın şaşkın dolaşıyordu. Zevcesinin böyle bir şey söylemeden bir karış suratla etrafında gezinmesine gönlündeki ağırlığın tazyikiyle Hâmi uzun müddet tahammül edemedi; o iltifat nikabını yüzünden yarı sıyırarak dedi ki:

— Hanım, tepemde öyle gezinmeyiniz; zihnimi şaşırtıyorsunuz; meşguliyetim mühimdir; biraz odadan çıkınız...

Bu ufak tekdir Saffet için bir tazallüm vesilesi oldu.

Çehresinde muktedir olabildiği kadar bir infial eseri göstererek kaşlarını çatıp dudaklarını uzatarak:

— Öyle ya!.. Beyefendi hazretlerinin bu yalıda karısı mı var? Çocuğu mu var? Üç ayda bir defa akıllarına gelmez. Onları görmek, bir kerecik hatırlarını sormak, öldünüz mü? Kaldınız mı? demek lâzumunu hissetmezler. Böyle yılda mayısta geldikleri zaman da mühim bir meşguliyet için gelirler. Karılarını odadan dışarı koğarlar. Hah hah hay!.. Bu mühim meşguliyete güleyim bâri...

Hâmi, azim bir istiğrap ile başını çevirdi. Henüz oturduğu koltukta iki eliyle göğsünün fistolariyle oynıyarak yerinde adım sayan bir nefer gibi ayaklarının birini kaldırıp diğerini indirerek söz söyliyen zevcesinin bu küstahça tavrını yukarıdan aşağıya kadar bir süzdükten sonra:

— Maşallah hanımefendi; ben görmiyeli çok açılmışsınız... Küstahâne söz söylemekte de ilerlemişsiniz...

— Açılırım zâhir... Şu karşıki kömürcü gemisinin her gün çuvallarını saya saya gönlümü karartacak değilim ya?..

— Evvelleri biraz utanırdın. Bu sıkılman terbiye yerine geçerdi. Yavaş yavaş bu halinden de eser kalmıyacak, tamamiyle arsız bir çocuğa benziyeceksin.

— Neye olayım arsız çocuk... Pekâlâ hanımım, kadınım...

— (Acı bir tebessüm, keskin bir istihza nazariyle) Sübhânallah.. sen de kendini kadından mı addediyorsun?

— Ya kadın değil de erkek miyim? Çok şükür sizin Beyoğlundaki kapatmanız gibi «matmazel» değilim. Onun gibi kepaze hiç değilim...

— Sus terbiyesiz... Keşke onun attığı tırnağına benzesen...

— Neye benziyeyim o murdar karının tırnağına?.. Hem işittiğime göre onlar tırnaklarını kesip atmazlarmış.

Kavga ettikleri zaman âşıklarının yüzlerini tırmalamak için cadı gibi uzatırlarmış...

— Defol karşımdan, devaması...

Saffet, kocasının bu son tahkirine karşı müntekimâne bir kahkaha kopararak:

— Aman efendim, yavaş gel.. Sen ne anlarsın güzelden? Tabiatsız... Sen öyle sarartma, zibidi, sıska, verem simalı karılardan hoşlanırsın... Herkes benim gibi tombula bayılıyor... Gelen mektubu göstersem de bir okusan?.. Delikanlının biri aşkımdan par yanıyor par tutuşuyor... Ahından dağlar inliyor, gözünün yaşı dereler gibi revân oluyormuş... Hem de senden bin kat güzelmiş... Kıymetimi bil, yoksa ha!.. Ben sana haddini bildiririm...

Demek istedi. Bu sözler zihninde dolaşırken yutkundu yutkundu, gözlerini birkaç defa açtı, kapadı. Bir türlü cesaret edemedi; Bilmukabele kocasını tahkirde bu cür'eti gösteremedi. Yalnız anlaşılmaz bir homurtu, inilti ile odadan çıktı. Sekiz on adım yürüdü. Bu sükût, bu hazım, aksülâmelinin tesiri ile haykıra, haykıra sofaya düştü, bayıldı. Kocasının Beyoğlunda metresi bulunduğu sözü çıkalı Saffet bir iki defa daha bayılmıştı. Fakat zavallının bayılması o yalı halkınca telâş uyandıran bir hâdise değildi. Oradan buradan hizmetçilerin, halayıkların arasında «Gelin hanım yine bayılmış» sözü yayıldı. Fakat buna karşı gösterilen teessürler.. işitilen sözler hemen şunlardı: «A.. birkaç zamandır o da bayılmayı âdet edindi. Acaba kimi korkutacak? Beyini mi? Kaynanasını mı?.. Tamam; sanki onların umurundaydı. Bayılma değil ya, ölse bile onların vazifesinde olmaz! Kocamın metresi var diye şimdi bayılacağına, vaktiyle o da beyini sıkı tutaydı...»

Bununla beraber bir iki hizmetçi ile Dudu, baygının yanına koştular; Dudu, Saffetin yüzüne su serperek:

— Hiç de böyle mermer yürekli koca görmemişim!..

Buraya üç aydan bir gelir... Onu da birkaç muzu laf ederek karısını böyle bayılttırmak için gelir. Hele bir kerek bakınız efendim... Bu ne hoşor vücuttur? Bu ne kaymak gerdandır? Bu zavallı Saffet, kıymet bilir bir erkeğin eline düşseydi; bunu «lor» peyniri gibi ekmeğe katık eder; fakat gene doyamazdı... O metres dedikleri sarı, kuru frenk karısı bunun yanında icar ile tutulmuş sürücü beygirine benzer...

Dudu hem böyle söyleniyor, hem de hizmetçilere getirttiği kolonya şişesinden azar azar kendi uvucuna dökerek Saffetin şakaklarına, kulaklarının arkasına, bileklerine sürüyor; bir taraftan da iki damla lokman ruhu damlatmış olduğu yarısına kadar su dolu bardaktan birkaç yudum içirmeğe uğraşıyordu.

Bir müddet sonra Saffet kendine geldi. Hava aldırıp biçarenin merakını, teessürünü dağıtmak için Meryem koltuğuna girdi. Bahçeye çıkardı. Ağır ağır korunun yamacındaki vaktiyle papağan kafesine takliden inşa ettirilmiş küçük harap köşkün yanına kadar gittiler. Saffet oradaki demir kanapeye yaslandı. Duduyu da yanına oturttu. Etrafına bakındı bakındı, gözlerinden bir ye's göz yaşıdır boşandı. Meryem teselli için son talâkatini kullanarak:

— *Ben seni buraya ağlayasın deyi getirmedim.* Öyle çapkın herifin sözünü içine dert ederek ağlayanın acaba aklı vardır?..

— A Duducuğum, bana nasıl hakaret etti, bilsen? Ben o musibet karının murdar tırnağına bile benzemezmişim...

— Hâşâ sözüm tavandan dışarı... Hoşt edesin o frenk kaltağının köpeğine... Metresinin tırnakları amanının gözlerine girsin...

— Bey bir öfkeli, bir öfkeli ki... Artık sorma...

— Esbabı nedendir acap? Metresiylen hır ettiler dersin?..

— Bir para meselesinden dolayı anasıyle bozuştular zannederim...

— Ah anası... Ah anası... Zannedersin sanki parayı su gibi içer... Gene pek bozuk tertip bir dolap dönoor.

— Dudu, artık çekecek hâlim kalmadı. Bugün boşanacaktım. İki lâkırdı daha fazla söylemiş olaydım bırakacaktı. Fakat sabrettim.

— Çok güzel ettin efendim. Aranızda bir de yavru vardır. Sizin gibi namlı familyalara hiç boşanmak yaraşır?

— Bu adamdan bana hayır yoktur. Er, geç bu beni boşayacaktır. Fakat intikam alarak boşanacağım. İşte bugün sabrettiğimin sebebi de bu...

— Bu lâfı senin pak vicdanına veremem efendim. Onun anası da, oğlu da birer türlü derde bulaşmışlardır. O bela onlara yetişir de artar bile... İntikam çıkarmak ne olacaktır?..

— Mümkün değil; ya ölürüm, ya bu Hâmi Beyi pişman ederim. İntikamımı alacağım, sen de bana yardım edeceksin...

— Benim başımı da derde sokacaksın?

— (Hıçkıra hıçkıra ağlıyarak) Bana bâri sen acı ricamı reddetme... İşte ne hâle geldiğimi görüyorsun!..

— Geçen gece üryamda bir mandıra köpeği bana dişlerini göstererek «hav» edoordu. Bugünlerde bir sıkıntı geçireceğimi bundan anlamıştım. De bakalım, lafın hangi tepelerden dolaşıp hangi düzlerde duracaktır?

— Artık bunun tepesi düzü filân yok. Yarın sabah beraber İstanbula gideceğiz. Çiçekli kâğıtlar alacağız. Güzel bir cevap yazdıracağız. Bana âşık olan beyefendiyi çayırda bulup vereceksin.

Dudu birkaç adım geri fırlıyarak kemali istiğrapla:

— Üzerine nöbet gelmiştir de ne dediğini bilmoorsun. Seni hoca efendiye götüreyim, birkaç «püf» etsin... Hafifliktir, biraz aklın başına gelir...

— Aklım başımda elhamdülillâh. Ben o heriften öcümü alacağım. Nikâhında iken üzerine bir erkek seveceğim. Beni eliyle bir gün tutacak. Ondan sonra bıraksın, artık gam yemem.

— Sen ondan öcünü hırsını çıkaracağın deyl bana ne oloor? Şimdiyecek boynuz kaşıkla yemek bile yemez iken onu başıma takınacağım?

Saffetle Dudu arasındaki bu mücadele tamam üç gün sürdü. Meryem olanca inandırıcı talâkatiyle genç kadını bu yolsuz intikam fikrinden vazgeçirmeğe uğraştı; muvaffak olamadı. Saffet yalnız başına sokağa çıkarak her işi kendi kendine göreceğini kat'iyen bildirdi. Nihayet Dudu:

— Hiç ben seni bir başına bırakırım ki o ihtiyar kurda benzeyen yazıcı babanın odasına gidesin. Bana o kadar çene eden herif seni görünce boğaz rahatlığı şeker gibi iskarpinlerinle yutmağa kalkar. Ah bu ne derttir ki böyle başımıza döndü dolandı?.. Bari ki gidecek isen... Mutlak ki gidecek isen hiç olamsa ihtiyatlı olalım. Tebdil kıyafet gidelim. Ben de bir çarşaf koyayım. Yüzüme kalın bir peçe geçireyim... Kimse bizi tanımasın.

8

YAZICILARA

Zevci Hâmi Beyle atıştıklarının haftası içinde bir gündü. Saffet Hanım, hizmetçisi Meryem Dudu ile siyah gron çarşaflara bürünerek yüzlerini kalın peçelerle sıkıca örterek üç buçuk vapuruna yetişmek üzere kendilerini iskeleye kadar isâl için yalının rıhtımına celbettirmiş oldukları kayığa yanyana bindiler.

Kayınvalide Firûze Hanım, kendi sevda alış verişi ile, oğlu ile aralarında zuhur eden mühimce bir para meselesi ile, o kadar meşguldü ki, birkaç zamandır gelini Saffetin hal ve hareketinde hâsıl olan bu me'mulün fevki tebeddül, böyle Duduyu çarşaflıyarak esrarengiz tavırlar, mahremâne fısıltılarla yalıdan çıkıp gitmeleri bir lâhzacık olsun nazarı dikkatini celbetmedi.

Hanım, hizmetçi vapura girdiler. Dudu zayıf ellerine güderi samânî eldivenlikler giyerek vücudunun her noktasını yabancıların tecessüs enzârından gizlemişti. İnce boyu ile kırıta kırıta yürüdükçe Saffet yanında iri yarı görünerek şeklen beyinlerinde bir tezat peyda oluyordu.

Dudu son moda bir hanım kıyafeti almak için yarı yarıya eğreti saç ilâvesiyle tepesine yaptığı topuzun üzerine çarşafını başı ok resminde bir altın iğne ile eli böyle işlere yaraşan bir halayığa iğneletmişti. Çarşaftan kabaran bu guguriği üç kanatlı aynada uzun müddet temaşa ile kendine pek yaraştırmış olduğundan, acaba çarşaf oynadı, süsüm bozuldu mu merakıyle ikide birde elini tepesine götürüyordu.

Hanımlara mahsus yan kamarasını boş buldular, oraya girdiler.

Kamaranın kapısını örter örtmez Dudu dedi ki:

— Bu işde pek büyük taaccübe kaldım. Bu zavallının bizim yolumuzu kollamaktan başka bir işi yoktur acap?

Saffet telâşla:

— Kimin?..

— Sana alaka beyan eden beyefendinin...

— Ay üstüme iyilik sağlık; yine burada mı?

— İskelede duroordu, bizi görünce vapura girdi.

— Hani bakayım? Hani bakayım?.. Göster... çabuk... göster. Nerede?. Hangisi?..

— Bu kadar telaşa düşme ay efendim!.. Daha beyin yüzünü görmeden ısıtmasına uğradın?.. Bizi tanıdı dersin?.. Beni tanıyamamıştır; peçem kalındır. Biçimim de nazik tertiptir; bir erkek bu vücutta yüz karıya rastlanır; fakat sen çarşafının içinde, dünyanın karlı tepesini keşfe giden «Andre»nin balonuna benzoorsun; sekiz çarşafa girsen gene tanınırsın...

— Dudu çalçeneliği sonra et canım... O bey hangisi? Şimdi onu göster.

Dudu, dahile bakan kamara penceresinin perdesini cüz'ice aralık ederek dışarısını gözden geçirdikten sonra:

— İşte, mefki tarafının ucuna, bizim kamara ile karşı bekarşı oturmuş... Gözlerini buraya dikmiş iltifat bekloor. İşte gözükoor ki bizi tanımıştır.

Saffet halecanla perdenin aralığına gözünü uydurarak:

— Ha şu karşıda... Parmaklığın yanında uca oturan mı?..

— Gözlerin aydın olsun; he, işte odur... Senin için çeşmelerinden su boşanıp da ortalığı sele boğan beyefendi...

Saffet kekeliyerek:

— Sevimli delikanlı...

— Sevimli de ne sözdür efendim? Düpedüz kıyak bir

gençtir vesselam. Yanaklarına pembe pembe kan oturmuş... Gözleri birer siyah üzümdür. Ter bıyıkları kaş gibidir. Her şeyi güzeldir. Lakin arsızdır. Git demekle gitmoor. O, ufak üzüm gözlerden bu kadar yaş nasıl çıkoor anlamoorum? Fakat hanımım, artık perdeyi kapa. Şu tarafa otur. Farkına gelirse ki ona bakooruz deyi; şimdi çeşmelerinin musluklarını açar; makinelere kadar vapuru su basar.

— Amma ettin ha, Dudu!.. Biraz daha bakayım, ne olur?.. Ben baktığımı ona göstermem.

Vapurun yanaştığı diğer bir iskeleden yan kamarasına bir takım yabancı hanımlar geldi. Dudu ile Saffet pencerenin önünden çekilerek sözü kesmeğe mecbur oldular.

Saffet, âşıkının kaç gündür tahayyül ve iştiyak nazarında cisimlendirmeğe uğraştığı gibi sarı saçlı, mavi gözlü, uzun boylu bulmamıştı. Hayli gecedenberi zihnini tenvir, âsabını tehziz eden o gönül alıcı hayal ile perdenin aralığından şimdi gördüğü bu hakikat beyninde güzellikçe çok fark vardı. Fakat muhayyilesinin özene bezene ihtirâ ettiği o hayal, biraz evvel meşhudu olan hakikate karşı birdenbire inhilâle uğradı; dağıldı; şimdi gönlünde onun yerine perdenin arkasındaki çehre kalın oldu. O dakikada âşıkının pembe çehre, siyah göz, ince bıyıklarındaki letafete, cazibeye bin hayali fedâ ediyor, dünyada erkek nev'ine mahsus güzellik heykeli tasnii lâzım gelse ona model ancak Dudunun gösterdiği o çehre olabileceğine hükümde tereddüt eylemiyordu.

Sevilmekte, şüphesiz sevilmekte, itimatla sevilmekte mânen, maddeten ne büyük bir hayat tesliyeti vardır? Dünyanın bütün canfersâ elemlerine, bütün tahammülsûz kederlerine karşı koyacak her lisanda yalnız şu kelimelerdir: «Sevmek», «sevilmek»... Sevildiğine kanaatle sevdiğini hisseden bahtiyardır. Gençliğin, hayatı uzun bir muhabbet gibi gören gençliğin hep o yakıcı göz yaş-

ları buna inanmamak yüzünden dökülmüyor mu? Bütün hayalât semâmızı dolduracak işte yalnız şu kelimeler değil midir? «Sevmek», «sevilmek» hayatın boşluğu, melâl fezâsı bu iki kelimecikle doldurulamazsa gençlik altın kanatlariyle hayal asümânında artık uçamaz, belki çırpınır. Artık onun nağmeleri tabiatın ahenginden alınmış bir terâne değildir. Acı bir tazallüm feryadı, bir şikâyet vâveylâsıdır.

Zavallı Saffet, zevcinden evvelâ yürek dondurucu bir lâkaytlık, gitgide dayanılmaz bir nefret yüzü gören bu kadın şimdi âşıkını düşündükçe kendinde bir muhabbet sıcaklığı buluyor, hayatının o melâl ummânını artık sevda ile meşhun görüyor; dünyada, ömürde büyük bir lezzet bulunduğunu anlıyor, artık sevildiğini hissediyordu. Kendini kalbinin boşluklarının istiâb edemiyeceği bir meserret inbisatı istilâ eylemiş, bulunduğu kamaraya değil, dünyalara sığamıyacak gibi bir hâle gelmişti. Saffet ömründe hissetmediği bir şeyler oluyordu. Ayıp olmasa da, kamaraya giren o yabancı kadınlara: «Hanımlar, duydunuz mu? Beni bir bey seviyor, benim için yanıyor, ölüyor, bayılıyor. İşte kendisi de şurada erkekler mevkiinde oturuyor. Perdeyi azıcık aralık etseniz görebilirsiniz. Haydi bakınız, bakınız da güzel mi, değil mi? Bana doğrusunu söyleyiniz» demek istiyordu.

Saffet bu düşüncelerde idi; Dudu ise Köprüye çıkınca bu sırnaşık âşıkın tâkibinden yakayı nasıl kurtarmak kabil olabileceğini düşünüyordu; nihayet vapur Köprüye yanaştı; Müştakın Saffeti tanıdığına Dudunun hiç şüphesi yoktu; lâkin o kalın siyah peçe altından kendinin tanılıp tanılmadığını bilemiyordu. Eğer muacciz âşık, Duduyu tanıyamamışsa Saffetin yanında yabancı addedeceği bu çarşaflı kadının mahremiyetinden çekinerek belki kendilerini tâkibe kalkışmaz muhakemesinde bulundu.

Halk vapurdan boşanırken bunlar da kamaradan çık-

tılar; Dudunun tahmini doğru çıktı; çünkü Müştakın bakışından, tavrından Saffeti tanıyıp Duduyu tanıyamadığı anlaşılıyordu. Erkek kadın kalabalık birbirine sıkıştı. Uğultuya benziyen bir şamata arasında kısa fâsıla ile mevki memurunun «Acele etmiyelim hanımlar, erkekler çıksın» sadası işitiliyor, arada bir çocuk ağlaması, «hamal ister mi? Hamal?» sesleri hafif bir istim gürültüsüne karışıyordu.

Mevkisiz taraftan hücum eden kirli, ağır ağır hamal kokar bir halk, göğsü ile, koluyla, eliyle süslü bir beyi, temiz bir mösyöyü, lâtif kokular neşreder bir madamı, zarif bir hanımı iterek kakarak yürüyordu. Hamal, rençber, bahçıvan kıyafetli bazı herifler, arkalarındaki koca bir küfenin, yahut murdar bir döşek yorgan tomarının, hâsılı bunlara benzer hacimli, müteaffin bir yükün o kalabalık içinden belki bir metre mik'abı yer açarak geçtiği esnada etrafında husule getirdiği sarsıntıyı, itmeyi kakmayı diğer nevi hasârı düşünmiyerek pervâsızca yürüyorlardı.

Önde bulunanın dört parmak yürümesine ayak uydurarak ilerlemek suretiyle bir telâş içinde ağır ağır akan bu halk arasına Dudu ile Saffet de girdi. O vakte kadar alargada duran Müştak önünden Saffetin tamam geçtiği esnada akına dahil oldu.

Elindeki on günlük bayat simitleri, kurabiyeleri göstererek imrendire imrendire ağlatacak çocuk arayan kahvecinin «Sıcak simit, peynir, taze sakız kurabiyem, Urus bademi, ilimon şekeri...» nidalariyle matahını saymakla kanaat edemiyerek vapur hademesinin ahaliye «Haydi efendim yürüyelim» ihtariyle ettikleri istiskale rağmen «Kahvecis, sucis» sadalariyle halkı el'an kahve içmeğe dâvet ettiği de hayretle işitiliyordu.

Müştak ötekini kaktı, berikini itti; Saffete kadar yaklaştı. Dudu kendini bildirmemek için önüne bakıyor, hiç sesini çıkarmıyordu. Saffet arkasından gelenin o bey ol-

duğunu gördü. Âşıkının kendine bu kadar yaklaştığını, çarşafına sürtüldüğünü hissettikçe o insan akıntısı arada bir dalgalanarak vücut vücuda bir müsademe, hattâ tazyik vukua geldikçe gelin hanımı serâpâ bir halecan, bir ra'şe yakalıyordu.

Müştak onları hiç tanımaz yabancı bir erkek gibi duruyor, söz atmak cür'etkârlığında bulunmuyordu.

Çok sürmedi; Köprüye çıktılar. Müştak hakikaten Duduyu tanıyamamıştı. Onu mahremiyetinden korkulur bir yabancı zanniyle o zamana kadar hüsnü idare etmiş olduğu bu ilânı aşk keyfiyetinde bir falso harekette bulunmamak için artık kadınların yanına yanaşmıyarak çekildi, gitti. Hanım, hizmetçi de Köprü başından bir arabaya bindiler. Dudu arabada peçesini biraz sıyırıp geniş geniş bir nefes alarak:

— Hele elinden kurtulduk. Nasılsa bugün peşimizi bıraktı. Şaşıyorum, bu bey acap bizim köyde oturoor?.. Hiç işi gücü yoktur da her gün, her saat bizim vapura bindiğimize gözetloor?

— Aman sıkıldım. Kan ter içine battım... Bizim köyde eveli hiç böyle bey yoktu. Bu yeni türedi. Galiba bu sene buraya gelmiş olmalılar. Fakat Dudu, çiçekli kâğıdı nereden alacağız? Keşke Beyoğluna çıkaydık...

— Ondan Beyazıtta kâğıtçılarda vardır.

— Pek zannetmem. Beyin bize gönderdiği nâme kâğıdının örneğini İstanbuldaki kâğıtçılarda bulamıyacağız zannediyorum.

— Ona örnek olmasın da başka çeşit olsun. O bize kamelya gönderdiyse biz de ona menekşe karşılık ederiz.

— O kâğıdın san'atı yalnız çiçekli olmasında değildi. Dikkat ettin mi bilmem? Başka bir mârifeti vardı.

— Hayır, dikkatinde olmamışım. Başka marifeti nedir ki?..

— Koklanıldığı zaman tıpkı zambak gibi kokuyor.

— Natürel çiçek gibi koku da veroor? Ah, ne zaman kokladın da taaffün eder olduğunu duydun?

Böyle konuşurlarken araba da Beyazıda geldi. İndiler. Baş taraftaki dükkânlardan birine yaklaşarak âbanî sarıklı, sarı sakallı bir zatın önünde durdular; Dudu eğilip yavaşça:

— Efendi, mektupluk kâğıt vardır?

Dükkân sahibi şatrançlı bir kutu çıkararak:

— Hangi neviden istiyorsunuz? Âdi mi, vasat mı, âlâ mı? Çok şükür dükkânımızda hepsinden var.

Dudu — Aylâ bir şey olsun efendim.

Kâğıtçı — Âlâsından mı olsun? Pek güzel, (mavi zemin üzerine çiçekli diğer bir kutu çıkararak) İşte efendim; en âlâ İngiliz kâğıdı işte budur; bakınız, kutunun üzerinde yazar; İngilizce bilirseniz okuyunuz; bunu İngilterede bir fabrika çıkarır; yalnız biz getirtiriz; diğer buna benzer gördükleriniz taklittir.

Dudu — (Sıkılarak) Efendim; biz posta mektupluğu için istemooruz; hanıya çiçekli, zarif «nev» leri vardır?

Kâğıtçı hafif bir tebessümle:

— Ha, anladım; siz çiçekli, nâmelik kâğıt istiyorsunuz...

— (Yavaşça) He, evet...

— Ondan da var...

Kâğıtçı yaldızlı, çiçekli, kabartmalı birkaç nev'inden çıkarır; Dudu bunları birer birer koklıyarak:

— Efendim, bunlar taaffün etmoor. Kokar olsun...

Kâğıtçı sırıtarak:

— Bende olan işte bunlar; kokarı yok. Mutlak taaffün ederini arıyorsanız Balat çarşısına gidiniz... Buradan iki dükkân aşağısına da bir sorunuz; belki orada vardır.

Bu tavsiyesi akabinde kâğıtçı, aşağıki dükkânlardan birine bağırarak:

— Sabri Efendi... Bak, müşteriler geldi. «He, efendim,

kokar olsun» diyorlar. Bunlar karşı malı ama, tebdili kıyafet çıkmışlar. Bir «dalavere» leri var. «Kokulu» nâmelik varsa çıkar; pek paranın gittiğinde değiller...

Kadınlar giderlerken arkalarından kâğıtçı:

— Biri sağlam karşı gülü... Ötekine bak, karaman kuyruğu gibi bıngıldıyarak yürüyor... He maşallah!.. «Kâramanın koyunu, sonra çıkar oyunu...»

Kâğıtçıların bu yolda alaylarına hedef ola ola dört, beş dükkân dolaştılar. Nihayet «kokulu» nev'inden çiçekli birkaç zarf aldılar.

Şimdi mühim ve müşkül olan, nâmeyi yazdırmak cihetl kaldı. Dudunun kendince Küpçüler sokağı namını verdiği mahalle doğru gittiler. Mâhut yazıcı barakalarını birer birer gözden geçirerek yukarıdan aşağıya bir boy yürüdüler.

Bu bir sıra yazıcı dükkâncıkları cidden temaşaya şayandır. En büyüğünün içinde bir insan iki kolunu açarak rahat rahat gerinemez, demekle, bunların vüs'atsizliği hakkında sahih bir fikir verilmiş olamaz. İstanbul tramvay arabalarından birini ortadan ikiye bölsek, bunlara kıyâsen çok geniş iki dükkân vücuda gelmiş olur, tarifi de maksadı izaha pek kifayet etmez. Bunlardan ikisini, belki de üçünü bir öküz arabasına yükleyerek istediğimiz yere kolaylıkla nakledebiliriz, demiş olsak, bu dükkânlarla ayrıca bir sandık, bir tahta balya, veya ambar beynindeki müşabehete nisbeten biraz yaklaşmış oluruz.

Beyazıt camiinin güvercinler kapısına karşı gelen Acem kâğıtçı dükkânlarının arkasındaki sokakta, bu kâğıtçı dükkânlarının arkasını teşkil eden duvarın önüne tarif etmek istediğimiz yazıcı barakalarından sekizi onu birer sandık gibi yanyana bir sırada dizilmiştir.

Kırmızı aşı boyasına, sair renklere boyanmışları da vardır. Hemen cümlesinde menfez namına ancak iki karış murabbaında teker pencere ile bu pencerelerin iki misli-

ne müsavi birer kapıcık görülür. Pencere namını vermekte biraz cömertlik ettiğimiz bu deliklerin önünde bazan yazıcının hüsnü tabiatına, ihtimal ki kazancının genişliğine delil olacak birer toprak saksı, mevsimine göre fesliğen, şebboy, kına çiçeği saksıları bulunur. Öğleden sonra bu dükkânların tepesinde güneş kaynadığı gibi, Beyazıt *meydanını rüzgâr inletse*, vaziyetleri hasebiyle yine bunların havadan hissedâr olmaları ihtimali yoktur. Güneşin hararetî ve hava cereyanından mahrumiyet bu dükkâncıkları birer hamam halvetine çevirdiğinden, yaz günleri yazıcı efendiler göğsü bağrı çözerek, kolları sıvayarak yarı dekolte birer şekil peyda ederler. Yazıcılardan bazıları o sıcak halvetin içinde saatlerce bir müşteri gelmesine intizâren artık bîtâb kalarak dükkânın genişliği nisbetinde bedenî bir istirahat ile oraya uzanır, uyuyakalır. Dükkân sahibinin ağır uykusundan bil'istifade bir sokak köpeği kapıdan başını sokar, fasulye piyazı, ciğer kebabı nev'inden yemeklerle o sabah edilmiş kahvaltının peykenin altında duran bulaşık kaplarını bir güzel cilâlar. Diğer bir kelp ziyafete iştirâk için dükkâna girer. Köpekler arasında kavga başlar. İlk hırıltılar pesten, zararsız geçer. Havlama keyfiyeti, dişlemeye müncer olunca âdeta dükkân sarsılır. Yazıcı efendi uyanır. Kendi uykusu esnasında köpeklerin böyle bulaşık temizlemek için peyke altına duhulleri birkaç defa tekerrür etmiş vak'alardan olduğundan dükkânın bir köşesine evvelce dayamış olduğu sopaya *hemen el atar. Bir iki pat, küt; havlamanın* önü alınır. Yalnız amansız bir tarafına şiddetlice sopa yiyen köpeğin artık bilemem hangi müessir makamdan kısık kısık, keskin keskin, tizden kabadan karışık o tazallüm uv'uvesi gittikçe uzaklaşarak işitilir. Bir müddet sonra aşçı Kirkor tabaklarını almağa geldiği zaman yazıcı efendinin yemeği yedikten sonra bulaşıkları böyle yıkamak hususundaki bu

merakını takdir ile o zahmetten kendi kurtulmuş olduğu için kabını kacağını alarak sevine sevine gider.

Bu dükkânları, bâhusus bunlarda oturan yazıcı efendileri yukarıdan aşağıya birer birer tetkik eyledikleri esnada Dudu yavaşça dedi ki:

— İşte bak, şu karşıda oturan geçende mektup okuttuğum ihtiyardır; ona gitmiyelim, pek zevzek bir heriftir.

Bu defa bir orta yaşlısını intihap ettiler. Saçına, sakalına kır serpmiş, karaca kuruca simâlı, ufak tefek vücutlu bir yazıcı efendi arkasını barakanın kenarına dayamış, dizlerini dikmiş, yarı yatar, yarı oturur, yarı uyur, yarı uyanık gibi gözler yarım kapalı bir halde kendinden ha geçiyor, ha geçmekte iken tahrir dükkânçesine iki varda kosta hanım yaklaştığını o rehaveti, o yumuk gözleri arasından farkederek derlendi, toplandı: «Buyurun efendim» i bastırdı. İçeriye evvelâ Dudu girdi. Artık dükkân dolmuştu. Saffete yer yok gibiydi. Yazıcı efendi telâşla hanımların altına birer kahveci iskemlesi sürdü. Yarı içerlde, yarı dışarıda oturdular. Ekşi ekşi ter, keskin keskin bekâr kokan bu kulübeciği yâseminlerden leylâklardan, yedidağ çiçeklerinden müterekkip bir güzel koku, bir hanım kokusu sardı. Müşterilerin bu şammeyi okşayan bu râyiha ile gönlü açılan, gözleri parlayan yazıcı bunlara nasıl ikram edeceğini, ne diyeceğini bilmiyordu.

Dükkânın içine iki yanlı kerevet·yapılmış, üzerine ot minderler yayılmış, daha üstüne kırmızı şatranclı soluk, kirli bir örtü serilmişti ki, fabrikasından, tezgâhından çıktı çıkalı su görmeden solan bu örtüye sürünmemek için Dudu mümkün olduğu kadar çarşafını toplamağa uğraşıyordu.

Kerevetin bir ciheti yazıcının, diğer ciheti de müşterilerin oturmasına tahsis edilmişti. Fakat Dudu ile Saffet, kahveci iskemlelerini o kerevete tercih ettiler; yazıcının önünde bir çekmece vardı; bunun altı üstü biraz muayene

edilse o hizmete, o istimale tahsisan bir marangoz elinden çıkmadığı görülür. Çekmece namını vermekte pek acele ettiğimiz bu şey âdeta bir gaz sandığıdır. Yapılışının esasını nazarlardan saklamak için üstüne, yanlarına muhtelif çeşitte muşamba parçaları mıhlanmıştı.

Bu çekmecenin üzeri galiba kahve tepsiliğinden mütekait boyaları, cilâsı dökülmüş, eski rengi neymiş kim bilir? Şimdiki hâli paslı, siyah bir teneke parçasından başka bir şey olmıyan bir tepsi içinde şekilleri ve renkleri ayrı bir hokka, bir rıhdan, bir süngerlikten ibaret bir yazı takımı bulunuyordu.

Bu gaz sandığının açık tarafı öne, yani yazıcı efendiye doğru çevrilmişti ki, yan yatırılmış kapaksız bir dolap gibi, bunun içine yazıcı efendi, kirli çorap, mendilden tutunuz da âharın görmesinde beis olan ve olmıyan bütün hususî eşyasını tıkıştırmıştı. Dükkânın içi gazete ile kâğıtlanmış, zamanla bu gazeteler kirli sarı bir renk almış tahtaların uzunluğuna ek yerlerinden parmak enliliğinde yol yol ayrılmıştı.

Yazıcı efendi, kaleme aldığı yazıların tarihlerinin kaydında şaşırmamak için âdi cep takvimlerinden ayrılmış on beş günlük küçücük bir sayfayı yambaşma yapıştırmış, bazı muvakkithane pencerelerinde görüldüğü gibi senenin günlerini saymak için duvar takvimi yerine böyle âdi cep takvimlerinden sayfalar kesmeyi besbelli iktisada daha muvafık bulmuştu.

Dükkânın en büyük süsü, kapıdan başlarını sokan müşterilere tamam karşı gelecek, onların en evvel nazarlarına çarpacak bir noktaya asılmış çerçevesi sinek tersiyle simsiyah kesilmiş bir levha idi. İhtiram mevkiine asılan bu levhanın ne tâlik, ne divâniye benziyen girift ve acib bir hatla yazılmış hikmet dolu satırları şu idi:

Felek bir elekdir eler yağmurun
Kuraklık olsa da ne gam çal tamburun
Ger yoğsa şu cihanda bağ-ı mâmurun
Gül açmış yâ ki açmamış ne umurun.

Levha nâzımının «Âşık Ömer» uysalları kadar da şairlikten nasibi olamadığı görülüyor. Fakat bu mısrâlar, şiir fennine revnak veren birer hikmet düsturu olmaktan ziyade tahrir dükkânçesine muvafık bir nevi ziynetti. Çünkü müracaat edenlerin hemen cümlesi ümmî olduğundan, bu levhanın onlar için nazarî tesiri yalnız — süslü bir varak — olmaktan başka bir şey değildi. Yazı denilen o noktalı, acib münharif şekiller onlarca hiç bir zihni medlûle sahip değildi.

Levhanın mealine gelince kailin kuraklıkta «tambura» çalmak tavsiyesi yazıcı efendinin iki avucu ile alkışlıyacağı hakîmâne bir fikri mutazammın idi. Zira barakanın damına yayılan kiremitlerin tûlü çatının meyline bir türlü uyamadığından yağışlı havalarda tamburayı, tavandan elek gibi süzülen yağmurun yağış tımtımı çalar, binaenaleyh yazıcı efendiye artık «Hayden» in kuklaları gibi sade oynamak kalırdı.

Enâmın tahrir işlerine kapısını açan bu barakacağıza müracaat erbabının her nev'i baş vurduğundan, yazıcı efendi, müşterileri içinden bal alınacak çiçeği artık ilk nazarda tanımak melekesini peydâ etmişti. Kirli ensesini kaşıya kaşıya dükkândan başını sokarak Ürgübe, Üskübe, Tosyaya, Amasyaya cızıktıracağı mektuba, bir köy halkına birer birer selâm sığdırmak gibi birkaç tabaka kâğıdın alamıyacağı zor anlaşılır, imlâya gelmez isimler ve acib şöhretler saymaktan ve uzun uzadıya hissiyat târifinden sonra ücret tediyesinde bir onluk, nihayet yirmilikle sözü kısa kesmeğe bakan bir müşteri ile böyle içeri giren hanımlar beynindeki farkı görmek büyük bir zekâvete, uzun bir tefekküre muhtaç değildi.

Yazıcı efendi, gaz sandığı önündeki mevkii mahsusunda sağ dizini yere yatırıp solunu dikerek arkasını da biraz kamburlaştırdı. Bu haliyle emredilecek şeyi yazmağa hazır bulunduğunu anlatıyordu. Yazıcı, müşteri hanımlara, müşteriler, yazıcıya bir müddet bakıştılar. Filvâki mesele iki tarafça bir müddet tereddüdü dâvet edecek kadar nâzikti. O kıyafette hanımların dükkâna gelmelerinden maksat, Bartına, Trabzona mektup yazdırmak olmadığı yazıcı efendice muhakkaktı. Fakat müşterilerin ifadelerini kolaylamak için yazıcı tarafından ufak bir mukaddimeye, girizgâha lüzum vardı. Binaenaleyh dedi ki:

— Efendim, dünyada her şey başa geliyor... Şimdi sizden evvel iki hanım geldi. Âşıkane uzun bir mektup yazdırdılar. Bunu yaldızlı, çiçekli kâğıda beyaz ettikten sonra müsveddesini de yaktırdılar. Bakınız...

Yazıcı, peykenin örtüsünü sıyırdı. Filhakika bir avuç kadar kâğıt külü göründü. Dudu, yazıcının bu sözlerinden, cesarete gelerek:

— Bizim de imla ettireceğimiz şey tıpkısı buna benzer bir âşıklık maddesidir. Fikrine gelen lâfları evvela bir kâğıda koyarsın. Biz dinleriz. Hoşumuza gelirse çiçekli kâğıda geçirirsin. Artakalacak «minüt» ü o hanımlara ettiğin gibi kirbitin alevine tutarsın, yanar. Külünü de dışarı püf edersin.

— Pekâlâ!.. Nasıl emrederseniz öyle yaparım... Bende çiçekli kâğıt da vardır.

— Biz kâğıt almışız... Sen minütü bakalım ne tertip yapacaksın?

— «Minot» nedir?

—İlk tertip fikrini adi bir kağıdın üzerinde koymazsın?.. İşte ona «minüt» derler.

— Ha, müsvedde...

— He, evet efendim «müsedde»...

— Affedersiniz. Mektup kimden kime yazılacak?

— Bir hanımdan bir beyefendiye...

— Hanım zatülzevç mi? Bâkir mi? Seyyibe mi?

— Uzun etmeyiniz efendim... Bu işin içinde ne bakır vardır, ne kalay!.. Bir bey bir hanıma... Defa hanım da o beye tutulmuştur...

— Affedersiniz, darılmayınız efendim. Keyfiyeti tamamiyle anlıyalım ki; ona göre bir şey kaleme alayım...

— Keyfiyeti ta bitiminden anlamak merakındasın?.. İstoorsun ki aşık maşukun biyoğrafilerini hikâye vereyim? Hayır, bu olamaz. Farzet ki, «Piyer» «Jan» ı sevmiştir. Bundan öteye meydana isim koyamam... Böylece yazabilirsin?..

— Hayır efendim, anlatamadım. Bu mektubu yazdıran hanım kocalı mıdır? Dul mudur? Kızoğlan kız mıdır?

— Biz buraya istintak vermeğe gelmedik. Farzet ki öyledir; farzet ki böyledir; evlenmiş, evlenmemiş kadınların aşıklık mektupları başka nev yazılır?..

— Evet, başka türlü yazılır...

Yazıcının bu cevabı üzerine Dudu ile Saffet bir şey söylemeden, vaziyeti müzakere ediyorlarmış gibi, nazarları ile birirbirlerinin fikirlerini sordular ve bu istizahları ile herife ne dereceye kadar açılmak muvafık olabileceğini tâyine uğraşıyorlardı. Nihayet Dudu:

— Yalnız sana şu kadar diyebilirim ki, hanım evlidir; belâya benzer böyle bir muhabbete uğramıştır; bu işin dibinden kıyak bir hır çıkacağını düşünemiyerek mektuba cevap etmeğe kalkışmıştır. Anlıyabildin?.. Sen ki yazıcısın, sana bir laf ederlerse sen ondan bin mefum çıkararak sözü uzatırsın... Artık keyfiyeti bundan öteye kurcalıyamıyasın; ziyade söz etmeğe korkarım...

Yazıcı filhakika bu tuhaf müşterinin bir sözünden bin mâna çıkarmağa uğraşarak:

— Demek ki size beyden bir mektup geldi. Şimdi ona cevap yazdırmak istiyorsunuz?

— Yazıcı olunca böyle feraset olmalıdır. Evet, anladığın gibi... Bize mektup geldi. Şimdi ona cevap edeceğiz.

— Öyleyse o mektubu görmeliyim ki, ona muvafık bir cevap yazabileyim...

Dudu ile Saffet mektubun yazıcıya gösterilmesinde bir beis olup olmadığını istizah eder gibi yine yekdiğerine bakıştılar. Zaten nâme evvelce de diğer bir yazıcıya okutturulmuştu. Gelen mektup görülmeyince cevabın istenildiği gibi yazılamıyacağını ikisi de teslim ile mektubu çantadan çıkarıp verdiler. Yazıcı kaşlarını aşağı yukarı oynatarak, dudaklarını kıpırdatarak, arada bir bazı kelimeler üzerinde durarak gözlerini büzüştüre büzüştüre mânanın inceliklerine nüfuz etmeğe uğraştığını gösterir garip yüz buruşturmalarla nâmeyi baştan aşağıya kadar okuyup bitirdikten sonra üç defa başını salliyarak:

— Güzel kâtip elinden çıkmış. Güzel, güzel, çok güzel... Şimdi buna yine böyle güzel bir cevap ister, değil mi? Başüstüne... İstediğinizden âlâsını yazmazsam, ben de o beyi hüngür hüngür ağlatmazsam, vereceğiniz para helâl olmasın... Yine hulûsunuz doğru imiş ki bana geldiniz. Eğer bitişik yazıcıya gideydiniz, size yeni romanlardan ezberlediği mektuplardan birini yazardı. Çünkü herifte hiç kariha yoktur, hep basma kalıptır. Yeni romanlar malûm ya açık türkçedir. İşte yazacağı mektuplar: «Efendim, geçen hafta sizi Göksuda gördüm. Cemalinize vuruldum. Çayır çayır yanıyorum. Bu hafta yine gidip orada sizi bekliyeceğim.» kabilinden şeylerdir...

Dudu şedit bir itiraz tavriyle:

— Hayır efendim. Bizim mektuba böyle adi lâflar sokmayınız... «Göksuya gitmişim. Seni onda görmüşüm, cemaline vurulmuşum...» Sanki bunlar da sözdür? Böyle lafı ben de ederim. Biz elenika temiz laf istooruz. Lafın temizi, yükseği, eder etmez anlaşılamıyanlarıdır. Bize gelen nâmede o bey efendi «Çeşmelerimin suyu boşanmış,

avluyu sel basmıştır» demoor? Sen de ona karşılık: «Gönlümün havuzunun köşesi patlamış, yukarıdan aşağı sel revân olmuştur.» dersin. Lâkin bunu böyle demezsin; «elenika» tarzında beyan edersin.

— Siz merak etmeyiniz. İstediğinizden âlâsını yazarım. Sizin bir diyeceğiniz var mı? Onu da söyleyiniz...

— Ateşle, su ile, daha neler ile muhabbet anlattırılmak âdet ise onları dizip dökerek sıralarsınız. Sonra sıkı sıkıya tenbih edersiniz ki o beyefendi bu keyfiyeti sırlı küp gibi içinde tutarak dışarı sızdırmasın...

— Başüstüne...

Yazıcı efendi kamış kalemini maktaın üzerine boylu boyuna yatırarak kalemtıraşla çıt, çıt ucuna bir iki defa bastırdı. Pürüzden kurtardığı büyülü kalemini baş parmağının tırnağı üzerine nakil ile çatlağını yokladı. Yarık derin, mevzun, muntazamdı. Bu suretle bu çâlâk yazı âletine çekl düzen verdikten sonra yarım tabaka kâğıdı ortadan biraz meyilli surette katladı. Kalemi aldı ele, girdi yola... Artık o beyaz zeminde alabildiğine cevelân edecekti. «Defter-i Aşk», «Zenannâme», «Hûbannâme» ve emsali âşıkane eserlerden hafızasında çok ibareler, mısrâlar vardı. Ezberlediği şeyleri benimsiyerek artık kendi zihninin sarih malı gibi kullanır, mevzu ile münasebet alsın almasın hep onları dizer dökerdi.

Gözlerini karşıki medresenin duvarına dikti. Kalemi kâğıda temas ettirmeksizin havadan bir iki defa oynattı. Bu hareketi tıpkı çevik bir atın cevelân edilecek yeri geniş bir meydana salıverileceğini hissederek eşinmesi kabilindendi. Müessir, keskin, dokunaklı bir sernâme arıyor; görür görmez, okur okumaz; ilk nefeste Keşan tömbekisi gibi beyne saracak sert bir tâbir düşünüyordu: Elkap bir kere satırların üstüne kendine mahsus heybetiyle oturdu mu? Artık nâmenin alt tarafı yürür. Yazıcı bir iki defa gözlerini kırpıştırdı; hep medresenin duvarına bakıyordu;

düşündü, düşündü, döndü, fikrini medreseden mezarlığa sevketti. Mezar taşları kitabelerinin fâtihası nedir? «Hüvel hallâkil bâki», yahut «Ah minel mevt» değil mi? Hah, işte tamam... Ufkun mâverâsından tam ay doğar gibi yazıcının zihni yavaş yavaş nurlanarak nihayet sernâme doğdu: «Ah! minel aşk!» Yazıcı bu terkibi teşkil eden dokuz harfi kemali aşk ve şevk ile kâğıdın üzerine resmetti. Ahın «h» sini o kadar mevzun düşürdü, aşkın harfleri ni öyle keskin çıkardı ki, yazdığı şey nâme midir? Yoksa ketebe midir? Unutarak kâğıdı şöyle karşıdan tuttu. Yazıya bir nazar attı. Yazısının güzelliğine bayıldı. Yazıcının bu telâşlarından, kâğıdın üzerine güzel bir şey yumurtladığını Dudu bile anlıyarak memnuniyet tebessümünü saklıyamadı.

Çarşafı içinde, o kalın peçenin altında Saffet sıkıldı; yazıcıya biraz arkasını dönerek yüzünden peçeyi şöyle meyilli bir surette kaşlarının üzerine doğru yarı sıyırdı. Kocasını kıskanmak derdine uğrıyalıdanberi uykusuz geçirdiği muztarip gecelerinde iç sıkıntısile tütüne alışmıştı. Çantadan bir sigara çıkardı; şem'alı kibritle yaktı; içmeğe başladı. Genç kadın, o sandık kadar dükkânın tavanına sigaranın dumanını savurmakta iken yazıcı da «Ah minel aşk» dan sonra kalemini kapıp salıverdi. Koşan kalemi, beyan incileri püsküre püsküre âhenkli bir çıtırtı ile koşuyordu. Fakat artık yazıcı nazarını medresenin duvarından ayırarak çarşafın siyahlığı içinde beyazlığı, pembeliği birkaç kat parlaklık peydâ eden Saffetin dolgun, yuvarlak, ilham verici yanaklarına dikmişti.

Yazıcı coştu. Karşısındaki bu al yanaklı tombul taze kadın, geceleri daracık yatağında arzu ateşleriyle kavrulduğu esnalarda rüyasında görmeğe uğraşıp da göremediği âfetlerdendi. Arayıp da bulamadığı bu dilberlere karşı bazan yakıcı bir düşmanlıkla «Defteri Aşk» dan şu:

Kıldı bir mertebe tab'ım nefret
Yanıma gelse eğer bir âfet
Her nigâhı bana cankeş görünür
Ruh-i-âlî yanar âteş görünür.

Mısrâlarını haykıra haykıra okurdu. Yine bu mısrâlar kaleminin ucuna dolaştı. İçini çeke çeke Saffete bakarak mevzun «Ruh-i-âlî yanar âteş görünür» sözünü bir daha tekrar ediyordu.

Saffetin yüzünün şem'asından fikrinin kandilini parlata parlata yazıcı, kâğıdı yukarıdan aşağıya karaladı.

Tatlı bir tebessüm, hafif bir öksürükten sonra «dinleyiniz hanımlar» ihtariyle (Ah) ın meddini dört (a) miktarını da aşırarak bütün ciğerlerinin havasiyle çekip:

«Ah minel aşk!» dedi. Bayılmış gibi orada bir mola verdi. «Aşk» ın «el» den sonra nefs-i-kelimeden olan üç harfi (A) yı, (ş) yi,(k) yı., şarrrrk.. diye birbirine öyle bir çarpıştı ki, Dudu ile Saffet, mânasını pek anlıyamadıkları bu terkibin hakikaten nâmenin başına geçirilecek «şakrak» bir söz olduğunu teslim ile beğendiler.

Bütün içinin incizabiyle Saffete göz dikerek aşk kelimesini kıra döke telâffuz eden yazıcı, aşk ile, şevk ile bir daha «Ah minel aşk» dedikten sonra müsveddenin arkasının kıraatine devam etti:

«Letâfette lâmazîr, güzellikte bîkusûr, işvede yektâ, «cilvede bîhemtâ, lebleri anber, sözleri sükker, rühleri gül, «perçemi sünbül, gözleri mestân, nigâhı fettan, mu meyâ«nım, serv revânım, mal-ü-menâlim, tende cânım, gonce «dihânım, yosma civânım efendim hazretleri.»

Hep bu renk renk elkap yukarıdaki «Ah minel aşk» ın maiyyet askeri gibiydi. Yazıcı efendinin zihin kalıplarından birinci numara olan bu seçme kalıp, kendinden yazılması talep edilen her muhabbetnâmenin baş sayfasını tezyin ederdi. Mayısta kökçülerin her bünye için bir ilâç olduğu iddiasiyle şahtereden, gelincikten tertip ettikleri

kan temizleyici dârû gibi yazıcı da bu «nigâhı fettan, mumeyan, serv revân terkiplerini reçetesine göre şaşıya, topala, çolağa, uzuna kısaya hep kullanırdı.

Yazıcı bu garip tâbirâtı yukarıdan aşağıya sayıp dökerek «yosma civânım» da karar kılınca Saffet, Duduya; Dudu Saffete bakıştılar. Sonra her ikisinin de gözleri yazıcıya dikildi. Bu iki kadın o sözleri elhak pek âhenkli, pek kulak okşayıcı, pek mânidâr bulmuşlardı. Herif, kendine in'itaf eden o takdirkârâne nazarlardan sihirli kaleminin beyânındaki hayret verici tesiri anlıyarak sesinin halâvetini ziyadeleştirerek kıraate devam etti:

«Câriyenizi dilsîr buyurduğunuz bir kıt'a lûtufnâme-i «vefâ allâmeniz vâsıl-ı dest-i muhabbetim olup meali oku«nup her kelimesi yegân yegân süncide-i akl-ü iz'an kılı«nup dekaikı tetkik olundukta bizlere gönül bağladığınız «biiştibah anlaşılmış olmağla âşurî bir sevinçle bizim kül«hân-i kalbimiz dahi âlevgir-i nâr-i aşk kesilerek bir «sütun-ı ejder misâl (bâcay-i dilimiz) ateş püskürerek «nâire-i havâ-i muhabbetimiz kıgılcım nisâr haline gelmiştir.»

Dudu, bir karış kadar boynunu yazıcıya doğru uzatarak:

— Ellerin dert görmesin; güzel oldu. Lâkin ne kadar olsa kadınız; zülfümüz uzun, ferasetimiz güdük tavuğun kuryuğu gibi kısadır; türkçenin elenikasını çakamooruz; neler ki yazmış isen bize hafif tertip bir mefum geçersin? Yani kaleminin dediğini dilinle anladırsın?..

— Efendim, o beyden bir mektup aldığınızı ve meâlini anlar anlamaz külhan gibi kalbiniz kızışarak gönlünüzün bacası ateş püskürdüğünü ve muhabbet kığılcımlarının etrafa saçıldığını yazdım.

— Çok iyi ettin. Onun mektubunda ne külhan, ne baca, ne de kıvılcım var idi; daima onda olmıyan sözleri cevap edersen elbette nâzik bir iş etmiş olursun; fakat şuna

güzel dikkat et ki külhanla o beyin kendisi yan beyan düşmesin; belki bundan külhanbeyi gibi terbiyeden dışarı bir laf çıkar; bey bize gücenir. Dinlooruz ardını okuyunuz.

Yazıcı devamla:

«Zevrakça-i gönlüm borâ-i muhabbetle bir eyyam bo«calıyarak kayay-ı-aşkınız üzerine düşerek lengerendâz-ı «ah ve vah oldukta künküre-i âsümandan mâhitâb-i ka«mertâb didâr-ı münevveriyle dil-i-zârıma teselligünan «olmakta iken siz cânânımı anarak hal-i pürmelâlim pek «yamân seyl-i-eşkim (armağan) oldu.»

Dudu kemali dikkatle:

— Yazdığınız tamam zarafetinde bir lâf oldu ama biz ağnıyamadık; kerem et, bize bunları açık söyle...

Yazıcı tebessümle:

— Gönlünüzün kayığı aşkın fırtınasında bir müddet çalkandıktan sonra beyin muhabbet kayalığına çarpmıştır.

— Acıklı bir iş olmuş... Affedersiniz, aklım ermez; lâkin kayık demeyip vapur demiş olsaydınız daha büyük bir lâf etmiş olmazdınız?

— Hayır... Siz kadınsınız; her şeye tamamiyle aklınız ermez. Vapur olsa limandan bir kılavuz alır, kayalığa oturmaz.

— He, babanın canına irahmet! Ben bu kadar incesini düşünemedim; yazıcı dediğin her kaideyi tanır, bir avukat gibi olmalıdır.

— Hem böyle mektuplardaki sözlerin mânasından ziyade halâvetine bakarlar; eski divanlarda vapur, sandal yoktur; hep zevrak ve zevrakçedir.

— Bu kesim laflarda ne kullanmak âdetse öyle yazınız...

— Mektubu göndereceğiniz beyin kaşı gözü siyah, değil mi?

— Evet siyahtır; ceylân gibi yakışıklı bir beydir.

— Tamam, tamam... Beyin güzelliğini medh için «Hû-

bannâme» nin kırk birinci bâbı muvafık düşüyor; zaten ben de onu intihap etmiştim.

Filhakika yazıcı efendi, kadın ağzından erkeğe yazdığı muhabbetnâmelerden en ziyade özendiklerine, itinâ ile kalem yürüttüklerine Hûbannâmenin kırk birinci bâbını ilâve ederdi. Bu manzumenin pek köhne edâ hâyide eserlerden olduğunu söyliyenler, bu eski helvanın yeni ağızlara tatlı gelmediğini anlatan müşteriler çok olmuştu. Lâkin çare ne? Diğer manzumeler içinde yazıcının en ziyade kuvvetle ezberinde olan san'atkârâne eser buydu. Kitaba müracaat etmeksizin durmadan bunu iptidasından sonuna kadar yazabilmek melekesini peyda etmişti. Şikâyetler çoğaldığı için bu meşhur manzumenin bir hayli noktalarını değiştirmeğe mecburiyet görerek meselâ Fâzıl merhumun «mest», «çakşur», «şalvar» tâbirlerini cakete, pantalona, potine tahvil etmiş bazı mısrâları olduğu gibi çıkartarak biraz vezinden hâriç yenilerini ilâve eylemişti ki bu yersiz tashihlere uğrayan zavallı manzume eski parlaklık ve şiir san'atını kaybederek birtakım yeni usul hayalcilerin alafranga kıyafetle kantoya çıkardıkları «Karagöz» gibi alel'acalp bir şekle girmişti. Kızıl ümmi olan müşteri hanımlar bu manzumeye bayılırlardı.

Yazıcı:

— Dinleyiniz hanımlar! Beyin güzelliğini methediyorum.

İhtariyle âtideki şiirleri okumağa başladı:

Dilber oldur ki ola şûh-i cihân
Ola makbul-i heme âdemyân
Ola mehpâre rüh-i tâbâni
Ola tamam otuz iki dendânı;
Eli ağzına uyar dilber ola,
Servden kameti bâlâter ola
Gelür geçer iken sokaklardan,
Başı taşkın ola saçaklardan.

Çeşmi çekme ola sanki bâdem;
Vurula âh ile gören âdem.
Dizile nîze gibi müjgânı;
Âşık-ı zâre vire lerzânı.
Perçemi hemçü şeb-i târ-ı siyah,
Baht-ı âşık gibi her bâr siyâh.
Gül gibi rengi dahi âl olsun;
Zarar etmez ârada hâl olsun.
Gerdeni ola dırâz-ü memlû;
Olmaya yâkası amma yağlu.
Diheni nâzik ola, hem pek tenk;
Girmeye ağzına dahi bir denk.
Mûmeyânî ola kıldan ince;
Zannolunsun kopacak gezdikçe.
Arkasında ola çâketi siyâh;
Cana minnet, dahi olsa kûtâh.
Elinde gantı, gözünde gözlük;
Şık ola şık; rukabâya körlük.
Çekilir olmalı sözi sâzı;
Taze enfiye âsâ nâzı.
Sahib-i kamet-ü cism-ü bâzû;
Bu ne heybet, bu ne mâr ebrû.
Hamdülillâh eyâ tam vücut;
Sende bu söylediğim hep mevcut.

Yazıcı tavsifin sonunda durdu. Medhiyesinin müşteriler üzerindeki tesirini anlamak için istizahkârâne yüzlerine baktı. Bu nefis şiirler beğenilmediyse güveler yemiş kitaplardan diğerlerini bulmak işten bile değildi. Bu manzumeler onun nazarında âdeta hazır ayakkapları nev'indendi. Müşteriyi memnun etmeğe uğraşan bir kavaf gibi ilk gösterdiği şeyler dar gelirse, sıkarsa, daha bolunu, daha zarifini bulmıya uğraşırdı.

Müşteri hanımlar türkçenin (elenika) sında pek ince-

yi tanır olmadıklarından, o zavallıların beğenip beğenmemeleri yine yazıcı efendinin tefsir şekline kalmıştı. Yacıcı, mükerrer tecrübeleri delâletiyle bu inceliği bildiğinden müşterilerin tereddüdüne meydan vermemek için hemen dedi ki:

— Dikkat ettiniz mi? Bir güzellik vasfettim; kusursuz, tam hüsün nasıl olursa saydım, döktüm; nihayet o beye: «İşte sen buna benziyorsun» dedim.

Dudu mütecessisâne:

— Ah, neler dedin, bize de kabaca anlatmazsın?.. Tam güzel nasıl olur imiş? Biz de biraz örgenmiş olsak çok iyi olur...

— Yazdığım şiirin mânası derindir; size tefsir etsem, üç gün sürer; beni böyle tozlu dükkânda görüp de kaba saba bir yazıcı zannetmeyiniz; geçmiş şairler bütün ezberimdedir; İstanbuldaki kütüphaneleri raflariyle, ciltleriyle yutmuşumdur.

— He! Ben de gözlerinden anladım ki «siyans» a karnın toktur; ben de bayağı bir kadın değilim; kıyak ferasetim; laf ağızdan çıkarken ağnarım. Şimdi başka bir kadına diyeydin ki kitaphaneleri raflariyle, dolaplariyle beraber yutmuşum; o kadın şaşacak idi ki yazıcı efendinin karnında kaç yüz fare vardır deyi?.. Fakat ben şıp deyi kestirdim ki, rafların tahtalarını, kitapların kâğıtlarını, meşinlerini yutmadın. Onlarda yazılı olan derin lafları içine sindirdin!.. Sıfatına bakınca bilgili olduğunu anladım da buraya geldim. Ne vakit ki bir adamın kafası sendeki tertip saçsız kalarak gümüş tasın tersi gibi tertemiz olursa anlarım ki o kafa derindir; güzel nasıl olur imiş; kerem ederek anlatınız...

— Güzel dediğin cihânın şûhu olmalı... Dünyanın bütün insanları onu beğenmeli...

— Bu biraz aykırı laftır. Beğenmek «gu» ya göredir.

Ben ki İstanbulluyum; Japonun yosmasını zevkim sarabilir?..

— Ben gugu mugu bilmem. Benim gugum eski şairlerin zevkleridir.

— Peki efendim... *Dediğin gibi olsun.* Elverir ki karnına bu kadar kitaphane sığdırmışsın, bunca senedir bunda karalamacılık edoorsun; sana bu kadar hanımlar gelip gidoor, elbette güzelin aylâsını tanırsın...

— (Dik dik Saffete bakarak) Güzelin âlâsını tanırım; işte bu hanım gibi olur.

Saffet kızararak peçesini indirdi. Dudu da hiddetlendi; yazıcının iştahlı nazarından yüzünü örtmek için peçesini o da yarı yarıya indirdi. Herifin zamparaca taarruzunu biraz da kendi üzerine alarak:

— Sen bu tozlu kulübenin fakir bir yazıcısısın; nene gerektir ki bizim gibi temiz familyadan kadınlara çarpık göz ilen bakarsın? Bize beğendirecek bir iş görüp de bir mecidiye fazla bahşiş almağa bak; ben sana güzel nasıl olur dediysem nümunesini bizim sıfatımızda gösteresin deyi demedim!..

Arsızca gülerek:

— Kızma hanım, kızma... Bizim san'atımız çok şaka götürür.

— İşin yoktur senin?.. Biz buraya seni ilen şakalaşmağa geldik sanırsın?..

Yazıcı yine sırıtarak:

— Hanımefendi darılmayınız; sizden bir şey soracağım; lisanınızı pek acaip buluyorum. Siz Samatya, Sulumanastır taraflarında çok oturdunuz mu? Diliniz âdeta o semtler ahalisininkine dönmüş...

Yazıcının bu nezaketsizce sualine karşı Saffet Hanım ciddiyetini muhafaza edemiyerek peçesinin altında kıkır kıkır gülmeğe başladı; herif bundan cesaret alarak lâtife vâdisini genişletmek için:

— Hanım, bilir misin? İsmine «Dudunâme» derler, eski bir hikâye kitabı vardır. Affedersin, ben seni o kitaptaki Duduya, yanındaki hanımı da yine o hikâyedeki «Mâh Şeker» e benzetiyorum...

Dudu pürhiddet:

— Neremden anladın ki Duduyum deyi?..

— Â â â... Ben İstanbulluyum Dudu hanım. Şirin kelâmın tıpkı her gece türlü hikâye söyliyerek Mâh Şekeri azminden alıkoyan Tûtî-i-dânâ'ya benziyor. Lâkin sen hikâyedeki Dudunun aksi bir harekette bulunuyorsun zannederim. Sen Mâh Şekeri niyetinden çevirmiyorsun. Ona muavenette bulunuyorsun.

— Haydi efendim, haydi işine bak. Biz sana buraya bakıcıdır deyi gelmedik ki sıfatıma bakarak cibilliyetimi kefşe uğraşasın?.. Masal dinlemeğe de hiç gelmedik. O kitaptaki Duduyu ben de tanırım. Yeşil tüylü, uzun kuryukludur. Bırak ki beni andırır yeri yoktur. Bu Dudunun hikâyesini ben büyük anamdan dinler idim. Ona da büyük anası anlatır imiş. «Demode» olmuş çok eski bir şeydir. Gûya o öyle bir dudu kuşu imiş ki, sevgilisini unutsun deyi geceleri «Ay Şeker» Hanıma hikâye nakleder imiş. Tut ki o Duduya uyarak ben de bin bir hikâye tertip edeyim. Fakat şimdiki Şeker Hanımlar, sevgilileri akıllarına gelince acap hikâye dinloorlar? Masala kulak veroorlar?.. Kitaphaneleri içime almışım dediysen, ben de seni bir (matah) zannettim. Ne bileyim ki böyle kuryuğiyle dudular yutmuş bir «Savan» sın deyi?.. Şimdi efendim, yazdığın beyitleri bize anlat. Lafı kısa kes. Şundan gidelim. Çünkü dükkânın insana ferah verecek bir yer değildir.

Yazıcı mısrâları tefsir ederek: okumağa başladı ve vezne uymıyan:

Ola tamam otuz iki dendânı

Mısraına gelince Dudu:

— O beyti çıkarınız. Atpazarından hayvan almooruz

ki dişlerini sayalım? Ya bir diş eksiği varsa, bunu büyük bir kusur sayacaksın? Sekiz yaşından tut da seksenine kadar dişleri ağzında tastamam bir adama nadir tesadüf olunur. Yazıcı o mısraı çizerek:

Eli ağzına uyar dilber ola

Dudu:

— Eli ağzına uyar dilber ola (yüzünü buruşturarak) He... Fakat.. sanki bu da pek çalımlı bir laf değildir.

Yazıcı — «Serviden kameti bâlâter ola» Yani boyu serviden daha yüksek ola...

Dudu — Ne ne?.. Boyu servi ağacından daha aykırı ola?.. Bu ne biçim şeydir? Sonra o zavallı adam hangi hanede otura?.. Sen o boyda bir afete nerede rastladın ki?.. Ve onun ağzına kadar «asansör» ile çıkarak konuştun?.. Efendim, bu boyu tornaya vererek kısalt, kısalt, kısalt... Tâ ki şimdiki tavanlara sığar bir kerteye gelsin...

Yazıcı okudu, tefsir etti. Okudu tefsir etti. Dudu ölçüden dışarı teşbihleri iz'an mikyasına sokmak için çok haykırdı, söylendi. Nihayet:

Dlheni nazik ola hem pek tenk
Girmeye ağzına dahi bir denk

Mısrâlarına şediden itirazla:

— Çocuk olma yazıcı efendi... Bir adamın ki ağzına «denk» buğday sığmazsa yemeği ne tarafından yiyecektir?..

Sözleriyle şiirleri düzeltmeğe uğraşırken dükkâna üç kadın müşteri daha geldi. Bunlar işte tamam yazıcı ile şakalaşacak «şırfıntı» lardan idiler. Herifle dostlukları kadîm, teklifsizlikleri pek ileride bulunduğunu gösterir lâübaliyane tavırlarla biri pencereye diğeri kapıya yanaştı. Üçüncüsü de civar kahvehaneden üç iskemle getirtmek üzere kahveci tâbiine haykırıyordu. Pencereden bakan, yazıcıya:

— Sıtkı Efendi keyifler?.. Ne zaman gelsek içeride

müşterin bulunuyor!.. Allah kârını arttırsın... Hanımların işi çok sürecek mi?.. Ben şöyle seninle başbaşa iki saat yalnız kalmalıyım ki derdimi anlatabileyim. Ben sana geçen hafta azıcık sitem yaz dedimse, herifi böyle çileden çıkart demedim ya?.. İçti içti geldi; ne cam kaldı, ne çerçeve... Annemin baline baksana... Korkudan sağ gözünün alt kapağında arpacık çıktı; hemşiremin hafakan illeti tuttu; artık beni hiç sorma, ben bittim; o akşam bu belâ başımızdan defolsun diye annem güvercinlere altmış paralık darı döktürteyim dedi; hemşirem de Koyun Dedeye üç mum adadı; ben de Nuruosmaniye kapısında duran sakallı kör dilenciye yirmi para vâdettim; sabahleyin erkenden kurşuncu Sıdıka mollayı çağırttık; birer kurşun döktürdük; korku damarlarımızı yerlerine getirttik; şimdi nezirlerimizi verdik; sana geldik.

Dudu ile Saffet, bir ayak üstünde bin bir sözün belini büken bu kadının ağzına bakakaldılar. Hele Dudu, her şeyden ziyade bu karıların def'i belâ için korkularından darılar, mumlar, sadakalar adayarak o geceki vak'ayı geçirdikten sonra korku damarlarına okutup başka bir felâkete meydan açacak diğer bir mektup yazdırmak için yine yazıcı dükkânına gelişlerine hayret etmişti.

Penceredeki karı sözünü Saffetle Duduya tevcih ederek:

— A kardeş, ne yazdırıyorsunuz? Muhabbetnâme değil mi? Size de Hûbannâmeden mi yazıyor? Herif başka şey bilmez ki... Sırdaşımdır da onun için buraya geliyorum yoksa...

Yazıcı hiddetle başını sallıyarak:

— Sümbül Hanım, beni şaşırtma... Şakanın sırası değil; işte görüyorsun ki müşterim var...

Kadın kandilli bir kahkaha salıvererek:

— A, yalan mı söylüyorum ayol?.. Hûbannâmeden başka ne bilirsin?.. Boyu servilerden uzun, ağzı mercimek-

ten ufak... Hep bunlar değil mi? Buradan iki dükkân aşırı olan yazıcı şimdiki biçim roman ağzı yazıyormuş; o Hûbannâmeyi değiştir; birkaç zaman sonra vallahi sana hiç gelen olmıyacak; kel kafan kızdığı vakit güzel yazarsın; bilirim; fakat gözünün önüne birkaç mecidiyeyi şöyle fırlatan müşteri olmalı; bu hesap bana gelmez. (Duduya dönerek) Sözlerime inanınız kardeş; bu herifin dükkânı uğursuzdur; kocasından boşanan, dostu ile kavga eden karılar hep buraya gelirler; beş senelik müşterisiyim; daha dükkânının uğurunu deneyemedim. Bu herifin kalemi bana yaramadı; dokuz kocadan boşandım; yirmi bir dosttan ayrıldım; yediğim dayakların, üzerime çekilen bıçakların haddi hesabı yok; vücudumda yedi tane yara nişanesi vardır; sözüm ona şimdi yine bir kocam var; bu onuncu kapı mandalı; geçen akşam beni dövdü, yine pastırmamı çıkardı.

Kadın çarşafını açtı; entarisinin yakasını biraz sıyırarak boynunu, gerdanının bir kısmını gösterdi; filhakika gösterdiği yerler parça parça çürük, bere içindeydi.

Pencere önündeki böyle gerdanını teşhir ederken kapıda duran kadın, parmağı ile Saffeti göstererek bir gülmedir tutturdu. O kahkahalar arasında diyodu ki:

— Hanımlar daha pek acemi!.. Bu mektup ilk muhabbetnâmeleri olmalı?.. Tombuluma baksana, yazıcıdan sıkılmış da peçesini sımsıkı indirmiş... o «hispirik» heriften hiç sıkılınırmı? Yosmam sen bu yola galiba daha yeni dökülüyorsun?.. Dur bakalım, sen ne kadar yumruk, ne kadar âşık muştası yiyeceksin? Birkaç ay sonra bu tombulluğundan vallahi eser kalmaz.

Pencere önündeki:

— Sus kız. Her şeye karışma öyle. Belki tombul hanımın kocası varda, tanınmıyayım diye yüzünü açmıyor...

Diğeri:

— A, ben ne bileyim? Sıtkıdan utanıyor sandım da

ona güldüm. Kocası mı var? Vay, sanki şikâr bir şeyi var. Ben Seyfiyi sevdiğim vakit kocam yok muydu? Nuruosmaniye kapısındaki büyücü hocayı sağlık verdiler; kocamın dilini ağzını bağlatmak için oraya gittim; yumak afsunu yapacağım dedi, koskoca bir mecidiyemi aldı; kocamın ne dilini bağlıyabildi, ne gözünü... Çok geçmedi, herif her şeyi duydu; paldır küldür beni boşadı; haydi kapı, haydi baca, nikâhımı yüz elli kuruş aylığa kesiştik. (Saffete hitaben) Kocanız varsa hanım, dilini gözünü bağlatacağım diye nâfile hocalara gitmeyiniz; o heriflere ben az para yedirmedim; kocanız varsa bu iş mutlak duyulur... Burada ne kadar yüzünüzü örtseniz sevda denilen şey kapanmaz; örtülmez kardeşçiğim... Serçeden korkan darı serpmez. Meşhurdur: O bir al gömlek imiş; giyenin mutlak ya yeninden, ya yakasından görünürmüş... Sen de yedi sekiz kocadan boşanıp bizim gibi bıldırkiyle bu yılkiyi bilemiyecek kadar hesabı şaşırırsan alışırsın kardeş.

Saffetin teessür ve hicaptan peçesinin altında başı dönüyor, gözleri kararıyordu. Bir kadın tarafından edebe taarruzun bu derecesi Saffetçe akıl ve ihtimal haricindeydi. Bu sözleri bütün ömründe bir kadın ağzından değil, hattâ erkek lisanından bile işitmemişti. O gibi fena bir niyetle öyle bir yazıcı dükkânına giren bir kadının kadınlık sevîyesinin ne kadar alçaldığını, o müthiş ahlâk çukuru içine nasıl gömüldüğünü, zevç, koca gibi mukaddes namların o levs ile bulaşık ağızlarda uğradığı değişiklik ve hakareti, âşık, sevgili kelimelerinin lâübaliyane telâffuzlarını Saffet gördü, işitti. Namuslu aileler içinde fuhuş isimleri hafifletilerek münasip tâbirlerle ağıza alınan, sıfatlarının zikrinden içtinap edilen, yakınlıklarından, komşuluklarından, musahabetlerinden.. vebâdan, koleradan korkulur gibi çekinilen.. lisanını kirletmemek için isimlerine alçak sesle yalnız «kötü karılar» denilen bu rezil mahlûklar ile şimdiye kadar Saffet karşı karşıya gelmemişti. Bütün eş dost-

tan, hısımdan, akrabadan ayrılarak, belki insaniyetten tecerrüt ederek fuhşun çirkefe benziyen cereyanına kapılmış, müthiş bir sefalete doğru akıp giden, insanlığın her türlü meziyet, haysiyet, itibarından ilelebet mahrum olan bu hakir efradını, bu zavallıları Saffet bu kadar yakından görmemiş, onların müfsit lisanlarının zehirledikleri havayı teneffüs etmemişti; bunları yalnız «kötü karılar» namı altında işitirdi; fakat bu kadar kötü olduklarını bilmezdi; şimdi, o saatte bu kadınlarla bir dükkânda bulunuyor, kendisi de bir koca hukukunu çiğniyerek diğer bir erkeğe muhabbetnâme yazdırıyordu: onlar kendilerine akıl öğretiyorlar; «daha acemisin kardeş. Gide gide ilerlersin; açılırsın; zayıflarsın; çok dayak yersin; hâsılı bize benzersin...» diyorlardı. Artık onlarla elele vermiş gibiydi; tamamiyle benzemek için daha ne kalmıştı? Çiçekli kâğıda yazdırtacağı «nâme» yi ilânı aşk eden beye gönderdikten sonra bu benzerlik daha ilerlemiş olacak; daha sonra ne olacak? Daha sonra ne olacak? Muhabbetnâmenin edâ itibariyle fiiliyatına kadar cür'ette ilerleyince bir kötü karı da Saffet olacaktı... Of, kötü karı... Ne müthiş nam!.. Bir kadın için temizlenmesi hemen kabil olmıyan bir leke, senelerle, asırlarla unutulmaz, nisbetiyle, taallûku ile batın be batın torunların yüzünü kızartacak bir ayıp... Hakikî ölümden korkunç mânevî bir ölüm... Saffet, bir erkeğin nâmesini kabul ve ona cevap göndermekle kadınlığın bu süflî seviyesine inmiş olacağını, o kadınlara benziyeceğini düşünememişti. Niyeti bu yoldan şaşmayı, bu ayıbını âlemden gizli tutarak yalnız kocasına göstermek, bu suretle ondan intikam almış olmaktı.. Fakat ilk hareketinde, birinci cür'et hatvesinde kâğıtçılara, yazıcılara kepaze oldu; sonra o müstekreh kadınlarla aynı maksatla bir dükkânda bulundu; namus, ırz gibi birçok mukaddes kelimelerin mânasını inkâr eyliyen, onları birer boş söz gibi telâkki eden, kadınlığın yüz karası olan, bu korkunç karılar

bile Saffetin o ihtirazlarına, o çekinmelerine, o kapanmalarına güldüler; «nafile sıkılma, utanma, öyle bir niyetle bu dükkânlara bir kere girdikten sonra geçmiş ola, bu hal kırmızı bir gömlektir; giyenin ya kolundan, ya yakasından mutlak görünür» dediler; bu ayıbı örtmek kabil olamıyacağını anlattılar... Acaba hakikaten iş işten geçmiş miydi? Düşünmeden pek gafilâne, cahilâne atılan bu cür'etli adımı geri çekmek mümkün değil midir? O anda Saffetin aklına oğlu Rıfkı geldi; kendinin bu yoldan çıkması, o çocuk için öksüz kalmaktan daha müthişti. Bundan sonra biçareye «kötü karının oğlu» diyecekler, belki de yavrucağı büsbütün kendisinden ayıracaklar, ihtimal ki yanında anasının ismini lisana almıyacaklardı; o mâsumun bütün hayatınca yüzünü kızartacak bir leke ile bütün beşeriyete karşı kirli kalmasına sebep olacaktı. O karıların «al gömlek» namını verdikleri o kızgın rezalet gömleği hakikaten vücuduna geçirilmiş gibi Saffeti bir hararet, âdeta bir alev sardı; çıldırmış gibi birdenbire yerinden kalktı; çiçekli nâme kâğıdını parça parça etti; çantadan üç dört mecidiye çıkararak yazıcının yüzüne attı; kapıda duran karının göğsüne bir kakma indirerek dükkândan dışarı fırladı; Dudu nagehânî bu değişiklikten son derece şaşırarak hemen hanımının arkasından koştu. Göğsüne kakma yiyen karı müstehziyâne bir kahkaha ile:

— Karı değil, âdeta «duba» ya benziyor. Besbelli hanımın namus damarı depreşti; aman tuzlıyayım da kokma... Herifi sevmeğe utanmamış, buraya kadar gelmeğe de sıkılmamış da galiba bizden mahçup oldu. Çalımın kime acaba? Sıtkının suratına fırlattığın mecidiyelere mi?.. Ben avuçla lira serpmiş karıyım. Bir gün gelip de Loncada birleşirsek ben senden bu yumruğun acısını çıkarırım...

Yazıcı bir elile, mecidiyelerin şiddetle suratına inmesinden sağ kaşının üzerinde peyda olan bereyi kaşıyor, diğeriyle yerden mecidiyeleri topluyordu.

Saffet Hanım hakikaten yelken açmış «duba »gibi püfür püfür koşuyordu; ilk tesadüf ettiği arabacıya, arabasının kapısını açması için işaret etti; herif yerinden fırladı; kapıyı açtı; lâkin Saffetin arabaya binmesine yardım ettiği esnada şiddetle ve arsızca elini sıktı, o şiddet ve hiddeti arasında arabacının bu hakaretine uğrayan biçare Saffet hemen arabadan inerek var kuvvetiyle o terbiyesiz herifin avurduna bir yumruk aşketti; diğer bir arabaya doğru yürüdü; yumruğu yiyen arabacı öfkelenerek eliyle Saffeti gösterip:

— Topaca bak... Arkalarındaki ipekli çarşaf, ellerindeki süslü çanta ile sanki bana ırz ehli çalımı satıp da kendilerini hanım zannettirecekler... Sen benim arabacılığıma bakma; sana öyle bir ipekli çarşaf ben de alabilirim. Irz ehli hanımlarsınız da yazıcının dükkânında Sümbül ile ne işiniz var?

Bu hakarete de Dudu dayanamıyarak başını muhakkirane herife çevirdi; ince boynunu bir iki defa hiddetle sallıyarak:

— Terbiyenin (T) sinden haberi olmıyan hımbıl canavar... Biz yazıcıya gittiysek gülü, sümbülü tanır ıdık?.. Onlar ile sohbete gittik sanoorsun? Hanımefendinin pederi İzmirdedir; ona mektup ettirmeğe gittik...

Dudunun bu müdafaasına karşı beş altı arabacı bir ağızdan kahkaha kopardılar... Hanımlar diğer bir arabaya bindiler; araba hareket eder etmez Saffete bir baygınlık geldi; Duduyu telâşe aldı:

— Bu ne iştir? Bu ne belâdır ki uğradık. Hiç bir civanla elele gelmeden kötü karı olduk; (Saffete hitaben) Bayılma efendim... Yalıya kadar dişini sık, orada bayıl, ayıl, her ne edersen et; sen sağlam iken ikimiz bir arabaya sığamooruz; böyle bayılarak yayılırsan nasıl olur? (Pencereden başını uzatıp) Zo, arabacı!.. bir «farmasi» nin önünden geçer iken dur...

Arabacı:

— «Farmasi» nedir hanım?

Dudu:

— Sana yeni baştan lisan örgeteceğiz? Eczane nedir bilmezsin?

— Ha şöyle, eczane de... Farmasiden filândan ben çakmam; türkçeden başka dil bilmem.

Beş altı dakika sonra araba durdu. Arabacı mevkiinden eğilerek:

— Hanım, işte eczane...

Dudu bir çeyrek mecidiye uzatarak:

— Tut şu kartayı. Eczaneden bir ufak şişe «eter» al da gel...

— Bir ufak şişe keder mi alayım?

— (Hiddetle) Sen de insanım deyi sokağa çıkmış, arabacı olmuşsun... Hiç eczanede «keder» satarlar? Kederi şişeye korlar? İnsanın içinde olur; şimdi benim kederim başımdan aşkındır; bir de para ile üstüste keder alacağım?

— Ya ne istedin hanım? Sen de lâf tarafından pek çakar almazlardan imişsin ya?..

— Acap hangimiz söz ağnamaz imişiz?

— (Arabanın içine bakarak) Yanındaki şişman hanım uyuyor mu, ne oldu ona?

— He, araban pek rahat imiş... Hoşlandı; uykuya vardı; haydi efendim, uzun lâf etme; «eter» i ağnayamadınsa Lokmanın ruhunu da bilmezsin?

— Lokmanın ruhu olmaz; balı olur; hem eczacı lokma satmaz; hem de şimdiye kadar canlı lokma hiç işitmedim; lokmalar midye tavası gibi ilk önce canlı değildir; onları sade un ile yaparlar.

— Asfas türlü örnek hımbıl yaratmış. İşte seni de bu

örnek etmiş.. Sen eczacıya «karta» yı ver. Lokmanın ruhu de o anlar; anlatamazsan bana çağır, ben diyeyim.

Dudu bin müşkülâtla lokman ruhunu getirtti; Saffeti ayıltarak arabadan vapura, oradan, kayığa, sonra yalıya nakledinceye kadar akla karayı seçti.

10

REYHAN İLE MÜŞTAK

Yine bu akşam pazartesi gecesiydi. Reyhanın, yalıya, Fîrûze Hanımın nezdine, cânanesinin bezmgâhına gitmek gecesi... Ufak bir tuvalet masası önünde kendini tıraş ediyor, Müştak da hiddetle, ye'sin imtizacını gösterir acib bir çehre ile pencere önünde eski bir koltuktan denizi seyrediyordu.

Reyhan yüzünü âdeta cilalar gibi saatlerle perdah ettikçe zavallı Müştakın hafakanlar boğduğundan, yutkundu, yutkundu, nihayet dayanamıyarak müstehziyâne bir sada ile dedi ki:

— Artık yetişir canım! Bir kocakarıya kendini beğendirmek için bu kadar perdaha, süse ne lüzum var? Seninki de âdeta budalalık... Baksana suratın mücellâ musluk taşına döndü...

— Neye dönerse dönsün! Ne vazifen senin?.. Kocakarı olsun, ne olursa olsun; benim makbulüm. O bana şimdi melek gibi gözüküyor; yirmi yaşındakilere değişirsem nâmert olayım...

— Elbette... Parasını sızdırmanın kolayını buldukça nazarında kocakarı gençleşiyor; şekerleşiyor...

— Ne zannettin ya, alık herif!.: Haniya sen de Saffet Hanıma kendini sevdirmeğe muvaffak olduğunu birkaç gün evvel iftihar ederek söylüyor, yakında dildarının haclesine davet olunacağını anlatıyordun? Hattâ bu pazartesi gecesi için: «Bu hafta bezmgâha beraber gideceğiz zannederim. İş artık yakınlaştı. Sen kaynana hanım için yalının

bir kapısından girerken ben de gelin hanıma kavuşmak üzere diğer kapısından gireceğim» demiyor muydun? Şimdi pencerenin önüne oturmuş, hasta hindi gibi ne kabarıyorsun? Haydi, paçaları sıva da iş görelim. Miskin!

— Beni kızdırma Reyhan; şimdi kafana bir şey atarım; zaten öfkemden ağlıyacak bir hale geldim...

— Birader, böyle öfkelenmek, ağlamak, bilmem ne, bunlar çocukça sözler; haniya işin yolunda idi? Ne oldu? Neden bozuldu?..

Haykırarak:

— Ne bileyim ben? Mektup verdim; aldılar; okuttular; cevap istedim; onu yazdırmak için Beyazıttaki yazıcılara çıktılar; birdenbire iş falsolaştı.

— Ne oldu, anlıyamadın mı?

— Anlıyamadım.

— Cevap yazdırmak için Beyazıda, çıktıkları gün sen de arkalarından takip etmedin mi?

— Ettim; o günü İstanbula ayni vapurla indik; Saffetin yanında kendi gibi siyah çarşaflı bir kadın vardı; hiç tanımadığım bir kadın; nesidir bilmem? İşte o kadının mahremiyetinden korktum; taşkınlıkta bulunamadım.

— Mademki mektup yazdırmak için yazıcılara çıkmışlar. O halde Saffetin yanındaki kadının bu sırra agâh olduğunu anlıyarak hiç çekinmemeliydin.

— Daha vapurdalarken onların yazıcılara çıkacaklarını ben ne bileyim?

— Çıktıklarını gördükten sonra?..

— Vapurdan çıktılar; hareketlerini tarassut etmek için ben Köprüde onlara kendimi göstermedim; yalnız uzaktan takip ettim; bir arabaya bindiler; arabaları Yenicamiin kemerini geçtikten sonra ben de diğer bir arabaya bindim; benim arabacıya, öteki arabayı göstererek onu mesafelice takip etmesini tenbih ettim; bu suretle onlar Beyazıda çıktılar; ben de arkalarından baktım; arabadan indiler;

kâğıtçılardan nâmelik kâğıt aldılar; sonra yazıcılar sokağına saptılar... Oh, iş pek yolunda diye sevindim; çünkü benim nâmeye cevap yazdırmıya gittiklerine hiç şüphem kalmadı. Yazıcılardan birine girdiler; hayli uzakta bekledim; çok bekledim, çıkmadılar; o aralık arkadaşlardan birine tesadüf ettim; «burada ne duruyorsun,» dedi; ona hakikati sezdirmemek için: «Hiç...» cevabını verdim; «adam, böyle tozun altında durulur mu? Haydi Kalpakçılar başına gidelim de sana bir sütlâç yedireyim» diye ısrar etti; elinden kurtulamadım; o zatla Kalpakçılar başına gittik; sonra yazıcılara avdetimde orada kimseyi bulamadım.

— Çekil karşımdan, hayvan herif... Öfkeden elim titriyor; şimdi yüzümü kestireceksin; sütlâç yemenin sırası mıydı?

— Evet, hayvanlık ettim.

— Sonra ne oldu?

— Ne olacak? Ben üç dört gün vapur iskelesinde esir. Nâme gelecek diye bekle ha beklemez misin... Ne gelen var, ne giden. Baktım ki nazlı cânandan haber yok; günde sekiz on defa yalının önünden kayıkla geçtim; koru ile yalı arasındaki sokakta saatlerce piyasa ettim; şaşacak şey! Dududan eser yok; aldı beni bir merak; acaba o günü mektup yazdırırlarken Saffetin kocasına mensup biri gördü de iş anlaşıldı, yalıda gürültü mü koptu? Yoksa o muhabbetnâme diğer bir erkeğe takdim edilmek için mi yazdırıldı?.. İşte böyle bin türlü vesveseye düştüm; nihayet bu vak'anın beşinci günü çayırda Duduya tesadüf ettim; hemen yanına koştum; karı beni görünce gûya üzerine bir canavar hücum ediyormuş gibi gözlerini açıp avaz avaza:

«Aman (meğa) etrafta polis yoktur? Jandarma yoktur? Bu çapkının elinden ırzımızı nasıl muhafaza edeceğiz?» diye haykırmağa başlamasın mı? İşte bu değişikliğe ne mâna vereceğimi şaşırdım.

— Bu muvaffakıyetsizliğine sebep o yediğin sütlâç

olmuştur zannederim; hiç öyle mühim bir iş takibinde iken insan tarassudunu terkeder mi? Sütlâca gitmenin sırası mıydı? Ey.. sonra ne yaptın?

— Ne yapacağım, sıkıntıdan patlıyorum; Duduyu bir daha görsem, haykırmasına filân ehemmiyet vermiyerek yine yanına gideceğim.

— Ya Duduya bir ay daha tesadüf edemezsen ne yapacaksın?

— Ne yapayım? Ne yapabilirim?

— Yazık sana Muşak, yazık!.. Boşboşuna bir hiddet, bir farfaralık, işte o kadar; elinden başka bir şey gelmez.

— Çıldırtma beni, söyle, ne yapılır?

— Her şey yapılır, ahmak... Dududa gördüğün o tebeddüle sebep nedir?

— Ne bileyim ben?..

— Bunu bilmek, anlamak için hiç bir teşebbüste bulunmadın mı? Hiç bir çare, bir yol düşünmedin mi?

— Düşündüm. Kaç akşamdır uyku uyumuyor, düşünüyorum. Onların yüzünü görüp bir şey soramadıktan sonra değişikliğin hikmetini keşfedebilmek kabil mi?

— Kabil ya! Budala!..

— Nasıl?..

— Ben işimi gücümü bırakıp da akşam sabah sana ders mi vereceğim?

— İş güç dediğin ne oluyor? Haftada bir iki defa tuvaletine çeki düzen vererek karanlıkta yalıya gitmekten başka ne işin var?

— Sen öyle zannedersin!..

— Hafta arası bazan birkaç akşam da ortadan kayboluyorsun; lâkin nereye gidiyorsun, bilmem?

— Nereye gittiğim sana ait bir mesele değil...

— Niçin bana da ait olmasın? İkimiz de ayni maksat için uğraşmıyor muyuz?

— Belki..

— Belki ne demek? Hava değişti mi?

— Sen armut piş, ağzıma düş.. diyorsun. Bu gibi hususlarda senin kadar dirayeti mahdut bir adamla iş görülemez.

— Peki efendim, peki... Benim dirayetim mahdut olsun. Seninki hudutsuzsa Dududaki bu değişikliğin hikmetini keşfediver bakayım?

— Ben bakıcı değilim birader. Böyle keyfiyetler ince dikkatlerle anlaşılır. Öyle kuru kuruya düşünmekten bir şey çıkmaz.

— Canım işte ben ince dikkatin yolunu bilmiyorum; bana öğretiver...

— Sen kaç gündür böyle beyhude düşüneceğine Saffet Hanımın nâme yazdırdığı yazıcıya gitmeli, o adamdan meseleyi tetkike başlamalıydın...

— Bu cihet aklıma gelmedi... Haydi farzet ki o yazıcıya müracaat edeyim; fakat herif bir şey bilmiyorsa?.. Yahut bildiğini benden saklarsa?..

— Birkaç mecidiye ile onu söyletmek kolaydır.

— Haydi dediğin gibi olsun; şu züğürtlüğümde bu iş için beş on mecidiye feda edeyim; lâkin yazıcıdan alacağım cevap: «Bana mektuplarını yazdırdılar. Buradan çıkıp gittiler» den ibaret olursa?..

— Böyle bir cevap alırsan sen bu mesele hakkında ilk inceleme adımını atmış, lâzım gelen ipucunu yakalamış olursun...

— Nasıl?..

— Yazdırdıkları mektup ne mealde imiş? Re'sen mi yoksa cevaben mi yazdırmışlar? Cevaben ise, esas ittihaz olunan mektubun edâsı ve kâğıdının cinsi, rengi nasıl imiş? Bunları tahkik edersin; alacağın izahattan mektubun sana cevap yazdırılıp yazdırılmadığını anlarsın.

Reyhanın gösterdiği bu inceleme yolu hakikate ermek için en mâkul bir yoldu. Lâkin Parnasın aşkı, bâhusus ay-

rılık ateşiyle hâli perişan olan Müştak, böyle basit mâkulâtı bile muhakeme edebilmek iktidarından kalmış gibiydi. Saffeti filân işe karıştırmadan o, doğrudan doğruya Parnasa kavuşmak istiyor, mesele hiç bir tarafa ilişmeden eski mâşukasına taallûk edince zihni açılıyordu. Lâkin, heyhât!.. Evvelâ Saffete çatmak, kendini şiddetle sevdirmek, ondan sızdıracağı paralarla Parnasa kavuşmak!!.. Ne uzun iş! Haydi uzunluğunu bir tarafa bırakalım; ne kadar gülünç bir emel!.. İstihsali ne kadar güç bir maksat!.. Ahlâk itibariyle ne çirkin bir hareket!.. Bu işin her cepheden uygunsuzluğunu gördükçe zavallı Muşağın zihni büsbütün dolaşıyor, ağa yakalanmış balık gibi kendine bir selâmet deliği aradıkça kurtuluş imkânını tamamiyle kapamış oluyordu.

Zaten Parnas, kendi ile Reyhan arasında münazaa mevzuu iken onu ellerinden Hâmiye kaptırdıktan sonra mesele bütün bütün garabet peyda etti. Cânanı geri almak için son fedakârlıklardan haydi geri durulmasın ve mâşukayı elde etmeğe muvaffakıyet hâsıl olsun, fakat muvaffakıyetten sonra ne olacak?.. Reyhan yine işin içinde değil mi? Parnası sonra Reyhanla paylaşacak olduktan sonra Hâminin elinden kurtarmaktaki fayda nedir? İşte bu ciheti Müştak çok düşündü. Nihayet vefasız mâşukasını Reyhanın yardımiyle Hâminin elinden almayı menfaatine muvafık buldu. Çünkü bu suretle iki müşkülden biri bertaraf edilmiş, yani Hâmiden kurtulunmuş oluyor, sonra ikinci müşkül kalıyordu ki, o da Reyhandı. Ona da Allah kerim. Engelin birinden yakayı sıyırınca yalnız ikincisi kalmış oluyor, yani mesele bir derece daha sadeleşmiş bulunuyordu.

İşte bu düşüncelere mebni Müştak evvel emirde Reyhanla müttefikan harekette muztar kaldı. Binaenaleyh onun plânı veçhile işe giriştiler.

Bu mühim, bu nazik «kalbleri feth» muharebesinde Reyhan «General», Müştak ona tâbi bir asker gibiydi. Plâ-

nın mevkii fille konması pek kolay değildi. Muvaffakıyeti temin için fransızca tâbirlerince bu emirde mükemmel «taktik» isterdi. Her hususa, her ticarete girmek sermaye ile olur. Firûze ve Saffet Hanımlara ilânı aşk demek, Müştakla Reyhanca bir nevi ticaret kapısı açmak demek olduğundan, bunun için de sermayeye, akçeye şiddetle ihtiyaç vardı. Son bir gayretle beş on lira tedariki ile Firûze Hanımın yalısı bulunduğu köyde dört beş odalı bir ev kiraladılar. Bir de Rum karısı hizmetçi tuttular. Herkes beyleri oraya hava tebdiline gelmişler zannediyordu.

Köye bir kere yerleştikten sonra plânın tatbikatına giriştiler. Gece içine girecekleri evin birkaç gün evvel, kapısını, bacasını, penceresini, duvarını gözden geçiren hırsızlar gibi Firûzenin yalısını deniz cihetinden, korudan, her taraftan muayene ettiler. Hanımların sokağa çıktıkları günleri, saatleri, evdeki itiyadlarını, kaçta yatıp kaçta kalktıklarını, yalıya kadından, erkekten ne yolda misafirler geldiğini, kaynana ve gelin hanımın vakit geçirmek için başlıca eğlenceleri ne gibi şeyler olduğunu, bunların sırlarına mahrem olabilecek kadınları, âşıkları bulunup bulunmadığını, hangi esnafla alış veriş ettiklerini ve saireyi tahkika koyuldular; öğrenebildiklerini öğrendikten sonra rüzgârın estiği tarafı, ziyanın in'ikâsı suretini hesapla, içine en ziyade şikâr düşecek şekilde ağ geren örümcek gibi, ikisi de birer sevda dalyanı kurdular; Reyhanınkine av düştü; Müştakınkine bir şey vurmadı; Reyhanın bu ikinci muvaffakıyeti, arkadaşını büsbütün aleyhine çevirdi.

O pazartesi akşamı Reyhan gerdeğe girer gibi tıraşlardan, taranmalardan, pudralardan, levantalardan sonra kemali ihtimamla giyinip süslenip gidince Müştakı tarif olunmaz bir iç sıkıntısı, dayanılmaz bir ağlama hırsı yakaladı. Hizmetçi kadın alt kattaki odada horul horul uyurken Müştak, pencerenin önünde denize karşı saatlerle ağ-

ladı; fakat hırsını alamadı; nasıl alabilsin?.. O saatte Hâmi Parnasla, Reyhan Fîrûze ile zevk ve safada idiler. Ortada yalnız ağlıyan, inliyen, her emelden mahrum kendisi idi; Saffeti sevmiyordu; onun vuslatında tasavvur ettiği lezzet, Hâmiden intikam almak, bir de Parnasa tekrar kavuşmak için tertip ettikleri plân iktizasına göre hareketini uydurabilmiş olmaktı. Plân icabınca harekette kendi muvaffak olamadıysa Reyhan oldu; acaba Fîrûzeden para sızdırıyor mu? Bu sızdırılan para, mukavele mucibince ikisinin nef'inde, yani kendi ile Reyhanın müşterek menfaatinde istimal edilmiyecek mi?

Bu mühim noktayı düşündü; düşünd; zihni bütün bütün altüst oldu; o para ikisinin müşterek menfaatlerinde kullanılmıyacak; çünkü kendi hâlâ züğürttü. Mukavele mucibince Saffetten çekmeğe mecbur olduğu parayı elde edemedi; plânın bir cineti aksak, topal kaldı; Reyhan işini becerdi; kendi beceremedi; onun bu plândaki muvaffakıyetinin neticesi olarak ele geçirdiği paraya iştirâk iddiasına ne hakkı var?

Reyhan acaba Fîrûzeden ne kadar para çekiyor? Ve çektiği paraları ne yapıyor? Müştakın bundan hiç malûmatı yoktu; meselenin bu ciheti çok mühimdi; bu akçenin istihsal miktarı ile ne suretle sarfedildiği hakkında bin türlü faraziyatta bulundu.. En sonra zihnine gelen ihtimal bütün bütüne kuvvetini kesti; betinde benzinde kan bırakmadı.. O ihtimal şu idi: Reyhan aldığı paralar ile gizlice Parnasa kavuşmak yolunu bulduysa?.. Bunu düşündükçe vücudu tepeden tırnağa kadar râşe kesiliyordu; biraz daha muhakemesini derinleştirdikçe bu düşüncesi ihtimal, faraziye şeklinden çıktı; korkunç bir hakikat halini aldı; bakınız nasıl?.. Reyhan, Fîrûzeden para çektiğini inkâr etmiyor; fakat bu paraların ne suretle sarf ve istimal edildiğini saklıyordu. Bunu niçin saklıyor? Nereye sarfettiğini bildirmek işine gelmiyor da onun için... Arada bir

ortadan kayboluyordu. Acaba nereye gidiyor? Ne yapıyor?.. Hem elinde para bulunmak, hem birkaç gün meydandan sır olmak, merak uyandırıcı bir hal değil midir? Bu esrarengiz malşetten Müştakı niçin haberdar etmiyor? Acaba şimdiye kadar arkadaşını takip, harekâtını tarassut etmek Müştakın neden aklına gelmedi? Reyhanın gittiği yer Parnas olmasın?.. Bostan dolabı kovalarının, suyu kuyudan alıp bahçeye boşalttıkları gibi, Reyhan da paraları Fîrûzeden çekerek Parnasa götürmesin... Bu ciheti acı acı düşündükçe düşüncelerinin doğruluğuna delil olacak birçok yakınlıklar buldu; zihni çileden çıktı; her şeye tahammül ediyor, her müşküle katlanıyor; illâ Parnasın, Reyhan ile nasıl olursa olsun sevdasını yenilemesine bir türlü dayanamıyor, bunu menetmek için ölümünü göze aldırıyordu.

Yerinden fırladı; odanın içinde iri iri söylenerek gezinmeğe başladı.

Bunun böyle olduğunu kat'iyen nasıl anlamalı?.. Reyhanın harekâtını tarassut etmekle... Yarından itibaren arkadaşım takibe karar verdi; birkaç saat evvel Reyhan dostunun şu: «Senin gibi dirayeti mahdut bir adamla iş görülmez ki...» sözü aklına geldi. Mahdut zannettiği dirayetinin genişliğini, hattâ dehşetini ona gösterecekti; Müştakın şiddetle belini büken husus parasızlıktı; kaleminden aldığı resmî beş yüz kuruş maaşla geçinmeğe mecbur olmuştu ki, bu miktar para ile geçinmek, Müştak için müthiş bir zaruret demekti.

Akıl ganî olunca parasız da iş görülebileceğini düşünerek tetkika o geceden başlamağa karar verdi; Reyhanın eşyalarını karıştırmağa başladı; dolabı, büroyu yokladı; evde kalan elbiselerin ceplerini aradı; meydanda bulabildiği evrakı birer birer gözden geçirdi; sadra şifa verecek bir şey bulamadı; Reyhanın Saraçhane yapısı telâtin bir çantası vardı; bütün mühim evrakının bunda saklı oldu-

ğunu Müştak biliyordu; fakat kilitliydi; kendinde ne kadar anahtar varsa onlarla kilidi muayene etti; zorladı; açamadı; saraçların bu kilitleri Galatadaki kilitçi mağazalarından aldıklarını bildiğinden, sabah o mağazalardan birine müracaatla çantadaki kilidin şeklinde ve o numarada bir kilit alarak onun anahtarı ile yine Reyhan evde yokken berikini açmağa karar verdi.

Ertesi günü kalemine gitti. Bir mecidiye faiz vereceği vâdiyle odacıyı kandırmağa muvaffak olarak dört mecidiye borç aldı; Galatayı dolaştı; aradığı kilidi buldu; daha ertesi günü Reyhan sokağa çıkınca hizmetçi kadından ihtirazen oda kapısını sürmeledi; çantayı açtı; derununda ne bulsa beğenirsiniz? Parnasla teati olunmuş bir yığın muhabere evrakı!.. Kalbi o derece şiddetle vurmağa, elleri titremeğe başladı ki, nefesi kesiliyor gibi haller geçirdi; bir müddet arkasını duvara, bir elini yüreğine dayayarak öyle durdu; üzerindeki fenalığın biraz geçmesini bekledi... Müştakın dirayeti hakikaten mahdut imiş; Reyhan, Parnasla muhaberede bulunsun da kendinin bundan hiç haberi olmasın! Hattâ bu bapta şüphe etmek bile aklına gelmesin!.. Reyhanın böyle plân haricinde gizli harekette bulunması, menfaati nefsine hasretmekle zavallı Müştakı denîcesine daraya çıkarmak maksadından başka neye hamlolunur?

Ağır ağır evrakı karıştırdı. Biçarenin hayreti bütün bütün büyüdü; çantada Firûze Hanımdan gelen mektuplar da vardı; bu, evrakın mütaleasiyle refikinin kaç zamandır çevirdiği fırıldaklara, entrikalara vâkıf olacağını düşündükçe, sevinçle karışık yeisleге, tarif olunmaz teessürlere uğruyordu.

Parnastan gelen mektupları evvel emirde tarihleri sırasiyle üstüste koydu; hayli müddettir uzak kaldığı, araba ile geçerken yüzünü görebilmek için sokaklarda, köşe başlarında saatlerle geçmesini beklediği mâşukasının el ya-

zısını def'atle öptü. Göz yaşlariyle yazıların bozulmasını da düşünmiyerek gaşyolurcasına bir raylha ile Parnas kokan o kâğıtları yiyecek gibi kokladı.

Parnasın âdiliği, denâetl, hiyaneti ispata ihtiyaç göstermiyordu. Zavallı Müştak, bu karının cibilliyetsizliğini billyordu; lâkin seviyordu; onunla münasebetini yenilemeğe imkân bulsa, her kusurunu affa hazırdı; fakat beyinlerinde aşk çırağının tekrar uyandırılması epey bir servete mütevakkıftı. Kendinde ise habbe yoktu. Reyhan da züğürtlemiş, Müştaka dönmüştü. O nasıl etti? Galiba şimdi zengin oldu... İlânı aşk için Fîrûze ile Saffeti beyinlerinde paylaşırlarken keşki Müştak kocakarıyı intihap etmiş olaydı; Reyhanın bu muvaffakıyetine belki şimdi kendi nail olmuş bulunacaktı.

Her mektubu birçok defa okuyarak hepsini bitirdi; bu mektuplarında Parnas, Reyhanı terk ile Hâminin metresliğini kabul etmiş olduğu için pek çok kuvvetli sebepler serdiyle af diliyor; ıtızar ediyordu. Bu kuvvetli sebeplerden en birincisini Parnas şöyle yazıyordu: «Beni bu garip harekete mecbur eden Muşaktır. Kendisinden o kadar bıkmış, bîzar kalmıştım ki, elinden yakamı kurtarmak için sevmediğim halde, Hâminin arzettiği perestişi kabulde çaresiz kaldım. Bu kurtuluş çaresini ihtiyar etmeseydim, hâlâ o menhusun elinden kurtulmak kabil olacak mıydı? Muşakın sevdası öyle bir yangın belâsına benzer ki, dokunduğu yerleri tamamiyle mahvetmedikçe zâil olmaz... Fakat iyi mi ettim? Ocaktan korkarken fırına yakalandım. Hâmiden de son derece müteneffirim. Seni seviyorum Reyhan, seni... Aşkında öyle cehennem alevlerinden nişan verecek şiddetler yoktur; muhabbetin nisan güneşi gibi insanı ağır ağır ısıtır. Fakat gönlüne ferah, vücuda ferahlık, kana kuvvet verir...»

Müştak artık kendini zaptedemedi. Dişlerini gıcırdatarak dedi ki:

— Haydi oradan orospu!.. Ben seni artık anladım. Evvelâ beni, üzerime Reyhanı, daha üstüne Hâmiyi sevdin. Bu kat kat sevda binasının kim bilir temeli nerede? Ve son hiyanet tabakası da Eyfel kulesi gibi kaç yüz metreye baliğ olacaktır?.. Hilkatini işte görüyorum; menfaat rüzgârı seni hangi cihete eğerse, sen onu sever görünürsün; galiba Reyhanı, Hâmiden paralıca görmeğe başladın; ona karşı evvelce gönlünde esen sevda poyrazı derhal lodosa döndü; birbirinize yine ısınmağa başladınız... Şimdi birkaç bin lira ile yanına gitsem, Reyhana okuduğun bu mavali bana da okursun... Fakat ne çare! Bu kötü tıynetine, bu ahlâksızlığına rağmen ben seni seviyorum; zehirden şifa bekler, canavardan mürüvvet umar gibi seviyorum.

Müştakın o mektuplardan olan istihracatının hulâsası şu idi:

Her çarşamba, Hâmi Bey «eskrim» talimi için Beyoğlundan Büyükadaya gidermiş; orada bir frengin evinde «eskrim» salonu varmış; Hâmi gibi bu talime meraklı daha birçok zevat gelirmiş. Akşama kadar bununla iştigal olunur, salon müdavimlerinden, Adalı olmıyanlar son vapurla oradan semtlerine avdet ederlermiş. Hâmi orada «eskrim» meşkettiği esnada sevgili Parnası da apartımanında besbelli diğer nevi vücut «ekzersiz» leriyle meşgul olurmuş; Hâmi Bey Ada vapuruna girerken, Reyhan da Parnasın apartımanına dalarmış; bey Adada eskrimle, mâşukası odada Reyhanla o kadar güzel vakit geçirirlermiş ki, Hâmi bu silâh talíminden avdet ettiği geceler döşeğine nasıl bitap düşerse Parnasın yorgunluğu da hemen âşıkından aşağı kalmazmış.

Müştakın elinde hiç olmazsa birkaç yüz lira bulunsa, o para ile Reyhanın ayağını çelerek çarşamba günleri onun makamına geçmek üzere Parnasın evine kendini kabul ettireceğini kat'iyen biliyordu. Fakat para... Fakat para... Her işin güçlüğünü ortadan kaldıran o yuvarlak

madenden Müştakta habbe yok gibiydi; para Reyhanda da yoktu. O nasıl buldu? Bu suali kendi kendine birkaç defa tekrar etti; nasıl bulduğu Firûzenin mektuplarından biraz anlaşılıyordu; Reyhan, kemali maharetle Parnasa hulûl ederek Hâminin malî sırlarını imkân derecesinde öğrenmiş; Hâminin varidatı nerelerden gelir? Servet kaynakları ne yolda şeylerdir? Hangi sarraflarla muamelede bulunuyor? Kendi parasız kaldıkça valdesinin emval, nukut ve malî itibarından nasıl istifade eder? Bunları öğrendikten sonra diğer taraftan Firûze Hanıma hulûl ile oğluna verdiği paraların mecrasını kendine çevirmiş; hattâ valdesinden Hâminin nakdî istifadesini kesmekle de iktifa etmiyerek, bilâkis Firûzenin, Hâmiden paraca müstefit olabilmesi çarelerini düşünmüş, Firûzeye, oğlunun Parnasla olan sefahetkârane maişetini müessir cümlelerle kadının zihnini tedhişen tasvir ederek Hâminin ıslahı çaresinin ancak parasız bırakılmakla mümkün olacağını anlatmış, Firûzeye nüfuz ederek oğlunun birkaç mühim malî teşebbüslerini hükümsüz bırakmış; hâsılı Hâmiyi o kadar kasmış, kavurmuş ki artık saklaması kabil olmıyan züğürtlüğünün bedahet derecesine varmasiyle bu zavallı delikanlının Parnas nazarında itibarının ve muhabbetinin kırılmasına da muvaffak olmuş; Hâmi Parnasa, Firûze Reyhana yetiştirmek için para bulamadıkça ana oğlu birbirlerine girmişler, birbirini yemişler; dehşetli mücadeleler, kavgalar cereyan etmiş. Reyhan altmışlık mâşukasının kalbini o derece teshire muvaffak olmuş ki, besbelli nazlanmak maksadiyle bir iki defa küskünlük, dargınlık göstermiş; kocakarının aklı başından gitmiş, âşıkının hatırını tatyib için bütün mevcut malını fedaya kadar cesaret göstermiş; ednâ vesilelerle darılan Reyhan mühimce para ve hediyelerle barışırmış; aşka, sevgiye bedel alınan verilen paraların iptizal derecesi mektuplarda iki üç yüz liradan âdeta iki üç yüz kuruştan bahsolunur gibi söz geç-

mesinden anlaşılıyordu. Müştak artık kendini tutamıyarak arkadaşına:

— Vay habis!.. Neler yapmış, ne entrikalar çevirmiş, ne dolaplar?.. Ben ne derin uykuda imişim? Dudunun merhametini celp için ben Köprü üzerinde dilenci taklidi yapmağa uğraşırken meğer o mel'un bir yandan kasasını doldurmak, diğer taraftan Parnasla hembezmi safa olmakla vakit geçiriyormuş... Acaba şimdiye kadar kaç bin lira kopardı? Yazık bana! Yuf bana!..

Hakikaten yuf Müştaka!.. Kendisinin Reyhana karşı aczi mücessem denecek bir maskara halinde kaldığını nefsine hitaben pek acı itaplarla itiraf etti; Reyhanın oynadığı bu son oyunun acısı yutulur, hazmedilir, unutulur hilekârlıklardan değildi. Müttefikan harekete karar verdikten sonra gizli olarak türlü fırıldak çevirmeğe de kanaat edemiyerek her hakaretin, her dübaranın üzerine Hâminin servetine, zavallı Muşağın şiddetli muhabbetine rağmen Parnasla münasebetini yenilemeğe muvaffak olmak, karıyı bu defa âdeta benimsemek... Dessas refikinin işte bu cür'eti, bu küstahlığı Müştakta tahammüle imkân bırakmadı; hileye karşı o da hile ile mukabele etmek istiyor, o güne kadar arkadaşının desiselerine zebun, şeytanlığına mağlûp olmuş bulunduğunu bir türlü nefsine yediremiyor, müthiş bir mukabele, şedit bir intikam darbesi ile Reyhana karşı varlığını göstermek, hiledeki maharetini tasdik ettirmek arzu ediyordu. İşe bir girizgâh bulmak, mükemmel bir noktadan mukabeleye girişmek için önündeki mektupları beş on defa daha uzun tetkikat ile okudu ve her okuyuşunda Reyhan aleyhine bir hiddet bürkânı kesilmekle beraber arkadaşının zekâsına hayrette kaldı; bu meselede Reyhan, üç kişinin zararına kendi menfaatini temin ediyor, yani üç şahsın zararlarından istifade ediyordu.

Bu üç kişiden biri kendi, diğeri Hâmi, üçüncüsü de

Fîrûze Hanımdı; üçünün uğradığı zarar yekdiğerine nisbet edilirse kendinin hasarı en hafif olduğu da inkâr edilemezdi. Ana oğulun mânen, maddeten duçar oldukları ziyan o kadar müthişti ki, bunlardan hangisinin daha ziyade acınmağa şayan olduğunu düşündü düşündü, tâyin edemedi. Fîrûze hanım, kalbine açılan bu son sevda rahnesi ile aşk ummanı içinde bocalıya bocalıya bir gün nihayet felâketin ka'rına düşmekten kurtulamıyacağa benziyordu. Vefalı bir âşık gibi görünmeğe uğraşan o hilekâr Reyhanın, hayatının en melâl devresine kadar aşk, sevdayı kendine oyuncak etmekten usanmıyan bu zavallı kadının mahvına mâtuftu. Fîrûzeyi oğlu ile bozuşturmak, sonra türlü sevda hileleriyle kadını soymak, soğana çevirmek, bu suretle çektiği paraları, serveti beri tarafta diğer bir kadınla, kekâ yemek, sıkılarak suyu, özü çıkarılan maddeler gibi biçare kadın, servetçe artık istifade edilemiyecek bir posa haline gelince ensesine bir tokat yapıştırarak:

— Haydi hanımefendi! Şimdi kumda oyna; bir tarafına çöp batmasın!..

Demeğe hazırlanmak, hiç şüphe yok Fîrûzeyi bir hançerle yurarak yere sermekten daha müthiş bir hareketti.

Reyhanın mahtum bey aleyhindeki kasdına gelince, bu hareketi de yürek sızlatmakta valde hanıma revâ görülen şenaatten aşağı değildi. Bir adamın anasını sevmek... Bu fiil avam tâbiri veçhile düşünülürse, Hâmiye olan hakaretin derecesi biraz anlaşılır. Bu sevmek lâfzında bir de soymak mânası var ki, bundan, Hâmînin anasını severek soyduğu paralarla metresini zaptetmek gibi hiddetten insanın tüylerini ürpertecek acib bir netice çıkıyor. Mesele derhal etrafiyle düşünülürse Reyhanın, Şadi Efendi ailesi aleyhindeki insafsızca tecavüzüne ne diyeceğini insanın şaşırmaması kabil olmuyordu.

Müştak düşündü düşündü, ellerlyle yüzünü kapayarak:

— Ne mel'un herifmiş bu?.. Demek benim de zengin bir anam olsa çekinmeden onu da sevecek... Reyhanın ne mal olduğu, Parnası müştereken sevmek için bana ettiği ilk tekliflnden belliydi. Ben o zaman bu alçağın insanî mahiyetini anlıyarak kendisiyle dostluğu kesmeliydim. Fakat bu mümkün müydü? Paraca o kadar darda kalmıştım ki, ondan daha şenl bir teklifte bulunmuş olaydı, yine kabulünden çekinmiyecektim. Bununla beraber Firûze ile Hâmiye ettiği fenalığa nazaran, bana yaptığı hiç kalıyor.

Odanın içinde bir boydan bir boya dalgın çehre ve ağır adımlarla gezinerek:

— Hâmi de böyle bir cezaya müstahaktır. Balıkpazarındaki dükkânlarımı satarak yedirdiğim paralar, valdemden miras kalan o liralar henüz Parnasın damarlarında dolaşırken bunu Hâmi elimizden aldı. O karının üzerinde ne kadar hakkımız bulunduğunu bir kere düşündü mü?.. Hak tanımıyanın sonra böyle parasını çekerler, metresini zaptederler, üst pahası olarak anasını da severler.

Şu al sevda, ver sevda meselesinde kim harap olursa olsun, hep bu harabîlerden bir kişi müstefit oluyordu; o da Parnastı. Karı şeklindeki bu dipsiz kuyu, içine ne kadar lira atılsa yutuyor, istilâ ettikleri vücutları ifna etmedikçe bırakmıyan mikroplar gibi, ârız olduğu serveti tamamiyle bitirmedikçe rahat etmiyordu. Fakat kabahat kimde? Yiyende mi, yedirende mi? Müştakın bugün elinde para, servet demeğe sezâ bir şey olsa yine götürüp Parnasa yedirmiyecek mi? Bu cihetten kimi ayıplamağa yüzü var? Saffeti ifsada ve yoldan çıkarmağa muvaffak olaydı, kendi de Reyhandan başka türlü mü hareket edecekti? Reyhan, Hâmlnin anasını soyarken kendi de zevcesini yolacaktı. Nasılsa evdeki pazar çarşıya uymadı; arkadaşı işe girişti. Bu zavallı bakakaldı. İnsanlar ekseri böyledirler; icraya güçleri, kuvvetleri yetmediği fenalıkların başka-

ları tarafından yapıldıklarını görünce derhal filozof kesilirler. Hemen ta'n ve teşni dilini uzatırlar.

Müştak meselenin bu cihetlerini böyle açıkça düşündü; biraz yüzü kızardı; ahlâkla pek uyuşamıyan menfaatleri istihkar edecek kadar bir insanda fikrî metanet olmazsa o adam kendine sâlim bir hareket hattı tâyin edemez. Onun hiç bir hareketinde karar, ittırad yoktur. Şu dakikadaki mülâhazalarımın yarım saat sonra aksini düşünür. İşte bu gibilerine «mesleksiz» namı verilir. Menfaatinin icabı ne ise onun o günkü mesleği, ahlâkı da o, olur. Ahlâkça zayıf olan bu adamlardan hiç bir ciddî iş beklenilemez.

Müştak düşündü, çok düşündü; iki şey zihnini harap ediyor, âdeta yakıyordu; bunlardan birincisi Reyhanın, Parnası tekrar elde etmesi, ikincisi Fîrûzeyi teshire muvaffak olmasıydı. Bu şiddetli tesirle yine muhakemesinin intizamı bozuldu; her şeyi bir tarafa bırakarak meşguliyetini yalnız Parnası Reyhanın elinden almağa hasreylediı; fakat «Parnas» deyince parayı unutmak kabil mi? Bu iki isim birbirinden ayrılmıyan iki lüzumlu şey gibiydi; hattâ o kadar ki, acib tesadüflerden olarak lisanımızda Parnasla para beyninde lâfzan bir benzerlik bile vardı; ikisi de «Par» ile başlıyor... Düşündükçe zihnini par par yakıyordu; Müştak odada yine gezinmeğe başladı; lâkin bu defa ağır adımlarla değil... Geniş, serî adımlarla yürüyor, odanın darlığına mebni bazan hızını alamıyarak başını duvarlara çarpıyordu; homurtu nev'inden ağzından yalnız «Parnas» la «para» sözleri çıkıyordu; «Parnas», «para», «Parnas», «para» diye diye zavallıya bir fenalık geldi; bir koltuğun üzerine yığılıverdi; paraya kavuşmayınca Parnasa kavuşmak mümkün olamıyacağı hakikati de zihnini harap ediyor; artık diğer şeyleri düşünmeğe kendinde hal bırakmıyordu; dimağına gûya istidadından, fıtratinden ziyade düşünme kudreti vermek için başını iki eli arasına

aıdı; sıktı, fakat beynini dibeğe koysa dövse muhakemelerinin neticesi yine para ile Parnasa çıkıyordu. Bu sıkıcı düşünceler içinde o kadar bunaldı ki, genişçe nefes alabilmek için sürünerek pencerenin önüne gitti; kafası çatlıyacak, göğsü patlıyacak gibi şiddetli bir sıkıntı ile haykırdı:

— Ah, ne yapayım? Ne yapayım?..

Bu sual ile gûya galpteki bir nasihatçiden akıl öğrenmek istiyordu; istimdat ettiği o nâsihden maatteessüf bir cevap gelmedi; zihni, vücudu artık o kadar yorgun düştü ki, bir müddet ye'se müstağrak bir sarhoş gibi sızdı kaldı. Bu uyuşukluktan sonra kendini toplamağa uğraşarak eski muhakeme ve tefekkürlerine yine tâ elif besinden başladı; neticeler hep evvelki gibi para ile Parnasa dayanıyordu. Hayli müddet sonra birdenbire muhakemelerinin vâdisini değiştirerek kendi kendine dedi ki:

— Biz birkaç ay evvel Reyhanla ayni haldeydik. O muvaffak oldu da ben neden olamadım? Firûzenin gönlü Saffete nisbetle daha kolay teshir edilebildiği için mi?.. Hayır... Reyhan, kocakarıyı ikna için az uğraşmadı. O, her nasıl müşkülâta tesadüf ettiyse onu yenmeğe çalıştı. Ben, Dudunun birkaç yaygarasından korkarak çekildim. Başlangıcı pek yolunda gider gibi görünen bu muaşakanın sonradan uğradığı acib değişikliği anlıyamadım. Bunun sebeplerini de araştırmadım. Reyhanın benimle «armut piş, ağzıma düş» diye eğlenmesinde hakkı yok mu? Saffet Hanımın gönlünü teshir etmekle hem Hâmiden intikam almış olacak, hem de elime biraz parpa geçirmek yolunu hazırlamış bulunacağım... Evvelâ Saffet Hanımla münasebet peyda edeyim de öte tarafını sonra yoluna korum. O halde Saffetle Dudunun ihtirazlarına, çekinmelerie, kovmalarına, hakaretlerine, bağırmalarına hiç ehemmiyet vermiyerek yalnız galebeyi temine uğraşmalı, Duduyu ilk gördüğüm yerde tahtakurusu gibi yakasına yapışarak ha-

nıma dair bir söz, bir vaad almadıkça salıvermemeliyim.

Bu kararından sonra vücuduna sanki yeniden bir can, bir kuvvet geldi; hemen kalktı, ortadaki evrakı topladı; bulduğu tertip üzere hepsini çantaya yerleştirdi; kilitledikten sonra çantayı eski yerine koydu; artık bir dakikanın bile fevtini zıya'dan ad ile biraz tuvaletine çeki düzen verdi. Duduya tesadüf ihtimali olan yerlerde dolaşmak üzere sokağa çıktı; ne çarşı koydu, ne çayır, ne bayır... Dududan eser göremedi. Duduya tesadüfü hem şiddetle arzu ediyor, hem de onunla ansızın karşı karşıya gelmekten korkuyor, Dudunun ilk yaygaralarına, şikâyetlerine karşı ne yolda lisan kullanmak, ne gibi istirhamlarda bulunmak; nefretini azaltmak, hiddetini yatıştırmak için nasıl davranmak lâzım geleceğini düşündükçe şimdiden kendini halecan alıyordu; lâkin bu sefer «ya zafer, ya ölüm» diyen bir muharip gibi daima ileri yürümeğe, halecanı mucip bir hâdise, bir tehlikeye tesadüf ederse gözünü yumarak yine ısrarla adımlarını öne doğru atmağa karar verdi.

İçine korku, kalbine halecan geldikçe birtakım tesirli cümlelerle kendine cesaret vermeğe uğraşarak Duduya tesadüf ümidile bir hafta kadar orada burada dolaştı, rastgelemedi; gerek Saffetin, gerek Meryemin böyle hiç yalıdan dışarı çıkmayışlarına bir mâna veremiyordu. Müddet on beş, yirmi günü buldu; hâlâ çarşıya, pazara, iskeleye olan me'yusâne cevelânından bir netice hâsıl olmadı.

Reyhanın Boğazlçindeki müşterek evde kaldığı geceler seyrekleşti; bu geceler, yalnız Firûze Hanımla hembezm olacağı vuslat gecelerine inhisar etti. Sade bu muayyen geceler için geliyor, gündüzden iki saat tuvaletiyle meşgul oluyor, gecenin karanlığı ağyârın gözlerine perde çekince cânanesinin bezmgâhına gizlice giriyordu. Müştak çantadaki evrakı ezberlercesine mükerreren okuyarak esrara vukuf peyda ettiğini Reyhana anlatmamak için son

derece metanet gösteriyordu. Muvaffakıyetsizliğinden dolayı Reyhanın:

— Duduyu görmüyor musun? Senin şişmandan ne haber?.. Zavallı Saffet için aşkından balmumu gibi erimiş, bir deri bir kemik kalmış diyorlar; fakat ben inanmıyorum; bu rivayetin aslı var mı? Zavallı kadın senin derdinden verem olup ölmezden evvel bütün emlâkini, iradını üstüne edecekmiş... Buna da pek inanamadım; böyle hayırlı bir havadis olaydı, şimdiye kadar bana söylerdin, değil mi?..

Nev'inden ettiği istihzaları, alayları hazm ve ihtiyatla dinliyor, onlara karşı temeshurkârane mukabelede bulunmuyordu.

Bir müddet de bu suretle geçti. Nihayet bir gün yine boşboşuna, Duduya tesadüf edebilmek ümidiyle dolaşmayı itiyad edindiği mahalleri me'yusâne bir keştü güzar ile devrettikten sonra köyün çarşısına indi; tuhafçı dükkânının önünden geçerken içeriden kulağına bir ses, tanıdığı bir konuşma şivesi ile bir sada geldi; başını çevirdi, camekânın arasından baktı ki, ne görsün?.. Meryem Dudu, ellerini kaldırıp indirerek tuhafçıya:

— Beyoğluna *çıkmağa vaktim olmamıştır;* yoksa bu ham şeylere ipektir deyi el vururdum acap? Örneğe bir dikkat et; sonra verdiğin mala bak; bu ne irenktir, o ne irenktir? Birisi gök mavisidir; öteki çirkef irengine benzoor... Bunu kaç senedir dükkânda tuttun tuttun da şimdi maldır deyi önüme çıkardın?..

Müştak camekânın önünde, fareye tesadüf etmiş bir kedi vaziyetiyle kendini göstermiyerek ansızın avının üzerine atılıverecek bir hal peyda etti; ne olursa olsun, bu defa elinden Duduyu *kaçırmıyacak,* mutlak bir vaad alacak, Saffetteki bu acib değişikliğin sebeplerini anlayacaktı. Fakat nasıl etmeli? Karıya yalvarmalı mı? Şiddet mi göstermeli? Ne yapmalı? Maksadını mülâyemetle, hat-

tâ istirhamla anlatmalı; niyazını dinletmek kabil olmazsa şiddetle tehdide kadar varmalı... Fakat bu muamele, köyün en kalabalık yeri olan çarşı ortasında yapılır mı? Müştak, zihninin olanca kuvvetiyle düşündü; Dudunun, çarşıdan yalıya dönmek için gideceği en kısa yolu zihninden geçirdi; bu yol, yalılarla koru arasındaki sokak olabilirdi; burası ekseriya pek tenha bulunduğundan, muvafık bir yere gizlenerek birdenbire Dudunun önüne çıkıvermeyi kararlaştırdı; kendini Meryeme göstermeden oradan çekildi; pusuya yatacağı sokağa doğru tabanları kaldırdı; münasip bir noktayı bekleme yeri yaparak yeşilliklerin arasına saklandı; bekledi, bekledi; bir çeyrek, yirmi dakika geçti; Dududan eser yok. Meryem acaba hâlâ tuhafçı ile mücadele mi ediyor? Yoksa denizden mi gitti? Yahut dağ yolunu mu ihtiyar etti?.. Müştak yine bugün Duduyu elden kaçırmış olmak ihtimallerini düşündükçe ye'sinden terliyor, su içinde kalıyordu; bekleme müddeti belki yarım saati geçti; zavallı şedit bir ye'sle pusuyu bırakmağa hazırlanırken evvelâ ayak sesleri, sonra bir mırıltı, bir söylenme duydu; gittikçe yaklaşan bu sada:

— Tuhafçıyım deyi gelmiş onda oturmuş... Dükkânında her şey vardır, bir şey yoktur. Camın içine iki top yünlü, üç top basma koymuş... Ne biçim satıcıdır? Ağnayamadım. Aktadır? Tuhafçıdır? İpekçidir? Eczacıdır? konduracıdır? İpek kutusunun yanında bir de fare kapanı asılıdır; biraz ötede su destileri, beri yanda dizi ile takunyalar vardır; içeriye sekiz liralık mal koymuş; bir de dükkânın üzerine «Bonmarşe» yazılı koca bir tahta asmış!.. Zavallı Nikoli, sen bonmarşeyi uryanda olsun acep bir kerek gördün.. Acap Bonmarşelerde senin ettiğin gibi su bardaklarını lâzımlıkların içine korlar?.. Ah bilirim, ikisi de kullanılmamıştır; lâkin bu öyle tertipsiz bir iştir ki geçenlerde görünce midem tersine döndü...

Dudu böyle kendi kendine söylenerek giderken Müş-

tak, hışır hışır yeşilliklerin içinden fırlıyarak tiyatro sahnesi üzerinde müessir bir istirham levhası yapmağa uğraşan bir aktör tavrıyle önüne diz çökerek yalvarır gibi iki elini yukarı kaldırınca Meryem dehşetle ürktü. Birkaç adım yan yan geri çekilerek bir bahça duvarına yapıştı. Gözlerini açarak:

— Lâzımlık deyince sen nereden çıktın karşıma? Öloorum, bayıloorum, ka dostlar bittim; o kadar korktum, o kerte haf ettim ki yüreğim patladı; kanı içime aktı; derundan sakatlandım. Kırk günecek mefat edersem bil ki sebebi sensin; şimdi âşıklığı bıraktın da saklambaç oyununa kalktın? Benden başka ürkütecek mahlûk bulamadın? Hay rabbimin belası!.. Senin yüzünden artık hiç sokağa çıkmıyalım? İpekçiye kadar gitmeyelim? Herkes naaşını işlemesin? Anavatasını yapmasın?.. Haftalar geçti ki sana rastlanmak derdinden sokaklara gidemez, destur çıkamaz olduk... Yeşilliğin içinden yılan gibi önüme nasıl fırladın?.. Mega bittim... Bunda yolcu bekloordun? Dizlerim çözüldü. Can damarım dibinden oynadı!..

Müştak, merhamet dilenen bir inilti ile Meryemin ellerine sarılmağa uğraşarak:

— Ah Duducuğum ah...

— Beni korkudan öldürme kertesine getirdin de bir de şimdi ah edoorsun?.. Ahı ben bağırmalıyım... Bir yudum su veren olsa da yüreğimin tıkırtısı düzelse... Sanki sanırsın ki içimde bir dikiş makinesi vardır... Durmoor, zırıl zırıl işloor..

— Vah Duducuğum, seni korkuttum mu?

— Korkutmak da bir laftır acap?.. Bayılttırdın!..

— Affedersin Dudu Hanım... Bu hareketim istemeden oldu. Çünkü kendime malik değilim... Çünkü yanıyorum!..

— Yanoorsun?.. Hummaya tutuldun, ne oldun?

— Keşki hummaya tutulaydım... Ya ölür, ya iyi olur-

dum. Ben öyle bir derde uğradım ki, ne ölüyorum, ne iyi oluyorum...

— Rabbim derdinin şifasını versin. Ben hekim değilim. Bana ne anlatoorsun?.. Ölmek ister isen bir acemi doktora git... Bırak ki bunların ustaları da bazan yanlışlık edoorlar... İyi olmak arzu edersen illetinin üzerine bir «konsültasyon» yaptırt... Beni de bırak ki yoluma gideyim...

— Yok, yok... Seni bırakmam Duducuğum... Çünkü yanıyorum.

— Ben tulumbacı değilim ki ateşini söndüreyim. Yanoorsan şundan kendini denize at...

— Dudu, benim ateşimi deniz söndürmez... Aşk ateşidir... Buna doktorlar da çare bulamaz. Buna ancak sen merhemsâz olursun...

— Buna ancak ben mehlemnaz olurum?.. Bu karışık lafı ağnayamadım...

— Bu yarama ancak senin elin merhem sürebilir.

— Ben hastane hizmetçiliği etmedim... Bırak işime gideyim. Yoksam şimdi yangın var bağırırım.

— Nasıl bağırırsan bağır!.. Bugün seni elimden kimse alamaz.

— Fikrini ağnayamadım?.. Üzerime bozuk fiille laf söyloorsun? Etrafı tehna görerek bana bir fenalık etmek istoorsun? Ne söylenmez, çetin bir meramın vardır?..

— Meramım hiç çetin değildir.

— Efendim, lafları böyle birbirine karıştırdıkça ayıp değil a, ben senden ürkoorum.

— Saffet Hanımdan bana kat'î bir söz getirmeyi vâdetmedikçe bugün senin yakanı salıvermem.

— Onun ismini artık ağzına alma. O her gün elini yüzünü yıkoor; namaz kıloor ondan sonra tövbeye oturoor. Kem nazarından korkarak horoza bile görünmoor.

— Neden böyle huyunu değiştirdi? Beni öldürmek için mi?..

— Zaten onun huyunda, kanında bir bozukluk yoğudu. Elmas gibi tertemiz bir karıydı. Gene öyle kaldı.

— Ben onun huyunu, kanını bozacak değilim. Bir iltifatına bugün canımı feda ederim.

— (Hayretle) Bir iltifatına canını vermen, onun damarını bozmak, huyunu pisletmek değildir?..

Müştak, söz bulmak için öksürerek:

— Değildir; çünkü ben onu bir kötülükle sevmiyorum; nikâhla almak için seviyorum...

— Beysin, efendisin, nesin?.. Haydi işine... O zaten kocalıdır; bir karı için iki koca almak hiç bir dinde âdet değildir; nikâhla alacak isen bu koca dünyada karı kıtlığı vardır? Ondan başkasını bulamadın?..

— Yalnız onu, Saffet Hanımı seviyorum; gözüm dünyayı görmüyor...

— Bir göz doktoruna git de sana dünyayı gösterecek nomeroda bir gözlük haber versin...

— Ayaklarını öpeyim Duducuğum... Senden bir şey soracağım, doğru söyle... Saffet Hanım kime mektup yazdırmak için Beyazıttaki yazıcılara kadar çıktı?

— Yazıcılara gittiğimizi sana kim dedi? Yoksam peşimizden geldin?..

— Ay, o günü hanımın yanındaki çarşaflı kadın sen miydin?..

— Neyine gerek?.. Tut ki ben idim... Tut ki başkasıydı... Sen bir acemi sevdacıya benzoorsun... Tuttuğun işi yüzüne bulaştıroorsun. Bizim peşimizi bırak; sen ağzına uyar başka bir kaşık ara...

— Aman Dudu, ocağına düştüm.

— Ocağımı nerede buldun da düştün? Sen kurum süpürücüsün yoksam?..

— Ne yapayım? Bu sevdacılık bana her san'atı yaptırtacak... O günü mektubu kimin için yazdırttınız? Yalnız onu söyle yetişir...

— Sen pek kantoron bir çocuğa benzoorsun. Kulaklarını iyice açarak bana uzat.. Sana son nasihatimi diyeceğim. Dinler isen dinlersin. Dinlemez isen var ne belayı canın isterse ona sataş... Şimdi kulakların bendedir?

— Sendedir. Sözlerini ezberliyecek gibi dinliyorum.

— Efendim, biz o mektubu sana verilmek üzere imlâ ettirmeğe gittik.

Müştak sevinçten iki eliyle Duduyu belinden kavrıyarak:

— Ah efendim, Duducuğum, eksik olma...

— (Ürperti ile silkinerek) Beni armut gibi yutmağa kalkmayasın... Çekil ondan efendim...

— Benim için mektup yazdırdınız da bugüne kadar niçin göndermediniz?

— Sana mektup ettirirken bizi orada bir takım kötü kanlar bastırdı; öyle endazeden ölçüden dışarı ayıplık laflar ettiler ki, bunlardan Saffet Hanımın içine bulantı geldi; sana olan muhabbetini kalbinden dışarı istifrağ etti; yazıcının elinden mektubu aldı parçaladı; ne ayılmalar, ne bayılmalar, bin dert ile yalıya geldik. O akşam gitti, hoca hanımın önünde dize geldi; ne ki olduysa, ne ki bittiyse hepsini hikâye verdi; senin ona gönül bağladığını, karşılık olarak kendinin de sana tutulduğunu, gelen nameyi, gidecek olanı, yazıcı dükkanını hep bir bir anlattı... Sonra hoca hanımla beraber ikisi tövbe okudular... Hasılı kötülüğe bulaşmadan tövbekar oldu...

Müştak hiddetlenerek:

— *Canım, böyle şey hoca hanıma anlatılır mı?*

— He, evet!!.. Sevda işi başkadır; hocalık işi bambaşkadır; ben günahlarımı çıkartmak için papaza gittiğim vakitlerde suçumun ileri gelenlerini anlatmam; ancak onda birini söylerim; papaz aflık verdirir; söylemediklerim de o sıra berikilerle affolunur gider; cahilliğimde ben de hepsini birer birer ağnatır idim. Sonra Takohi ile birlikte

aykırı bir günah işledik. Kız bunu «konfesör» e nasıl diyeceğiz? dedlysem Takohi bir yüzüme baktı. «Ona denecek günah var, denmiyecek günah vardır» dedi.

— Sonra hoca hanım ne dedi?

— Onun dediğine bakar isek, sen insan değil imişsin.

— İnsan değil de ya neymişim?

— Şeytan!..

— Acaip!..

— Hoca hanımla Saffet Hanım beni bir odaya çağırdılar. Saffet Hanım elleriyle yüzünü örterek: «Meğerse o delikanlı şeytanmış!.. Bizi azdıracakmış; çok şükür iğvasından kurtulduk» dedi; ben iyiden iyi bilirim ki sen insansın; şeytanın tasvirlerini görmüşüm; onun çifte boynuzu ile bir de kuryuğu vardır; fakat henüz görürüm ki boynuzların bitmemiştir; onlar böyle dedilerse ben de o kerte kontro laf edilmiyeceğini görerek şeytanlığını tasdik ettim; sonra hoca hanım bana dönerek: «Meryem Dudu, o şeytan herife bir daha rastladığında yerden keskince bir kaya al; kendi dinince bir besmele çek; suratı budur, de yapıştır; çünkü şeytanı taşlamalıdır.» dedi.

Dudu sözün burasında eğildi, yerden bir taş aldı. Taş, hoca hanımın tavsiyesi derecesinde keskin miydi? Müştak bunu kayayı suratına yedikten sonra anlıyacaktı. Delikanlı acib bir tebessümle:

— Ne o, Dudu?.. O taşı ne yapacaksın?

— Aldığım emri yerine getireceğim..

— Duducuğum, şimdi şakayı bırak...

— Bunda ne şaka vardır, ne bir şey... Seni görünce taşlamağa söz vermişim, bunu böyle edeceğime kendi dinimce en büyük yemini etmişim; lafımı, nasihatımı dinliyerek edebinle şundan gider isen ben de taşı yere bırakırım; gitmez isen suratına...

— Aman Dudu, vallahi lâtifenin sırası değil. Bir de halimi sana ben anlatayım...

— Efendim, fazla lafı kesiniz...

— Dudu kölen olayım... Allimallah kanıma gireceksin.

Bu defa Dudu cevap vermiyerek ciddiyetle taşı fırlatmağa davrandı. Müştak, karının iki bileğinden sımsıkı tutarak:

— Affedersiniz Meryem Dudu... Ben öyle kolayca suratıma taş yemem...

— Yemez de ne edersin?..

— Sözümü kabul ettirinciye kadar uğraşırım; seni salıvermem.

— Yangın var deyi avaz edersem ne yaparsın?

— Ne diye avaz edersen et... Yakanı bırakmam...

— Çocuk olma efendim... Şimdik sen bana ne teklif edersen he, derim. Elinden kurtulduktan sonra sıfatından aşağı gülerim. Sözümü tutmaz isem bana sen ne yapabilirsin?..

Müştak, burun buruna yüzünü Duduya yaklaştırarak:

— Muhabbetin ye'siyle her şeyi yaparım... Bazı dakikalar oluyor ki, canım ağzıma geliyor... Seviyorum. Aşk insana neler yaptırtır, bilmez misin?

— Efendim, çok laf dinlemeğe vaktim yoktur; bırakırsın işime gideyim?.. Yoksam bağırayım?..

Dudu, mütehevvir muhatabını iterek yürümek istedi; öteki salıvermemek için yine belinden yakaladı; Meryem var sadasiyle:

— Yangın vardır... Kıyak ateş... Beyler, efendiler, ağalar, koşunuz...

Diye bağırınca, bir iki dakika içinde yalı kapılarından ayvaz, aşçı, uşak kıyafetli adamlar sokağa uğradı. Çarşı tarafından pat pat ayak gürültüleri peyda oldu. İşin hakikaten rezalete varacağını gören Müştak, Duduyu bırakarak, koşuşanlar oraya gelmezden evvel koruya doğru fırladı; ağaçların arasından kayboldu gitti.

11

SON CÜR'ET

Dudunun etrafına birkaç kişi toplandı. Yangının nerede olduğunu soruyorlar, Meryem cevap vermekte ağır ve mütereddit davranınca karının fistanını muayeneye kalkışıyorlardı. Arayanların ellerinin fistanına uzandığını gören Dudu telâşla:

— Efendim, üzerime el vurmayınız. Yangın fistanımda değildir.

Gelenler — Ya nerede? Nerede?.. Etraftan duman, alev gibi bir şey çıkmıyor?..

Dudu — Çok şükür hiç bir yerde yangın yoktur.

Gelenler — Ya öyledir de, yangın var diye acı acı niçin haykırdın? Sen değil miydin bağıran?

Dudu cevapta teenni gösterdi. Bir delikanlının taarruzuna uğradığını anlatsa bu vak'a köyce bin türlü fena tefsire uğrıyacağını biliyordu. Binaenaleyh hakikati saklıyarak:

— Ah efendim, yangın değildi. Aykırı bir fefkelade ejder canavardı... Şu ağacın arasından gözgöze geldik; ah bir yudum su yoktur?.. Bayılıoorum; o ne mefret şeydi?.. Bir metro kafasını havaya kaldırmış; sustaya durmuştu. O kadar büyüktü ki, beni takımımla yutaydı, yine karnının bir tarafı boş kalırdı!

Gittikçe adedi artan ahaliden biri:

— Kokona! Kalınlığı ne kadardı? Rengi nasıldı?

Bir diğeri — Gözleri kırmızı mıydı?

Bir başkası — Dili iki çatal mıydı?

Birkaç ağız birden:

— Boynuzları var mıydı? Islık mı öttürdü? Çıngırak mı çaldı? Okunu gördün mü? Ne tarafa gitti?..

Gibi acib sualler hep birden sorulunca Dudu şaşırdı. Başladığı yalanı oldukça süsleyerek tamamlamak için suallerden bazılarına cevap vermeğe uğraşarak:

— İrengi boz idi; sırtı kaplan gibi benek benek idi... Çıngırağını duyamadım; fakat muzika gibi ötüyordu; çaldığı korkunç mazurkanın önünde zıp zıp sıçradım; bir iki defa bana dilini gösterdi. Çifte fırınların küreği kırmızıya boyanmış sandım...

Kalabalıktan biri yüksek sesle:

— Evet, evet, doğru. Bundan elli sene evvel bu çapta, bu renkte yine bu ormandan bir yılan çıkmış... Büyük peder merhum anlatırdı. Bu, onun soyundan olmalı...

Derhal köy halkı arasında ejderhanın elli yıl evvelki hasebi nesebi tâyin ve tasdik edildi; söz büyüdü. Ağızdan ağıza yayılarak yılanın uzunluğu kadar bu rivayet de uzadı; işe mübalâğa karıştı. O akşam ahaliden bazı safderun delikanlılar silâhlanarak ejderha takibine çıktılar; bu müthiş hayvanı göremediler; lâkin köyden üç saat ileride Kavaklık denilen yerde izine rastladılar; iki gün sonra altı saatlik bir mesafede çobanın biri ejderhaya rastgelmiş olduğu havadisi meydan aldı; birkaç gün geçti; civar çiftliklerin birinden bu korkunç yılanın üç koyun yuttuğu haberi zihinlere dehşet saldı. Nihayet mesele gazetelere düştü. Şehrimizin günlük gazetelerinden biri taze, dumanı üstünde havadis vermekte diğer refiklerine rüçhanını ispata çalışır bir telâşla «Müthiş bir ejderha» başlığı ile bir sütun doldurarak yılanın uzunluğu, kutru, korkunç kafası, bir bando muzıkaya benziyen sadası hakkında bir takım acib tafsilât verdi. Canavarı bizzat gören, sözüne güvenilir birkaç muteber şahidin ihbaratını da ilâve etti. Böyle güzel bir havadisi vermekte birinciliği kazanan re-

fikinin üstünlüğünü çekemiyen diğer bir gazete ertesi günü hemen yalan haberlerin reddine davranarak: «Refikimiz (....) gazetesi dünkü nüshasında(.....) köyünde çıkan yılanın şekil ve cesameti hakkında uzun ve acib tafsilât ile sütunlarını doldurmuş ise de bu yılan, Şâdi Efendi ailesine mensup bir hizmetçi kadının önüne çıkmış, kadın korku ve dehşetle derhal feryat ederek bayılmış ve etraftan zavallının imdadına koşuluncıya kadar yılan korunun içine kaçmış olduğundan, ejderhanın eni, boyu, renk ve heyetine müteallik mübalâğakârane rivayetler tamamiyle refikimizin hayalhanesinde vücut bulmuş esassız tafsilâttan ibarettir.» yollu bir tekzip neşretti. Ejder haberini neşirde sür'at göstermekle mübâhi olan gazete hemen vak'a mahalline acele gönderdiği hususî muhbirinin gece saat yediyi sekiz geçerek çekmiş olduğu telgrafla ilk sayfasını süsleyerek ejderin Kavaklık adındaki yerde görülen izi üzerinde yapılan fennî mesaha ile uzunluğu ve hakikî kutrunun taayyün eylediğini ve yuttuğu üç koyundan müthiş ağzının genişlik derecesi kat'iyen anlaşıldığını, binaenaleyh incelemelerin tamamiyle kendilerinin bir gün evvel haber verdikleri tafsilâta uygun olduğunu ilân ile bu muvaffakıyete haset eden refikini hacalete uğratmak gayretinde bulundu.

Gazetelerden birkaçı da bu fırsatı ganimet bilerek yılanların tarihi tabiilerinden bahse girîştiler.

Ortalığı böyle velveleye veren Müştak engereği, o koca yılan o gün tabana kuvvet koruya daldı gitti. Dudunun istimdat feryadı üzerine şayi olan yılan havadisinden, aleyhindeki bu korkunç, soğuk tevcihten Müştakın haberi yoktu; bu yalan şayia biraz da işine yaradı; çünkü köy delikanlıları silâhlanıp da yılan takibine çıkıncıya kadar hiç bir babayiğit koruya yanaşamadı; Müştak, ormanda bildiği gibi gezindi; düşündü; hattâ Firûzenin korusuna girmek cesaretini de göze aldırdı; oradan, tâ tepeden, sev-

davi gölgeler, yeşillikler arasında yalıya tahassür nazarları atfiyle o koca harap binalardan geceleri Reyhana açılan bir kabul kapısı gibi kendine de Saffet tarafından bir kapı açtırmak çaresini uzun uzadıya düşündü; bu hulyasının hakikat olması pek müşkül, belki de muhaldi. Duduyu kandıramadıktan, Saffeti göremedikten sonra maksadını ne vasıta ile temin edebilecekti? Tepeden saatlerle tıpkı bir şehrin fethine uğraşan kumandan gibi yalıya baktı, baktı, baktı; pencerelerini, kapılarını saydı; tavan arası bacalarını tâyine uğraşırken birdenbire benzi sarardı; zihnine acib olduğu kadar cür'etkârane bir fikir geldi. Acaba olur mu, olmaz mı? Bu düşündüğü şey, gece yalının damına çıkmak, tavan arası kapağından içeriye girerek Saffetin odasının üstüne giderek aşağıda edilen sözleri dinlemek, kendine cür'et verecek lâkırdılar işitirse bu cesaretini gelin hanımın yatak odasına girmek derecesinde ileri götürmekti; aynı irtifada ve birbirine bitişik olan İstanbul evlerinden yekdiğerine geçilmek için bu tavan arası kapakları hemen kapılar kadar iş görür; Müştak birkaç sene evvel iki kapı aşırı bir komşu kızı sevmiş, geceleri cânânesine kavuşmak için bu dam kapılarından aylarca istifade etmişti.

Sevdiği kız, evlerinin üst katında, yükünün içinden tavan arasına kapak olan bir odada yalnız yattığından, oda kapısını güzelce sürmeledikten sonra delikanlının tavandan gelmesini bekler ve ev halkının şüphelerini davet etmeksizin kemali emniyetle sevgilisini içeri alırdı; Müştak da kendi evlerinde ayni suretle bacalı yük bulunan odayı intihap etmişti; her iki evden el ayak çekildikten sonra kız oda kapısını sürmeler, Müştak keza; sonra cesur âşık, damdan dama aşarak mâşukasının yanına vâsıl olurdu. Hattâ bir akşam kız evinin tavan arasında kirişten kirişe basarak giderken Müştak nasılsa sendeliyerek kazaen tavanın kaplama tahtasına basmış, tahtanın yufkalığından

dolayı ayağı içeri göçmüştü; ertesi günü sofanın tavanından bir tahtanın açılmış olduğunu gören ev halkı keyfiyeti tavan arasındaki sansarların kaplamaları kıracak kadar büyümüş ve çoğalmış olduklarına atfetmişler, bu suretle can ve cânan arasındaki bu gece misafirliğinin kokusu meydana çıkmamıştı.

Tavan aralarında âşıkane seferler, seyahatler etmeğe alışkın gözleriyle Müştak, yalının damını yukarıdan enine boyuna tetkik etti; damda, biri harem, diğeri selâmlık cihetinde iki baca vardı; fakat bunlar bütün evlerde görüldüğü gibi üzerlerine çinko kaplanmış tahta kapaklardan ibaret değildi; iki kanatlı pencere şeklinde camekânlı bacalardı; bunlardan içeriye girmenin baca kapaklarından daha kolay olacağını Müştak kestirdi; yalının plânını Reyhanla mükerreren çizmiş, ezberlemişti. Binanın dahilî taksimatını, Fîrûze ve Saffet Hanımların daireleri, yatak odaları hemen yerli yerlerince malûmdu.

Bu son cür'etindeki muvaffakıyet ümidinin yüzde kaç olduğunu düşünmeğe girişti. Dudu o yaygaraları arasında ağzından birkaç hakikat kaçırmıştı. Karının şu: «Saffet Hanım elini yüzünü yıkamış, hoca hanımın önünde dize gelerek tövbeye oturmuş, sana olan muhabbetini kalbinden istifrağ etmiştir.» sözleri el'an delikanlının kulaklarında çınlıyordu; demek Saffet Hanım evvelce Müştakı sevmiş; seviyormuş da sonradan getirdiği bir nedamet üzerine o muhabbeti istifrağ ile gönlünden çıkarmağa uğraşmış; acaba bu azminde muvaffak olmuş mu? Aşk marazı ne kadar müz'iç, hattâ mühlik olursa olsun, muhteviyatın fazlası mide gibi istifrağ ettirici bir madde kullanarak dışarıya defedilemez. Böyle bir madde keşfedilebileydi, bunun kâşifi, kuduz illetine ilâç bulan «Pastör» den ziyade halkın takdirine şayan olur, insaniyeti kendine ebediyyen minnettar bırakırdı. Çünkü seneden seneye kuduza tutulanların sayısı, aşk derdine uğrıyanlarınkine nisbet

edilse hiç hükmünde kalır. Asıl beşerin keşfiyatının en büyüğü addedilecek şey, sevdaya bir «serum» bulmaktır. Bu mühim aşıyı hangi millete mensup bir dâhi keşfederse, o memleket şüphesiz bütün cihanın sevdazedelerinin, kim bilir ne kadar milyonlarla halkın can atacağı bir istimdat yeri olur.

Henüz dâhilerden birine müyesser olamıyan bu keşifte *Saffet Hanım mı* bulundu? Dudunun onda gördüğü bulantı mutlak mide rahatsızlığından ileri gelme bir hal olmalı... Saffet mademki bir kere Müştakı sevmiş, bu maraza uğramış; sevdasının devasını artık hiç bir Lokmanın hazakatinde bulamaz; ilâcı ona tertip etse etse yalnız Müştak edebilir. Hem o saffette, o safdillikteki kadınların muhabbetleri şiddetli olur.

Müştak, şu vâdiden tutturduğu muhakematını döndüre dolaştıra öyle bir neticeye getirdi ki, bir gece yalıya girmeğe muvaffak olup da Saffetin oda kapısına tık tık vurarak «İşte ben geldim» diye gizli gelişinden gelin hanımı haberdar etse hemen kadının durmağa mecali kalmıyarak evvelâ oda kapısının iki kanadını, sonra da iki kolunu açıp beyefendiyi kucağına alıvereceğinde hiç şüphesi kalmadı.

Bu ziyareti geciktirmeksizin hemen o gece yapmağa karar verdi; evine avdet etti; çarşıdan geçerken dükânlarda, kahvehanelerde bir ejderha sözüdür gidiyordu. Bu müthiş yılanın kimi boyu, kimi rengi hakkında tafsilât vermekte iken Müştak geçti gitti; köy halkını velveleye veren zehirli yılan, Müştakın kendinden başka bir canavar olmadığını haber almış olaydı, belki bu garip vak'aya, Saffet Hanımın istifrağ ile içinden sevdasını defeylemiş olmasından ziyade şaşardı.

Reyhanla Müştak o evi kiraladıkları vakit âdeta iki kişiden mürekkep bir hırsız kumpanyası gibi bazı edevat da hazırlamışlardı; gitti bu edevatı karıştırdı. Kapı, pencere açmak, demir parmaklık eğelemek gibi kolaylık âlet-

leri mevcuttu. Bunların çoğunu lüzumsuz görerek yalnız bir hırsız feneri, küçük bir burgu, bir maymuncuk, bir törpü ayırdı; ucu çengelli ip merdiveni de hazırladı. Bu edevatı ev soymak, kasa boşaltmak için değil, «gönül hırsızlığı» maksadiyle hazırlamışlardı. Bu gönül sirkatinin zımnında da ev soymak, kasa boşaltmak, hattâ hânüman söndürmek vardı. Fakat hep bunlar âdi sirkat şeklinde değil, rıza ile vukubulacaktı.

Bu hazırlıklar arasında sokak kapısı çalındı; Müştak derhal haftanın günlerini hesaplıyarak gelenin Reyhan olduğunu anladı; o akşam yine arkadaşının visal gecesi idi. Reyhana bir şey sezdirmemek için hemen edevatı ortadan topladı; bir tarafa çekildi; oturdu. Reyhan odadan içeri girerek:

— Bonjur monşer.

— Bonjur efendim.

— Aman birader, köy birbirine giriyor...

— Hayrola, ne var?

— Çarşıda, pazarda bir ejderha gürültüsüdür gidiyor!

— Deminden eve gelirken benim de kulağıma öyle bir şey çalındı. Fakat ehemmiyet verip de dinlemedim. Avam denilen güruhun böyle asılsız şeyleri ne derece ehemmiyet ve ciddiyetle telâkki ettiklerini bilmez misin? Onlara söz olsun da, ne olursa olsun... Nasıl ejderha imiş bu? Anlıyabildin mi bari?..

— Boyu birkaç yüz arşın... Kalınlığı minare gibi bir şeymiş...

— «O bêtise humaine» (ey hamakati beşeriye!) Bu ejderhayı köyden kim görmüş?

— Saffet Hanımın Dudusu... Bugün bilmem saat kaçta ipekçi dükkânından eve dönüyormuş. Arka yolda ejderha önüne çıkmış; karı haykıra haykıra bayılmış; bir rivayete nazaran da Duduyu ayaklarından yutmağa başlamış; yetiş-

mişler, biçareyi çekerek kurtarmışlar; lâkin iskarpinleri, ejderhanın ağzında kalmış, onları yutmuş...

— Afiyet olsun... Bu pisboğazlığından dolayı ejderha, mide fesadına uğramazsa çok şey! Çünkü Dudunun gündelik iskarpinlerini ben bilirim, yutulur şey değildir.

Müştak uzun düşünmeğe hacet kalmadan evvelâ Duduya hücum, sonra koruya firar eden ejderhanın neden azma bir şayia olduğunu derhal anladı; bu engerek olsa olsa bizzat Müştak olabilirdi; çünkü Dudunun feryadı ile kendi firarı arasında işe bir de ejderha karışacak kadar vakit olmamıştı; kendi kendine hafiften tebessüm etti; işin doğrusunu Reyhana anlatmadı; zira bunu anlatmakla Saffete karşı olan sevda mücadelesinde gülünç bir mağlûbiyetini, muvaffakıyetsizliğini daha hikâye etmiş olacaktı.

Reyhan geçti tuvalet masasının önüne... Yüzünü perdaha, pudralamağa, kokulamağa uğraşırken dedi ki:

— Birader, şaka bertaraf... Ejderha sözü bana korku verdi; çünkü bu gece karanlığında o korunun önünden geçeceğim; Dudunun iskarpinleri gibi beni de yutmasın; bu ne kadar eracif kabilinden bir şey olsa, yine bir aslı bulunmalı; ejderha değilse de korkunç bir yılan olsun gözükmüş olmalı...

— Korkma, korkma; bu köyde seni beni yutacak ejderha olamaz; öyle bir şey varsa o bizden korksun...

Sular karardı. Vakit geldi. Reyhan, ejderhadan biraz ürkerek, fakat bu korkusunu arkadaşına hissettirmemeğe uğraşarak cânanın semtine yollanmak için evden çıktı. Şimdi tuvalet masasının önüne Müştak geçti; çünkü ne olur ne olmaz, mâniasız olarak iyi bir kabul görürse kendine biraz çeki düzen vermiş bulunmayı ihtiyatlı bir hareket saydı. Tuvaletini tamamlıyarak feneri, burguyu, maymuncuğu cebine koydu; ucu çengelli ip merdiveni de beline sardı; o halde kendini aynada temaşa ederek:

— Şık bir hırsıza döndüm; Allah vere de benim maymuncuk Saffetin odasına uyaydı.

Dedi.

Lâmbayı üfledi; aşağı indi; hizmetçi karı döşeğini sermekle meşguldü; sokağa çıktı; ejderha korkusundan o gece halk kahvehanelerden evlerine erken dağılmışlardı. Devir dâiresini pek küçültmüş olan bekçinin sopası «tak, tak, tak, tak..» dördü vurduktan sonra «tıngır» diye bir de sürüntü ile buçuğu haber veriyordu.

Güya bekçilerin mahallelere tâyinlerine sebep, sokakları devirdeki asıl vazifeleri âleme gece saatlerini haber vermekmiş gibi muttarit fâsılalarla hep o takırtılar tekerrür ediyordu. Gezdiğini böyle güm, güm yirmi dakikalık mesafeye kadar haber veren bekçiden kaçmaktan, gizlenmekten kolay bir şey mi olur? Müştak, sopa takırtısının uzaklaşmasını bekledi! «tak, tuk» lar hayli uzakalştı. Kendi kendine:

— Âferin bekçi baba!.. Senin haber verdiğin şu saatler, gece yarılarında ağır uykuda bulunan mahalle halkından ziyade, kulakları kirişte olarak dolaşan hırsızlara zamanını haber vermek işini görüyor.

Mırıltısıyle yola düzüldü; koruya vurdu; onun için henüz vakit erken, en az saatin altı buçuk, yediyi bulması lâzımdı; korunun yalıya nâzır bir mevkiine oturdu; meydanda ne in vardı, ne cin!.. Yalnız koca bir ejder vardı ki, şüphesiz o da kendiydi; etrafına bakındı:

— Ejderha takibine çıkacak babayiğitler nerede? Cesaretine güvenen gelsin, işte buradayım... dedi.

Gündüzdenberi köy halkını heyecana düşüren bu tehlikeli ejderin o köyde yalnız bir kadından, zaten felekzede, zaten bahtsız, me'yus, muztarip bir zavallıdan başka kimseye zararı olmıyacaktı; onun namuskâr harimine girerek hayatını zehirlemeğe atılacak, müthiş savletleriyle bir Saffeti dişliyecek, yaralıyacak, rezillâne kasdine pâmal

edecekti; köy ahalisi büsbütün aldanmıyordu; işte ormanda bir yılan geziniyordu; fakat onların kuruntuları gibi tûlü büyük, kutru cesim, sırtı benekli korkunç bir yılan değil... Dizleri pantalonlu, arkası caketli başı fesli insan şekil ve kıyafetinde bir yılan... Cenabı Hâlik hilkaten sürünücülerden olan hayvanları korkunç hususî şekilleriyle yaratmış. Bunları görenler sokucu, zehirleyici, öldürücü olduklarını bilerek kendilerini sakınırlar, nefislerini müdafaaya hazırlanırlar... En korkunç yılanlar halkın ırzına musallat, işte bu Reyhan, Müştak şeklindeki surette, insan siyrette canavar olanlardır.

Filhakika o gece Müştak yılan gibi sürüne sürüne yalıya girecek, fırsat bulursa, muvaffak olursa bütün mühlik ifsat zehirini, bir bigünahın mâsum yatağına serpecekti...

Rahat rahat düşünebilmek için evvelki senelerden dökülmüş kuru yaprakların üzerine arka üstü uzandı. O akşam cür'et edeceği ırz sirkatine ait siyah fikirler ormanın karanlık kesafeti içinde yüreğini sıkıyordu... Hafif bir rüzgâr çıktı. Korunun derinliklerine doğru devam eden bir hışıltı ile bu gecenin nefhasından müteessiren dallar oynadıkça ağaçlığın kesif sakafı sanki oradan, buradan çatlıyarak, delinerek yıldızlar kıvılcım gibi birer an parlayıp yine yaprakların kesafetiyle kayboluyordu.

Yalnız yıldızların birer ânî irtiaşlariyle kesafeti kaybolan bu ormanın zulmeti, rutubeti içinde Müştakın ruhu üşüdü; bütün damarlarında bir hayat soğukluğu hissetti; cebinde burgusu, belinde ipi ile yapmağa hazırlandığı cinayeti icra için münasip zamanı, el, ayak çekilmesini bekliyordu; kasdında muvaffak olamıyarak bu gece üzerindeki hırsız edevatiyle tutulsa, yakayı ele verse, âdi bir hırsız gibi belki de elleri kelepçeli olarak iki jandarma refakatiyle merkeze gönderilecekti; hırsız olmadığını, niyeti başka olduğunu ne kadar deliller serdiyle anlatsa, bu

sözüne kimseyi inandıramıyacaktı. Mahpusluk cezasını tamamladıktan sonra hapisten tahliye edilse de, artık sabıkalı güruhu sırasına geçecek, ondan sonra bulunacağı mahal yakınında bir sirkat, bir cinayet vukubulsa, bir şeyden haberi olmadığı halde bile derhal kendinden şüphe edilecek, sorguya çekilecek, mâsumiyetini ispat edemezse, belki bir diğerinin cinayetinin cezasını çekecekti. Bu gece o edevatla tutulmak Müştak için ölümden korkunçtu; yapmağa hazırlandığı hareketin vahametini bir bir göz önüne getirdi; böyle tehlikeli bir teşebbüse kıyamdaki zoru neydi? Kendi kendine bu suali sorunca sanki bir rüzgâr ile ormanın bir köşesi aydınlandı. O karanlık içinde derin bir ıstırap ufku açıldı. «Parnas», üryan vücudu, sarı saçlarının ipek dalgaları içine yarı gömülmüş, o mahmur bakışı, o büyülü tebessümü ile göründü; sanki sevda ile sermest idi; başını kaldıramıyor, kendini toplıyamıyordu; bu yarı uyuyan cânanı maskaralıklariyle eğlendirmek içün iki dalkavuk, iki soytarı, iki budala yani Hâmi ile Reyhan olanca maharetlerini göstererek karının karşısında oynaşıyorlar, sıçrıyorlar, hâsılı muktedir olabildikleri hokkabazlıkları yapıyorlardı. Lâkin bu curcunabazlıkta Hâmi kendini yalnız zannediyordu. Çünkü Reyhan meydana çıkmıyor, Hâminin arkasına gizlenmiş, bazı komedyalarda, ortaoyunlarında öndekinin, arkadakinden, haberi olmaksızın iki kafa, dört el ile arzedilen sevdalar gibi, bir mudhikedir gidiyordu. Hâmide para azalmış olduğundan metresini şenlendirmek, güldürmek için artık deste deste banknotlar gösteremiyor, ona mukabil şimdi bir karış dilini çıkarıyor, arkasını kamburlaştırıyor, kollarını yengeçvâri sallıyarak bu maskaralıklarıyle eski zevka halel getirmemeğe uğraşıyordu. Yalnız öyle dil çıkarmak, havaya sıçramak gibi hareketlerle eğlenmek, avunmak şanından olmıyan Parnas, can sıkıntısı izhar edeceği esnada arkadaki curcunabaz, paket paket banka kaimesi çıkarıyor. Onları

görünce karının çehresine bir tatlı tebessümdür yayılıyor, Hâmi bu tebessümü kendine zannediyor; işte böyle bir rezalettir gidiyordu.

Şimdi Müştak da Reyhanın sırtına atlıyarak onun Hâmiye yaptığını bu da ona yapmak istiyor; gayet maharetle bu heyheye, bu «ala bir daha» ya dahil olarak tasımına getirip birer tepme ile maskaraların birini bir tarafa, diğerini öbür tarafa defettikten sonra curcuna meydanında mahbubesiyle karşı karşıya yalnız kalmak istiyordu; böyle düşünür, türlü hayaller görürken biraz öteden, ormanın koyu zulmeti içinden bir hışırtı işitti; acaba oralarda kendinden başka yılanlar da olmasın? hafif bir ürküntü ile yerinden kalktı; etrafı dinledi; hışırtı tekerrür etmedi; vakti anlamak istedi; lâkin şem'alı kibritini yakarak saate bakmağa cesaret edemedi; ne olur ne olmaz, oradaki mevcudiyetini ifşaya vesile olabilecek böyle bir hareketten sakındı; artık vakit de gelmişe benziyordu; ormandan yavaş yavaş indi; bekçilerin sopalariyle taşlardan çıkardıkları o sert sadalı darbeleri işitecek bir noktaya gelince saydı: Saat altı buçuktu; yavaşça: «Tam vakit» dedi; zaten içinde gezindiği ağaçlık, Fîrûze Hanımın korusuydu; vaktiyle bunun etrafı duvarla çevrili imiş; zamanla bu duvardan yalnız tepede biraz şey kalmış, diğer cihetleri yıkılmış; hele bazı taraflarda duvarın eski mevcudiyetine delâlet edecek izden bile eser yoktu.

Müştak, koruyu yalının bahçesine rapteden harap köprüye kadar indi; birkaç adım yürüdü; metanetini muhafaza için verdiği karar hilâfına burada dizleri kesilmeğe başladı. Çünkü artık öyle bir yere adım atıyordu ki, orada görülse, tutulsa kendisi âdi bir hırsız maznunluğu ile karakola teslim edilebilirdi.

Cesaret denilen şey, göze aldırılan tehlikenin vahametini pek ince düşünmemekle olur. Şöyle mi hareket etsem,

böyle mi? kabilinden çok ince elenip sık dokunulursa cesarete za'f ârız olur.

Cesaretini arttırmak için Müştak bu yolda bazı teşvik edici cümlelerle kendi kendini cesaretlendirmeğe uğraşarak bahçeye kulak verdi. Bir sede indi; bu sedde yol ikileşiyor; biri harem, diğeri selâmlık bahçelerine gidiyordu; bu iki cihetten birini seçmek için düşündü; eski kararı harem tarafına girmekti; lâkin şimdi kendinde tereddüt husulüne sebep olan şey, selâmlık tarafı halkının harem tarafına nisbetle az bulunduğunu düşünmesi olmuştu. Biraz daha düşündükten sonra eski kararı veçhile yine harem tarafını tercih etti; çünkü bir erkeğin üç dört kadına muadil olabileceğini, selâmlık tarafına girdiği esnada görülürse, yakayı kurtarabilmek pek müşkül olacağını, harem tarafında görülse bile kadınları ilk hareketleri yaygaradan, gürültüden ibaret olacağından, onlar bağrışıp çağrışıncıya kadar kendi de firar edebileceğini zihninden geçirdi; binaenaleyh o tarafa yürüdü; ufak bir taş merdivenden indi; önüne bir kapı çıktı; ya bu kapıyı açmak, yahut tahminen üç, üç buçuk arşın irtifa:ndaki harem bahçesi duvarını aşmak lâzımdı; kapıyı yokladı; arkasından iri bir demir sürgü ile kapalı buldu; halkaya sarıldı; tek kanadı bir iki sarstı; açmak kabil değil, sürgü pek muhkemdi; bu sürgüye ne maymuncuk para eder, ne törpü... Hem öyle uzun uzadıya ameliyat icrasına da vakit yoktu; artık kapıyı bırakarak duvarı aşmak cihetini düşünmeğe koyuldu; duvara yakın ağaçlardan istifade edebilmek için boydan boya yürüdü; üzerine çıkarak duvara geçebilecek bir ağaç bulamadı; ağaç budamak için bahçıvanın üç ayaklı merdivenini aradı; onu da bulamadı; sıkıntıdan, ye'sten, alnından aşağıya ter boşanmağa başladı; kendini o duvarın üstüne sıçratabilecek bir yükseltme vasıtası nerede bulmalı? Böyle nevmidane o koca bahçeyi dört dönerken bir köşede yığınla taş gördü; «hah, işte âlâ!»

diye sevindi; çok zahmetli olacak ama, bu taşlardan istenilen irtifaa erecek kadar duvarın kenarına taşımadan başka çare yoktu. Derhal işe girişti. Ha babam ha! Müştak öyle sür'atli bir rençberlik ediyordu ki, gündeliğine kırk kuruş verilse hiç bir amele bu derece gayretle canını dişine takarak öyle karanlıkta çalışamazdı. Koca koca yirmi, otuz okkalık taşlara cân-ü-gönülden sarılarak âdeta bunları uçuruyordu. Taşıdı, taşıdı; duvarın önünde lâzım gelen yüksekliğe kadar bir yığıntı vücuda getirdi; lâkin gönül hırsızı Muşak Beyde ne tuvalet kaldı, ne kıyafet... Ter, her tarafından zırıl zırıl akıyordu; o ıslak çehre üzerine taşların tozu toprağı da yapıştı; bu seferki hâli yalaklarda yıkandıktan sonra tozlara yuvarlanan kıpti çocuklarının masrafsız, tabiî tuvaletlerine döndü; çekilen zahmet unutulur; Müştak için ne bu gece rençberliğinin o kadar ehemmiyeti vardı, ne böyle kıptiler gibi tuvaletin!.. Bu gece muvaffakıyet yüz göstermezse, işte o zaman kızacak, köpürecek, hiç bir suretle ye'sini teskin edemiyecekti. Deruni bir lisanla Müştak hazin hazin «Karlı dağlardan aştım da geldim» şarkısını o aşıntıya bir de: «Çeki ile taşlar taşıdım da geldim» mısraını ilâve ile söyleyerek duvardan harem bahçesine aştı.

Tedbirli hırsız yalnız bir yere girmeyi düşünmez. Bir de oradan çıkışı hesaplar. Görülmek, kovalanmak, tutulmak tehlikelerine karşı çıkışın ekseriya girişten müşkül olmak ihtimali vardır; binaenaleyh ric'at yolunu, daha doğrusu firarı tâyin, mümkünse temin etmek lâzımdı. İşte bu ihtiyata riayeten Müştak duvarı aştıktan sonra hariçten açamadığı kapının bu defa dahilden sürgüsünü çekti; tek kanadını aralık etti; lüzumunda buradan dışarı fırlıyabilirdi.

Yalıyı tarassut için bir müddet bekledi. Horoz âvazeleri kesildi. Alışkın olmıyan bir adam için gece gizlice bir eve girmek meğer ne müşkül bir işmiş?.. Her ağacın altına

bir insan gizlenmiş, her pencereden biri bakıyor zannediyor, hangi delik, kapı, pencereden ilk adımını atsa üzerine birçok kişi hücum edivereeek imiş gibi bir vehme düşüyordu.

Fîrûze Hanımın dairesi binanın ortasında, Saffetinki nihayetindeydi.

Müştak yalının alt kat pencereleri önünde birkaç defa boydan boya gezindi; pencerelerin hepsi demir parmaklıklı idi. Saatlerce uğraşsa bu kalın çubukları kırabilmesi mümkün değildi. Kapılara baktı, sıkı kapalı; alt kattan bir kolaylık bulamadı; üst katı tetkika başladı; Fîrûzenin dairesiyle Hâmininki arasında birtakım sofalar, odalar, bölükler vardı; buralarda kimse yatmadığını Müştak evvelce biliyordu; kendi hesabınca boş olması lâzım gelen balkonlu bir odanın önünde durdu; belinden ip merdiveni çözdü; ipin ucundaki çengelleri salladı, salladı; balkonun demir parmaklığına doğru fırlattı; çengeller, parmaklığa çat diye dokundu, fakat takılmadı; çatırtısiyle tehlikeyi davet edebilecek bu ameliyatı beş altı defa tekrar etti; nihayet çengellerden biri parmaklığa geçti. Parmaklığın sağlam bir tarafına mı geçti? Kavice takıldı mı? Karanlıkta hiç farkolunmuyordu; tecrübe için Müştak ipe asıldı; üç, dört defa kendini kuvvetlice tarttı. Çengel kuvvetsiz bir tarafa ilişmişse tırmanırken kurtularak cesur âşıkın düşmesi, kaçmasına mâni olacak suretle bir tarafının incinmesi, kırılması muhtemeldi. Lâkin cesur olmak için pek ince düşünmemek lâzım gelmiyor muydu? Binaenaleyh, ne olursa olsun cür'etiyle bu sevda hırsızı ipe tırmanmağa başladı; mektepte peyda ettiği «jimnastik» idmanı sayesinde bir gemici sür'atiyle yukarı çıktı; parmaklığı yakaladı; balkona atladı.

Balkonda bir kapı pencere vardı; fakat pancuru sımsıkı kapalıydı; pancur yapraklarından birkaçını yukarı

doğru çekti; aynı mihver üzerindeki tekmil yapraklar hareket etti; en alttakinin arasından elini soktu; ufak demir mandalı çevirdi; küçük kanatlardan birini açtı; bu defa elini kanattan içeri uzatarak espanyoleti döndürdü; pancurun iki büyük kanadı birden açıldı; pancurun arkasında gördüğü şey iki kanatlı bir camlı kapı idi; bunun da topunu çevirdi; tek kanat açıldı; dinliyerek içeri baktı; buranın hâli bir oda olduğunu anladı; ip merdivenini demir parmaklıktan kurtardı; yine beline sardı; odadan içeri daldı; kendini zifiri karanlığın ortasında buldu; duvarları tutarak biraz yürüdü; elleri birtakım bez gibi, kumaş gibi şeylere tesadüf ediyor, dizleri, ayakları sandığa, kutuya benzer bazı çıkıntılara dokunuyordu; odanın duvarlarını yoklıyarak yürüdü; böyle el yordamlyle kapıyı arıyordu; nihayet ona benzer bir şey buldu; uğraştı; fakat açamadı; beraber getirdiği ipmerdiven matlup olan mühim hizmeti gördü; şimdi iş hırsız fenerinin aydınlatma yardımına kaldı; deliği, deşiği, etrafı malûm olmıyan bir odada kibrit çakmak, fener yakmak, aydınlık husule getirmek de epey cesarete mütevakkıftı. Müştak yine zihninden cesaret nazariyesini geçirerek cebinden şem'alı kibriti çıkardı; çaktı. Etraf bir anda aydınlanıverince bulunduğu, yerin bir sandık odası olduğunu anladı; feneri yaktı; malûmdur ki hırsız feneri üç tarafı kapalı, bir ciheti açık ve lâmbasının altında ma'kes bulunan yumruk kadar küçücük bir şeydir; yalnız tevcih edilen tarafı aydınlatır; bu aydınlık eden ciheti kapatılır veya tersi çevrilirse, ziyadan eser görünmez olur; odadaki eşyayı muayeneye Müştakın vakti yoktu; bu cihet âdi hırsızlığa aitti; o gece maksadı, kabil olursa *kendini Saffet Hanıma* göstermek, şiddeti sevdasıyle canını bir şeyden sakınmıyarak göze aldırdığı tehlikeleri anlatmak olduğundan, sandık odasından bir çöp zayi olsa kendinden bilineceği için hiç bir şeye dokunmaktan çekinerek yalnız oda kapısını aradı; etrafına bakındı; de-

minden karıştırmış olduğu kapının bir dolap kapısı olduğunu gördü; bu defa gitti; asıl oda kapısını karıştırdı; onu açık buldu; dışarı çıktı; fenerin ziyasiyle bir daire çevirdi; çıktığı yerin büyük bir sofa olduğunu gördü; sofanın dört çevresi üzerinde müteaddit kapılar vardı. Ne tarafa gitmeli? Bu kapılardan hangisini intihap etmeli? Gündüzün korudan tarassut ettiği esnadaki müşahedelerine göre binanın şeklini göz önüne getirdi. Damdaki tavan arası bacalarından birinin, kapısı önünde bulunduğu balkonlu odaya nisbeten biraz sağda bulunması lâzım geleceğini hesapladı; buna göre sağ tarafa yürüdü; bir kapı açtı; döşemesiz tozlu bir oda... Orayı geçti; bir kapı daha açtı; baktı; kullanılmıyan viran bir halâ... Bunu da geçti; kendi hesabına göre bulunduğu nokta Saffetin dairesinden ziyade Firûze Hanımınkine yakındı; bütün cesaretiyle bir kapı daha açtı; duvarları yerli dolaplarla çevrili ufak bir oda... Burası eski çubukluktu; şimdi dolap kapaklarının kimi aralık, kimi açık, toz içinde öyle tamtakır duruyordu; bu çubukluğun yanında bir aralık vardı; oradan yürüdü; darca bir merdiven gördü; bu merdiveni çıktı; ufak bir sahanlığa geldi; merdiven yine devam ediyordu; bu ikinci kısmı da çıktı; oh, ne âlâ! Kendini aradığı yerde, yani dama çıkan baca penceresinin önünde buldu; burası tavanı alçacık oda gibi bir yerdi; şimdi Müştakın maksadı dama çıkmak değil, tavan arasına girmekti; dört tarafına göz gezdirdi; iki cihette dolap kapıları gibi tahta mandal ile örtülmüş iki kapak gördü; birini açtı; baktı, yüke benzer bir şey; diğerini açtı, sevincine payan olmadı; çünkü oradan tavan arasına gidiliyordu; görülmeksizin oraya kadar gelmiş olmasını bu teşebbüsü için âdeta yarı muvaffakıyet saydı; tavan arasına girdi; ne kirişler, ne direkler, ne dayaklar, ne mertekler, ne serenler, vardı; fenerin ziyasını sağ tarafın nihayetine, yani deniz köşesine doğru verdi;

o karanlık içinde ışık yolları âdeta elektrik şuâı gibi uzandı.

Etrafında çıtırtılar, pıtırtılar peyda olmağa başladı; galiba böyle gece yarısından sonra misafir kabulüne alışkın olmıyan tavan arası sâkinleri ürkerek kaçışıyorlardı.

Cinsleri muhtelif bu insandan kaçan mahlûklar içinde fare, sansar, belki de yılan bile vardı. Müştak, pıtırtılardan korkarak:

— Oh oh.. kaçıştıkları daha iyi... Bunların içinde böyle gece vakti yüzlerine bakılamıyacak nevileri de vardır. Aman aman, görünmeyiniz, kaçışınız...

Dedi, yürüdü; bu kaçışan hayvanların ettikleri gürültüye ilâve olarak bir de kendi pıtırtı etmemek için son derece dikkatle ağır ağır yürüyordu. Kirişten kirişe atlıyarak, örümcek ağları fesine, yüzüne takıla takıla çatının köşesine kadar gitti; bu köşedeki odaların muhakkak Saffetin dairesi aksamından olduğunu biliyordu; burguyu çıkardı; yavaş yavaş tavanı delmek ameliyatına başladı; delik açıldı; gözünü uydurdu, baktı; aşağıda kesif bir karanlıktan başka bir şey göremedi; büsbütün karanlıkta kalmak için fenerini kapadı; etrafına dikkatle bakındı; sol tarafta tavanın çatlakları arasından hafif bir ziya geldiğini farketti; o tarafa gitti; münasip bir noktadan burgu ile delik açmak için olanca dikkatiyle bakınırken bir budak deliği gördü; ancak mecidiye çeyreği yuvarlaklığında olan bu delikten aşağının aydınlığı pek güzel seçiliyordu; hemen gözünü uydurdu; gördüğü manzara o derece memnuniyetini mucip oldu ki, azıcık doğruldu; sevinçten bağırmamak için iki eliyle kalbini sıktı; tekrar deliğe eğildi. Gördüğü bu gece panoraması Saffetin yatak odasıydı.

Bir kenarda oymalı bir masa üzerinde yanan, boylu gümüş şamdanlara dikili iki ispermeçet bütün eşyayı seçtirecek kadar odanın içini aydınlatıyor; sağ cihette baş tarafları duvara dayatılmış ya ceviz, ya mavun veya gül

ağacından mamul, baş ve ayak cihetlerinin oymaları gayet san'atlı yanyana ikiz karyola... Bu karyolaların karşısında yine o ağaçtan bir aynalı dolap... Fakat aynası tül ile örtülmüş...

Gözünü karyolada yatana hasretmekten odanın diğer tafsilâtına dikkat etmeğe Müştakın vakti olmadı.

Saffet, beyaz gecelik gömleği ile, serpilmiş yatıyor; başı bir kucak kumral saçın içine gömülmüş gûya tavandan bakan erkeğe karşı çehresini setretmek istiyor gibi, tombul, çıplak kolunun biriyle yüzünün yarısını örtmüş...

Yanan çifte mum, aynanın üzerindeki tül örtü, kadının sinirce rahatsızlığını gösteriyordu; demek bir gece kandilinin hafif ziyasiyle iktifa edemiyecek kadar içinde sıkıntı var; gözlerini açınca etrafını aydınlık bulmak istiyor...İç sıkıntısı ile döşekten sıçradığı zaman kendinin aynada aksini görmekten korkuyor, yahut ki kadınların itikadınca gece aynaya bakmak fenadır sözüne uyuyor.

Biçarenin yanında çocuğu da yoktu; odada yalnızdı; vücudunun yukarı kısmını boş döşeğe yaklaştırmış, biraz mâilen yatıyordu; bu boş döşek, kim bilir kaç haftadır, kaç aydır öyle örtülü duran bu sahipsiz yatak besbelli Hâminin olmalı... Zavallı kadın derin uykusunda bile o döşeğe karşı mukavemet edilmez bir ruh incizabı hissediyor, hep o tarafa meyleyliyor, fakat bin teessüf... Böyle uykusunda, uyanıklığında oraya elini uzatsa yastıklarla çarşafın soğukluğundan başka bir şey bulamıyor; karyolanın bir kısmındaki bu boşluk Saffetin hayatına, ruhuna, her şeyine sirayet ediyor; bedbaht kadın yarım ömür geçiriyor... Tabiî meşru hakkından daima mahrum bulunuyor; bu felekzede, şer'in, kanunun kendine bahşettiği zevcinin yüzünü göremiyor, öbür tarafta Parnas, avuç avuç liralarla hücum eden heriflerin çokluğundan şaşırıyor. Bunlara ne gönlünde, ne evinde yer bulamıyor... İstiskale, âşıklarını defetmeğe uğraştıkça daha ziyade kıymetli oluyor...

Bu taze kadın böyle ebediyyen döşeğinin bir tarafı boş yatarken yine o yalıda birkaç duvar aşırı bir odada boyalarla gencelmeğe uğraşan bir kocakarı, liraların:n büyüleyici kuvvetiyle bir delikanlıyı zaptediyor... ne gülünç hal!.. Binlerle «Molyer» gelse, bütün ömürlerini beşerin garipliklerini tasvirle geçirse yazılacak şeyler daima yazılanlardan çok kalır.

Bir heyet âliminin teleskopla diğer bir âlem seyretmesi gibi dikkat ve ehemmiyetle Müştak odayı göz haddesinden geçirirken tavan arasında, hemen yanıbaşında bir pıtırtı oldu; birdenbire korktu; elinde olmıyan bir hareketle yerinden sıçradı; nasıl oldu? Kendi de pek anlıyamadı; dizi bir direk parçasına çarptı; paldır küldür epeyce bir gürültü oldu; aşağıdan Saffet uyandı; «ah, aman..» kabilinden bir iki iniltiden sonra şöyle seslenmeğe başladı:

— Meryem gel... Tavanda bir gürültü var... İçime baygınlık geldi. Yetiş...

Müştak için şimdi durmak mı, yoksa oradan kaçmak mı lâzımdı? bunu birdenbire tâyin edemedi; biraz düşündü; nihayet mukavemetl güç bir tecessüs arzusiyle yine gözünü deliğe götürdü; Saffet kalkmış, döşeğin içine oturmuş, elleriyle yüzünü kapamış, iki tarafına sallanarak:

— Dudu koş... Aman senin de ne ağır uykun vardır! Çabuk ol...

Saffetin yattığı yere kapısı olan bitişik odadan Dudu, uykudan uyandığını anlatır bir sada ile:

— Rahat ol; işte uyandım; geloorum; uyanıklığımda ömrümden bir tat duymoorum; bırak bari ki uykumda tatlı uryama kanayım...

— Rüya mı görüyordun?

— He, evet... Ne tatlı bir urya göroordum; ölmüş kocamla buluştuk; tam muhabbetimiz tatlılaşırken uyandırdın...

— Aman Meryem, sen de ne tuhaf oldun? Ben diri

kocamdan bir safa göremiyorum da sen ölmüş kocandan mı lezzet arıyorsun?

— Uryada onun ölüsü de birdir, dirisi de... Kocamla alâkalandığımız zaman birbirimize çıra gibi yanardık... O bir ateşli istuvardır. Bırak ki ne ben diyeyim; ne de sen dinleyesin...

— O hikâyeyi bana bin defa anlattın. Komşunun bahçesindeki salıncakta kolan vururken birbirinizi sevmişsiniz; eteğin onun dizine dolaşmış. Sonra senin kulağına eğilerek: «Aşkın içime fasulye piyazı gibi hararet veriyor» demiş.. değil mi? Şimdi yine bunu dinlemek için seni uykudan uyandırmadım; tavan arasında bir gürültü oldu; korkuyorum... Çabuk buraya gel...

— Korkoorsan beyefendiyi yanına getireyim...

— Şimdi bana öyle beyin lüzumu yok; getirme parçalarım... Sen kendin gel...

Müştak bu beyefendi sözünü duyunca gözleriyle beraber dinleme dikkatini de dört açtı... Nasıl beyefendi? Acaba içeride kayınvalde hanımın Reyhanına müşabih, gündüzden saklanılmış bir beyefendi mi var?

Dudu, kara kuru vücuduna geçirmiş olduğu kolsuz işlemeli gecelik gömleği ile bitişik odadan geldi; uyku sersemliği ile gözünün biri büyük, diğeri küçük gibi görünüyordu; gömleğinin geniş yakasından dışarı fırlamış köprücük kemiğini kaşıyarak:

— Gene neden ürktün ay efendim?

— Tavan arasında bir gürültü var!..

— Tavan aralığındaki patırtıdan sana ne?.. Orası ayrı bir evdir; burası ayrı bir evdir; orada oturan mahlûkat başkadır, burada oturan başkadır; orada sanksarlar mekan tutmuştur; İstanbulda bir hane bir ev kuruloorsa hane sahibinden evvel oraya sanksarlar, fareler taşınoorlar; Evropada tavan aralığında da insanlar oturduğundan sank-

sarlara yer kalmazmış; canı isteyen sanksarı eğlence olarak köpek gibi evinde besler imiş; fakat hükümat sanksar başına bilmem kaç frank vergi alırımış...

— Aman biliyorum Dudu; çok malûmatlı karısın; işittiğim gürültü sansar gürültüsüne benzemiyordu.

— Rahatında ol efendim; ya sanksar, ya faredir; bu vakit orada başka ne nev mahlûk gezinir?

— Ben ejderhadan korkuyorum... Bizim koruya kaçmış...

— Divane olma efendim... Sana demedim ki ejderha lafını ben uydurdum deyi?..

— Beni korkmasın diye öyle söylüyorsun, hiç yoktan ortalığa böyle yılan lâkırdısı yayılır mı?

— Al lafı otur aşağı... Kendim uydurduğum bir yalana sekiz saat sonra gene kendim inanacağım? Dün önüme çıkan ejderha değildi; ismini unutuyorum, yumuşak beydir? Uşak beydir? Nedir? Sana aşık olan, işte o delikanlı idi; bunu sana gündüz anlatoor idim; «içime fenalık geloor; sus Dudu» dedin; ben alt tarafını demedim.

— O delikanlı için hoca hanım şeytandır diyor ama, ben bu söze pek inanamıyorum; o âdeta insan değil mi, Dudu?..

— Dışından görünüşü tıpkı tıpkısına insandır; şeytanlığı varsa içinde olmalı; ben onu kefşedemem...

— O gün vapurda yüzünü ancak birkaç defa gördüm; Allah için çok yakışıklı gençti...

— Dorgusunu istersen, kıyak delikanlıdır.

Saffet Hanım haykıra haykıra:

— Methetme, istemem; Allah kimseyi doğru yoldan şaşırtmasın; istemem... Neme lâzım elin çapkını...

— Bağırma efendim; metetmoorum; sen güzeldir dedisen ben de he, dedim; istemez isen isteme... Onu getirip senin yan cebine koyan yoktur.

— Allah benim kocamı ıslah etsin ben başka bir şey istemem.

— Hep Hami Beyi ıslah olunsun deyi beklooruz; fakat biz böyle bekledikçe kocan büsbütün azoor...

— Ah, Parnas mıdır? Karlas mıdır? Ne karın. ağrısı ise işte o parça parça olasıca karı gebermeli ki kocam kurtulsun...

— Kocanın fiili bozuk olduktan sonra bu Parnas geberdiyse o gider gene başka bir Parnas bulur.

— Benim halim ne olacak böyle?

Saffet Hanım, yanındaki boş döşeğe bir yumruk indirerek:

— Ah, daha kaç sene bu döşek böyle boş duracak? Artık farelerden, sansarlardan, tavan arası pıtırtılarından ürker oldum; canım, insan geceleri erkeğini yanında istiyor; ah. ne talihsiz başım varmış; bazan o kadar fena oluyorum. o kadar fena oluyorum ki... Şeytanlar hemen kulağıma diyorlar ki...

— He.. ne deorlar?..

— Hoca hanımla ettiğin tövbeyi boz; gene Beyazıda git; bir âlâ muhabbetnâme kaleme aldır; o beye gönder, yahut...

— Ey, yahut?..

— Kendini götür kuyuya at, diyorlar...

— Onların lafları diynenmez olduğunu sen bilmoorsun? Şeytanlar sana böyle deorlarsa sen de onun aksisini yapmalısın!..

— Artık dayanacak halim kalmadı...

— Böyle olduğunu bileydim, bugün o beyi kulağından tutar, buraya getirir idim.

— Oh, kocama körlük değil mi? (Başını yumruklıyarak) Ah, neme lâzım elin çapkını... Ben ayâlimi isterim. Haydi Dudu, bana kocamı bul...

— Ne tuhaf şeytanların var? Şimdi böyle deorlar, şimdi şöyle deorlar.

— Ah, ne dediğimi biliyor muyum? Alık oldum işte... Dudu, beni dinle; o Parnas kahpesi kocama büyü yapıyor; yoksa bir erkek başka türlü bu kadar zaptolunmaz; Nuruosmaniye kapısındaki hocayı pek methediyorlar; yarın seninle oraya gidelim; şu büyüyü bozdurtalım; her kaç kuruş isterse veririm...

— Boş laf etme hanımım; Parnas gibi frenk karılarının büyüye inanları yoktur; onlar erkekleri ustalıkla zaptederler; anloorsun? Parnas, Hami Beyi böyle ayağı altında tutmak için ne hocaya gitmiştir, ne de papaza... Onu böyle aşkının kuvvetiyle tutuor...

Saffet yine feryatla:

— İlâhi kolu kanadı kırılsın da tutamaz olsun... Ben kocamı isterim. Kocamı isterim; onu bana bul getir...

— Efendim, yalnız senin onu istemenle olmaz, biraz da o seni istemeli. Çocuğunu görmek arzu etmeli... Bir söz vardır: «Ben sana haryan, sen cama tırman...» İşte o hikâye...

— Ben kocamı isterim; anlıyor musun karı?.. Kocamı, kocamı...

— Kendine gel hanımım; gene geçen akşamki gibi sinirlerin tutar; hastalanırsın; kaynananla beraber bütün yalı halkını kendine güldürürsün.

— Kocamı istiyorum... Anlamıyor musun?

— Anloorum efendim. Fakat o meydanda yoktur. Sahici kocan gelinceye kadar yalancı kocanı getireyim; biraz eğlen, olmaz?..

Bu sözü akabinde Dudu yattığı bitişik odaya girdi. Saffetin yalancı kocasını görmek için Müştak, tavan arasında gözlerini Dudunun çıkacağı kapıya dikmiş, merakından, hiddetinden nefes bile almıyordu. Kendine karşı ehli perdelik, iffetperverlik taslamıya uğraşıp da gündüzden

içeriye bir yalancı koca, daha tâbiri âmiyanesiyle bir zampara saklamak gibi bir hale tahammüle kendinde artık kuvvet bulamıyordu. Bu yalancı koca, Müştakın daha ilk cür'etkârane adımını yalıya attığı bir geceden muvaffakıyet yoluna sed çeken bu menhus rakip, akılda fikirde olmıyan bu belâ nereden çıktı? Bu herif her kim ise işte her mânianın, her müşkülün üzerine tüy dikti. Bu mel'unla cenkleşmedikçe bu gece Saffetin yanına inmek kabil olmıyacak... Ne yapmalı? Şimdi bu yalancı koca ile Saffet arasında, yalandan ziyade doğruya ihtimali olarak çıkacak sevda komedyasını tavan arasından sessizce temaşa mı etmeli? Hayır, bu mümkün olamaz! Böyle bir panorama başlarsa Müştak, tavanı parçalayıp kendini aşağıya atmağa karar verdi.

Her azminde talihinin nuhusetinin acib bir cilvesine uğrıyan Muşak istiğrapkârane bir hiddetle yalancı kocanın vüruduna intizarda iken Dudu, şık bir beyle kolkola içeri girdi; bu hali görünce Muşak, gûya tepesinden aşağıya bir tencere kaynar su boşaltmışlar gibi oldu. Bu yalancı kocanın gençliğine, güzelliğine son me'yusane dikkatiyle bakmağa uğraştığı birinci ikinci tetkik saniyelerinde kendini zaptedemiyerek bir kahkaha, yalnız tavan arasını değil, belki bütün yalıyı inletecek gürültülü bir kahkaha salıvermek istedi; fakat böyle tedbirleri altüst edici bir gülmeyi men için derhal iki avucu ile ağzını tıkadı. Ciğerlerinden şiddetle kabaran bu kahkahayı göğsünden dışarı salıvermemek için nefsine cebretmese, mukavemet tesiriyle az daha boğuluyordu; çehresi mosmor kesildi. Kahkaha ile gülmemek için nasıl morarmasın? Dudunun koltuğundaki yalancı koca, hangi nevi zamparalardan, ne güruh şıklardan olsa beğenirsiniz? Hazır elbiseci mağazalarının önünde giyimli, kuşamlı, yapma adamlar yok mu? İşte onlardan... Fakat onların da muntazamlarından, kelli, fellilerinden değil... İsimlerine fransızca «manken» denilen

tahtadan yapılmış bu koca bebeklerin biçim, elbise, nümunesinde istimal edildiklerini Müştak biliyor idiyse de bunlardan yalancı bey yapılabileceğini hiç aklına getirmemişti.

Bu mankenlerin diz, bacak, dirsek, bilek gibi bütün mafsalları hareket eden pek mükemmelleri vardır. Fakat Dudunun getirdiği bebek, ciddî bir san'at eserinden addolunacak kadar muntazam değildi; besbelli bunu Meryem, Saffeti eğlendirmek için kendi san'atkârane istidadı derecesinde tertip etmiş olmalı.

Tabiî cesamette olan bu bebeğin yüz, şekil, kıyafet itibariyle Hâmiye benzemesi için çok uğraşılmış olduğu görülüyordu; Hâminin ince kaşları, bıyıkları taklit edilmiş; onun elbisesi giydirilmiş; aynen onun biçiminde yakalık takılmış; boyunbağı bağlanmış; her tarafına elden geldiği kadar itina edilmiş; lâkin bebek insandan ziyade bostan korkuluğuna benzemiş...

Dudu bu yalancı kocayı yürüttü; yürüttü; tamam Saffetin önüne gelince derin bir «reverasn» yaptırdı; bebeği o kadar yerlere eğdi ki, başından fesi düştü. Fesi yerden aldı, yine başına giydirdi; beyefendiyi götürdü, bir koltuğa oturttu.

Dudu:

— Siz, karı koca biraz görüşünüz...

Dedikten sonra el şamdanını yaktı; oda kapısının sürmesini çekti; dışarı çıktı.

Saffet ağır ağır döşeğinden kalktı; yapma bebeğin önüne geldi; firketeleri çözülerek saçları her tarafa dağılmış olan başını bir yana çarpıttı; bir müddet beyefendiyi meftunane bir nazarla temaşa etti. Nihayet eğilip bu yalancıktan kocasının dikkatle yüzüne bakarak:

— İlâhi Dudu, sen geberme e mi? Hâmiye nasıl da benzetmiş? Kaşlar, bıyıklar tıpkı o... Somurtuşu o... Lâkırdı söylemeyişi de, yüzüme bakmayıp önüne bakıyor gibi

duruşu da o... Hep o canım! Sahici kocam geldiği vakit kendinden gördüğüm muamelenin bundan bir farkı yoktur ki... O da böyle karşımda neş'esiz, âdeta cansız gibi oturur; belki yine bu güler de o gülmez; değil mi yalancı kocacığım?.. Vallahi sen asıl beyimden daha iyisin; o yüzüne el sürdürmez ki... Ne haddime bir tarafına dokunabileyim?.. (Azıcık daha yaklaşarak) Bu ne kadar edâ, güzelim? Bir çift söz de sen söyle... Yoksa senin de «Parlas» m var mı? O karı, benimle görüşmemek için sana da mı tenbih etti? (Hiddetle geri geri çekilerek) Söylesene maymun!.. Sen de metrese mi gönüllüsün? Ne ana bilirsin, ne avrat tanırsın, ne çocuk!.. Eline ne geçerse o karıya taşırsın... Beyoğlundaki apartapana kapanırsın, değil mi? Kaşın, bıyığın Hâmiye benziyor; mutlak kalbin de onunki gibidir; seni gidi musibet *seni*!..

Saffet Hanım, beyefendinin yüzüne bir tokat aşketti; fesi karşıya fırladı; kendi de koltuktan aşağıya yarı beline kadar sarktı. Biçare kadın cidden hiddetlenerek:

— Söyle şebek herif bakayım! Daha kaç sene nikâhın boynumda, gönlün bir başkasında duracak? Haydi cevap ver diyorum sana!..

Şiddetli bir tehevvürle beyefendiyi koltuğun üzerinden çekti; odanın ortasına fırlattı. Üzerine çıkıp çiğniyerek:

— Daima böyle sesin çıkmıyacak mı?

Bu gürültü üzerine Dudu elinde mumla içeri koşarak:

— Bırak efendim... Ben onu nizama koyuncıya kadar bir hafta uğraştım. Öfken varsa sahici kocandan al... Bu bezdir, pamuktur, değnektir, istersen üzerine bin, böyle üç gün tepin... Ne çıkar ki ondan?.. Ben onu sıkıntılı vaktimizde bir eğlence olsun deyi yaptım; büsbütün senin için yapmadım; mahdumun küçük bey için yaptım; ilk defa kendine gösterdiysem pek hoşlandı; şimdi sabahları erkenden geleor; sahici babam gelmiştir? deyi soroor; hayır,

gelmedi deyi cevap edeorum; öyleyse beni yalancı babama götür deor; ben alıp götüroorum; koca bebeğin cebine evvelden şeker sakloorum... Para koyoorum; al bunları baban getirmiştir deyi eline tutuşturoorum; ne keflenoor bir görsen?.. Kaç günlük emeğime acımazsan, bari çocuğuna acı... Sabahlayın gelip yalancı babasını ister ise ben o yavruya ne cevap edeyim Çekil ondan efendim...

Dudu, Saffet Hanımı itip, kıravatı çözülmüş, caketinin bir kolu çıkmış, hele suratı yamyassı olmuş beyefendiyi bin teessüfle yerden kaldırarak:

— Bundan sonra koca deyi kaç ki bağırsan gene bu zavallıyı senin yanına sokmam. Anloorsun?

— Aman, ikisi de yerin dibine geçsin...

— Bu zamanda kocalar turfanda meyva gibi nadirdir. Sonra bir üçüncü kocayı nerede bulacaksın?

— Beni seven delikanlı yok mu?

— Hoca hanımın şeytan, benim de yılan ismini verdiğim herif mi?

— Şeytan olsun, yılan olsun; her ne olursa olsun benim makbulüm...

— Öyleyse sabah bulup getireyim.

— Sabah belki içime yine bir nedamet gelir. Şimdi bulup getirmelisin.

— Gecenin böyle (zifir) karanlığında nerede bulayım?

— Nerede bulursan bul. Geçen gece de böyle oldu; sen sabahleyin bulup getiririm dedin; sabah oldu; hoca hanıma gittim; bana nefes etti; sıkıntım geçti; yarın sabah da yine öyle olacak; şimdi git bul.

— Nedir bu başıma gelen? Gündüzleri o herife rastlanırsan kovasın deyi emredeorsun; geceleri bul getir deorsun; nasıl edeyim?

— Hoca hanım bana bir dua öğretti. Bunu okumadan

sakın dışarı adım atma. Sonra şeytan önüne çıkar, dedi; ben geçen akşam şeytanı göreyim diye mahsus duayı okumadan dışarı çıktım; ne şeytana rastgeldim, ne insana... Evvelki akşam da, şeytan mısın? İnsan mısın? Müştak Bey neredesin? diye üç defa bağırdım. Gelen giden olmadı...

— Şeytanla oyun olmaz; böyle çocukluk etme... Bir saatına rastlanır; karşına zıp deyi şekli bozuk bir şey çıkar; aklımız ta dibinden oynar...

— Hiç bir şey olmaz. İşte bak bağırıyorum: Efendim, Müştak nerede isen gel...

Demek Müştak böyle gaibâne her akşam davet olunuyormuş, nasılsa tesadüf bu mütehassirâne daveti işittirmek için bu gece tavan arasına sevketmiş. Bundan âlâ fırsat olur mu? Nihayet muvaffakıyetin çehresi işte olanca ibtisamiyle göründü; Müştak artık hiç bir şey düşünmeden, bir gûna muhakemeye kalkışmadan bu samimâne: «Efendim Müştak, neredeysen gel...» davetine serian icabette bulunmak için kirişleri, mertekleri dört atlıyarak tavan arasından çıktı; merdivenden indi; o koca sofaya geldi; sağ taraftan birkaç kapı karıştırdı; bir koridor buldu; oradan geçti; diğer bir sofaya, fakat birinciye nisbeten küçürek bir sofaya çıktı; hemen hemen ortalık da ağarıyordu; Saffetin dairesi bu sofanın deniz cihetindeki sağ köşesindeydi; bunu düşünmeğe artık lüzum yoktu; o tarafa yürüdü; bir kapı açtı; baktı, döşeli bir oda; onu kapadı, diğerini açtı; daha ufarak bir sofaya girdi; işte burası tamam aradığı yerdi; Saffetin dairesi... İçeri girdi; Dudu ile hanımının seslerini işitmeğe başladı; Meryem deminden el şamdaniyle dışarı çıktığı zaman Saffet, yalancı kocasını inflalinin olanca kuvvetiyle döverken Dudu o bigünahı hanımının tahripkâr elinden kurtarmak için acele içeri girdiğinden, kapıları sürmelemeğe vakit olmamış, hattâ oda kapısını bile kapamıyarak aralık bırakmıştı.

Müştak yavaş yavaş yürüdü; kulağını içeri verdi. Saffet diyordu ki:

— Dudu, ben böyle «gel Müştak Bey, neredesin?» diye bağırırken hakikaten geliverse ne dersin?

— Ne diyeceğim? Hoca hanım haklıdır; bu herif şeytandır derim. Bir insan bir şeyi kırk gün diline dolarsa bir saatına rastlanır, o şey âkıbet olur imiş; bilmem sen böyle geceleri Yumuşak Beyi sayıklamağa başlayalı kırk gün oldu mu?

Müştak bu fırsatı ganimet değil, âdeta büyük bir nimet bilerek aralık kapıyı itti, tozlyle, toprağiyle, salkım salkım örümcekleriyle odaya dalarak:

— İşte yarın tamam kırk gün oluyor!..

Dedi. Delikanlının girmesiyle içerde peyda olan levha, bir kalemle değil, bir fırça ile tersime seza idi... Saffette de, Dududa da saçlar ürperdi; gözler büyüdü; eller, kollar çarpıldı; bet beniz uçtu; ikisi de put gibi hareketsiz kaldılar; fakat yalnız dudakları oynuyordu; bu örümcekli şeytanı kaçırmak için Saffet, hoca hanımdan öğrendiği duayı, bir kelimeyi belki on defa tekrar ederek hıçkırık gibi bir harhara ile gûya okuyordu; zavallı Dudu, o da kendi lisanından harharalı bir dua tutturmuştu. Lâkin Meryeminki okumadan ziyade boğmaca öksürüğü nöbetine benziyordu.

Biraz evvelki ateşli davet ile şimdiki bu kötü kabule, dehşetlenmeğe bir mâna veremiyen Müştak, o da şaşırdı kaldı. Kendinin şeytan olmadığına bu iki kadını inandırmak için bir dua bilse o da onu okuyacaktı; Saffetin ayaklarına kapanarak kendinin ne in, ne cin, ancak insan, cedbeced âdem oğlu olduğuna inandırmak, bu hususta inandırıcı teminat serdetmek için genç kadına doğru iki adım atarken Dudu nasılsa duadan vazgeçerek köşklüleri mahcup bırakacak yüksek bir nâra ile:

— Yetişin a dostlar!.. Gelin hanımı şeytan elloor!..

Diye feryat edince Saffete de bir cesaret geldi; birkaç adım geri çekildi. Bu birdenbire zuhur eden iblise karşı örtünmek için pencere perdesinin bir ucunu başına alarak o da avazı çıktığı kadar:

— Koşunuz, neredesiniz? Burada şeytan var, tâ odamıza, tâ içimize girdi...

İstimdadiyle haykırmak kuvvetini peyda etti. Müştakın yerlere yatarak:

— Susunuz efendim; şeytan değilim.

Kabilinden ettiği istirhamlara mukabil aldığı cevap, iki kadının camları sarsan çığlıklarından başka bir şey değildi. Çok geçmedi; yalıda kapılar açılıp kapanmağa, pat pat ayak sesleri peyda olmağa başladı; bir saniye daha vakit kaybetse muhakkak yakayı ele vereceğini anlıyan Müştak, kararı firara tahvil ederek odadan dışarı fırladı; koşarken bir iki kadına tesadüf etti; hele bunlardan bir genç kız, Müştakı görünce korkudan elindeki şamdanı bir tarafa, kendi diğer tarafa düştü bayıldı; yalıya hırsız girmiş, haberi hemen yayıldı; gözlerini oğuşturan, döşeğinden fırlıyordu; «Hayır, hırsız değilmiş, şeytanmış» sözü de çıktı; bu ikinci rivayet, vak'aya bir garabet rengi verdi. Harem, selâmlık böyle birbirine girmekte iken Müştak, geldiği yolu takip ile merdivenini balkona takarak bahçeye indi; aralık bırakmış olduğu kapıdan dış bahçeye, oradan birinci, ikinci sedlere fırladı; köprüyü geçti; kendini koruya dar attı.

Akşamdan ziyadece «dem» yutmuş olan filozof Revâi içkinin humarı ile bir türlü zihnini toplıyamıyarak:

— Bu yalı da artık şeytan yuvası oldu; delik deşikten girip çıkıyorlar; bazı akşam bunlardan birine ben de rastgelirim; Nedime önde o arkada Firûzenin dairesine giderler... Yakışıklı, mahbup bir şeytandır; hani benim de hoşuma gider; bu genç şeytan yalıya kaç aydır alıştıydı;

kimseyi ürkütmeden sessiz, sadasız geliyor, gireceği kovuğu biliyordu; bu akşam nasıl oldu? Yolunu mu şaşırdı? Kayınvalde hanımın dairesine giderken yanıldı da yolunu gelin hanımınkine mi çevirdi? Yoksa Saffete de mi şeytanlar dadandı? Geçen gün güpegündüz Dudunun iskarpinlerini yutan ejderhanın arkası böyle çıktı ha!.. Galiba hanımların dildadeleri gündüzleri yılan, geceleri şeytan kıyafetine giriyorlar; ama ben o Meryem Duduyu bilirim; ırz ehli çalımı satar; o karının gönlü şeytanların bitpazarına benzer; bu yalıda Fîrûzenin Nedimesi, Saffetin Dudusu varken, şeytanların arkası kesilmez.

Saçmalarını savururken beri tarafta Ebrukeman, başına toplanmış birkaç kapı yoldaşına şu yolda hikâyei hal ediyordu:

— Nası öde kâpım açmadım, şeytanımın gözü gözüme girdi buni ağzını burnunu ufacık, yanaklarını kırmızı bıyıklarını gaytan gibi pek dilber bir şeytandır efem...

Den tutturduğu tariflerini bin garabet vâdisine sevk ile dinleyenleri mütehayyir bırakıyordu.

12

İMZASIZ MEKTUP

Firûze Hanımın korusuna kaçan yılanla yalısına giren şeytan, köy halkınca bazı kötü tefsirlere yol açtı. Sabah olunca yalıda o gece şeytanı görenlerin rivayetleri toplandı. Bazıları bunu belinde ipl, elinde feneriyle kuyucuya benzetiyorlar; fakat kuyucunun öyle edevatla vakitsiz içeri girmesine bir mâna veremiyorlar, diğerleri hoca hanımın bu baptaki reyine uyarak şeytanın kuyucu kıyafetine girmiş olduğuna kanaat gösteriyorlardı.

Keyfiyet böyle ihtimaller keşmekeşinde iken şeytanın balkondan içeri girdiği, sandık odasında bazı ufak tefek devirdiği ve kuvvetli ihtimallerden olarak yine oradan kaçtığı anlaşıldı. Maazallah mel'un şeytanların bir yere girecekleri zaman pancur açmak, duvarın ardına taş yığmak gibi girme vasıtaları kullanmaktan vareste bulunacakları meydanda olmasına mebni bu girenin şeytana benzer bir hırsız olduğuna hüküm verildi. Fakat hiç bir şey çalınmamış olması ve hırsızın boş odaları karıştırması lâzım gelirken Saffetin odasına girmesi zihinleri ucu gelmez tereddütlere sevketti.

Hele Revâinin:

Ne sârîktir, ne şeytan
Gelen âşıktır inan!

Mısrâlarıyle başlıyan uzun bir manzumesi vak'ayı köyde bir parmak bal etti.

Saffetle Dudu, o gece uğradıkları şiddetli korkunun tesiriyle bir hafta hasta yattılar; ikisi de vücutları tutmaz

bir hale geldiler; oralarında buralarında sızılar peyda olduğundan şikâyet ettikçe hoca hanım, şeytanın kulunçlar ile birleşerek bu zavallıların vücutlarına girdiğini iddia ile köyde bir ayı, yahut bir püfçü buldurarak bunları çiğnetmek lâzım geldiğinde ısrar ediyordu.

Saffetle Dudu, ayıya çiğnenmekten, hemen şeytana rastlamak kadar tevahhuş ettiklerinden, köydeki hamal hocanın nefesi, korkunç ve sakil cüsseli bir hayvanın çiğnemesinden ziyade kendilerine iyi tesir ettiğinden bahisle ayıya çiğnenmeyi reddettiler.

Ötede ne dedikodular döndüyse döndü, herkes ne dediyse dedi, her şey geldi, geçti; fakat ne olduysa Müştaka oldu. Saffetle Dudu o gece şeytandan bahsederlerken onun öyle düşünmeden odadan içeri girivermiş olması o iki kadını o derece tedhiş etmişti ki, şimdi onların nazarında Müştak isminin şeytandan asla farkı kalmamıştı; vücutlarında bir ürperti, bir tevahhuş eseri hissetmeksizin bu ismi ağızlarına alamıyorlardı. Binaenaleyh Müştakın Saffete karşı olacak âşıkane muvaffakıyeti hemen muhal derecesine geldi.

O geceki halin acib bir tesadüften ibaret olduğuna bu kadınları inandırmak için teşebbüs, tevessül etmediği vasıta, çare kalmadı; temine muvaffak olamadı; kendinin yalıya girdiği gece Reyhan da yalıda bulunduğundan, vukuata an'anesiyle vâkıf olmuştu; muvaffakıyetsizlikten dolayı Müştaka karşı etmediği alay, istihza bırakmıyordu; bu vak'a Reyhanın gece ziyaretlerine hiç halel getirmedi; o, yine eskisi gibi muayyen gecelerde tuvaletini yapıyor, gizli vizitelerine devam ediyordu; Müştakın âşıkane muvaffakıyetine karşı Saffetin şiddetli tevahhuşundan başka bir mâni, oldukça mühim bir mâni daha zuhur etti.

Saffetin odasına öyle sabaha karşı şeytan girmesi keyfiyetini kaynanası Firûze Hanım, diğer bazıları gibi pek hayret verici vukuattan addetmedi; bunu tabii buldu; ko-

casından daimî bir ayrılıkla yaşıyan gelininin artık geceleri in, cin davet edecek kadar gözü açılmış olduğuna hükmetti; bir evde, o yolda şeytanlar davetine istekli iki kadın bulunursa, ileride meselenin peyda edeceği garabeti, karışıklığı hemen anlıyarak gelin hanımın sevda arama azmine karşı lâzım gelen tedbirleri almakta tekâsül göstermedi: Çünkü biri gelin hanıma, diğeri kaynanaya, evin içine geceleri çifte şeytan veya hırsız girmeğe başlarsa, gu gece ziyaretçilerinin bazan yollarını şaşırarak Saffetin şeytanı Firûzeye, Firûzeninki Saffetin dairesine gitmek gibi tamir edilmez hatâlar vukuuna meydan verilmiş olacaktı. Mahzurların önünü almak için Firûze, yalının viran duvarlarından gelin hanım namına o makule ziyaretçileri aştırmamak için gözcüler, bekçiler tâyin etti; Saffetin her hali nezaret altına alındı.

Müştakın öyle geceleyin o yalıya girmeğe ayağı alışması Reyhan için de iyi değildi; ne olur ne olmaz... Belki Müştak, Firûzenin gözüne ilişir, belki kadın bunu Reyhandan ziyade beğenir; bu mesele zannolunduğundan kat kat nazlktir; daha çekilmek üzere ortada binlerle lira var.

İşte bu düşüncelerine mebni Müştakın Saffetle muhabbet kaynaştırmasına Reyhan da elinden geldiği kadar mâni olmağa girişti; bu mânialan alenen yapmıyor; arkadaşına karşı yine eski fikrinde imiş gibi görünmeğe uğraşıyordu; lâkin az vakitte tallhinden çok tedip sillesi yiyen Müştak, o gecedenberi Reyhanın halinde olan değişikliğin farkına vardı. Reyhan aleyhindeki düşmanlığı külliyyen şiddetlendi. Kendi kendine, arkadaşıda karşı diyordu ki:

— Parnası elimden al.. Firûzenin serveti üzerine otur... Saffetle muaşakama karşı mânialar çıkarmağa çalış... Artık seni de, altmışlık maşukanı da, Hâmi Beyi de, cümlenizi tedip zamanı geldi; bak ben senden bir intikam alayım da nalıncı keseri gibi hep kendine yontmayı öğren...

Müştak böyle büyük büyük intikama hazırlanıyor, fakat intikamın nev'ini kendisi de o saatte pek bilemiyordu; hâlâ mı hâlâ Müştakın aklı, fikri bütün gönlünün meyli Parnasta olduğundan, bu öç alma keyfiyetine Reyhanı Parnastan ayırmak noktasından başlamağa karar verdi.

Reyhanın evde bulunmadığı bir gün yine mahut evrak çantasını açtı; kâğıtları ortaya döktü; deruhde ettiği bir dâvayı tetkik eden avukat gibi bu mektupları birer birer en ince bir itina ve dikkatle okudu; işine yarıyacak bir ipucu arıyordu; uzun muhakemelerle nihayet intikam plânını kurdu; Parnasın Hâmi aleyhine infial ve nefret izharında hakikaten bir gayz ve şiddet nümunesi addine sezâ muhakkirane bir mektubunu bir tarafa ayırdı; geçti yazı masasının başına; Hâmiye hitaben âtideki meveddetkârane ihbarnâmeyi yazmağa başladı:

«Beyefendi hazretleri,

«Ailenizin şöhretini bilenler, servetinizin verdiği saa«deti işitenler, güzel metresinizi görenler dünyada sizi her «yüzden âlemin haset ettiği bir mes'ut zannederler. İşin za«hirine bakanlar her hakikatte olduğu gibi bunda da ilk «nazarda göz kamaştıran sathî âlâyişe kapılıyorlar. Şa'şa«alı görünen şeylerin esasına derince nazar edilse ekseri«ya iğrenecek hakikatlere tesadüf olunur. İşte siz bu ka«bilden bir zavallı mes'utsunuz. Sevdasını, hayat saadeti «diye bildiren bir kadının hilekâr ağuşunda bin aşk rüyası «içinde uyurken sizi bu safalı uykudan uyandırmağa korkuyorum. «Ben o hilekâr ağuşta mes'ut idim. Bırakaydın, «ömrüm oldukça o aldanış uykusundan başımı kaldırmı«yarak ömrümü böyle bir sevda ile gaşyolarak geçirey«dim ne olurdu? Hain!.. Niçin beni muhabbet cennetinden «uyanıklık cehennemine düşürdün?» yollu teşniatımıza «uğramaktan çekindiğim için hayli müddet sükût ettim; «fakat her şeye bir had vardır; sizin gibi ciddî ahlâklı

«bir asilin vicdanının saflyetini suiistimalde bu derece «şeni bir surette ileri varıldığını görünce tahammülüm «gayeyi buldu; böyle nefreti mucip bir hale karşı seyirci «gibi durmaktan vicdanî bir mes'uliyet hissettim; bunun- «la beraber size bir iyilik etmek isterken felâketinize se- «bep olmaktan, güzel niyetle büyük bir fenalıkta bulun- «maktan korkuyordum; hakikati ihbar edeyim mi, etmiye- «yim mi? Bu iki istifham arasında bir aydır müfekkiremin «olanca kuvvetini sarf ile artık bîtap kaldım; nihayet sü- «kûtu insanlığıma yaraşmıyacak bir riya gibi telâkki et- «tim; haberi olmaksızın eteğinden tutuşmuş bir adama «birkaç saniye daha rahat ettirmek için tutuştuğunu ih- «bar etmemek, akıl ve hikmete mugayir ve faydasız bir «nezaket değil midir? Bu meseledeki sükûtumu işte bun- «dan farklı görmedim; kangren olmuş bir uzvu kat'eden «cerrah, malûlün ameliyat esnasındaki ıstırabını değil, «hayatının âtideki selâmetini düşünür. O andaki infialine, «feryadına, hattâ tahkirine ehemmiyet vermez.

«Ben vicdanımın sesine tebaiyet ediyorum; hakikat «değişmiyeceği için hakikatlerin akseylediği bir ayna olan «vicdanların muhakemeleri de bir olmak lâzım gelir; bi- «naenaleyh bu hareketimin sizce takbihe değil, takdire seza görüleceğinden eminim...

«Şimdi lüzumsuz teferruattan çekinerek, asla gelelim: «Tesadüf sevkiyle metresiniz Parnasın bazı aşk esrarını öğrendim; felâketinize vukufum, bedbahtlığınızın büyük- «lüğü nisbetinde beni size dost etti; bu meselede hayırha- «hâne bir ihtarda bulunarak nef'inize hizmetten gayri bir «kasdım ve alâkam yoktur; insanlar az çok hodgâmca bir «maksatları olmadıkça hiç bir şeyde insanca gayret sarf «ile zahmet ihtiyar etmezler. Bu emirde belki bazı müstes- «nalar vardır; bu istisnalara itikadınız varsa işte beni on- «lardan biri olarak kabul buyurunuz; bu kabulde şimdi

«mütereddit bulunsanız bile netice, hakikati size ispat «edecektir.

«Şu izahlardan maksadım, bu «imzasız mektup» ta bir «garaz şemmesi arayarak beyhude yorulmaktan sizi kur«tarmak içindir. Ekseriya imzasız mektuplar, gareze âlet «olurlar. Çünkü güzel niyetinden, iddiasının doğruluğun«dan şüphesi olmıyan, sözüne güvenen bir adam hüviye«tini saklamağa lüzum görmez. Doğru sözlerinin altına «imza koyar. İhbaratının yine kendi namına nisbetinden «sıkılmaz, korkmaz. Kendi sözlerine karşı saklanmağa lü«zum görmez. Bu saklanışta dalma açık alınla itiraf edilemiyecek — tâbirimi af buyurunuz — bir kahpelik var«dır; bu mektubu o nevîden sayarak ihtarlarının doğrulu«ğuna kulak vermezseniz size yazık olur; bu, er geç tees«süfle işiteceğiniz bir hakikattir; lâkin bunu öğrenmekte «ne kadar gecikirseniz, hasarınızın derecesi o nisbette bü«yük olur; gafilâne geçirdiğiniz günlerin sonra her dakí«kası birer ıstırap asrı halini alacaktır.

«Beyefendi, cesaret!.. Hayatın, ölümü tatlı gösterecek «acı anları, çekilmez dakikaları vardır. Size ifşa edeceğim «hakikati bir iki kelime ile anlatmak kabildi; niçin bil«mem kalemimi bir türlü itnabdan alamıyorum? Sözün «ifade edeceğim müthiş hakikate taallûku ânında cür'etsiz «kalemime bir kırıklık geliyor... İşte nihayet bütün ce«saretimi toplıyarak yazıyorum: Sizde lâzım gelen meta«neti iktisapla okuyunuz...: Muhibbeniz Parnas sizi alda«tıyor; bu kısacık cümleyi okuyunca başınız dönmesin, «gözleriniz kararmasın... Çünkü bir âşıkın en ziyade ak«lını başına toplaması lâzım gelen an işte bu zamandır; «bu korkunç cümle ile zihnen ülfet peydası için işte onu «bir daha tekrar ediyorum: — Parnas sizi aldatıyor. «— Kiminle? Şimdi onu öğrenmek istersiniz... Kiminle «olursa olsun... O sizi bir kere aldatıktan sonra bunun «Zeyd veya Amrle olmasında sizce bir teessür hafifliği ka-

«bil olamaz. Uhuvvetkârane nasihatlerime lûtfen hareke-«tinizi tevfik ederseniz Parnasın aşk defterinde isminizin «altına kaydeyledigi bu zatı yani gıyabi halefinizi yakın-«da boyluboyunca görmekle müşerref olacağınızdan, şah-«sın tarifine girişmeyi abes sayarım.

«Her çarşamba devam buyurduğunuz Büyükadadaki «eskrim salonunu bir iki hafta terk ile gizlice apartımanı-nızda vukubulan «ekzersis» lere bakmak tenezzülünde bu-«lunursanız, sizin orada yüzünüze yüzlük, elinize eldiven-«lik, bedeninize zırh geçirerek ettiğiniz talimlerin daha «âlâsını sevgili Parnasınızın burada vücudunu müdafaa «için hiç bir türlü mukavemet elbisesi kullanmaksızın en «mahir eskrim hocalarını hayrette bırakacak bir mahâ-«retle icra eylediğini görerek gözünüz nurlanır.

«Karagözün Yalova seyahati gibi bu çarşamba bermu-«tad Büyükadaya gitmek üzere apartımanınızdan çıkarak «yine bittakrip cânanenizin nezdine duhul ile temaşaya «elverişli bir delikten oyuna muntazır olunuz. Bakınız âyi-«nei devran nadir manzaralardan ne zıl-lü-hayal, ne em-«salsiz şekiller gösterecektir.

«Müteharrik manzaraları almak için yanınıza bir de «makine alsanız fena olmaz. Metresinizin sadakatini yâd «ile eğlenmek istediğiniz gamkinâne gecelerinizde bir ye-«re kurar, hayatınızın bu tatlı demlerini tahattura vesile «olacak lâtif manzaraları sinema ile mükerreren görerek «mahzuz olursunuz.

«Ciddiyetten biraz ayrıldığım için beni affedersiniz «Hâmi Beyefendi, bu öyle bir hakikat ki, zihin her lâhza «onunla temasa gelirse ateş alacak gibi oluyor. İşte bu se-«beple hakikatten bahsederken hayale, Parnası anlatırken «sinematoğrafa sapıtıyorum.

«Daha bir diyecek kaldı mı? Pek çok... Değil mi? Ben «size aşk hayatının birinci babını açtım; artık onu siz bil-«diğiniz gibi tafsil ve tertip ediniz; size haber verdiğim

«âşıkı kulağından yakalıyarak Parnasın karyolasından çı-
«kardığınız zaman ona edilecek muameleyi benimle mü-
«zakereye ihtiyacınız yoktur zannederim; Hemen bıçağa
«davranmak pek esnafvari olur: «Haydi beyim! Senl bir
«daha buralarda görmiyeyim!» cümlesiyle yol vermek de
«pek eblehçe bir hareket sayılır; o herifi nezaketinize mu-
«vafık bir muamele ile mahvetmelisiniz; bunun için pek
«çok roman ve trajedi mütalâa ederek neticelerine dikkat
«buyurmalısınız; zevcelerini, metreslerini başka erkek-
«lerle yakalıyan herifler o cür'etkârlara karşı ne yol-
«da muamelede bulunuyorlar; son edebiyat âleminin övün-
«düğü şahsiyetlerden hakikiyun mesleğinde bulunan
«Fransa üdebâsına bakarsanız bunlar hep tablatl nümune
«ittihaz ettiklerinden, gayet geniş havsalalı kocalar tasvir
«ediyorlar; zevçler, zevcelerinin âşıklarını öldürmek de-
«ğil, görüp görmemezlikten geliyorlar; bunların içinde
«öyle askına baskına kalkışacak babayiğitler nerede? Bu
«yolda güzel intikam nümuneleri görmek isterseniz, klâ-
«siklerle, romantiklere müracaat ediniz; bunlarda insanı
«dehşete düşürecek kanlı harekâta müsadif olursunuz.
«Hangi tarafın tasavvurları doğru? Eski Fransa ahlâkınca
«kocalar karılarını zamparalarının koynunda yakaladıkla-
«rı zaman hemen kıtale atılırlarmış; Gide gide medeniyet
«ilcasiyle bu nevi maceralar âdi vukuat sırasına girdiğin-
«den, her zevç zevcesinin bu yoldaki cinayetini görünce
«rakibini katle yürürse bütün erkeklerin daimî bir kıtal-
«den baş alamıyacakları mahzuruna mebni mi havsalalar-
«da bugünkü tevessü istidadı hâsıl olmuş?

«Karagöz, ayine-i-devran, sinematograf derken söz
«mühim bir içtimaî meseleye müntehi oldu; fakat siz şim-
«di bu vâdide zihin yoracak bir halde değilsiniz; hem
«zevç zevce bahsinin size bir taallûku yoktur; medeniyet
«henüz bir erkeğin metresi üzerindeki hukukunu tâyin
«edecek, kadın hiyanette bulunursa âşıka bir tedip salâhi-

«yeti verecek kadar ilerlemedi! Parnası öyle bir mevkide «yakalayınca elinizden bir kaza çıkarsa âdi bir katil ad-«dolunursunuz; sade rakibinizi öldürmekle intikam almak «değil, kendinize bütün bütün yazık etmiş olursunuz. Ha-«fazanallah böyle bir hal vukuunda maktulü mezara, sizi «de küreğe korlar; Parnas için sevdasının mevkiini bir se-«fihin koynundan diğerine tebdil etmekten gayri bir ha-«yat değişikliği vukubulmaz... Bütün «aman» lara nümu-«nei imtisal olacak size bir intikam yolu sağlık vereyim «mi? Aman ne kadar hoş bir öç almaktır bilseniz?.. Bu «usulü kırk yıl arasanız, edebî eserlerin birinde bulamaz-«sınız; mahkeme gazetelerinin birinde okudum: Bu ceza «usulünün kâşifi ameleden biri... Zavallı adam, dişinden, «tırnağından arttırarak beslediği sevgilisini bir erkekle «yakalamış; rakibini katil tehevvürüne kalkışmıyarak bir «tekme ile kapı dışarıya defetmiş; sonra mâşukasını mı «öldürmüş?.. Hayır.. öldürmemiş... Daha fena etmiş; hiç «bir erkekle sevda alış verişine girişemiyecek surette bir «uzvunu sakatlamış...

«Parnas için böyle bir ceza temenni ederim; insanları «iğfalde istimal ettiği sarı saçlariyle baygın gözlerinin bü-«yüleyici kuvvetini neticesiz bırakmak kadar Parnasa lâ-«yık bir ceza olur mu?

«İşte size mühim bir ihbarda bulundum. Yalancı mu-«hibbenize karşı ceza tâyininde filozofane tetebbuatımı ar-«zettim. Bundan sonra keyfiyet fetanet ve dirayetinize «muhavveldir. Medeniyetle uyuşmıyan katilden içtinabı «bir daha tekrar ederim. Baki, Hâmi isminizdeki korumak «mânasına rağmen bir metresinizi muhafaza edememiş ol-«manıza teessüften gayri diyecek bir şeyim kalmadı...»

Müştak elinden kalemi bıraktı; sandalyenin arkasına yaslandı; yumruklarını havaya kaldırıp başını da sandalyenin arkalığından aşağıya sarkıtarak mektubun tahririnden mütehassıl zihin yorgunluğunu tahfif için tatlı tatlı

üç dört defa gerindi; çehresinde yaptığı işi iyi yaptığına kanaatten mütevellit bir insanın neş'esi vardı. Yazdığı mektubu çok beğendi; birkaç kere okudu; her okuyuştan başka bir memnuniyet hissediyordu.

Bu mektup Hâminin eline gidince kim bilir neler olacak? Acaba Şâdi Efendi zade metresiyle Reyhanı bir arada tutunca Müştakın tavsiyesi veçhile bir tekme ile kapı dışarı def mi edecek? Yoksa ara yerde kamalar, revolverler parlıyacak mı? Reyhan ihtiyatsız bulunursa vay haline!.. İnsan metresiyle bir yatakta zevk ederken üzerinde birçok silâh bulundurmaz ya?.. Hâmi elbette silahla baskın edecektir. Ah, mümkün olsa da Müştak bu facianın son perdesini bir delikten seyretse... Hayırhahâne ihtarı hilâfına mukatele vukubulursa?.. Eh, bundan Müştaka ne? O bu husustaki filozofane tetebbuatını meydana koydurup, vicdanî vebalden kendini kurtardı; birbirine kıymıya idiler...

Müştak mektubu üç mektup kâğıdını birbiri içine koyarak bu suretle vücude gelen on iki sahifelik küçük deftere temize çekmeğe girişti; o işi de bitirdi; içinde öyle bir feveran vardı ki yazdığı mektubun tesirini bir an evvel görmek için âdeta durduğu yerde titreyordu; o sahifeleri büyücek bir zarfa koyarken masanın üzerine baktı; biraz evvel çantadan ayırmış olduğu Parnasın mektubunu, bu karının Hâmi aleyhinde Reyhana yazmış bulunduğu iğfalnameyi gördü; bunu kendi yazdığı mektuba leffetmek için ayırmış olduğunu tahattür etti; Hâmi Parnasın el yazısını görünce elbette tanıyacağından bu edille nâme sayesinde karının hiyaneti ağız açmağa lüzum görülmeksizin sabit olataktı; lâkin şimdi biraz düşündü. Bu suretle hareketi beğenmedi; madem ki Müştak yazdığı mektuba imza vazetmiyor, hüviyetini saklamak lâzımdı; Hâmi tehevvürle bu edillenâmeyi Parnasa gösterir ve karı da Reyhana ihbara yol bulursa imzasız mektubun

muharriri Müştak olduğu meydana çıkar; halbuki böyle hususatta muvaffakıyet temini için gizlenmek hem de müdebbirane gizlenmek iktiza eder. Reyhan çantadaki evrakını yoklayıverirse o mektubun eksilmesinden kuşkulanır; iş falsolaşır.

İşte bu düşüncelerine mebni Müştak Parnasın mektubunu yine çantaya koydu.

Hemen evden *çıktı; vapura bindi; Beyoğluna* kendini dar attı; tanıdığı bir perukâr çırağiyle mektubu Hâminin apartımanına gönderdi; Parnas Türkçe okumak bilmez; mektubun onun eline geçmesinden korkuya hiç mahal yoktu.

O gece Müştak merakından türlü rüyalar gördü; acaba netice *nasıl zuhur* edeck? Durup durup kendi kendine:

— Hâmi hayvanlık edip te Reyhanı vurmağa kalkmasa! Sevgili arkadaşıma acırım; yalnız nasihatime âmil olarak Parnas üzerinde dediğim ameliyatı icra etse ne âlâ olur; işte o zaman bu âzim muvaffakıyetten dolayı kendimi alkışlarım.

Parnas bana yâr olmadıysa badema kimsenin işine de yaramaz a!..

Kabilinden söyleniyordu.

Hâminin Beyoğlundaki salonu, ora kibar âlemince, daha doğrusu zengin sefihlerince hayli şöhret almıştı. Parnasın, salon müdavimlerini idaredeki şuhâne mahareti, Hâminin alafranga terbiyesi, mübalâğalı şöhret serveti daha bir takım acayip rivayat ile karışarak ortalıkta devrediyordu. Fakat namuslu, ağır aileler bu salona müteallik dedikoduları fısıltı ile biraz da kızararak kale alabiliyordu. Çünkü Beyoğlunun zanparestlikten müştehir şıklarının, mizaçlarının hakkında şuhlukta en ileri varan madamlarının iffet hususundaki kahramanlıklarına hayret edilecek menkıbeleri hep oradan yayılıyordu.

Gayri meşru münasebet üzere yaşıyan bu muhip ve

muhibbenin hanesine yine öyle münasebetlerinin meşruluğu şüpheli karılar, kocalar, yahut açıktan açığa «metres» ler, «aman» lar, daha fenası kendine birkaç aylık eş arayan bekârlar, muvakkat birer hayat arkadaşı arayan karılar devam ediyorlar, kendini bilen, âlemin muahazesinden çekinen ailelerden orada kimse görülmüyordu.

Bu salonun şöhreti yalnız dilbaz karılarla kurnaz şıkların oraya devamlarından ileri gelmiyordu. «Aktüalite», «Nuvote» ve moda denilen şeylerin şehrimizdeki tetebbü merkezi Hâminin apartımanıydı. Pariste ne çıksa, ne işitilse, ne olsa bunların sür'atle aksi hemen orada görülüyordu. Hattâ zurefadan biri salona «İstanbulda Paris» namını vermiş bir diğeri de (L'académie des débauchés) yani «Sefihler Encümeni» vasfını münasip görerek zarafette, birinci namı verenlere tefevvukunu ispat etmişti.

Çok koşan çabuk yorulur fehvasınca eğlence namına dağdağadan başka birşey olmıyan bu şamata dolu hayattan, insanı yorucu, yıpratıcı maişetten Hâmiye usanç gelmeğe başladı. Melâl verici bir usanç... Devam ettiği «suvare»ler eğlenceler, balolar, tiyatrolarda bir yeknesaklık, hep ayni şeyi görüyor, bunların böyle aylarla senelerle tekerrürü, devamı, hiç birinde lezzet, tad bırakmıyordu. O, eldivenlikli, tek gözlüklü arkadaşlarının musahabelerinden bıktı; alamod biçilmiş bir kostüm, rengi şekli o haftanın «Aktüalite» sine muvafık bir «Kravat» ile cehalet örten, irfaniyle, tetebbüü ile, tahsiliyle değil yalnız kıyafetiyle şuunu medeniye ile atbaşı beraber görünen, kendi millî tarihinin âdî vukuatından haberi yok iken Avrupanın mühim vak'alarından gözlerini açarak, «jest» ler yaparak bahseden şıkların havaî iddialarını dinlemekten artık yorulmuştu. Hâmi herşeyden bıkmıştı. Yalnız bıkmadığı, temenni ettiği halde bıkamadığı bir şey kalmıştı ki o da metresi Parnastı; zavallı delikanlının hayattan, eğlenceden, safadan bu usançlığı, bizarlığı tahlil edilse Par-

nastan usanamadığı için her şeyden usandığı sabit olur; Hâminin serveti tedenni ettikçe Parnasın israfı artıyordu; biçare çocuk metresinin arzularını yine vücude getirmekten, her istediğini yapmaktan geri kalmıyordu; fakat artık yaptıklarını zorlukla yapıyor, karının sözü ruh buluncaya kadar bazan birkaç gün geçiyordu.

Hâmi *metresinin* emirlerini *sür'atle* icrada böyle ara sıra geciktikçe karının vechinde gezinen mânidar bir somurtkanlık zavallıyı tedhiş ediyordu; bebekleri gölgelenen gözlerinin uçları yukarı kalkan kaşlarının, acayip bir inbisat ile uzanan dudaklarının sâkitane ifadeleri hep toplansa sanki şu mânalar çıkıyordu:

— Bu hayattan yoruldunsa, bahusus hevesatımı yerine getirecek servetin kalmadıysa beyhude ne sıkılıyorsun? Artık birbirimize veda edelim; ben kendime arzularımı sür'atle icraya muktedir bir aman bulayım. Sen de kesene göre bir metres ara... Hem dikkat ediyorsun ya? Dostluklarile, sohbetleriyle müşerref olduğumuz falân bey yahut falân mösyö gözlerimin içine bakıyorlar; onlara azıcık cür'et verecek samimi iltifatta bulunsam beni senin elinden uçuruverecekler...

Hakikaten Parnasın etrafında dolaşan bir iki bey, bir iki mösyö vardı ki bunların karıya fırlattıkları arzukeşâne nazarlar Hâmiyi korkutuyordu; her hareketinde alafrangalığa yeltenen Hâmi kıskançlıkta bir türlü deryadil olamıyor, sevdiği karıyı bir müsamerede, bir baloda öyle yarı çıplak bir vücut ile diğer bir erkeğin kolları arasında raks girdabına atılmış görmeğe tahammül edemiyordu.

Hâmi Parnası kimlerin elinden ve ne suretle almış olduğunu besbelli aşkın verdiği bir gafletle unutarak bir müddet metresine tam bir itimat göstermişti; sonra bu itimadına biraz halel geldi; daha sonra emniyeti kalmadı. Ona bedel müz'iç bir kıskançlık ârız oldu; daha sonraları Parnasla bir iki kişi arasında münasebet vukuundan şüp-

heye düştü; bu işkencelerinden karıya bir şey sezdirmemeğe uğraşarak güya aklınca takibatta, tetkikatta bulundu; bir şey anlıyamadı; muhakematı, zihni bütün bütün karıştı; eline külliyetlice bir para geçse metresini ârızalardan, tehlikelerden kurtaracak, işini oldukça yoluna koyabilecekti... Dâima birkaç bin lira hazır olmadıkça Parnasla yaşamak müşküldü. Çünkü kumar salonlarında karı biperva oyunun başına geçince elli lira, yüz lira, iki yüz lira «dav» deyivermekten çekinmez, o kadar parayı Hâminin nereden tedarik edeceğini aslâ düşünmezdi.

Tuhaf şey!.. Metresi tarafından böyle taliin nükbetine uğrayalı validesinden de evvelki şefkati görememeğe ve o cihetten de kaderinin yüz çevirmeğe başlamış olması kendini ucu gelmez ye'islere düşürüyordu.

Ne kadar garip hal? Firûze yaşlandıkça evlâdına, bir tanecik oğluna düşkün olacağına ona karşı muhabbete bedel sanki bir nevi husumet peyda ediyor, onun huzurundan sıkılıyor, her talebine red ile cevap veriyor, büsbütün ahlâkını değiştiriyordu.

Geçenlerde bir para meselesinden dolayı Hâmi validesinin yanma girmiş ve daha maksadını açmadan, söze girişmeden şu târizlere muhatap olmuştu:

— Yooo... Bak oğlum artık bebek değilsin; kendini biraz çek çevir; kendi servetini mahvettin; şimdi benim bir iki kırıntıma göz dikme; artık Frenk karılarına yedirecek param yok; bundan sonra benden on para talebine kalkışırsan sana fena halde gücenirim; karını düşünmezsin, çocuğunu düşünmezsin; yalnız idaresini tekmil başıma bıraktın; beni vaktinden evvel kocattın; insaf yavrum...

Teessüründen, ye'sinden Hâminin gözleri sulanmıştı; evvelleri oğlunun böyle ağladığını değil, vechinde en hafif bir hüzün alâmeti görse derhal yüzünü okşar, alnından, gözünden öper, maddî, manevî olanca teselli kudre-

tiyle onu neş'elendirmeğe çalışırdı; o günü bu acı sözlerinden sonra, o teessürle ağlayan Hâminin yüzüne bile bakmıyarak başını pencereden dışarı çevirivermişti. Acaba valdesine ne oldu? Hem Hâmiyi çıldırtan şey artık dâima ondan böyle ruyi infial, dürüşt muamele görmesi değildi. Kendinin hesabına tetkikine göre valdesi çok şey satıyor, çok para sarfediyor; çok borca giriyordu. Acaba yine birini mi seviyor? Bu kabil mi? Yaşı altmışı geçtikten sonra bu nasıl olur?

Hâmi Bey valdesinin bir iki âşıkane vak'asını şöyle biliyor bilmiyor gibiydi; fakat bu maceraların üzerinden hayli zaman geçti; hem şimdiye kadar hiç bir kimse, hiç bir cür'etkâr âşık, bu kadının gönlünü, muhabbetini, şefkatini böyle oğlundan külliyen alamamıştı. Eğer böyle bir iğfalcinin, altmış beşlik bir kadına ârız böyle sahtekâr bir âşıkın, sözde mavi gözlere, fakat hakikatte kasaya alâkalı böyle bir gönül dolandırıcısı herifin hakikaten vücudü varsa, valdesi böyle denî bir muğfile soyuluyorsa? Of bu ne müthiş ihtimal! Keyfiyetin tetkikine girişse, valdesile, metresinin âşıklarını inceden inceye aramağa kalkışsa çok sürmeden belki bu ihtimaller hakikat şeklini alır... Böyle bir tetkike taharriye başlamadan Hâmi ürküyor, her kim olurlarsa olsunlar bu iki âşıkla karşı karşıya gelmek istemiyor, bu meselenin hep öyle ihtimal halinde kalmasını temenni ediyordu.

Fakat valdesinin bu israflarına ne mâna vermeli? Bu kadar parayı ne yapıyor? Şefkat yüzünü oğlundan niçin çeviriyor? Metresi Parnasa gelince bunun aleyhinde peyda ettiği şüpheler daha müthişti. Pek ziyade sevilen bir kadın sevda sadakatinden inhirafa başlarsa ekser hakda zavallı dildade teveccühten sukutunu sevgilisinin nazarlarında görür, her hareketinde bir lâkaydlık eserine rastlar; iltifat edilse bile bunların merhameten edildiğini anlar, tekdire uğramıştan ziyade müteessir olur.

Bedbaht sevdazedeyi asıl öldüren şey sevdiği kadının gönlüne diğer bir âşıkın girmiş olması şüphesidir.

Hâmi valdesiyle metresinin âşıklarını ihtimal şeklinde bırakmağa uğraştığı halde bu iki şahıs, nazarında günden güne maddiyet kesbediyorlar, cisim ve can buluyorlardı.

Bazan infiali artar, takibata kalkışmak ister; onlarla yüz yüze gelmeği tasavvur edince pür halecan kesilerek yine niyetinden vazgeçerdi; gide gide ne yapacağını bilmez bir hale geldi; kendisi aramadığı halde şayet tesadüf Hâmiyi bu heriflerle karşı karşıya getirirse ne yapacaktı? Kendisi için bu da müthiş bir sualdi; cevabını da pek kolay bulup veremiyordu.

Fakat bazan rovolverini doldururken o kurşunlardan bir kaçının şu iki âşıktan birine kısmet olup olmıyacağını dalgın, dalgın düşünürdü.

Metresinin aleyhinde müthiş şüphelere düştü; lâkin beyinlerinde hükûm süren mûtat nezaketlerine halel getirmemek için yine karının geldiğine gittiğine karışmaz; falân mahalle gitmesi veya gitmemesi için aslâ cebir, ibram göstermezdi; bu yüzden birçok şeylere tahammül kendine pek acı gelmek, pek tuzlu oturmakla beraber yine metresine karşı en deryadil bir frenk gibi bulunmağa uğraşırdı; işte bunun için kendine her şeyden, hattâ canından bıkkınlık gelmeğe başlamıştı.

Ahval bu merkezde iken bir sabah tuvaletini yapıp kahvesini içtikten sonra salona çıkmıştı; yirmi dört saat zarfında Hâmi Bey namına varid olan mektupların, kartların bulunduğu gümüş tabağı hizmetçisi bermûtat getirdi; beyin yanındaki masanın üzerine koydu.

Bunlardan bazılarına cevap vermek kendisince yevmî bir angarye sırasına geçmiş olduğundan can sıkıntısiyle elini tabağa uzattı; bir ikisini çekti okudu; büyük bir kayıtsızlıkla dudaklarını kıvırarak atıverdi; nihayet eline

Müştakın mektubu geçti; zarfı yırtıp o dolu sahifeleri görünce:

— C'est drôle, une letter anonime (tuhaf şey, imzasız bir mektup) dedi.

O kadar sahifeyi üşenmeden nasıl okuyacağını düşünerek, ilk satırları avare bir nazarla azıcık süzdü; servetile metresi mevzuubahis olduğunu görür görmez gözleri dikkatle açıldı:

— Que veut on de ma fortune et de ma maîtresse?

(Servetimle metresimden ne istiyorlar?)

Sözlerini mırıldandı; bu mırıltısı akabinde yüzüne bir hüzün çöktü; çünkü serveti artık bitmek, metresi de elden gitmek üzere idi; temellük edâtı istimalile bunlara «servetim», «metresim» demek kendinde yine kendine karşı acı bir istihza uyandırdı; bazan insanın hafî, samimî kederleri, dertleri olur; bunlar tabibe, cerraha gösterilemiyen gizli yaralar gibidir; kendi kendine sızar, kendi kendine kanar, onlara hariçten tesliyet beklenilmez; bunların elemlerinin hafiflemesi, ıstırabının teskini yine öyle gizli kalmalariyle duyulmalariyle kabil olur; onların medarı teselliyeti yalnız, yalnız sır olarak muhafaza edilmeleridir; Hâmiyi herkes zengin zannediyor, metresini kendine yâr belliyordu; her şey kaybolsa bile bunun böyle bilinmesi Hâmi için bir nevi teselli idi; bu hale Fransızlar (Sauver les apparences=zevahiri kurtarmak) derler. Hâmi henüz esrafı meydana çıkmamış olmakla müteselli iken bu imzasız mektup bazı parlak servetler, şöhretler altında istikrah edilecek sefaletler, nefreti mucip haller gizlendiğini, ve Hâminin bu kabilden bir zavallı mes'ut olduğunu müstehziyane bir lisanla anlatmıştı; demek Hâminin en derin esrarına hariçten vâkıf olanlar var.

Daha mektubun başında Şâdi Efendi zadenin kan başına sıçradı; bu ihbarnameyi okudukça hiddeti arttı; gittikçe ye'is ateşi beynini sardı.

İnsanların az çok hodgâmâne maksatları olmadıkça hiç bir şeyde insaniyet hissi ile gayret sarfile zahmet ihtiyar etmiyeceklerini beyandan sonra mahzâ insaniyet eseri olduğu iddiasiyle böyle sahifeler dolusu mektup yazan bu herif kimdir?.

Mektupta, «beyefendi cesaret» cümlesine gelince Hâmi durdu; alt tarafını okumağa hakikaten cesaret lâzımdı; çünkü Parnasın hiyanetinden, müsbet, müdellel bir hiyanetinden bahsolunacağını anlamıştı; o zaten bu hakikati anlıyor, hissediyor, biliyor gibiydi; kendisi için pek müthiş olan bu meseleyi düşündüğü vakitlerde bazı hakikatleri bilip te bilmemezlikten gelmeğe muktedir olmak kadar âlemde rahatlık olamıyacağını anlıyor, fakat buna havsalasında kuvvet göremiyordu.

Mektup muharririnin tavsiyesine tevfikan bütün cesaretini toplıyarak maceranın arkasını okudu; o kadar meyus oldu ki başını dönmekten, gözlerini kararmaktan menedemedi; mektup sahibi öyle diyordu; başın dönmesin, gözlerin kararmasın; garip nasihat!.. Bu sözün aynen «işret et dç sarhoş olma», «bir tarafım yak ta acı duyma» demekten farkı yoktu. «Bir âşıkın en ziyade aklını başına toplıyacağı an işte bu zamandır» tavsiyesine de acı acı güldü; âşıklığın, sevdazedeliğin zorluğu, fenalığı ihtiyarın elden gitmesindedir; istediği anda aklını başına toplıyana, her hareketinde adımlarını menfaatine göre uydurabilene âşık mı denir?

Mektupta «Parnas sizi aldatıyor» cümlesini mükerreren okuması kendine diğer türlü tesir etti. Bu, zaten kendinin şüphelendiği bir haldi; lâkin bunu bir diğerinin böyle mektupla ihbar etmesinde tahammül edilmez bir acılık duydu; çünkü mektubu yazanın kendi iddiası veçhile bir dost değil, şiddetli bir düşman olduğu her satırdan anlaşılıyordu; bu herif müstehziyane ihbaratında Parnasa edi-

lecek cezayı tarife, tâyine kadar ileri varıyordu. Niçin? Niçin?...

Bu niçinlere cevap vermek pek müşkül değildi. Çünkü imzasız mektup muharrirlerinin maksadı bu ihbaratile Hâmiye bir iyilikte bulunmaktan ziyade Parnasa fenalık etmek olduğu apaşikâre görülüyordu; bu zat niçin Parnasın aleyhine yürüyor? Ona fenalık etmeden kendi ne iyilik görecek? Alın size bir niçin daha!... Onun Parnas aleyhindeki bu tuğyanı, bu garezi sevdasının ye'sine, bir muhabbet intikamına benziyor... Demek Parnası iki kişi seviyormuş, tabii bu iki zatın arasındaki rekabet, birinin ötekini mahvetmek için böyle bir ihbarname yazacak, kadar aklını başından almış... Âşıkların böyle çoğalması Hâmiyi bütün bütün dehşette bıraktı. Yukarıdaki muhakematı zihninden geçirdikten sonra mektubun muharririne hitaben kendi kendine dedi ki:

— Mel'un herif bana aklımı başıma almayı tavsiye edeceğine bu nasihatle kendin âmil olaydın ya? Parnastan ne istersin ki ondan öc almak için bana klâsiklerin, romantiklerin eserlerinde nümune taharrisini ihtardan sonra bir de tulumbacıları utandıracak bir intikam usulü sağlık veriyorsun? Mektubunun her kelimesinden okuyanın yüzüne fışkıran garez âsârını göremiyecek kadar beni budala mı zannettin?

Hâmi bu emirdeki muhakematını ne kadar doğru yürütebilirse yürütsün madde çarşamba günleri kendisi Adada iken Parnasın apartımanda diğer bir âşıkla hembezm olmasına gelnice işte bu noktada şaşırıyor, buna bir diyecek bulamıyordu. Çünkü bu rivayetin sıhhatini kendine ihsas edecek bazı ahval vardı.

Her hafta çarşamba gelince Parnas erkenden âşıkına acele bir ihtar ile:

— Dépêchez-vous mon ami, vous allez manquer le bateau.

(Çabuk olunuz dostum vapuru kaçıracaksınız...)

Diyerek Büyükadaya gitmek için Hâmiyi bir ayak evvel sokağa çıkarmağa bakardı. Hattâ bir sabah zavallı istiskal gören âşık hiddetine mağlûp olarak metresinden:

— Büyükadaya gitmemi niçin bu kadar şiddetle arzu ediyorsun?

Sualini iradetmiş ve şu cevabı almıştı:

— Bir erkek, bahusus senin asalet ve maişetindeki bir erkek için eskrimin ehemmiyeti izaha muhtaç mıdır? Muhibbene bir taarruz eden olursa onun güveneceği şey yalnız senin bu talimdeki el ve bazunun maharetidir.

Hâmi şimdi bu sözlerin hükmünü düşünerek Parnasın hakkını teslim ediyor, bu karının yüzünden birkaç kişile çarpışmağı ihtimalden pek uzak görmüyordu; fakat bunda yalnız şu fark vardı ki bu mukatelelere atılması Parnasa taarruz olunduğu için değil, kendinin aldatılmış olmasından mütehassıl bir hakareti temizlemek için vuku bulacaktı.

Çarşamba akşamları Adadan Beyoğluna hanesine avdetinde Parnası evde bulur, o gün nasıl vakit geçirmiş, nerelere gitmiş olduğunu istizahen iradettiği suale hemen dâima Parnastan:

— Hiç bir tarafa çıkmadım; vücudümde bir uyuşukluk vardı; misafir bile kabul etmiyerek kendi kendime oturdum.

Cevabını alırdı; hattâ gündüzkü uyuşukluğun bakiyesi olarak metresi bimecal denecek bir halde erkenden döşeğine çekilir yatardı.

Önce pek ehemmiyete şâyan görmediği bu hallerden şimdi bin ince mâna, türlü maksat çıkarıyordu. Çünkü evvelden Parnasın apartımanda oturmasından değil, sokağa çıkmasından endişe ederdi; hizmetçileri kendine uydurarak apartımana zanpara alacağını nereden aklına getirebilsin? «Apartıman» larında kadın, erkek o kadar hiz-

metçi var; bunlardan hiç birinin haberi olmaksızın Parnas içeri ne suretle âşık alabilir? Demek hizmetkârların cümlesi metresinin bu sırrına mahrem!.. Karının bu hiyanetini gördükçe kimbilir hizmetçiler Hâminin o apartımana, o metrese sahip tavrile oraya gelip gittiğine ne kadar gülmüşler, eğlenmişlerdir?

Hâmi düşünüyor, düşünüyor Parnasın hizmetçilerin mahremiyetine sığınacak kadar böyle çesaret göstermesine yine bir türlü ihtimal veremiyordu. Âşıkiyle diğer bir mahalde korkusuzca mülâki olmak kolaylığı varken herifi apartımana almada ne mâna var? Karının bu acayip hareketine akıl erdirmek için hayli müddet zihin sarfetti. Düşüncelerinin neticesinde bu hareketi zannettiği kadar acayip bulmadı. Çünkü Parnas, Hâmi orada bulunsun bulunmasın hanesine kadından, erkekten istediği misafiri kabulde serbestti. Âşıkile alelâde bir misafir tarzında görüşmesine bir mâni yoktu. Bundan hizmetçilerin de şüphelenmeğe, bir şey demeğe hakları olamazdı. Fakat daha samimî görüşmek için umum misafirlere mahsus salondan hususî bir odaya geçmek lâzımgelirse bu iş yalnız bir hizmetçinin, Parnasın oda hizmetçisinin mahremiyetile olabilirdi. Alafranga âdâtının bu gibi ahvalde bahşettiği kolaylık hasebiyle çağırılmadıkça hizmetkârlardan hiç biri hanımla misafirin oturduğu bir mahalle öyle sellemehüsselâm giremez. Binaenaleyh bu cihetten o kadar çekinmeğe mahal yoktur. Yalnız bu mühim sırrı bir kişiden gizlemek kabil olamazdı ki o da Parnasın oda hizmetçisi olan kadındır. Hanımiyle misafirlik maksadı şüpheli bir herifi bir araya kapadıktan sonra o hizmetçi kadının haricen idare edeceği bazı mühim umur vardır ki onlar da oda kapısı önüne kimseyi yaklaştırmamak, gelmeleri melhuz olan diğer misafirlere o günü hanımın kimseyi kabul edemiyeceğini anlatmak, daha akılda, zihinde olmıyan bazı

muhataralara karşı tedbir ittihaz etmek nev'inden şeylerdir.

Parnasın yalnız bir hizmetçi kadını kendine mahrem edinmesi de o kadar müsteb'at görülemez. Öyle kadınların mutlak candan bir iki mahremleri bulunmazsa fırıldakları dönmez.

Hâmi düşündükçe, meseleyi derinledikçe artık her şeye ihtimal veriyordu. Teessürünün fazlalığından eli ayağı titrediğinden şimdi Parnas salondan içeri giriverirse bu teessürünü görür, istizaha kalkışır, sesinin titremesinden, lisanının kekelemesinden büsbütün şüphelenerek kendi aleyhinde âşıkına bazı ihbarat vukubulmuş olduğunu anlıyarak tedabire tevessül eder havfiyle hemen mektubu cebine soktu, sokağa çıktı.

Tenha bir yere, bir dosta, âşinaya tesadüften masun kalınacak gizli bir mahalle çekilerek kendi kendine bildiği gibi düşünmek, yapacağı şeye karar vermek istiyordu.

Bir arabaya bindi, Şişliye gitti; yol üstündeki son meyhaneleri, birahaneleri geçtikten sonra arabadan indi; Lâalettâyin kırlara doğru yürüdü; bayırlardan iniyor; hendeklere girip çıkıyor; yürüyüşünün hedefi neresi olduğunu bilmeksizin gidiyordu; gitti, gitti, gitti yoruldu, terledi; kayalık bir mahalle oturdu; eline küçük bir taş aldı; onu diğer bir kayaya sürterek düşünmeğe başladı; Parnasla beyinlerinde ayrılık vâki olursa artık nazarında hayatın bir lezzeti kalmıyacaktı; onunla münasebetini idameye yol arıyordu; fakat böyle hıyaneti bile bile bir kadım sevmekte lezzet olur mu? Metresini terketmek te etmemek te *ikisi* de *tatsızdı*; *lâkin ehveni hangisi* idi?.. Ucu bucağı bulunmaz muhakemata girişti; bir sigara yaktı; dağları seyrede ede içerken arzın kutruna nazaran dağ denilen bu ârızaların ne kadar küçük ehemmiyetsiz çıkıntılar olduğunu düşünmeğe başladı; küçüklük büyüklük denilen şeylerin nisbî olduğunu düşündü, küreî arzı bir

portakal kadar küçülttü; küremiz o kadar ufaltılırsa o mikyas dahilinde birer nâmütenahi küçüklüklere inmeleri lâzımgelen insanların ne derece ufak birer mikrop haline gireceklerini düşündü. Fezanın nâmahdutluğu, ecramın sonsuzluğu kâinatın azametine nazaran bir hiç demek olan kürei arzın portakal kadar da ehemmiyeti kalamıyacağını düşündü; kâinatın öyle bir cüz'ü ferdi üzerinde Hâmi isimli bir mikrop tenha bir kıra çekilmiş acı acı Parnas ismindeki metresini, dişi mikrobu düşünüyor, ondan iftirakına mühim bir vak'a şeklini veriyor. Ne gülünç hal!..

Hâmi kalbinde yer tutan metresine karşı beslediği şiddetli aşkını ehemmiyetsiz göstermek için nazarında böyle her şeyi küçültmeğe uğraşıyordu. Lâkin kürei arzı portakal kadar değil ya mercimek gibi farzetse yine derununu kavuran sevda ateşinde hafiflik peyda olamıyordu.

Hâmi Bey böyle düşüne düşüne hangi felsefe vadisine girip çıktıysa mümkün değil içinin ye'sine merhemsaz olacak mahiyette bir söz bulamadı. Nihayet haykırarak:

— Neme lâzım benim arzın cesameti, yahut asgariyeti... Ben Parnasla ne yapacağım?

Evet işte mesele burada idi. Parnasla sevdasını idame için baş vurulacak çareleri, tedbirleri birer birer zihninden geçirdikten sonra yine kendi kendine dedi ki:

— Biraz da asaletime, terbiyeme yaraşır surette düşünmeliyim. Madem ki Parnasın arkasında birbirile rekabete çıkışan iki âşık var. Ben ne kadar hazım ve tedbir etsem faydasızdır; bu gizli âşıklardan biri diğerini bana mektupla ihbar etti; ses çıkarmamak namuslu bir adama yaraşır bir hareket değildir; ben âdeta bu çarşamba gitmeli, herifi Parnasla yakalamalıyım. Her türlü me'mulün hilâfına ihtimal ki mektup sahibinin iddiası esassız çıkar; metresimin yanında kimseyi bulamam; o zaman yine eski saadetime avdet etmiş olurum. Ya, ihbarın sıhhati mey-

dana çıkar, metresimi diğer bir âşıkla tutarsam? O halde ne yaparım?

Hâmi elindeki küçük taşı biler gibi diğer taşa sürttü, sürttü, sürttü; nihayet dedi ki:

— Parnasın hiyaneti tebeyyün ettikten sonra ben zaten yaşıyacağımı pek me'mul etmiyorum; metresimi korktuğum halde yakalarsam o vakit meselenin fasl ve halli bana değil, rüvelverime taallûk eder; biri zanparaya, diğeri sevgili metresime, iki kurşun sıkarım; onların birer nedamet harharesile al kan içinde yere yuvarlandıkların görünce rüvelverin ağzını beynime çevirerek üçüncüsünü de kendi canım için patlatırım; iş olur biter. İmzasız mektup sahibi böyle barbarca bir öc almaktan içtinabı tavsiye ediyor. Lâkin o aralık o habis herif her kim ise elime geçse bu kurşun ziyafetinden onu da mahrum etmiyerek ağzının tadını verirdim, geberirse geberir, gebermezse o kurşun badema kendine bir ahlâk dersi olur da belki bundan sonra kimseye böyle müstehziyane imzasız mektup göndermek cür'etinde bulunamazdı.

Bu «rüvelver» «kurşun» sözleri Hâminin vücudüne cidden şedit bir hararet verdi. Güya kararını fiile getirmek zamanı hulûl etmiş gibi yürümeğe başladı; hayli gittikten sonra durdu; bu keyfiyetteki güçlükler, kararın verilmesinde değil, yapılmasında idi. Malûm günün gelmesinde, Büyükadaya gitmek üzere evden çıktıktan sonra rüvelveri cebine sokarak paldır küldür apartımana avdet edivermekle Parnası âşıkiyle birlikte yakalamak kabil olabilir mi? Metresi elbette her türlü ihtimallere karşı bazı tedbirler ittihazile herifi içeri alır. Acaba bu zat kimdir? Evvelâ onu bilmek icap eder; pek ziyade sevdiği, görüştüğü arkadaşlarından biri olmasın? Çarşamba günü Hâmi apartımana avdet edince metresini salonda, tanıdıklarından terbiyeli bir zatla musahabet üzere bulursa buna ne demeğe hakkı olabilecek? «Siz ikiniz birbirinizi sevi-

yormuşsunuz; efendinin misafirliğinin sebebi başka imiş. Ben gelince sözü değiştirdiniz... Aldığım imzasız bir mektup sizi böyle bir cinayetle itham ediyor.» Dedikten sonra rüvelveri çıkarıp misafirin üzerine ateş edilmez ya? Silâha davranmak ikisini de cürümlerini inkâra mecalleri olamıyacak bir halde yakalıyabilmekle olur.

Metresinin yanında şimdiye kadar hiç görmediği, tanımadığı bir adam bulursa ne olacak? Hâminin, «Efendi siz kimsiniz? Metresimin yanında ne arıyorsunuz?» kabilinden bir istizaha kalkışması çok terbiyesizlik olur. Alelâde bir misafir tarzında oturan bir zatâ böyle bir sual iradedilemez... Edilmek ihtimali olsa bile Parnas ona mahal bırakır mı? Hâmiyi görünce misafirini âmanına, âmanını misafirine alelusul takdim eder. Ondan sonra edilecek söz tatlı bir musahabetten ibaret kalır.

Macera diğer suretle zuhur etse, yani Parnasla üftadesini Hâminin cürmünü inkâra imkân kalmıyacak bir halde yakalaması farzedilse bile yine meseleyi bir iki rüvelver kurşuniyle temizleyivermek kolay bir iş değildi. Bunun güçlüğü, kolaylığı Hâminin düşman olarak karşısında bulacağı herifin şahsî ehemmiyetiyle mütenasipti. Parnasın yatak odasından Hâminin önüne çıka çıka silâh istimalinde mahir, iri yarı, çevik, kuvvetli bir adam çıkarsa öyle alık gibi durup ta kendini intikam kurşununa hedef eder mi? O da silâha davranır. Yahut lüzum görürse Şâdi Efendizâde gibi bir çelimsiz «centilmen» i ayağının altına alarak ezivererir. Hâmi için intikam alayım derken böyle elîm bir mağlûbiyet, belki de vahim bir âkıbete uğramak ihtimali vardı.

Me'yus âşık bu mühim ciheti de hayli düşündü; nihayet teşebbüs edeceği baskından evvel rakibinin şahsının tahkikine, mümkünse kendini görmeğe, ondan sonra ona göre tedabir ittihazile harekete karar verdi.

Bu husustaki düşünceleri de şu oldu:

— Bu çarşamba bermûtat Adaya gidecek imişim gibi veda ederek Parnastan ayrılırım; yine kapının önünden arabaya binerim; fakat birkaç sokak aşırı bir mahalde o arabadan inerek bir diğerine binerek doğru bizim apartımanın karşısındaki pastacı dükkânının önünde durdurur, hemen kendimi içeri atarım; dükkânın üstündeki odaya çıkarım; pencerenin tül perdesi arkasından bizim kapıyı gözetlerim. Bakalım içeriye kimler girip çıkıyor? Rakibim beyefendi lütfen arzı endam ederlerse boyunu, bosunu, kalıbını, kıyafetini, nasiyesini her halini tetkikten geçiririm; ondan sonra ne boyda kama, yahut hangi çapta rüvelver ile işimi görebileceğimi tayin eylerim.. Pastacı pek dostumdur; ücretini edâ eyledikten sonra o günü odaya kimseyi salıvermiyerek orasını bana tahsis edebilir.

Bu kararından sonra Hâmi o akşam apartımanına avdet etti. İmzasız mektubun ifşaatından mütevellit teessürlerini, Parnasa anlatmamak için şen durmağa, mûtat muamelesinden hiç birini değiştirmemeğe uğraşıyor, lâkin halecanını saklamağa pek zorlukla muvaffak olabiliyordu. Garip hal o akşam metresi her zamandan ziyade şetaretli bulunuyor, şuhâne türlü şakalar ediyor, bütün cazibe, bütün âşiftelik sermayesi ile me'yus âşıkı eğlendirmeğe uğraşıyordu. Parnas hemen çıplak denecek gecelik halinde âdeta oyunlariyle efendisinin nevazişini celbe uğraşan bir kedi gibi koltuktan sedire, sedirden yerlere yuvarlanarak güzel vücudünün almağa ve göstermeğe muktedir olabildiği lâtif bükülüşleri ile sanki Hâminin iltifatını dileniyordu.

Hilkatin kadın denilen bu canlı muamması karşısında Hâmi ne düşüneceğini şaşırdı. Madem ki Hâminin serveti, güzelliği, muhabbeti Parnası diğer bir erkeğin sevdasından müstağni kılamıyor, onu bir takım tehlikelere meydan okuyarak vüslatına başka bir delikanlı kabulüne müftakir bırakıyor, o halde aldattığı âşıkına karşı bu gece gös-

terdiği bu yaltaklanmalar, bu dilbazlıklar, bu cilveler ne olacak?.. En müstesna hüsnü âna malik bir kadın bütün güzellikleriyle bir erkeği bahtiyar edebilir. Fakat meftununu mes'ut etmekteki bu büyüleyici kuvveti iki üç erkeğe teşmil eylerse o zavallıların cümlesi bedbaht olur. Of ne olur kadınlar sevdalarının azameti önünde başı eğilmiş dört beş bedbaht görmedense bir mes'ut görerek mahzuz olmayı öğrenseler! Bu hercailiği onlara talim eden kimdir?..

Hikâyeci müdekkik müteveffa Mopasanın (Kalbimiz) unvanlı romanındaki derin tahlile bakılırsa bu sevda değişikliğini onlara öğreten yine erkeklerdir. Çünkü hercaî bir kadın sevda sadakatinde sabit olanlara dâima, dâima takdim ediliyor.

Hâmi Parnası diğerlerinin kandırıcı nazarlarından kıskanmamış olsaydı, metresinin ilelebet kendine sadık kalacağına emin bulunaydı artık onu bu derece şiddetle sevmeğe lüzum görür müydü? Bu temellük emniyeti bu tasarruf ona olan sevdasının şiddetini kırar, «işte bu kadına ölünceye kadar malikim, bu dâima elde, bu dâima benim... Şimdi biraz da benim olmayan güzellere bakayım...» Sözleriyle *Parnastan* başka bir gönül eğlencesi *taharrisine* kalkardı.

Parnas yerlerde yuvarlanırken Hâmi metresinin yanına atlayıp onu sevda nevazişine garketmek için kalbinde peyda olan şedit arzuya karşı gelmeğe uğraşmakla beraber zihninden şu yukarıki muhakemeleri geçiriyordu.

Parnas âşıkına vücudünün letafetini arz için türlü vaziyetler alırken Hâmi kıyamadan, yarı şeffafa benziyen bu beyaz, bu pürtaravet, bu nerm ve lâtif vücudün neresine kurşun atacağını, hangi tarafına kama sokabileceğini düşündü. Bunu böyle ince düşünürse bu işi yapamıyacağını anladı. Kalbini öyle bir rikkat istilâ etti ki gözlerinden sızan iki ye'is katresini göstermemek için bir müd-

det başını öte tarafa çevirdi. Zavallı delikanlı kelimenin olanca mâna kuvveti ile Parnası seviyordu. Hemen metresinin ayaklarına kapanarak bütün âlâmını, bütün ıstırabatını, bütün şüphelerini söyliyerek, ondan ayrılırsa bebdaht, âdeta yarı ölü bir halde kalacağını, belki intihar edeceğini olanca inandırıcı talâkati ile anlatarak merhametini celbe uğraşmayı düşündü. Gönlü başka erkekte olan bir kadının merhameten göstereceği muhabbette ne safa, ne lezzet, ne hayır olur? Onun iyisi ilk kararı veçhile hareket etmek, sadakatinden şüphelendiği kadını o, isnat olunan *hiyanetten beri bulursa mes'ut olmak,* bulmazsa sevdanın adaletini yerine getirmek her suretle muvafık olacağına karar verdi.

Metresini kuşkulandırmamak için bütün itiyatları her nelerden ibaretse cümlesini yerine getirdi; sabah oldu.

Parnasın oda hizmetçisi «Rozet» sabah hizmetine ait işleri görmek için gezinmekte iken metresiyle bu kız arasında teati olunan seri, fakat esrarengiz nazarlara Hâmi dikkat etmekten hâli kalmadı. Evet bu kızın haberi daha doğrusu muaveneti olmaksızın Parnasın odasına misafir tarzında bir âşık kabul etmesine imkân yoktu.

«Rozet» Fransızca, Rumca, Türkçe lisanlarına âşina, yaşça yirmi beşine yakın bir Yahudi kızıydı. Tabiatının huşunetinden, can sıkıcı ufak tefek bazı harekâtından dolayı Hâmi Rozeti birkaç defa savmak istemiş, fakat metresi muvafakat etmiyerek yine alıkoymuştu; Parnasla münasebet peyda ettikleri zamandanberi bu kız yanlarında idi.

Parnasın ancak iki üç defa kullandıktan sonra çırak çıkardığı fistanlar, şapkalar, iskarpinler, eldivenler hep Rozetin olur; fakat kurnaz kız hanımının başında görülen bir şapkayı onun karşısında istimal etmek terbiyesizliğinde bulunmamak için gider bunları yine o neviden diğer

eşya ile değiştirir, bu suretle tebdilen elde ettiği şeylerle süslenirdi.

Hanımından artan pudralar, pomatalar, tuvalet suları, düzgünler, yüz boyamakta kullanılan her nevi boyalar, en nefis envaından kokular, hep Rozetin dolabına intikal ettiğinden bu hizmetçi kız bunların istimallerinde peyda ettiği maharetle süslenerek sokağa çıktığı vakit herkes bunu da Hâminin ikinci metresi zannederdi. Evde bulunduğu esnada bir dereceye kadar hizmetçilere mahsus elbise ile gezen «Rozet» kendi kendine sokağa gittiği zaman istediği kıyafetle gezebilecek kadar Parnasın nazarında itibar sahibi idi.

Beyoğlu mağazalarındaki patronlar, garsonlar Rozetin o şık kıyafetiyle camekânların önünden geçerken iltifatını celbe tehalük gösterirlerdi. Lâkin kız ufacık sivri burnunu azametle havaya kaldırarak âdeta hakaretâmiz bir ademi tenezzül tavriyle geçer giderdi.

Ustasına hayırlı bir halef olacağı istidadından anlaşılan bir çırak gibi Parnasın yanında «metreslik» denilen bu nazik san'atın bütün inceliklerine, hurdalarına vukuf peyda eden Rozetin bir gün gelip te Hâmi gibi servet sahibi bir beyefendiye metres olması ihtimali herkesin bu kız için me'mul ettiği bir istikbaldi.

Hâmi Parnasın Rozet hakkında gösterdiği şefkatin sebebini şimdi anladı; hanımının esrarına vâkıf, icraatına vasıta olduğuna şüphesi kalmadı; bu kızı söyletmenin yolu bulunsa her şey haber alınacaktı; evvelâ para ile itma çaresini düşündü. Bu suretle maksat hâsıl olmadığı takdirde cebir istimalini kurdu; bu iki suret te olmazsa Hâminin işi bozulmuş olacaktı; kendine mevdu esrarı sadakati yüzünden ifşa etmiyen bir hizmetçi, Hâminin ettiği teklifi elbette hanımına yetiştirmekte gecikmez. Parnas âşıkının bu şüphelerini haber alırsa tedabir kullanarak bi-

çareyi mağlûp eder; o halde itma ümidi pek zayıf olan böyle bir teşebbüse kıyamla maksadın husulüne uğraşırken büsbütün derde girmedense Rozete hiç açılmaksızın bu işi kendi kendine görmeği Hâmi daha hayırlı addetti.

13

HAKİKATİN SÜBUTU

Nihayet çarşamba geldi. Kalben pürhalecan olan Hâmi, içinin bu telâş, bu ıstırabından kat'iyen renk vermemeğe uğraşarak o sabah giyindi kuşandı, rüvelverini kemali itina ile doldurdu; arka cebine yerleştirdi; metresinin vapur zamanını ihtar etmesine lüzum bırakmadan apartımandan çıktı.

Bir araba ile gitti; diğer araba ile pastacı dükkânına avdet etti; birkaç müşteri kahvaltı ediyordu; bir âşinaya tesadüften, bahusus kendi apartımanından görülüp tanınmaktan ihtirazen bin türlü ihtiyat, birçok yürek çarpıntısiyle dükkanın üstündeki odaya çıktı; işi evvelce pastacıya anlatmış bulunduğundan kapıyı sürmeledi; tül perdenin arkasına gizlendi; gözlerini karşıya, kendi oturdukları eve dikti; ne eziyetli bir tarassut. Daha sabah erkendi; kimbilir kaç saat yüreği halecanda, gözleri kapıda bugün öyle bekliyecekti. Sütçüden, bakkaldan, kasaptan tutunuz da manava varıncaya kadar bütün esnaf çırakları eve gelip gitmeğe başladılar; tanıdığı, tanımadığı bir takım adamlar da girip çıkıyorlardı; Hâminin birden bire çehresi kızardı. Çünkü o zamana kadar düşünemediği bir şey aklına gelmişti; oturdukları evde birçok apartıman bulunduğu için bu gelip gidenlerin içinden Parnasın misafirini keşfedebilmek hayli güç bir işti. Bu intizarı bir saati geçti. Eve gelen giden esnaftan başka gençten, ihtiyardan on, on beşten ziyade erkek girdi, çıktı; acaba bunların içinde Parnasın âşıkı var mıydı? Hâmi bu herifin

ancak öğleden sonra yani öğlen yemeğinden sonra geleceğine hükmediyordu; bu bir iki saatlik intizarı esnasında Hâmi apartıman komşularından birkaçının bazı sırlarına vâkıf oldu; hanenin üçüncü katında oturan bir kuyumcunun genç zevcesini, açık pencereden, perdenin kenarından karşı sıradaki evlerden birine, besbelli kendi gibi genç bir erkeğe ateşli bir puse yollarken gördü. Kadın sağ elinin beş parmağını bir yere toplıyarak dudaklarına götürdü; gözlerini bayılta bayılta parmaklarının bir noktaya müctemi uçlarını öptü; sonra o puseyi sevgilisinin yüzüne serper gibi elini açarak ona doğru uzattı; kadının zevcine karşı hiyanetini müsbet olan bu hareketi Hâmiyi o kadar öfkelendirdi ki bulsa o âşifteyi tokatlıyacaktı; kendi kendine:

— Mel'un kahpe! Kocan seni beslemek, süsüne, tuvaletine para yetiştirmek, bütün arzularını yerine getirebilmek için erkenden işinin başına gitmiş, evinin refahına senin bahtiyarlığına uğraşıyor. Utanmaz! Sen burada elin erkeklerine avuç avuç puse gönderiyorsun. Bir münasebet düşerse inşaallah bu hiyanetini kocana haber vereyim...

Sözleriyle homurdandı; biraz sonra, bir kapı aşırı komşularından yetmiş beşlik bir ihtiyarı on dokuz yaşındaki beslemenin penbe yanaklarını sıkarken gördü; çok geçmedi, Hâminin uşağı Antuvan sokak kapısının önüne çıktı. Yoldan geçen pejmürde kıyafetli, fakat dolgun simalı bir kızın kulağına esrarâmiz bir iki kelime fısıldayarak içeri çekti.

Bu sevda alışverişini gören Hâmi sabahleyin birkaç saat zarfında bu kadar âşıkane esrara mahrem oluşuna şaştı. Onun bunun muhabbet gizlilikleri Hâminin ne umuru? O bugün metresinin sırrına agâh olmak istiyordu.

Zeval oldu; alafranga yemek zamanı geldi. Herkes yemeğini yedi. Hâmide hiç iştihadan eser yok; onun yine gözleri kapıda, yüreği halecanda... Girene, çıkana dikkat

etmeden gözleri karardı. Vakit böyle gecikince biçareyi tahammülfersa şüpheler istilâ etti; Parnasın âşıkı içeri girdi de bu göremedi mi? Yoksa gördükleri içinde o zatı farkedemedi mi?

Mütarassıt âşık böyle türlü endişe içinde çırpınmakta iken karşı tarafın piyade kaldırımı üzerinden sivri uçlu roganlı potinlerini gıcırdata gıcırdata mevzun hatve ile ayak atan bir şık zuhur etti. Hâmi yeknazarda bu zatı tanıdı; bu, Parnasa mülâzemeti âşıkanede bulunmak istiyen züppe frenklerden «Pelisye» isminde biriydi; bu herifin oraya devamı hayli müddet Hâmiyi rahatsız etmiş, sonra nasılsa menhusun ayağı oradan kesilmişti; demek kesilmemiş, kendisi bu bapta el'an iğfal ediliyor, Parnas bununla gizli münasebette bulunuyormuş... Evet evet hakikaten öyle imiş; çünkü frenk yürüdü yürüdü; Hâminin müste'cir bulunduğu evin kapısı önünde durdu; elini çıngırağın gümüş gibi parlayan düğmesine uzattı; kârgir binanın içinde madenî, gevrek bir tın işitildi; kapı açıldı; Mösyö içeriye daldı.

Herifin kapıdan giriş saniyesine kadar nefes bile almaksızın gözlerini dikerek durmuş olan Hâmi birdenbire yerinden fırladı; arka cebindeki rüvelveri yokladı; cebinde silâh koyduğu gibi duruyordu; bu yoklamadan sonra kapıya doğru yürüdü; sürmeyi açarken elini başına götürdü; o aralık imdadına yetişecek tesirli ve ciddî düşüncelerini sanki toplamak üzere alnını birkaç defa sıvadı; bir fâcianın son perdesinde teessür taklidi göstermek için öyle eli başında gezinen bir aktör gibi odanın içinde dolaşmağa başladı, metresile rakibini gidip basmak için henüz vakit erkendi; münasip zaman daha gelmemişti.

Şimdi gitse metresini bir hane sahibesi, âşıkını da bir misafir tarzında bulacaktı. Onların soyunup dökünmeleri, bir âşık, âşıka teklifsizliğini almaları için kendilerine biraz vakit vermek lâzımdı; fakat öyle bir anda onlara zaman

vermek cömertliği, tahammülü hangi sevdazedede bulunabilir ki böyle insan kudreti fevkinde bir cömertliği Hâmi gösterebilsin?

Zavallı çocuk ne düşüneceğini şaşırarak odanın içinde dört dönmekte iken bir de baktı ki evin kapısı tekrar açıldı; demin giren Mösyö dışarı çıktı; bu ne demek olacak? O herifin oraya hüsnüniyetle gelmediğine Hâmi hemen yemin edebilirdi; demek kabul olunmadı. Besbelli Parnas o saatte ondan daha mühim, daha muhabbete şayan birini bekliyor; evet bir diğerine intizarda olmalı ki bunu kabul etmedi; bu birinciyi takiben gelecek zâtı görmek için gözlerini dört açarak Hâmi yine pencerenin önüne oturdu.

Halen, kıyafeten Parnasın âşıkı olabilmelerine pek ihtimal verilemiyen birkaç kişi daha geldi gitti; nihayet piyade kaldırımı üzerinden kaba saçlı, kalın kaşlı, gür bıyıklı bir şık sökün etti; arkasında kurşunî bir caket lâcivert bir pantalon, ayağında beyaz iskarpinler, boynunda kırmızılı yeşilli sarılı bir kravat, ellerinde bir renk eldivenler bulunan bu hoppa meşrep bey yürümeden ziyade «zıp zıp» taşının sıçramasına benziyen dandinivâri telâşlı acayip bir reftar ile geldi, geldi, bu da evin önünde durdu; elini çıngırağa uzattı; çıngırtıyı müteakiben kapı açıldı; bey içeriye girdi, kapı yine kapandı; bu da kim olacak? Kıyafeti yürüyüşünden, yürüyüşü kıyafetinden tuhaf bir misafir!..

Hâminin kalbi yine çarpmağa başladı; sanki içinden bir kuvvet, bir his, bizim muztarip âşıka: «Beklediğin zanpara, Parnasın sevdalısı işte şimdi içeri giren bu delikanlıdır» diyordu; hissen böyle hükmettiği halde muhakeme ile başka türlü düşünüyordu. Parnas bazı alafranga âdete, merasime son derecede riayetkâr bir kadındı; görüştüğü zevat içinde lâzım gelen merasimi ifada biraz gevşek, lâubali duranların harekâtını nefsine karşı büyük

bir hakaret telâkki ederek o gibilerle dostluğu kısa keserdi. Meselâ kendini ziyaret edecek zevatın mutlaka vizita kıyafetinde bulunmalarını lâzımeden addeyler. hilâfında hareket edenlerin ikinci defa olarak ziyaretleri vuku bulursa artık bunları yanına kabul etmezdi.

Şimdi içeri giren delikanlının kıyafeti âdeta muvafık bir «vizita» kıyafeti değildi; işte yalnız bu cihet Hâminin bir müddet tereddüdünü mucip oldu; mümkün değil Parnas o kıyafette bir misafir kabul etmez... Etmez amma gelen şıkın hatvelerinde neş'esinden uçar gibi bir telâş, gözlerinde, sevdiğine kavuşmağa giden bir adamın memnuniyet ve bahtiyarlık âsârı vazıhan görülüyordu. Fakat bunda ihtimalden hariç ne var?.. Bu «dandini» beyimin o *evde sevdiği bir kadın bulunabilir...* O nu görmeğe gitmesi şaşılacak fevkalâde bir vak'a addolunamaz. O kadının da mutlak Parnas olması lâzım gelmez ya?.. O evde daha birçok kadın var... Kuyumcunun zevcesi, henüz deminden karşıki eve avuç avuç puse hediye etti; o evde sözde kocalı fakat hakikatte en cür'etkâr metresleri utandıracak mizaçta ne karılar var!

Evet Hâmi o günkü elîm tarassudunun Parnasın mâsumiyetini *ispat edecek bir netice almasını*, kat'î mâsumiyetinin sübutuna ihtimal olmasa bile hiç olmazsa imzasız mektuptaki isnatları biraz kuvvetten düşürecek ahvale tesadüf etmeği temenniye başladı.

Gözlerini evin kapısından ayırmaksızın odanın içinde gezinmeğe kalktı; gezindi, gezindi. İçeri giren o kurşunî caketli, lâcivert pantalonlu herifin şekli, kıyafeti gözünün önünden zail olmuyordu. Fikrini hep bu delikanlıya hasr ile böyle gezindikçe yavaş yavaş o çehreyi tanıyacak gibi oldu; o buğday renkli çehreyi, o gür bıyıkları, sık kaşları o kaba saçları bir yerde görmüştü.

Fakat nerede? Evet evet bu çehre kendisi için küllîyen yabancı değildi. Bir müddet hafızasının kuvvetini

zorladı; hâtıratını tazelemeğe uğraştı. Öyle bir çehre hâtırasının önünden gelip gelip geçiyor; fakat bunun hüviyetini, bir türlü kestiremiyordu; nihayet buldu; evet işte o tâ kendisi; Hâmi, metresile yeni münasebet peyda ettiği zaman bu kurşunî caketli herif kendinden genç bir refikiyle dâima Parnasın yolunu beklerlerdi; Şâdi Efendi zade müsadif olduğu bazı ahval ve icra ettiği ufak tefek tahkikat neticesinde bu iki delikanlının Parnasla gelmiş geçmişi bulunduklarını biraz anlar gibi olmuş ise de metresinin birçok hususlarda ibraz ettiği sadakat tavrı, muhabbet doğruluğu, türlü dilbazlıklar hayli müddet hiç bir gûna suizanna mahal bırakmadığı için bahtiyar âşık lüzumundan fazla tetkikatı derinleştirmeğe lüzum görmemişti.

Bu sabahtanberi birkaç saatlik tarassudu neticesinde Hâmi bakınız neler tetkik etti? Demek Parnas eski âşıklarlyle tekrar münasebet kapısını açmış!.. Fakat ne için?.. Onları Hâmiye tercih ediyorsa evvelce neye terketti?.. Kötü karıların bu gibi ahvaldeki hesaplarına akıl erer mi?

Bu vadiden tutturduğu bir takım karışık muhakemeler içinde dönüp dolaşmakta iken sanki birdenbire Hâminin zihni aydınlanıverdi. Parnasın eski âşıklarile münasebetlerini yenilediğine bir kere hüküm verildikten sonra keyfiyetin arkasını keşif kolaylaşıyordu. Parnas eski dildadelerinin ikisiyle birden yine münasebete girişmiş, sonra bu iki delikanlı arasında husulü tabiî olan âşıkane rekabet başlamış, âşıklardan biri diğerini Hâminin şiddetli intikamiyle ezmek için mahut imzasız mektubu yazıp göndermiş olmalı... Yahut bu eski sevdalılarından yalnız birini kabul ile diğerini muhabbet hüsranında bırakmış o yolda öc almağa mecbur etmiş olması da muhtemeldi.

Her nasıl olursa olsun Hâmi kendine gelen imzasız mektubun bu iki eski âşıktan biri tarafından yazılmış ol-

duğuna kat'iyyen hükmetti; bu hakikatı anlamak Hâmi için pek mühim bir keşif demekti; çünkü muharrer mektubu yazanın imza koymamasından hüviyetini saklamağa mecburiyeti, nev'lma rakibinden korktuğu anlaşıldığından Hâmi de mektup sahibinin cebanetini diğerine ihbar ile metresinin bu iki eski dildade beyninde açılacak şiddetli muhasamayı karşıdan seyrederek o da bu yolda bir nevi intikam almış olabilirdi.

Fakat bakalım buna vakit olacak mıdır? Hâmi metresiyle âşıkını bir arada yakalayınca intikamını geciktirmeğe muktedir olabilecek midir? İnsanın bütün akıl ve ihtiyarını selbeden öyle müthiş anlarda nasıl hareket edeceği belli olur mu? Bilinir mi?

Hâmi saatine baktı; herifin içeri gireli yarım saat olduğunu anladı, işte yarım saat oldu, kurşuni caketli zat dışarı çıkmadı; demek Şâdi Efendizade hükümlerinde yanılmıyordu; aradığı zanpara işte o herifti.

Hâmi şimdi gidip apartımanının çıngırağını çekince geldiğini derhal Parnasa ihbar ederlerse?. O da zanparasını evin bulunmaz bir bucağına saklarsa? Ne yolda hareket etmeli? «Matmazel şimdi sen buraya yabancı bir erkek sakladın! O habisi buluncaya kadar her tarafı arayacağım» sözleriyle hemen taharriyata girişilebilir mi?.. Haydi Hâmi böyle acele bir aramaya cür'et etsin. Ya aradığını bulamazsa? O zaman Parnas insanı müntekimâne nefretile öldürür. Kendine karşı edilecek böyle bir tahkirin failine hiç aman zaman vermez; ne yapmalı? Bu bapta pek uzun düşünmeğe de vakit yok. Herif âşıkane ziyaretini bir saatte yaparak şimdi çıkıp gidiverirse öbür çarşambanın gelmesine intizaren sonra bir hafta zarfında Hâminin hali ne olur?

Bu taharri müşkülâtına karşı Hâminin o anda bulabildiği desise şu oldu: Saat kordonuna merbut pederinden kalma gayet kıymettar bir antika madalyonu o günü

düşürmüş olacak? Fakat sokakta mı? Evde mi? Bunu nerede düşürdüğünü bilemiyerek telâşla hanenin her tarafını arayacak?

Zavallı delikanlı işte bundan mâkul bir taharri sebebi bulamadı.

Amanının böyle ansızın eve avdetinden telâşa düşerek Parnasın zanparayı saklaması, sonra Hâminin onu bir delikten bulup çıkarması kendi için azîm bir muvaffakıyet demekti. Ya keyfiyet böyle cereyan etmeyip te biraz evvel düşündüğü gibi metresile âşıkını salonda misafir tarzında alelâde musahabet üzere bulursa? Artık yalandan kaybettiği madalyonu aramak için evin altını üstüne getirmekle şüphesini defetmek kabil olabilir mi?

İkisini ev sahibi misafir halinde konuşmakta bulursa böyle kurşunî caket ve alelâcayip bir kravatla metresini ziyarete gelecek kadar «etiket» e riayette kusur eden terbiyesiz bir herifin bu cür'etini salonlarının şerefine karşı âdeta hakaret addederek kendisini kabul etmemek için bunu bir vesile ittihaz edebilirdi; evet Parnası bir tarafa çekerek bu kıyafette bir herifi salona niçin kabul ettiğini öyle lâübaliyane bir elbise ile gelen bir misafirin bu hakaretine karşı neden musamahalı davrandığını metresinden sual edebilirdi.

Bu gibi ahvalde insan her şeyi noktası noktasına tatbikle düşünemez; sonra birçok noktalarda keyfiyet mülâhaza edilen suretlerin mâkûsu olarak zuhur ediverir; iş esastan değişir; cereyanı ahvale göre tedbir almaktan başka çare kalmaz.

Binaenaleyh Hâmi bundan ziyade ince düşünmeğe lüzum görmiyerek artık tarassut noktasını terk ile zanparayı evden kaçırmadan gidip yakalamağa karar verdi; o anda zihnine yine birçok mülâhazalar hücum etti; fakat artık bunlardan hiç birinin ta'nîki cihetine gitmedi; yalnız son mühim mülâhazası olarak arka cebindeki rüvel-

verini birkaç defa daha yokladıktan sonra odadan çıktı; sarhoş gibi sendeliyerek merdiveni indi; karşıdan karşıya sokağı geçti; evlerinin çıngırağını çekti; kapı açıldı.

Kendinin böyle nâgihanî apartımanına dönmesi ev halkınca istiğrabı mucip olacak zannederken kapıcı kadının kendini her vakitki gibi bir çehre ile selâmlaması, uşaktan efendiden tesadüf ettiği daha birkaç kişinin bakış ve selâm tarzlarında taaccüp ve şüpheyi davet eden bir hal görememesi bilâkis kendinin hayretini mucip oldu.

Demek Hâminin o günkü muztaribane şüphelerinden, tarassutlarından, ev halkından kimsenin haberi yoktu; ihtimal ki yukarıya Parnasın yanına kurşunî caketli «etiket» haricinde bir zanpara çıktığının farkına varan da olmamıştı; çektiği işkenceleri kimse bilmiyor, bu çarşamba Adaya gitmiyerek evine avdet ettiğinin sebebini soran olmıyordu; yoksa Hâminin o saatte içinde bulunduğu hal, hakikat değil de bir rüya, içeri girdiğini gördüğü o tuhaf zanpara bir hayal miydi?

Ne olursa olsun bu rüyayı sonuna kadar görmek, o menfur rakibin hayal mi yoksa hakikat mi olduğunu katiyyen tahkik etmek lâzımdı.

Hâmi umumî merdiveni çıktı; kendi apartımanının çıngırağına el uzattı; şimdi çınlıyacak sada acaba metresini ikaz edecek miydi? Of ne ederse etsin... Başladığı bu işi nihayetine kadar takipten başka çare kalmamıştı. Halkayı çekti; apartımanın içine bir çıngırtı yayıldı; çok sürmedi kapı açıldı, bu hizmete koşan hizmetkâr Antuvandı.

Hâmi halecanını saklamak için son metanetini kullanarak Antuvandan sordu:

— Matmazel burada mı?

— Evet efendim...

— Yalnız mı?

— Hayır efendim...

— Kim var?

— Misafir!..

— Nasıl misafir?..

— Bir Osmanlı bey...

— Geleli çok oldu mu?

— İyi bilemiyorum. Bir saat kadar, belki de daha ziyade oldu...

Hâmi Antuvanın yüzünde hayrete, telâşa delâlet eder bir hal görmedi; binaenaleyh gelen misafirin bir başka âşık olduğundan bu hizmetkârın haberi bulunmadığını anladı. Vâkıf olmadığı bir sırdan yine herifi agâh etmemek için, bu misafirin ne şekil ve kıyafette olduğunu, her zaman gelip gelmediğini sormak gibi suallere girişmeksizin yürüdü.

Demek Antuvanı işe mahrem etmemişler; Hâmi koridordan yürüdü; bir camlı kapı açtı; ufak sofa gibi bir yere girdi; apartımanın bütün taksimat kapıları bu sofanın üzerinde idi; salon tarafına gitti baktı kimse yok.

Hâminin apartımanı üç katlı; her katın, evin umumî merdivenine birer kapısı olduğu gibi yine içeriden de birbirine merdivenleri vardı.

Hâmi diğer hizmetkârlardan ortada kimseyi göremedi. Evin içindeki bu sükûn ve sükût hayra delâlet eder ahvalden değildi. Salon niçin boş? Misafir nerede? Hizmetkârlar neden meydanda yok?.. Vâkıâ hizmetçiler dairesi en üst katta idi. Lâkin o saatte bazılarının eve alt temizlik ve işle meşgul bulunarak ortada olmaları iktiza ederdi. Galiba bunlar hep birer sebeple evden savulmuş, kimbilir hangi lüzuma mebni yalnız Antuvan bırakılmış...

Hâmi yürüdü, yürüdü; yatak odası dairesine çıkan merdivenin önüne geldi; yukarıyı dinledi. Hiç ses yok; yukarıda bir salon daha vardı ki pek teklifsiz misafirlerden bazıları oraya kabul olunabilirdi.

Hâmi ayağını merdivene attı; halecanını teskin için elile kalbini bastırmağa mecbur oldu; şimdi Parnası zanparasiyle birlikte nerede bulacaktı? Salonda mı? Yatak odasında mı?

Merdiveni çıktı; yavaşça camlı kapıyı açtı; bir iki adım atar atmaz karşısına «Rozet» çıktı. Efendisini öyle vakitsiz boylu boyunca görür görmez hizmetçi kız o kadar şaşırdı, o kadar bozuldu, o derece telâşa düştü ki gözleri büyümüş ve ne dediğini bilmez bir halde bir tavrı tehditle elini Hâmiye doğru uzatarak:

— Monsieur, je vous défends d'avancer! Encore un pas, vous êtes perdu!

Yani (efendi sizi ilerlemeden menediyorum. Bir adım daha atarsanız mahvolursunuz...)

Bu tehdidlâmiz muhakkirane hitap, daha doğrusu bir hizmetçi karısının cür'et ettiği bu emir karşısında hiddetten ziyade nefretten zangır zangır titreyen Hâmi ayni tehditkârane vaziyetle gözlerini açarak:

— Silence imbécile! si tu ouvres la bouche je te brûle la cervelle.

(Sus budala! Eğer ağzını açarsan beynini yakarım.)

Tehditkâr kelimelerle elini pantalonunun ard cebine soktu. Rüvelverini çıkardı; Rozetin beynine tevcih etti; Yahudi kızı o korkunç namlunun, icat ve istimal tarihindenberi kimbilir ne kadar insanı öbür dünyaya gönderen o içi karanlık, ufacık fakat müthiş deliğin iki kaşının ortasına doğrultulduğunu görünce serapa titreme kesilerek silâhın ağzının istikametinden başını kurtarmak için, aşağı eğmeğe yukarı kaldırmağa, sağa sola götürmeğe başladı. Fakat Hâmi, kız başını ne tarafa çektiyse rüvelverin ucunu o tarafa tevcih etti; birkaç dakika devam eden bu korkunç oyun esnasında Rozete korku şiddetinden bir baygınlık geldi. Nihayet her saniye başının harekâtını takip eden, ne tarafa çekilse oraya doğrulan silâ-

hın o mini mini karanlık ağzı kızın dehşet nazarları önünde açıldı, açıldı, açıldı, büyüdü, büyüdü, büyüdü; karanlık bir çukur şeklini aldı. Sanki o karanlık, Rozetin her tarafını sardı. Biraz sonra bütün vücudunu yutuvermiş gibi iki tarafına sallandı sallandı külliyen bayılarak yere yıkılıverdi.

Rüvelverin ağzından kurtulmak için sağa sola kaçındığı, çırpındığı esnada kızın eli daima duvarda bir noktaya uzanmak istiyordu ki o noktada elektrikli çan düğmesi vardı. Besbelli bu düğmeye basarak Parnası tehlikeden haberdar etmeğe uğraşıyordu. Lâkin çare ne? Bir müddet sonra düğmeye dokunabilmek değil ya o silâhın karşısında «vık» diyecek mecali kalmadı.

Hâmi bu korkak gözcüyü silâhının ucuyle «manyetize» ederek bayılttıktan sonra yaklaşılması yasak edilen memnu mahalle, metresinin diğer bir âşıkla hembezm olduğu visal hücresine doğru gitmek istedi.

O katta vusletgâh olarak hangi oda intihap edilir? Rozetin bayılıncaya kadar gösterdiği telâşlara bakılırsa ev sahibesiyle misafirin «etiket» haricindeki telâki mahalleri ancak yatak odası olabilir. Salona uğramıyarak doğru yatak odasına çıkacak sevgili bir misafirin giyinme merasimine riayetsizliği hiç muahaze edilebilir mi? O zat salona gelmiyor. Yatak odasına geliyor... Arkasındaki caket ister kurşunî olsun, ister barudî. Bunlar sırtında durmıyacak ki... Hep çıkacak... Cümlesinden tecerrüt edecek... Bilmem bu vadide yakasını çekip parçalıyan şair hangisiydi?

Hâmi yatak odasına doğru yürüdü. Kapının önüne gelince halecanının şiddeti gayeyi buldu; yavaşça kulağını iki kanadın arasına koydu; içeriyi dinledi; kalbinin şedit darebanından mütehassıl gümbürtü işitmesine mâni oluyordu; bir elinde rüvelver vardı. Diğerini kapının topuna uzattı; bu iki şeyi bir müddet avuçlarında sıktı, sık-

tı; bunlarla beraber altüst dişlerini de yekdiğerine kenetlercesine sıkıyordu; çehresi mosmor kesildi; nihayet topu burdu; kapı açılıverdi.

Demek âşık âşıka dışarıya tâyin ettikleri bekçinin nezaretine itimat ederek kapılarını kilitlememek külfetine bile lüzum görmemişler.

Hâmi içeriye ilk adımını atınca önüne çıkan manzarayı görmemek için birkaç saniye elile gözlerini kapamağa mecbur oldu.

Hâmi orada, bu kepazeliği uzun müddet temaşaya tahammül edemiyerek rüvelveri döşeğe doğru uzattı. Başını arkaya çevirdi. Öyle kararlamasına ateş etmek üzere iken Parnas müthiş bir sayha ile bir sıçrayışta karyoladan atladı. Hâminin bileğinden yakaladı. Son tehevvür şiddetiyle:

— Quelle sauvagerie que d'entrer dans la chambre à coucher d'une femme sans en demander la permission?

(Müsaade talep etmeksizin bir kadının yatak odasına girmek... Bu ne vahşet!.)

Hâmi gözleri dönmüş bir halde şu cevabı verdi:

— Est ce un acte digne d'une civilisée que de vivre aux dépens de l'un et coucher avec l'autre?

(Birinin parasiyle yaşayıp diğeriyle yatmak medenî bir kadına yaraşır bir hareket midir?)

Metresiyle amanı beyninde bu yolda bir muhavere devam etmekte iken Reyhan Beyefendi vehleten şaşırarak incecik beyaz yorgana sarıldı, öyle tortop döşeğin içinde birkaç dakika yattı. Fakat bu cüz'î müddet zarfında hasbelmevki kendine terettüp eden vazifeyi düşündü, rüvelver ateşinden Parnası kurtarmak, tehlikeye karşı kendi vücudunu siper ederek onu her halde korumak lâzımdı; karyolanın yakininde bulunan elbiselerinin cebinden o da kendi rüvelverini fevkalâde bir sür'atle kavradı aldı; şimdi ellerinde silâhlar iki âşık karşı karşıya

geldiler; ikisi de öyle birer hal peyda ettiler ki tehlike muhakkak gibiydi.

Parnas iki silâhın arasına girerek:

— Je vous défends à tous les deux de vous vous tuer devant moi!

(Karşımda birbirinizi öldürmekten her ikinizi de men ederim) emrini verdi.

Bu üç kişi beynindeki mâbat muhaverelerin arkası hep Fransızca cereyan etti. Fakat biz burada ifadeyi karıştırmamak için Fransızca ibarattan sarfı nazarla yalnız tercümelerini yazacağız. Hâmi Parnasa hitaben:

— Birbirimizi burada öldürmiyelim de ya nerede öldürelim?

Parnas — Meselâ bir ormanda!...

Hâmi — Hayır ikinizi de mahalli cinayetiniz olan bu odada geberteceğim....

Parnas bir kahkaha salıvererek:

— Bu oda neden mahalli cinayet oluyormuş bakayım? Şu odada sizinle aylarca bulunduğum bir kabahat olmıyor da (Reyhanı göstererek) bu efendile bulunduğum mu cinayet oluyor?..

Ye'isten iki çenesi takır takır birbirine vurarak Hâmi:

— Sen sus sokak fahişesi!.. Senden rey sormağa, akıl öğrenmeğe ihtiyacım yok... Geberteceğim... İkinizi de geberteceğim...

Parnas bu mücavebede iken yavaş yavaş arka arka yürüyerek o da kendi rüvelverini bulup aldı; o saniyede iş değişti; çünkü üçünün de elinde silâh vardı; bir yandan Reyhan diğer taraftan Parnas rüvelverlerinin uçlarını Hâmiye tevcih ettiler; o esnada Parnas muzaffer bir tavır alarak Şadi Efendizadeye dedi ki:

— Sende bir silâh var bizde iki!... Yani bire karşı iki...

Bizde galebe ihtimali daha ziyade... Budala isen ilk ateşi sen et...

Hâmi — Merak etme sizi mücazatsız bırakacak değilim. Bugün ya siz gebermelisiniz ya ben... İki kişi olduğunuza, bire karşı elinizde iki silâh bulunduğuna memnun olmayınız. Buna güvenmeyiniz. Şu dakikada bir odada bir katil vukubulursa sağ kalanlar kurtulmuş addolunamazlar. Onlar için adliye takibatı var. Kürek, idam var.../

Parnas birdenbire pür tehevvür kesilerek «yavuz hırsız ev sahibini bastırır» fehvasınca Hâmiye:

— Efendi divane misiniz? Bana ne salâhiyetle silâh teşhir ediyorsunuz? Ben sizin zevceniz değilim; kanun size bana karşı hakkı takip vermez. Tedip hakkı hiç... Münasebetimiz her iki tarafın rızasile olan rabıtalardandır.

Hâmi nefretle titreyerek:

— Evveli böyle söylemiyordunuz. Yekdiğerimize karşı tamamile zevç zevce hukukunu hâiz idik. Yalnız bir nikâhımız eksikti. Onu da vicdanen mevcut addediyor, bu rabıtamızı her türlü kanun ve âdât fevkinde görüyor idik. Hep bu şerait ve hususî mevaidimiz böyle birdenbire nasıl değişti matmazel? Madem ki münasebetimiz tarafeynin rızasile olan rabıtalardan imiş o halde benden gizli şu herifi yatak odanıza almanızda ne mânâ vardı? Beni aldatmağa neden lüzum gördünüz? Doğrusunu söyliyerek benimle alâkanızı kesmeli, sonra istediğiniz adamla sevişmeliydiniz?!

Parnas elindeki ufacık rüvelveri evirip çevirerek:

— Efendi sevda denilen şey riyaziyat gibi kat'î bir kaideye bağlanamaz. Gönül işi bu... Akşamdan sabaha ne havaya döneceği, ne renk alacağı bilinir mi; sevda işinde yol kaybetmeğe sizin, benim gibi gayri meşru münasebetle yaşıyanlar değil, hakikî, kanunî karılar kocalar bile düşüyorlar. Mesele zannettiğiniz kadar sade olaydı tiyat-

rolara sermaye, âleme ibret olacak bu kadar facialar vukua gelmezdi. Hep bunlar, hâkimleri karar vermekte şaşırtan bütün bu gürültüler, bir erkeğin bir karıdan, bir karının bir erkekten bıktığı için oluyor...

Hâmi hitabı Reyhane tevcih ile:

— Zanpara efendi! Matmazelin aşk husussundaki nazariyesini işitiyor musunuz? Parnasın muhabbetine nail olmuş bulunmakla müftehir oluyorsanız, şimdi hemen yanlışınızı tashih ediniz. Bugün benim başıma gelen yarın da size gelebilir. Çünkü matmazel artık hissiyatını saklamağa pek lüzum göremiyor, her şeyi açık söylüyor.

Reyhan, Türkçe olarak Hâmiye dedi ki:

— Merak buyurmayınız Beyefendi!.. Biz bu dersi çok evveli aldık. Bu kadınla münasebetinizin başlangıcında keyfiyetin mühim noktalarını lüzumu derecesinde araştıraydınız bugün böyle sevdiğiniz kadının yatak odasından çıkardığınız bir erkekle silâh silâha gelmezdiniz. Elimdeki şu rüvelveri nefsimi müdafaa için tutuyorum; yoksa size fenalık etmek kastile değil... Bu kadın evvelce arkadaşlarımdan birinin metresiydi; oğlancağız iflâs etti; sonra matmazelin idaresini ben deruhte ettim; bendeniz çok filozof kafalı bir herifim; birçok şeyi avamın gördüğü nazarla görmem; her husustaki tetkikim, varışım başkadır; masrafları üzerime almakla Parnası külliyen benimseyerek müflis âşıkı defetmedim; ikimiz de karıyı seviyor, ikimiz de muhabbetile neş'eyab oluyorduk...

Hâmi — Öfff... Ne âdilik!..

Reyhan — Niçin beyim? Zatıâliniz gibi böyle bilmiye bilmiye bir kadının dördüncü beşinci âşıkı olmak, aldanmak âlilik midir?

Hâmi — Susunuz böyle şey hiç işitmedim; ne bir yerden duydum ne de bir romanda okudum; insan bilmiye bilmiye çok şey hazmedebilir; fakat bile bile yutmak her midenin harcı değildir.

Reyhan — Biraz lütfediniz... Eski sevda arkadaşım da siz fikirde idi; tekmil masraflarını deruhte ettiğim, elinden gitmek üzere bulunan bir kadınla kendini daha bir müddet yaşattığım halde yine beni çekemez, yine beni aradan defetmek isterdi.

Hâmi — Size nisbetle onun insanlığı hayvanlığına galip imiş...

— Ne addederseniz ediniz, sizin kadar zengin olmadığımız için aynı şu'leye tapınan ateşperestler gibi iki kişi bir mangalda ısınmağa mecbur olduk. Bir kadının ikiye taksim edilen muhabbetine, bir elile bana ötekiyle ona gösterdiği nevazişlere arkadaşım zor katlanıyordu; fakat ben Parnasın hisseme ayırdığı sevgi ile, iltifatla iktifa ediyordum. Çünkü şimdiye kadar görüştüğüm kadınlar içinde beni bunun kadar teshir edeni olmamıştır. Kendisine iptilâm ziyadedir; lâkin ben hiç bir şeyde hodgâmlığı sevmem. Ben onun muhabbeti ile mes'ut olayım da beni teskinden artacak sevda kırıntıları ile diğerleri de neş'eyâp olsunlar... Ne olur?

Hâmi — Yetişir efendim. Bu garip felsefenizi sizinle his ortaklığı edebilecek bir diğerine anlatınız; bugün ben sizi metresimle tuttum; bu hareketinizle beni hem his, hem namus bakımından yaraladınız. Hissen yaraladınız çünkü sevdiğim bir kadının benden muhabbetini nez' ile onu kendinize celbettiniz; namusen tahkir eylediniz, zira burası benim evimdir; bu vak'a şâyi olursa her taraftan uğrayacağım istihzaları, bu müthiş hakikate vakıf olunca çekeceğim ıstıraplara asla ehemmiyet vermiyerek kötü niyetle evime girdiniz, bütün servetimi, bütün insanî şerefimi feda ile kendime hâs kılmağa uğraştığım bir şeye el uzattınız; hayatımın saadetini sirkat ettiniz... Şimdi nazarımda o kadar denî bir hırsızsınız ki kasa kıranlar size nisbetle pek ulvî bir mertebede kalırlar; bugün ikimiz birden buradan sağ çıkmıyacağız; birimiz mutlak öle-

cektir; ölmelidir; haydi üzerime silâhlarınızı boşaltınız... İşte ben tetiği çekiyorum...

Bu müthiş ihbarın son kelimesini telâffuz ederken Parnas seri bir savlette bulunarak rüvelverlyle Hâminin bileğine çarptı, silâhı yere düşürttü; şimdi rüvelversiz, alık alık bakınan Hâminin karşısına geçerek:

— Efendi!.. Beni şu zatla tuttunuz; bu hareketimizi haysiyetinize, namusunuza karşı bir tecavüz addediyorsanız böyle bir adama, rüvelver sıkmakla namus tâmir edilmez; biz Fransada böyle görmedik... Her şeyin yolu, sırası, usulü var.. Bu efendiye düello teklif edebilirsiniz; yarın ikişer şahit ile çarpışacak bir mahal tayini, sair şartların kararlaştırılması güç bir keyfiyet değildir; şimdi burada birbirimize sıkacağımız silâhlarla bütün ev halkını, belki tekmil mahalleyi ayağa kaldırmış, aleyhimizde türlü şayiaların çıkmasına mahal vermiş olacağız...

Bu tekliften hakikî maksadının ne olduğunu anlamak için Hâmi metresini yukarıdan aşağıya kadar süzdü; bu hiddeti, bu ye'si arasında yine mâşukasının vücudunda gördüğü güzellik incelikleri, hayretini, meftunluğunu celbetmekten geri kalmadı; yüzünü buruşturup bu meftunluğa istikrah şekli vermeğe uğraşarak dedi ki:

— Memleketimizde düello memnudur; mütecasirleri âdi katil addolunur.

Parnas — Bunun da kolayı var; intihap edeceğiniz şahitler elbette mahremiyetlerine güvenilir erbabı namustan kimseler olacaklardır...

Hâmi ile Reyhan ikisi birden...

— Şüphesiz...

— O halde bu düelloda muhasımlardan her kim yaralanır veya vefat ederse şahitler bu facianın kazaen vukua geldiğine şahadet ederler.

Parnasın bu sözü beyefendilere mâkul gibi göründü; bahusus «Fransada biz böyle görmedik» cümlesi biraz zi-

hinlerini karıştırdı. «Metres» Fransız, malşet alafranga, sevda alamod! Hepsi yolunda bu kadar frengâne başlıyan bir muaşaka niçin frenk usulünde bir düello ile neticelenmesin?

Zaten Reyhanın ne ölmeğe, ne de öldürmeğe niyeti yoktu. Bu gibi vak'alarda muhasımlar beyninde ilk şiddetle elîm bir hareket, bir facia vukua gelirse gelir; o iptidaî müthiş anların mürurundan sonra tehlikenin önü alınmış demektir. Şahitlerin bulunması, düello mahallinin tayini, diğer şartların kararlaştırılması müddetince kim bilir ne olur ne olmaz?... Reyhan bu yolda düşünerek bir kaçamak yolu arıyordu.

Hâmi ise bu gibi hususata haysiyet, vicdan endişeleri karıştıran bir frenk gibi düşüncelerde bulunuyordu. Parnasın «Biz Fransada böyle görmedik» sözü Şâdi Efendi zadenin düşüncesini değiştirmişti; matmazelin teklifi kabul olundu.

Muhasamaya şu suretle son verilmesi, yani keyfiyetin bir kere düello ile tesviye edilmesine karar verildikten sonra artık iki tarafın birbirini tahkirde devam etmesi terbiye ve haysiyete aykırı bir âdilik olacağından rüvelverler yerlerine vazedildi; hattâ Reyhan enine boyuna gezinerek bir de sigara yakmak cesaretinde bulundu.

Belki yirmi dört saat geçmeden yekdiğerinin kanlarını dökmeğe; hayatlarına kaste karar vermişlerken o anda aslâ telâş eseri göstermiyerek birbirile dost gibi konuşan iki şık soğukkanlı bir sohbet zemini bile açtılar. Bir sigara da Hâmi yaktı.

Dışarıda korkudan bayılan «Rozet» biraz kendine geldi; etrafına bakındı; onun tahminince şimdi evin içi altüst olmuş, her taraf kanlara bulanmış olacaktı; korkunç bir rüyadan uyanır gibi kalktı; sallana sallana hanımının yatak odasına kadar gitti; içeride mırıl mırıl konuşulduğunu

işitince istiğrapla başını uzattı; odadakilerin dostane tavırları nazikâne sohbetlerini görünce hizmetçi kızın hayretten ağzı bir karış açıldığı esnada Parnas mûtat tebessümü ile: •

— İşte «Rozet» geldi. Haydi kızım bize birer kahve söyle... Hepimiz yorgun gibiyiz...

Dedi. «gibi» si fazla, üçü de yorgunluktan bitap idiler.

«Rozet» kahve ısmarlamağa giderken kendi kendine şöyle söyleniyordu:

— Bu metreslik san'atı pek nazik, pek müşkül bir iş... Birbirinin kanına susamış iki herifi dost gibi barıştırmış. Acaba ne tedbir kullandı? Matmazel beni sever amma san'atın bu inceliklerini öğretmez ki... Geçen gün Emile ettiğim iltifatı Yanko gördü, arada az daha kan oluyordu...

Kahveler geldi, ortada pek suri bir nezaket, pek zoraki bir neş'e hüküm sürüyordu; Hâmi soğukkanlılığına, metanetine, nezaketine Parnasla Reyhanı hayran etmek için son tahammülünü gösteriyordu.

Her üçü için de memnun olunacak bir hal olmıyan bu zoraki sohbetin rahatsızlığından kurtulmak için Hâmi gitmek üzere ayağa kalktı; metresini yine Reyhanla yalnız bırakarak evden çıkmak istemesinde bir nevi metrûkiyet iması vardı; Parnası, rakibine terkediyor demekti; edilecek düello sanki hayslyet ve namus tamirine, daha doğrusu izzeti nefsini yerine getirmek için edilecekti; Parnası geri almak için değil...

Hâmi ayrıldığı esnada metanet göstermeğe uğraştığı nisbette teessüratına mağlûp oluyordu. İki çenesi birbirine çarparak Reyhandan sordu:

— Kararımız hükmünün yirmi dört saatten evvel icra olunması arzusundayım... Silâhın nev'i ile mahal ve çarpışma zamanını tayin ediniz; ikişer şahitle yarın orada buluşalım.

Reyhan bu mukatele isticaline şaşarak:

— Biraz müsaade buyurunuz. Giyineyim; buradan birlikte çıkalım; dışarıda konuşuruz.

Bu cevabiyle Reyhan mukateleye sebep olacak bir kadınla muhasamanın sonuna kadar yalnız kalmak arzu etmediği hususundaki mertliğini göstermek istemişti; Hâmi buna da muvafakatle hasmının giyinebilmesi için odadan çıktı; içeride Parnas Reyhanla yalnız kalınca hemen dedi ki:

— Reyhan Bey rica ederim, düello için tâyin edeceğiniz mahal ile zamanı bana seri bir vasıta ile bildiriniz.

— Mümkün olduğu kadar emrinizi yerine getirmeğe çalışırım.

— Teşekkür ederim.

Reyhan giyindi, Hâmiyle sokağa çıktılar; kapının önünden birkaç adım açılır açılmaz Şâdi Efendizade hasmına dedi ki:

— Şimdi şurada her şeye karar verelim...

— Bir gazinoya oturup ta rahat rahat konuşsak olmaz mı?

— Beynimizdeki muhasama rahat rahat konuşmağa müsait bir zemin değildir zannederim; bir mahal tâyin ediniz; yarın muayyen saatte şahitlerimizle orada bulunalım...

— Müsademe mahallinin tâyinini sizden rica ederim...

— (.....) karyesine iki saat mesafede bulunan bekâr ormanında saat üçte birleşelim; ben mevcut silâhlarımdan birer çift getiririm; siz de getirin. Şahitlerin intihaplarile silâhları orada tâyin ederiz...

— Pekâlâ!.. Dediğiniz gibi olsun...

Birbirlerine veda etmeden ayrıldılar..

14

DÜELLO

İkisi de birer muhalif semte doğru yürüdüler. Reyhan sulh tarafları idi. Hattâ mukaddema Müştakla beyinlerinde olduğu gibi Hâmi Parnası sevmek emrinde iştirake yatsa buna da razı olacaktı. Hele düello meselesi Reyhanın hiç hoşuna gitmedi. Fakat redde çare var mı? Bu düello keyfiyetini Parnas çıkardı. Bu mukateleden matmazelin nefsine bir ceza hissesi yok ki... Parnas için iki erkek yekdiğerine kılıç salhyacaklar. Yahut kurşun atacaklar. Birinden birinin terki hayat etmesi ihtimali var. Bundan matmazele ne?.. Parnas müsademenin neticesini âlemle beraber gazetelerde okuyacak... Hâmi yaralanmış, yahut Reyhan maktul düşmüş... Şahitlerin ifa edecekleri şahadete nazaran bu mukatele bir kazaya hamledilecek. Herkes vak'anın bir kaza neticesi olduğuna hükmederken Parnas kendi kendine: «Bunlar iki budala herifti. Paralarını yolmak için ikisini de aldattım. Ahmaklar beni mücazatsız bıraktılar. Yekdiğerini öldürmeğe kalktılar.» diyecek.

Hal böyle cereyan etmeyip te vak'anın bir kazaya hamline imkân kalmıyarak işin düello neticesi olduğu anlaşılsa bu mukatele matmazel için âdeta bir «reklâm» yerine geçer. «Bu karı için herkes birbirini öldürüyormuş» sözü ağızdan ağıza deveran ettikçe Parnas görmemiş bulunanlar üzelliğinin seyrine şitap ederler. Servetleri müsait olanlar metres ittihaz edebilmek sevdasına düşerler. O halde

Reyhan veya Hâmiden biri matmazelin iştiharına hizmet için mi ölecek? Ölen ölecek, fakat diriden de hayır kalacak mı?.. Düello maddesi sabit olunca böyle canavarca bir âdeti memleketimize ithale uğraştıkları için mütecasirleri herkesin lâ'netine hedef olacak, ölene kimseler acımıyacak, kalan aleyhinde de mahkemelerde âdi bir katil hükmü verilecek...

Nasıl düşünülse mesele berbat... Ne yapmalı?.. Bu teklif açıktan açığa reddedilemezse, mahirane desise ve tedbirler ile menedilemez mi?.. Ne için edilemesin? Parnas müsademe için tâyin edilecek mahal ile zamanın serî bir vasıta ile kendine ihbar edilmesi ricasında bulundu. Acaba bundan maksadı nedir? Ne yapacak? Mukateleyi men için kendini el'an Hâmi nezdinde nâfiz mi addediyor? Ne olursa olsun böyle mühim ve vahim bir meselede o karıdan bir hayır intizarile keyfiyeti boşlamak olamaz. Diğer türlü kat'î bir çaresine bakmalı. Reyhan Hâmiye karşı ne nüfuz, ne kuvvet istimal edebilir? İşte burasını düşündü. Sonra birdenbire aklına Fîrûze Hanım geldi. Bu kadın Reyhanın metresi, fakat Hâminin valdesi idi. Oğlu üzerinde icrayı nüfuz edebilirdi. Düşünülürse asıl bu düellonun neticesi herkesten ziyade Fîrûze Hanım için müthiş olacaktı. Çünkü maktul düşeceklerden biri evlâdı, diğeri aşkından çıldırdığı sevdalısıydı. Bunlardan hangisini kaybetse elîm bir darbeye uğrayacaktı.

Fîrûze Reyhanın bir esiri idi. Aşıkı ne emretse biçare kadın reddedemezdi. Fakat Reyhan gidip ona:

— Ben, mahdumunuz Hâmi Beyin mâşukasını seviyorum. Dün geldi, bizi eliyle bir odada bastı. Bundan dolayı birbirimizle düelloya karar verdik. Aman ne yapar iseniz yapınız, oğlunuzu bu müthiş fikrinden vaz geçiriniz. Mukateleyi menediniz...

Denir mi? Mesele pek ince, pek nazik... Fîrûze Reyha-

nın Parnasa olan muhabbetine agâh olsa Hâmi de bu herifle valdesi beynindeki münasebeti anlasa, paraları valdesinden çekerek matmazele yedirdiğini hissetse o zaman Reyhan Beyefendinin cidden hali başka türlü olur. Bu mahvuf hakikat ikisinin nazarında da sabit olunca hiç şüphe yok o vakit bu denî mahlûktan ahzısar için ana oğul birleşirler. Bu ittılâından sonra Hâmi belki de Reyhanı öldürmek için düelloya falan da lüzum görmez. İlk tesadüf ettiği mahalde silâhla üzerine hücum ederek işini bitirir.

Mukateleye sebep, esas maddeyi anlatmadan bu işde Fîrûzeyi, oğlu üzerine icrayı nüfuz için âlet ittihazına çare yok mudur?

Reyhan bu ciheti düşündü. Fîrûzenin Hâmiden ziyade kendi sözüne itimat edeceğine Reyhan emindi. Yani koca karıyı her halde yine iğfal edeceğine kaniydi. Muhasama sebebini pek tafsillendirmeden oğluyle silâhla çarpışacaklarını anlatarak mukateleyi men için Fîrûzenin tavassutunu rica edebilirdi. Ortaya Parnas ismi çıkarsa onunla olan münasebetini kat'iyyen reddetmek, bu karıyı ziyaretine sebep, mel'unenin sevdasına tutulmuş bir arkadaşını kurtarmak için olduğunu söylemek, bu ifadesine Fîrûzeyi inandırmak kabildi. Doğrudan doğruya düelloyu reddederek cebânet izharı ile Parnas nazarında küçük düşmekten belki de teveccühünü kaybetmekten ise bu veçhile hareket daha muvafıktı.

Fîrûze Hanımın tavassutunu talep için Reyhan o akşam yalıya gitmeğe karar verdi, lâkin bu akşam yalıda bulunmaktan da bir tehlike melhuzdu. O gece metresi nezdinde kalmasına pek ihtimal verilemiyen Hâmi Bey yalıya giderse? Kendini Parnasla tuttuğu gibi valdesiyle de tutarsa? Hal büsbütün fenalaşmış olmaz mı? Bu müşkülü de bir müddet düşündü. Yalının büyüklüğüne Fîrûzenin dairesinde müteaddit odalar, yükler, dolaplar olduğuna ve maşukasının elbette kendini sak-

lıyacak bir yer bulacağına güvenerek gitmeğe karar verdi.

Reyhandan ayrıldıktan sonra Hâmi, Beyoğlu caddesinden Taksime doğru yürümeğe başladı. Fakat nereye gidiyordu? Ne yapacağını, azimet veçhesi ne taraf olmak lâzım geleceğini kendi de bilemediğinden kırk elli adım ötede durdu. Düşündü. Zavallıda artık düşünecek hal de kalmamıştı. Kaç gündür kendini yeyip bitiren şüpheler üzerine hakikatin böyle dehşetle sübutu, o canfersa darbe vücudunu, âsabını son derece yormuştu.

Hâmi rakibi Reyhan gibi düellodan korkmıyor, o ya ölmek, ya öldürmek istiyordu. Metresiyle Reyhanı bir arada tuttuğu günü, o korkunç manzarayı tahattür ettikçe, Reyhanı berhayat bildikçe kendi rahat yaşıyamıyacakt. Evet ya kendinin, ya hasmının vücudunu imhayı lâzım addediyordu. Kendi için diğer suretle rahatlanmak kabil değildi.

Hâmi ya ölecek, ya öldürecek... Fakat Parnas ne olacak? Kendisi maktulen vefat ederse tabiî metresini göremiyecek. Mukateleden galip çıkarsa artık bu karı ile yine görüşemiyecek. Hâmi Parnası beş on dakikacık olsun yalnız görüp son muhakkirane kelimelerle yüzüne tükürmek, ona karşı peyda ettiği nefreti, istikrahı bildirmek istiyordu.

Garip hal!.. Böyle Hâmi gibi sevda felâketine uğrayanların ekserinde bu tuhaf arzu görülür. Gidip sadakatsizi bir daha görmek, artık kendinden buz gibi soğukluk geldiğini ona delice ispata uğraşmak arzusu...

Bu arzunun vücudu bilâkis henüz soğukluğun ademi husulünü, o hain, o sadakatsiz, o vefasız için daha yüreğimizin muhabbet sıcaklığının zail olmadığını ispat eder. Ruhumuz, yaraların en müthişi olan bunun gibi veca'nak, umulmaz bir yara ile sızladığı, kanadığı za-

man zerrece insaf etmeden o azap nişterini bize sokandan kaçmalı, müebbeden uzaklaşmalıyız...

Onu görmek yara üzerine yara açmaktır. Bir sevdanın sadakatsizlik yüzünden böyle fâciaya tahavvülünde en sağlam kurtuluş yolu, mukabeleten intikam almağa, tahkire tenezzül etmemekle hemen o vefasızın semtinden firardır. Fakat bu o kadar müşkül bir harekettir ki en ciddî azim ve sebat sahipleri bile bunu yapmakta zâafa düçar oluyorlar.

Hâmi lâalettayin sokaklara doğru yürüdü. Hayli döndü, dolaştı. Serseriyane adımlarla ikide birde apartımana, Parnas tarafına doğruluyordu. Her an yaklaşmasile şulenin helâk edici hararetini hissettiği halde yine yanmaktan kendini alamıyarak ateşe doğru uçan zavallı pervane gibi Parnasa mülâki olmak, fakat bu defa sevmek için değil, son bir tahkir maksadile onu görmek istiyordu.

Nihayet bu tahkir arzusu sağlam tedbirine galebe etti. O tarafa yürümekten kendini alamadı. Evvelâ sür'atle eve yaklaştıkça harekâtında bir ağırlık ârız oldu. Çıngırağı çekerken her tarafı titriyordu.

Bu felâkete uğramazdan evvel o haneye şetaretle geldiği günleri düşündü. Şimdi bu ev kendisine bir belâ zındanına girer gibi geliyordu. Yukarı çıktı, apartımanın çıngırağını çekti. Yine kapıyı Antuvan açtı. Hizmetkârın çehresi sabahki gibi hali tabiide değildi. Besbelli Rozet herifi vak'adan haberdar etmiş olmalı. Bu nevi âşıkane münasebetlerin kesilişinde o hanenin hizmetçileri de yerine göre bu felâketten hissement olurlar. Birikmiş aylıkları varsa ekseriya bu fâcia esnasında içine oynar. Beyefendi pek kederlidir, ona para sözü edilemez. Hanımın zaten para vermek âdeti değildir. O sade alır... Uşaklar kime gitsinler? Böyle metresli, âmanlı kapılarda peşin alışverişten başka çare yoktur.

Hâmi sordu:

— Matmazel nerede?

— Matmazel evde değildir efendim...

— Nereye gitti?

— Gittiği yeri söylemedi efendim...

— Yalnız mı gitti?

— Hayır Rozetle beraber gittiler.

— Çanta, valiz gibi eşyadan bir şey götürdüler mi?

— Evet iki büyük, bir küçük valiz götürdüler... Üçünü de sokak kapısına kadar ben indirdim hamala teslim ettim... Hele o küçük valiz büyüklerden ağırdı.

— Bu eşyayı nereye gitmek üzere hamala teslim ettin?

— Yüklerin gideceği yeri ben bilmiyordum efendim, onu Rozet biliyordu. Fakat burada hamala bir şey söylemedi.

— Ben çıktıktan sonra buraya kimse gelmedi mi?

— Ne bileyim efendim?

— Nasıl ne bileyim? Evde bulunduğun halde içeri girip çıkanı görmez misin?

— Bazan görürüm... Bazan göremem...

— O ne demek olacak öyle?

— Efendim bu apartmanın her kattan dış merdivene birer kapısı vardır. Alt katta bulunduğum zaman tabiî üçüncü kata gireni çıkanı pek göremem.

— Gelen giden çok olur muydu?..

— Zannederim.

— Zannederim ne demek?

— Hâşâ terbiyeden dışarı efendim. Bazı işler olur ki onları zan üzerine söylemek icap eder. Kuvvetli olarak söylenirse belki o işin ispatı talep olunur... Günahları üzerlerinde kalsın... Kimi yukarıdan, kimi aşağıdan, kimi de orta kattan işlerlerdi. Alt kattan gelenler fikirleri bozuk olmıyan misafirlerdir. Orta kata çıkanlar eh biraz şüphe götürür şeylerdir. Üçüncü kattan duhul buyuranlar matmazeli ayartmağa gelenlerdir. İşte hizmetkârınız

böyle zannederdim. Fakat yanılmışım bugün anladım. O kurşunî caketli bey alt kattan gelir giderdi... Hem o zırzop bizim mutbakta oturan sincap kedi gibi bu evin alışığı idi. İşin içinde âşıklık döndüğünü ben anlıyamadım. Çünkü alt kattan apaşikâre geliyordu. Orta kattan gelen frenk ile, üst kattan içeri büsbütün gizli giren o bıyıkları az uzun boylu delikanlının matmazelle muhabbet kaynaştırdıklarında hiç şüphem yoktu. Hepsinin de şirket vapurları gibi buraya gelmek için günleri, saatleri, dakikaları vardı. Hattâ bir (perşembe) günü arkadaşımla bir mecdiyeye bahis koyduk. Bugün beyefendi «Kulüp» e gittikten sonra alafranga saat iki buçukta buraya kimin gelmek nöbetidir? Diye sordum. Şişmanın dedi. Evet arkadaşım böyle iddia etti. Ben, sarı bıyıklı gelecek dedim. Sonra gele gele kim çıksa beğenirsiniz? Patlıyası şişman geldi. Onun yüzünden mecdiyeyi kaybettim...

— Sorduğum söze cevap ver. Fazla lâkırdı lâzım değil. Böyle şişmanı, sarı bıyıklısı, alt kattan, üst kattan misafirler geliyordu da bana niçin haber vermiyordunuz?

— Rozet bize, matmazelin hatırını kırmamak için beyefendiye hiç bir şey haber vermemelisiniz... Verirseniz hepiniz kovulursunuz. Çünkü bu evde dönen şey matmazelin hatırıdır. Onun istediği olur. Beyefendinin düdüğü ötmez. Matmazel, uşakların bana ettikleri iftiradır diye bir yaygara koparır. Zeytinyağı gibi her şeyin üstüne çıkar. Siz kovulursunuz. Başka bir şey olmaz... Dedi. Bu dediğinde de haklıdır. Bu sebeple size bir şey demeğe cesaret edemedik. Siz efendimiz, beni bir tarafa çekip te: «Antuvan, iki gözünü dört açmalısın. Bu eve geleni gideni bundan sonra senden soracağım» emrini vererek maaşıma da zammedeydiniz; şu kapının önüne oturur, içeri girenleri tünelin kapısındaki dolaplı makine gibi çıtır, çıtır birer, birer sayar akşama efendime hesabını verirdim.

Hâmi teessürünün fazlalığından ancak yarısını anlı-

yabildiği bu sözleri ondan ziyade dinlemiyerek yürüdü; odaları birer birer dolaşmağa başladı; Antuvanın uzaktan uzağa kendini tarassut etmediğini bilse çocuk gibi haykıra haykıra ağlıyacaktı; her birinde bir türlü sevda hâtırası bulunan ve hepsini Parnası memnun etmek için aldığı o çicili bicili eşyayı birer birer gözden geçirdi; sanki bunları görmekle, tetkikle gönlüne teselli arıyor, fakat kendini bütün bütün tahammül edilmez bir ye's, bir melâl basıyordu.

Bir erkeğin saadeti bir kadının gönlüne, geçici sevda hevesine muallak kalmak meğer ne müthiş bir talihsizlik imiş!.. Ekseri parlak başlıyan muhabbetlerin başlangıcındaki o sürurun, gide gide böyle elîm bir sona ermesi, böyle yürek sızlatarak sönmesi ihtimalleri düşünülse, iptidadaki zevklerin böyle canfersa ıstırapların takibi ihtimali hatıra getirilse sevmek için pek az insanda cesaret kalırdı.

Şimdi o «apartıman» Hâmi için öyle bir sevda harabesi idi ki ne tarafına bakılsa, hangi köşesi karıştırılsa o müzeyyen, o kıymetli mefruşat, ev eşyası arasında sevdikleri kadınların gösterdikleri sevda yapmacığına sadakat vâitlerine inanarak ellerinde bulunan muhabbetin bahşettiği huzur ile yaşayanları dilhun edecek bin delile tesadüf olunurdu. O eşyanın her birinde Parnasın bir dilbazlığını, o zaman sevdasının şiddetine nişane addolunan, fakat şimdi müthiş birer hakikat şekline girmiş yalanlarını birer birer görüyor, okuyordu.

Metresleri bulunup ta artık israfa tahammül edemiyenler, maşukalarının sadakatlerinden biraz da şüpheye düşenler o saatte akıl öğrenmek, nasihat istemek için Hâmiye gelmiş olsalar onlara söyliyecek pek çok tecrübeli hikemiyyâtı vardı.

Apartımanı metresinden boş görünce gönlünü bir yalnızlık sardı; bir şeye kalbini bağlamak, sevmek istiyordu,

sevmek... Fakat bu dünyada muhabbete şâyan kimi bulabilecekti? Şimdi onun için böyle bir fert yoktu... Hep kadınları, insanları aldatıcı, zalim buluyordu. Of bu murdar muhabbetler insanın gönlünü kirletiyor bir hayat tesellisi bulabilmek için saf, pâk, nezih muhabbetler arıyordu.

O aralık aklına evvelâ oğlu Rıfkı, sonra valdesi, en son evet, en son da zevcesi geldi; bu üçünden riyasız birer muhabbet bekliyebilirdi; şimdiye kadar bunlara karşı gösterdiği kayıtsızlıkları, ettiği hakaretleri düşündü. Parnas gibi bir frenk karısına perestiş edip te en ziyade sevmesi lâzım gelenlerle daimî bir burudet, garaz ve nefret üzere yaşaması ne kadar takbih edilecek bir hal imiş?

Bu üçünü şimdiye kadar sevmeyip, görmek istemeyip te hayatının öyle elîm bir saatinde onların riyasız muhabbetlerinden teselli beklemek, şedit bir ihtiyaç üzerine bunları sevmek ve mukabeleten sevilmek istemek insanı yine insanlıktan nefret ettirecek bir hotperestlik değil midir?

Parnasa peyda ettiği şiddetli sevda Hâminin kendi taallûkatına olan muhabbetini âdeta söndürmüş, valdesini, zevcesini, çocuğunu unutturmuştu; yalnız unutmakta değil; bunların huzurlarından sıkılır; sözlerini dinliyemez, yüzlerine bakamaz olmuştu. Varlıklarile, yoklukları o güne kadar kendisince hemen müsavi hükmüne girmişken şimdi bunların muhabbetlerinden başka bu dünyada bir hayat tesellisi bulamaması, bu hakikatin nazarında sübutu kendini bütün bütün müteellim etti.

Düellodan evvel gidip bunlardan af talep etmeğe, her üçünün de gönüllerini almağa karar verdi...

O teessürle merdivenlerden paldır küldür indi; aşağıda Antuvan birikmiş paralarını kurtarmak için parlak mukaddimeli bir nutuk hazırlamıştı; nutuk şöyle başlıyordu.

— Efendim sayenizde karım gebe bulunduğundan akşama sabaha doğurmak üzere ise de ebe kadına verecek paramız bulunmadığından ve cümle halimiz sizce malûm olduğundan ve bundan ziyade söylemeğe de dilim dönemediğinden....

Hâmi koridordan geçerken Antuvan tertiplediği nutkun ilk cümlesini ancak telâffuz edebildi; sözlerinin arkası ağzında kaldı; çünkü efendisi sağına soluna bakmadan hattâ hizmetkârın oradaki mevcudiyetinden haberi olmadan fevkalâde bir sür'atle çıktı, gitti.

İlk işi, düelloya iki şahit bulmak için dolaşmak oldu; Paris rüfekasından *iki zat buldu.*

Bu iki şık dostluk dolayısiyle Şâdi Efendizadeyi düello gibi bir sakim fikirden vaz geçirmek için lüzumlu nasihatlerde bulunacak yerde bilâkis Hâminin bu niyetini alkışladılar.

Yarın buluşmak için saatler, dakikalar tâyin ve her şey tertip edildi.

Hâmi bu işleri görünceye kadar hayli zaman kaybetti. Yalıya saat yarımda ancak gidebildi; eve yaklaştığı zaman sular kararmıştı; kendisini o kadar mücrim, o kadar suçlu buluyordu ki cinayetinin derecesini düşündükçe af talebine bile nefsinde kuvvet, cesaret göremiyordu.

Yalı kapısının önüne geldi; eşiği atlamağa sıkılıyor, kendini o hanenin sahibi değil, pek yabancı bir misafiri gibi buluyordu. Çünkü o zamana kadar bu aile yuvasına valdesinden para koparmak vesaire kabilinden zarurî sebepler ilcasile gelir. Yoksa valdesinin elini öpüp te duasını almak, zevcesini memnun etmek, çocuğunu görmek için gelmezdi.

Şimdi dünyada yalnız onlardan muhabbet beklemekten gayri teselli medarı kalmadığı itirafiyle vukubulacak dehaleti bakalım bu üç zat tarafından nasıl telâkki edilecektir? Acaba bu gece valdesi oğluna nasıl muamelede bu-

lunacak? Zevcesi ne yolda kabul edecek? Oğlu Rıfkı mütehassirane «Beybabacığım» hitabile boynuna mı sarılacak? Yoksa yabancı yabancı yüzüne bakarak odadan kaçacak mıdır?

Kapının zincirini çekti; bahçeye girdi; bu düşünceler cesaretini kırdığından birdenbire ileri yürüyemedi; ilk tesadüf ettiği bahçe kanapesinin üzerine oturdu; yarım saat kadar da orada düşündü.

Böyle dalgın dalgın düşünür, sakitane bir hüzünle gözleri nemlenir, yüreği çarparken kendinden beş on adım açıktan bir karaltı geçti; Hami:

— Yalı halkından kimbilir kim geziniyor?...

Dedi. Bu geçen karaltıya ehemmiyet vermedi. İçeri gitmek üzere yerinden kalktı. Sekiz on adım atar atmaz o karaltı arkadan yavaş yavaş geldi, geldi, Hâminin omuzunu iki üç defa okşıyarak kısık, boğuk bir sada ile dedi ki:

— Rica ederim beyefendi, zatıâliniz Firûze Hanımın âşıkı mısınız? Yoksa Saffet Hanımın mı? Her hafta muayyen gecelerde gelirsiniz; hamam dairesi kapısından bir kadın sizi istikbal ile cânânenizin nezdine bilisal âdeta yengelik vazifesini ifa eyler; zannederim ki bu hizmeti bazı akşam «Nedime» bazı gece de «Dudu» görüyor; Nedime bu misafirini Firûze Hanımın nezdine, Dudu da Saffetin odasına götürüyor; günahları üstlerinde kalsın böyle bir gece karşılamasında bulunurken «Nedime» ye çok tesadüf ettim; Duduyu henüz içeri erkek alırken görmedim; galiba Meryem bu hizmeti Nedimeden daha ustalıkla ifa ediyor; geçenlerde Saffetin odasından çıkan hırsız, yahut şeytan gürültüsü duyulmamış işitilmemiş olaydı onların aleyhinde bir şey demeğe sıkılırdım; lâkin ırz ehli bir kadının yatak odasında öyle boylu boslu yakışıklı, genç tüvânâ bir şeytanın ne işi var? Rica ederim; bu akşam Firûze ile Saffetten hangisinin dairesine gittiği-

nizi söyleyiniz; sizi salıvereyim; söylemezseniz girmenize mâni olmak için bu gece sizi takip edeceğim...

Bu acayip sualleri irat eden karşısındaki karaltının Revâi olduğunu Hâmi sadasından anladı. Bu müstekreh sarhoşu eliyle öteye iterek dedi ki:

— Dayı iki masum kadına böyle ağır iftirada bulunmağa utanmıyor musun?

Sesinden Revâi de Hâmiyi tanıyarak:

— Vay baltayı taşa mı vurduk? Hâmim... Oğlum... Sen misin? Yalıya hiç gelmezken böyle vakitsiz nereden çıktın?

— Nereden çıktığım sana ait bir mesele değildir.

— Ben bu evin ailesi âzasından değil miyim? Böyle vakitsiz buraya gelişin elbette mühim bir mesele içindir; ya valdenden, ya zevcenden şüphelenerek bunların gece ziyaretçilerini görerek gözlerini aydınlatmak üzere buraya gelmiş olmalısın... Revâi kaç yaşındadır? Feleğin çenberinden kaç yüz defa geçmiştir; hele boşalttığı içki fıçılarının çenberleri kaç bine baliğ olmuştur? Bunları bilmez misin yavrum?

— Dayı karşımdan çekil... Zaten ye'sim son derecede; bu akşam yalnız hatırını değil, kafanı da beraber kırarım.

— Benim kafam valde hanımefendinin para çekmecesi değil ki içindeki nukudu aşırmak için kırasın? Kıhf-ı âcizanem filozofane müessirane fikirlerle doludur. Bunlar senin işine kat'an yaramaz; sen sarfetmek için altın kelâm değil, altın akçe ararsın.

— Saçma dinliyecek bir halde değilim; çekil yanımdan...

— Canım sözlerimin neresi saçma?

— Serapa saçma...

— Hiç biri saçma değildir. Söylediklerimi bir daha, on daha, yüz daha tekrar ederim... Valdeniz Hanımefendiyle

riyakâr zevceniz hanımın birer dilber âşıkları vardır; muayyen gecelerde buraya gelirler; maşukalariyle hembezm olurlar; giderler.. Onların bu eğlencelerini ben de pek ayıplamıyorum. Çünkü sen biçareleri pek yakadan attın; içleri sıkıldı; kadın tâifesi bu... İçleri sıkılınca kendilerine nasıl olursa olsun bir eğlence aramaktan geri durmazlar.

— Herif ya bu akşam şu rezilâne iddialarının sıhhatini ispat edeceksin, yahut Ali Ağayı çağırtacağım... Sopaları yiyeceksin...

— O malûm... Sözlerimi ispattan âciz bulunsam Ali Ağanın sopalarından ürkmiyerek hiç böyle bir isnada kalkışabilir miyim?

— Pek âlâ ispat et bakalım...

— Acele etme... Saçın ak mı kara mı? önüne düşünce belli olur, bu akşam o beylerden birinin buraya ziyaret gecesi olduğunu kat'iyyen biliyorum; bu gece içeri gidip valdene, zevcene gözükme... Seninle şuraya saklanalım; nerede ise o gece ziyaretçilerinden biri şimdi sökün eder; Nedime veya Dudu, hâsılı bu ikisinden biri küstah âşıkın önüne düşüp bezmgâha götürürken sen de bunları takip zahmetini ihtiyar edersen bu akşam ya üvey babanı yahut zevcenin ikinci kocasını görmek şerefine nâil olursun; bu dediklerim harfi harfine böyle çıkmazsa Ali Ağayı çağırırsın; ben de şuracığa yüz üstü uzanırım; basarsınız sopayı... Ben cezama razıyım.

Bu mel'un Revâinin sözlerine ehemmiyet vermek te vermemek te birer nevi' beliye idi. Haydi bu isnatları nazarı itibara alınmasın ya iddiası doğru ise?.. Evet Hâmi zaten valdesinden bu hususta şüphe ediyordu. Firûzenin israfları kendi aleyhinde bu nevi şüphelere mahal verdirecek raddeye gelmişti.

Kelbî filozofun iddiaları lâzımgelen ehemmiyetle telâkki edilerek keyfiyetin incelenmesine müsaraat olunsa?

Ya işin altından çapanoğlu çıkarsa?.. Bu gece Hâminin böyle müellim bir ikinci mesele ile uğraşabilecek bir gecesi miydi?.. Valdesinin mazideki hayat ve sefahetini düşünerek Revâinin bu kadın aleyhindeki isnadatına pek şaşmadı; hemen hemen buna ihtimal veriyordu; fakat zevcesi Saffet kendi üzerine bir erkek sevsin!.. Sonra bu casaretini âşıkını yalıya almak derecesine kadar ileri götürsün?.. İşte buna bir türlü ihtimal veremiyor, inanamıyordu.

Zevcesinin âşıkını görmeği merak etti; bu gece şu hakikat sabit olursa artık ölmek için Hâminin düelloda yaralanmasına lüzum yoktu; bu müthiş darbe onu helâk etmeğe kâfiydi.

Sevdanın son acılığına, hayatın son ye'sine karşı riyasız, samimî, pâk muhabbetleriyle gönlüne teselli aradığı zevatı da böyle bir ahlâk çirkâbı içinde bulmak zavallı delikanlı için ölümden acı bir haldi.

Yine bir müddet düşündü; bu isnatların esasını tetkikten başka çare olmadığını anladı; o halde yarın ilk düelloyu Parnasın dostu, ikincisini valdesinin sevgilisi ile, eğer sağ kalırsa üçüncüsünü de zevcesinin âşıkiyle etmeğe karar vererek Revâiye dedi ki:

— Peki!.. Valdeme yahut zevceme mülâki olmak için gelecek herifleri tarassut etmek üzere haydi münasip göreceğin mahalle gizlenelim; dediğin çıkarsa o mel'un ırz düşmanlarına yapacağımı ben bilirim; çıkmazsa başına geleceği de sen düşün...

— Hâmi gel gözlerinden öpeyim; insan evlâdısın insan, asılzadelik başka şeydir.

— Bu gece misafiri alelekser koru cihetinden gelir; köprüyü geçer; bahçeye iner; taflanlı yoldan yürür; hamam dairesini bulur; oradaki kapıdan istikbal olunur.

— O halde bu mel'unu yarı yoldan çevirmek için nereye saklanmalıyız?...

— Taflanlı yolun ortasındaki «Tufa» nın içine...

— Fakat dayı senden bir şey rica edeceğim. Ben ne yolda hareket edersem sen de ona uyacaksın; gürültüye patırtıya lüzum yok; ne valdemin; ne zevcemin benim bu gece burada bulunduğumdan, âşıklarım yoldan çevirdiğimden haberleri olmamalı anlıyor musun?

— Herifin ensesine iki tokatçık olsun yapıştırmadan mı salıvereceğiz?

— Tokata, yumruğa lüzum yok... Bu bahçe içinde hiç gürültü istemem; herifi yoluna salıveririz; yavaş yavaş takip ederiz; yine koru yolundan avdet etmek ahmaklığında bulunursa yalıdan ses duyulmıyacak bir mesafede çalyaka ederiz; o zaman buraya girişinin maksadını anlar, ona göre patakhyarak terbiyesini veririz...

— Peki evlâdım peki... Ne dersen öyle yaparım... Haydi vakit geçirmiyelim. Muhterem misafirimizin teşrif zamanı yaklaştı zannederim...

İkisi de artık ses çıkarmadan taflanlı yola doğru yürüdüler; gittiler, gittiler dedikleri tufanın içine girdiler; birer sigara yaktılar; Hâmi dedi ki:

— Sigarayı avucunun içinde tut; uzaktan ateş görünmesin.

— Bu sık yeşilliğin içinden sigara ateşi mi görünür?

— Sen dediğimi yap...

— Dediğini yapayım. Fakat niçin bu kadar çekiniyorsun? Bu gece zanpara beyi yakalarsan hanımları işten haberdar etmemekte pek mânâ göremiyorum; onların da marifetlerini yüzlerine çarpıp terbiyelerini vermeli...

— Sen bilmezsin hesabım başka...

— Amma pehlivânım nedir hesabın?

— Yoooook... Zevzeklik istemem...

Hâmi yerinden birdenbire kalktı; tufanın kapısından biraz başını çıkararak ileri doğru baktı; yavaşça dedi ki:

— Dayı köprünün tâ öbür başında bir şey görüyor musun?

— Haha görüyorum...

— Gördün mü sigaranın ateşi uzaktan nasıl belli oluyor? Beklediğimiz zat geliyor demek... Hem de serbest serbest sigara içerek bilâ tekellüf geliyor. İhtiyata, ihtiraza lüzum bile görmüyor..

— İhtiyata neden lüzum görsün?.. Kaç zamandır mâniasız buraya gelip gitmeğe alıştı. Herifi «Kışt» diye bir ürküten olmadı ki!.. Aman ürküten dedim de aklıma geldi. Yunan felâsefei kadimesinden «Kratis» bir gün zevcesinden şüphelenerek....

— Of dayı çeneni tut... Şimdi hikâyenin sırası mı?

— Eh sözünün orasında dur... Ananın âşıkının iliğinden de şimdi ben başlarım ha...

— Sus canım! Herif sigara içe içe geliyor.

— Hoş geldi; safa geldi.

Revâi usulca tufanın kapısından başını çıkararak:

— Sahih geliyor be?.. Buraya gelince herifi nasıl yakalıyacağız? Bu kapı hizasını bulur bulmaz birdenbire ben arkasına geçeyim. Sen de önüne, ne olduğunu anlamağa vakit olmadan nazeninimi kapana girmiş gibi yakalayıverelim!..

— Hayır sen hiç işe karışmıyacaksın?.. Ben bildiğim gibi yapacağım...

— Böyle iş muavinsiz olmaz. Herifi kaçırırsak sonra yüzüne tükürürüm Hâmi...

— Susss... Yaklaşıyor...

— Peki «elhap» !

Heyecanlı bir intizar ile bir müddet sustular. Sigaralı zat hakikaten yaklaşıyordu. Nihayet Revâi dayanamayıp elhapı bozarak usulca dedi ki:

— Sayım da yok, suyum da yok... Ya bu gelen bir kişi

değilse?.. Bu misafirler üç dört kişi kadar varsa? Yine önlerine çıkmağa cesaret edebilecek miyiz?

— Biri valdem için, diğeri zevcem için değil mi? Ya üçüncüsü, dördüncüsü kimin için gelecek?...

— Aa «Nedime» ile «Dudu» yu unuttun mu? Hanımlar sevda ile meşgul olurlar da hizmetçiler boş mu otururlar zannedersin?..

— Canım böyle sürü ile herif buraya nasıl gelir?

— A onun biri nasıl gelirse beşi de öyle gelir!..

— Sus herif sus. Çenen tutulsun artık...

— Al sana bir daha «elhap»!

Gece ziyaretçisi elinden sigarasını attı. Karanlığın kesafetinden artık kendinin yürüyüp yürümediği belli olmıyordu.

Hâmi gayet yavaşça Revâinin kulağına:

— Herifin yaklaşmas nı sigarasından anlıyordük. Galiba onu ihtiyaten söndürdü. «Vık» demiyeceksin ha!

— Demem dedik ya? İşte bana elhapı bir daha bozdurdun... Al sana üçüncü «elhap»!

Gözler karanlığa mâtuf, yürekler halecanda, sükût içinde elîm bir intizara daldılar; ikisinin de gözleri karanlığa alıştığından taflanlı yolun otuz kırk metre kadar ilerisini farkedebiliyorlardı; bir iki dakika geçti geçmedi yolun müntehasından bir karaltı belirdi; Revâi elhapı bozmamak için çırpınıyordu. Ziyaretçinin yaklaştığını o suretle olsun imâ için Hâminin elini tuttu, şiddetle sıktı; Hâmi de ayni mukabelede bulundu; karaltı daha yaklaştı. Revâi bu defa halecanının şiddetini göstermek için Hâmiye âdeta sımsıkı sarıldı; zavallı delikanlı filozofun muhabbetinin tazyikinden kurtulmak için silkindi; o esnada karaltı da tamam «Tufa» kapısının önüne geldi; oradan geçerken Hâmi bu ırz düşmanının vehleten önüne çıkarak:

— Kimdir o?

Dedi. Gece ziyaretçisi bu sualden fevkalâde şaşırarak beş on saniye sükût etti. Nihayet şiddetle korktuğuna delâlet eder titrek bir sada ile:

— Yabancı değil...

Cevabını verdi. Besbelli şaşkınlık tesiriyle verdiği bu cevap Hâmiyi bütün bütün hiddetlendirdi. Cebinden şem'alı kibrit kutusunu çıkardı. Bir kibrit çaktı; herifin yüzüne tuttu; Hâmi Reyhanı, Reyhan Hâmiyi tanıyınca ikisinin ağzından birer «vay yine o» feryadı çıktı. Revâi artık elhapı bozarak:

— Vay canına be tanıştılar...

Dedi. Tarifi kabil olmıyan bir korku ve halecan içinde kalan Reyhan derhal ters yüzüne savuşmak için geriye saldırdı; fakat Revâi, yabancı olmadığını iddia eden bu acayip ziyaretçinin hemen belinden kavrıyarak:

— Yabancı olmadığınızı biliyorum elmasım! Azıcık oturunuz da konuşalım. Bu akşam bir acı kahvemizi içmeden, birkaç tatlı sopamızı yemeden sizi hiç salıverir miyiz!..

Hâmi felâketin iki müthiş ânında önüne çıkan bu mel'un herifi omuzlarından yakalayıp var kuvvetiyle sarsarak:

— Namus hırsızı söyle bakayım buraya niçin geldin? Valdem için mi? Zevcem için mi?

Reyhan cevap vermedi; Revâi dedi ki:

— Bir kibrit daha çakarsan kimin için geldiğini ben sana söylerim.

Hâmi bir kibrit daha çaktı; hasmının yüzüne tuttu; Revâi Reyhanın belini bırakıp yüzüne bakarak:

— Pek kuvvetli söyliyemem amma tahminime kalırsa bu zat valde hanımefendinin misafiri olacak; Saffet Hanıma gelen bundan birkaç parmak daha kısa boyludur zannederim; bunlar iki kişidir; geceleri bahçeyi, koruyu devrederler dururlar; karyede türeyen ejderha vak'ası da bun-

lardan azmadır; galiba en evvel Duduyu soktular; karı yılanın eni boyu hakkında mükemmel tafsilât veriyor.

Hâmi Filozof Revâiyi yakasından tutup öteye çekerek:

— Dayı çekil; şimdi zâit sözün lüzumu yok. (Reyhana hitaben) denî mahlûk; acaba sen hangi muameleden utanır, müteessir olursun? Utanmanın, sıkılmanın fiilen vukuu şöyle dursun bu kelimelerin sence mânası var mıdır? Utanma nedir? Bunu hiç ömründe hissettin mi?

Revâi yine söze karışarak:

— Ben utanmanın târifini bir kitapta okudum. Utanma şul nesneye denir ki...

Hâmi gözleri büyümüş bir halde:

— Kelbiyundan mısın? Yoksa kelp misin nesin be herif sus? Bilirim utanmanın ne olduğunu sen de fiilen bilmezsin. Onu belki bir kitapta görmüş ne olduğunu anlıyamamışsındır.

Revâi öfke ile:

— Şu karşında duran herif ya ananın veya karının zanparası. Bu malûm bir hakikat... Şimdi gece vakti bu utanmazı hicap faslından imtihana mı çekmek istersin? Utanmadığını sen söylüyorsun; yine utandırmağa uğraşıyorsun; onun utanmaz olduğu kadar sen de budala imişsin ya! Şu herifin buraya girmesinin maksadı malûm; şuradan Ali Ağayı çağıralım; onun eli idmanlıdır; insanın kemiklerini zedelemeden kaba etlerini tulum gibi kabartır. Bu maharetini nefsimde tecrübe ettim; evet çağıralım Aliyi; şu katırı yüzüstü yere yatıralım; verelim sopayı; âlemin anasına, karısına göz atmayı öğrensin...

Hâmi — Dayı sus! Ali Ağayı ben şimdi senin için çağırtacağım.

Revâi — İşte susuyorum. Fakat öyle budala budala söz etme. Bana elhapı yine bozdurursun...

Hâmi Reyhana hitaben:

— Şuraya bu geceki giriş kasdini düşündükçe her hakikat nazarımda aydınlanıyor. Denaetinin derecesini tafsilden âcizim; aylarla hususi hanem demek olan apartımanımda yaşadın; metresimin gönlünü benden çaldın; benim o karıya olan muhabbetimle, emniyetimle eğlenerek zevkettin; safa sürdün; bu da bir şey değil... Eğer sen o isen, evet valdemin âşıkı olan dolandırıcı, gönül yankesicisi sen isen o zavallı kadının boyalı yüzüne gülerek, onu ca'li sevdanla aldatarak servetimiz bakayasının son kırıntılarını birer birer elinden çekiyor, bizi soyuyordun; sen âdeta bir haydut demektin... Bu haydutluğu bir ekmek parası tedariki için yapmıyordun. Valdemin kadınlık zaâfından istifade ile çektiğin paraları götürüp başka karılarla yiyordun... Bu da bir şey değil... Sen benden insan için hayat saadetinden ma'dut olan diğer bir şey sirkat ettin; valdemin muhabbetini çaldın; hâin o mukaddes şeyden beni mahrum etmemeliydin! Valdemi benden soğutmak için kimbilir nasıl iğvalarda bulundun? Bir gün yüzümü görmese rahat uyku uyuyamıyan kadın haftalarca aylarca beni görmemek için vesileler hazırlamağa başladı: çünkü artık her mülâkatımızda para meselesinden dolayı aramızda şiddetli münazaalar zuhur ediyordu; zevcemi, mücessem sâfiyet olan o biçareyi de azdırmışlar; odasına cinler şeytanlar girip çıkıyormuş; kimbilir belki onu azdıran da yine sensin... Sen siyah bir husumet nikabile yüzünü, bütün hâinane maksatlarını örtmüş, setretmiş bir düşmanımsın; bana ne yaptığını daha ne yapacağını tamamile bilemiyorum; seni şimdi şurada gebertmek benim için işten bile değildi; fakat düello için söz verdim; şahitlerimiz yarın bizi o muayyen yerde beklerler. Damarlarımızdan akacak kan orada, o zevatın gözleri önünde aksın; ilk düelloyu Parnas. ikincisini, valdem, üçüncüsü zevcem için edeceğim; bu üç müsademede elbette ikimizden biri yere serilir; haydi şimdi sana uğurlar olsun...

Yarın saat üçte unutma...

Reyhan hiç bir cevap vermeden hemen oradan savuştu; Revâi haykırarak:

— Canım şu edepsizi salıverme; biraz olsun pataklıyalım.

— Çekil. Sen karışma...

— Nasıl karışma! Baksana habis zavallı valde hanım efendiye neler yapmış? Vallahi ben böyle şeye dayanamam.

Revâi halinden me'mul edilmez bir sür'atle koşarak Reyhana yetişti; karanlıkta ayak yordamiyle firarî âşıkın beli ortasına bir tekme yapıştırdı; «pat» sadasile inen bu tekmeyi müteakiben madrubun «Of, of!» şikâyeti işitildi; bu oflara mukabil Revâi bir kahkaha salıverere**k**:

— Of ya çapkın!.. Ayaklarımda yumuşak terlikler bulunduğuna şükret... Ya o iri nalçalı seyahat ayakkaplarım olaydı, bel kemiğini dümen yekesi gibi çarpıtırdım.

Bu gece vak'asını takip eden günün sabahında Firûze Hanım tahammülfersa bir iç sıkıntısiyle iskambil falı açıyordu; çünkü Hâmi yalıdakileri hiç bir şeyden haberdar etmemiş. hattâ o gece içeri bile girmemiş olduğundan Firûze Hanım âşıkı Reyhanın gelmek gecesi iken o akşam neden mûtat hilâfına kendini böyle elîm bir intizarda bıraktığını şiddetle merak ederek sıkılıyordu; bu kocakarının hayatında bütün saadeti Reyhanda toplanmıştı; âlem. ömür, zevk, safa. haz, sürur hâsılı her şey onun için Reyhan demekti.

Âşıkı ziyaretlerinin hususî gecelerinin birinde böyle gözükmese biçare köhne cemal mâşukası ye'sinden, merakından çatlar, bayılır, ölürdü; bu endişesi o geceyi hasret ateşini söndürmeğe muvaffak olmamasından ziyade genç âşıkının taze bir kadınla sevişmekte olması ihtimalini düşünmesinden ileri gelirdi; Reyhanı inden cinden kendi gö-

zünden bile kıskanırdı; bütün kadınlar Reyhana gönül vermişler de elinden kapacaklar gibi gelirdi.

Sabahtanberidir, Nedime ile karşı karşıya belki yirmi defa açtıkları fallar hep ters çıktığından Firûze Hanım uykusuz geçirdiği o gecenin ağır yorgunluğu ile gözlerini süzerek dedi ki:

— Nedime kızım!.. Hep yüreğimin etrafına kara maçalar doluyor; her tarafımı sıkıntı basıyor. Reyhan daima benden ayrı düşüyor... Üç kız bir araya geliyor, fakat bu gece Reyhanım neye gelmedi? Bunun hikmetini düşün kuzum Nedime!..

Nedime gözleri iskambillere dikili olduğu halde bir kaç defa yutkunarak:

— Ah kadınım bu gece benim gözlerime de uyku haram oldu; sabaha kadar sizi düşündüm; onu düşündüm. A.. Yok yok bildiğim Reyhan Bey ise ne türlü bir mâni zuhur ederse etsin canını tehlikeye kor behemehal o buraya gelirdi; onun sizi ne kadar sevdiğini hanımcığım siz takdir edemezsiniz; ben bilirim; zavallı delikanlı sizin için deli divane olur... Fakat kimbilir? Acaba hastalandı mı? İnsan hali bu; isterseniz bugün gideyim; bir kere yoklıyayım...

— Nedime... Aklıma başka şeyler geliyor...

— Ne gibi şeyler efendim?..

— Geçen pazartesi günü için o benden seksen lira istemişti; saraftan mı bulalım? Yine bir şey mi satalım? Derken nasılsa vakit geçti biliyorsun ya gününde parayı yetiştiremedik... Maymun Hâmiden rahat var mı, para diye yüzüme atılıyor; Reyhan gücendiyse bunun için gücendi..

— Yok efendim yok... O tok gözlü çocuktur... Hiç para için gücenip te gelmemezlik eder mi? Onun için sizin varlığınız para. Allah vücudünüze âfiyet versin.

— Reyhansız âfiyeti ben ne yapayım?...

Hanım hizmetçi ile konuşurlarken dışarıdan tık tık oda kapısı vuruldu. Çünkü kendisi Nedime ile mahremane görüşürken izinsiz içeri girmemelerini hanımefendi bütün hane halkına emretmişti.

Nedime kapıya koştu; Sofi isminde bir hizmetçi kız içeriye kırmızı bir zarf uzatarak Nedimeye dedi ki:

— Postazi asada bekleyor, kagat ustunde imza koymanız rica edeyor!

Nedime masanın üzerinde hazır duran kalemi hokkaya batırarak taahhüt senedini hanımı namına imza etti; hizmetçiyi savdı; sedirin üzerinde yatar gibi oturan Fürûze Hanım gözlerini o kırmızı zarfa dikti.

Meraktan âdeta titreyerek sordu:

— Nedir o? Nedime?..

— Telgraf efendim...

— Nereden?

Nedime zarfı açarak:

— Beyoğlundan efendim...

— Tuhaf şey?.. Beyoğlundan kimden? Hâmiden mi?

— Hayır...

— Kimden? İmzayı oku bakayım...

— İmza şu: «Aile dostu Parnas Felye».

— Ha anladım. Hâminin metresinden o menhus Fransız karısından; oğlanı soydu sovana çevirdi; ocağımıza incir dikti de, hele bak kepazeye, bir de «Aile dostu» diye imza atmadan sıkılıyor mu? Bu fâhişe karıların şerrinden düzeninden Cenabıhak cümleyi muhafaza buyursun; telgrafı oku bakalım; yine ne dolap dönüyor işiteyim?..

Nedime telgrafı hanımına cehren okumazdan evvel bir kere kendi kendine süzdü; Habeş kızının beti benzi âdeta beyaz kesildi; çehresinden kanı uçtu; gözleri büyümeğe; dudakları titremeğe başladı; bilihtiyar:

— Ah ne felâket?..

Diye halecanını izhar etmekten kendini alamadı...

Firûze yarı uzanmış olduğu sedire bütün bütün yatıverereк:

— Kız; çabuk oku, şimdi bayılacağım... Reyhana bir hal mi olmuş?...

— Kimbilir efendim? Kimbilir? Şu saatte zavallı Reyhan ölmüş müdür? Kalmış mıdır?

Firûze bu defa sedirden fırlayıp Habeş kızının iki bileğine sarılarak kendinden memul edilmez bir kuvvetle çatır çatır sıka sıka haykırdı:

— Reyhanımı kim öldürüyormuş? O Fransız karısı işe neden karışıyor? Çabuk oku... Halecandan nefesim tutuluyor. Şimdi tıkanacağım.

Nedime ihtizazdan her kelimenin sonunu üç dört elif miktarı uzata uzata telgrafı okudu:

Hâmi Beyefendinin valdesi Firûze Hanımefendiye;

«Mahdumunuz Hâmi Beyle Reyhan Bey isminde bir «delikanlı birbirlerini düellо etmeğe, yani düello etmeğe karar vermişlerdir. Mukatele bugün karyeniz kurbundaki «Pınar ormanında saat üçte başlıyacak. Muhasımlardan «biri cansız düşünceye kadar devam edecektir. Bu telgraf-«namem elinize zamanında varırsa bir saniye kaybetmek-«sizin hemen bir arabaya rakiben vak'a mahalline koşu-«nuz. Valdesiniz; oğlunuza karşı olanca analık tesir ve «nüfuzunuzu kullanarak, icap ederse iki silâh arasına atı-«larak mukateleyi menetmeğe uğraşınız. Cenabıhaktan «size muvaffakıyet ihsaniyle bu iki gencin hayatım bağış-«lamasını temenni ederim.»

İmza: Aile dostu
PARNAS FELİYE

Firûzenin çehresi ölü rengini aldı; boyalı saçları ürperdi; gözleri döndü; arkasını duvara dayayıp yumruklarını sıkarak olanca avazile:

— Karı aklım çileden çıkıyor. Söyle ben şimdi ne yapayım?

Diye haykırdı; o güne kadar Reyhanın aşkının tesirile sönmüş zannettiği evlât muhabbeti kalbinde birdenbire tutuştu; Hâmi al kanlar içinde gözünün önüne geliyor, insafsız bir hasmın bir intikam tehevvürü ile oğluna, bir tanecik Hâmisine kurşun sıktığını, kama salladığını görüyor gibi oluyordu.

Firûze dehşetle çeşimhânelerini dolduran bu müellim manzara karşısında çengel çengel olmuş elleriyle saçlarını demet demet yolarak, sabit bir noktaya dikilmiş gözleriyle korkunç imâlarda bulunarak:

— Herif! Oğlumu öldürme...

Feryadiyle odayı inletti.

O anda analık şefkati her ye'sinin fevkine çıkmıştı. Oğlunu âmansız elinden kurtarmağa uğraştığı katil kimdi?.. Âşıkı Reyhan!.. Şimdi de biraz bu delikanlı ile geçirdiği mes'ut zamanları tahattür etti; oğlunun da Reyhanı evet âşıkını öldürmesi ihtimalini düşündü; gûya Hâmi karşısında hazır imiş gibi ellerini mevhum bir noktaya doğru uzatarak en tatlı bir istirham sadasile:

— Yavrum!.. Hâmim... Reyhana kıyma... O bana âşıktır; dünyada en sadık dostumdur; kardeş gibi geçinseniz olmaz mı? Bu dünyadan ikinizden biri eksilse artık hayatımın tadı kalmaz...

Dedi. Yine birdenbire saçlarını yolup haykırarak:

— Ay ikisi de birbirine kıydı... İkisi de öldü... Bana da bir bıçak getirin... Bana da bir kurşun sıkın.. İstemem artık yaşamam...

Nedime avucuna boşalttığı kolonya suyu ile hanımının şakaklarını ovmağa uğraşarak:

— Hanımcığım kendine gel... Bak telgrafnamede Parnas ne demiş?.. Bir saniye kaybetmeden hemen vak'a mahalline koşunuz; zavallıları kurtarınız demiş... Burada

böyle bağırıp oturmanın ne faydası olur efendim?

Firûze alık alık etrafına bakınarak:

— Sahi öyle... Şimdi saat kaç?

— Bir buçuk..

— Düello kaçta olacakmış?..

— Üçte...

— Acaba yetişebilir miyiz?

— Bilmem ki hanımcığım!..

— Bir dakika daha burada kalsam çıldıracağım... Haydi koş... Hayvanları kuvvetli bir araba bulsunlar, koşsunlar, ne yaparlarsa yapsınlar şimdi hazırlasınlar.

Nedime araba hazırlatmak için koştu; odadan o çıktı Meryem Dudu girdi; halecandan nefes darlığı geldiğini imâ eden bir tavırla kaşlarının birini kaldırıp diğerini indirerek:

— Ah hanımefendim bu ne haldir ki uğramışsınız böyle? Çocuğu desturluğa çıkarmıştım. Bir bağırtıdır kulağıma değdiyse o kerte içimde ciğerim sallandı ki çocuktan beklediğim şey az kalsın benden vukua gelecekti. Hâşâ huzurunuzdan dışarıya düpe düz işte öyle olacaktı.. Ne olmuş böyle ki saçlarınız önünüze yığılmış? Yoksa bu hafta kullandığınız boya saçkıran cinsinden mi imiş?

Firûze inliyerek:

— Sus karı. Çal çeneliğin sırası değil. Şuradan bana döşek çarşafı mı olur? Yorgan çarşafı mı? Her ne eline geçerse başıma örtecek bir şey bul; hemen örteyim; sokağa çıkayım; araba hazırlanırsa arkamdan yetişsin...

— Ah mega! Ne oldu ki?.

— Nedimeye sor sana o anlatsın benim halim yok.

Firûze Hanım bu sözü akabinde, üzerinde bulunan eşyayı şangır şungur yere dökerek masanın örtüsünü çekti. Başına örterek odadan çıktı; hanımına Nedime merdivende tesadüf etti; Habeş kızı:

— Vallahi sizi bu kıyafette sokağa çıkarmam; duru-

nuz bir çarşaf getireyim; hem daha araba hazır değil...

— Hazır oluncaya kadar yürüye yürüye giderim.

— Gidemezsiniz üç adım sonra halecandan tıkanıklık gelir...

Filhakika Fîrûzenin daha oracıkta kuvveti kesiliverdi; halsiz halsiz merdivenin basamağına oturdu; Nedime koştu; sandık odasından biri hanımı, diğeri kendi için eline ilk geçen iki çarşafı kavradı; Fîrûzeye çarşafı geydirdi; mümkün mertebe saçlarını nizamladı; içinde sinirli hanımlara mahsus nane, lokman ruhundan tutunuz da her nevi kordiyal şişeleri, sinir yatıştırıcı ilâçlar bulunan çantayı da aldı. Hanım, hizmetçi arabaya bindiler. Fîrûzenin ömründe tuvaletsiz sokağa çıktığı gün işte bugün olmuştu; *hanımefendi arabacıdan sordu:*

— Mehmet Ağa! Pınar ormanına kaç saatte gidebilirsin?

— İki saatte...

— Hayvanları çatlatasıya sürmek üzere kaç saatte gidersin?

— Bir saatte; belki üç çeyrekte. Belki daha az müddette.

Saate baktılar. İkiye gelmiş... Fîrûze Hanım arabacıya:

— Beni bir saatten evvel oraya yetiştir; sana ne istersen vâdederim...

Mehmet Ağa hayvanları kamçıladı.

Onlar yalıdan çıktıktan sonra Dudu gürültüye başladı. Vak'ayı, hanımefendinin böyle acele azimetinin sebebini Nedimeden yalan yanlış biraz anlıyabilmiş olan Meryem Dudu hemen selâmlığa çıkarak:

— Ali Ağa, Veli Ağa, Mehmet Ağa neredesiniz?.. Bana bakınız; top olup şöyle hepiniz ortaya çıkınız... Bugün saat üçe çeyrek dakke kalarak Pınar ormanında Hami Beyle fesligendir, sünbüldür, güldür, her ne ise böyle bir

çiçek isimli bey arasında kıyak bir doello oloor imiş; hanımefendi anası ise Saffet Hanım da karısıdır; Rıfkı *Bey de mahdumudur; haydi çabuk bize de bir araba hazır* ediniz; içine oturalım; vere kamçı gidelim; bu ne iştir biz de anlıyalım...

Dudu da mümkün olduğu kadar sür'atle bir araba buldurdu; Saffeti, Rıfkıyı alarak yola düzeldi.

Vak'a yalı içinde yayıldı; hizmetkârlardan en sadıkları kimi yayan kimi talika ile onlar da Pınar ormanı deyip yola döküldüler.

Firûze Hanımın arabası yarım saatte hayli mesafe aldı; yarı yolu geçtiler. Zavallı kadın morararak, yumruklarını sıkarak arabacıya:

— Aman Mehmet... Kuzum evlâdım... Sür... Hayvanlar çatlasın... Araba parçalansın, ne olursa olsun tek beni beş dakika evvel ormana yetiştir... Ah yavrum Hâmim acaba ne halde?..

Artık Firûze Hanım ye'sinin şiddetiyle şaşkınlıkla her şeyi söylüyor. Arabacıya evlâdım diyor, Reyhanın ismini açıktan açığa telâffuz ediyordu.

Hanıma baygınlık geldikçe Nedime ruhlar, kordiyaller yetiştiriyor, bu isticalleri hilâfına yollar, kırlar o kadar uzuyor o kadar büyüyor idi ki git git bitmek tükenmek bilmiyordu.

«Ha Mehmet ağa!.. Ha yavrum ha!..» Diye diye ayıla bayıla hele orman karşıdan gözüktü... Firûze öyle bir feveran halinde idi ki daha çabuk yürürüm zanniyle kendini arabadan aşağıya atmak... Koşmak gibi çocukça bir fikirde bulunuyordu; ellerinde saat gözlerini bir ormana, bir saate dikerek saniyeleri sayıyorlardı; nihayet hayvanlardan ziyade arabadakiler terlemiş yorulmuş bayılmış oldukları halde ormanın kenarına erişmek müyesser oldu. Saate baktılar; iki buçuğu beş geçiyor; araba tamam yarım saat beş dakikada gelmiş; daha düello zamanına yir-

mi beş dakika var; Fîrûze sevinçten Nedimeye sarıldı öptü, arabacıya vâdetmediği mükâfat bırakmadı... Lâkin kadının bu sevinci çok sürmedi ormana muayyen vakitten evvel geldiler; pek âlâ amma burası koskoca bir orman; bunun hangi kıyısında; hangi bucağında düello oluyor? Muhasımlar ne tarafa çekilmişler?.. Buna dâir telgrafnamede sarahat yok; bu binlerle ağaçtan müteşekkil ağaçlığın ne cihetine yürümeli? Orman içinde araba yolu yoktu; arabadan indiler.. O tarafa yürüdüler, bu tarafa saldırdılar; beyhude yere bir çeyrek zaman geçti; saat üçe on dakika kaldı yine Fîrûze yalıdaki gibi;

— Aman Yarabbi sen bize merhamet et... Nerede iseler o yolu bize ilham et... Bittim tükendim... Ayakta öleceğim...

Feryatlarına başladı; arabayı ormanın kenarında hayvanlariyle terketmişlerdi. Fîrûzenin bir koltuğuna Nedime diğerine Mehmet girmişti; yola benzer bir izden yürüdüler; her sene döküle döküle âdeta tabakalar teşkil etmiş olan sararmış çürümüş yaprakların üzerinden kaya kaya bir su başına geldiler.

Hemen yarı yarıya sararmış, üçte bir kısmı dökülmüş olan yapraklar arasından, ağaçlığın yüksek tepesinden sonbaharın sabah güneşi nüfuza uğraşıyor, hafif hafif rüzgâr estikçe ziya ile gölgeler sanki birbirine sarılmak için yer yer sıçraşıyor, birbirini kovalıyordu.

Su başına indiler; yosunlu bir çukura ucu kırık bir taş oluktan parmak kalınlığında bir su, erime haline gelmiş elmas berraklığı, safiyetile akıyordu; durgun sathında sararmış yapraklar yüzen, bütün kenarlarına koyu yeşil yosundan sıva sürülmüş bu yalağa Nedime baktı; suyun aynasında çehresini evvelkinden esmer gördü; çantadan kulpu altın kuşlu gümüş tası çıkararak oluktan doldurdu; suyun soğukluğundan tasın dışı buğulandı...

Habeş kızı suyu hanımına götürerek:

— Hanımcığım... Ne kadar soğuk bilseniz... İki yudumcuk içiniz; bu size en kuvvetli kordiyallerden daha ziyade güzel tesir eder...

Diyerek tası Firûzeye sundu. Biçare kadının içi yanıyordu. Ağır ağır içti, fakat tası bitirdi; Nedimenin yüzüne bakarak:

— Biz buraya mesireye su içmeğe mi geldik? Saate bak dakikaların beşi daha gitti...

O aralık su başına çoban kıyafetli bir delikanlı geldi. Yalağın yanında duran bir testi dibini doldurdu. Başını havaya kaldırıp her yudumda gırtlağının aşağı yukarı hareketini oradakilere göstere göstere suyu tekmil içti.

Firûze bu delikanlıya hitaben:

— Oğlum sen çoban mısın?

— Evet...

— Demek buralısın? Bu ormanı iyice tanırsın...

— Evet şuradaki mandıradayım...

— Bu sabah buraya bir takım beyler efendiler geldiler mi?

— Evet geldiler; iki araba...

— Arabaları nerede duruyor?

— Ormanın öbür tarafında...

— Kendileri nereye gittiler biliyor musun?...

— Ormanın içinde bir açıklık vardır. Oraya gittiler. Orada av yapacaklar zannederim...

— Orası buraya ne kadar sürer?

— Eh yarım saat yirmi beş dakika...

— Bizi oraya kadar götürür müsün? Sana bahşiş veririz...

— Götürürüm...

— Haydi düş önümüze...

Çoban önde bunlar arkada ormanın içine doğru yürüdüler; Firûze Hanım meyli dikçe olan orman içinde âdeta

koşarak gitmek istiyordu; yedi sekiz dakika kadar yürüdüler; ter içinde kaldılar.

Nedime dedi ki:

— Hanımcığım aceleden tıkanacaksınız. Beyler düello için saat üçte buluşmağa söz vermişler; lâkin buluşuklarl dakikada silâha davranacaklar değil ya!.. Elbette beyinlerinde kararlaştıracak hususî işler vardır. Beş on dakika belki daha ziyade de bu tertibat sürer. Acele etmeyiniz....

O dik meyli tırmana tırmana hayli gittiler; saate baktılar, su başından ayrılalı yirmi dakikadan ziyade olmuş; Firûze pek yoruldu; biçarede hemen yürüyecek takat kalmadı. Koltuklarından tutan Nedime ile Mehmet ağanın muavenetleri olmasa oracığa oturup kalı verecek gibiydi; o esnada ormanın şark cihetinden korkunç bir tabanca sadası işitildi... Bir saniye evvel hiç takati kalmamış zannolunan Firûze şiddetle silkinip hizmetçilerin ellerinden kurtularak:

— Evlâdımı öldürüyorlar... Vaktinde yetişemedik... Eyvah... Nedime... Mehmet, Allah aşkına koşunuz... Yavrumu kurtarınız..

Feryadiyle oralarını çınlata çınlata en öne düştü; koşuyordu... Çok sürmedi yekdiğerini takip eden iki silâh gümbürtüsüyle yine orman inledi; oradan, buradan ürken kuşlar telâşlı cıvıltılarla kaçışıyorlardı.

Artık Firûzede ses kesildi; fakat yürüyor koşuyor... uçuyordu... Hepsi de son gayret ve kuvvetlerini istimal ile patlama gelen tarafa koştular. Keskin bir barut kokusu ile karşılaştılar. Düello heyetini teşkil eden zevatın artık sesleri lâkırdıları işitiliyordu. Cereyan eden muhavere şöyle idi:

— Yaşamasına ümit yok mudur dersiniz?

— Hayır zannetmem. Kurşun beyine işledi. Fakat hasar derecesi malûm değil... Bir doktor yok mu?

— Yüzüne su serpiniz... Belki ayılır...

— Şimdi kazayı mahallî komiserine kim haber verecek?

İşte tamam bu hengâmede Fîrûze hizmetkârlariyle düello mahalline vasıl oldu; burası ormanın ortasında ağaçsız bir açıklıktı.

Bedbaht ana:

— Kurşun kimin beynini deldi bakayım?

Figaniyle ortaya atıldı; manzara sözün ve kalemin tasvirinden âciz kalacağı mertebede acıklı, tesirli ve heyecanlı idi.

Hâmi, arkadaşlarından bir delikanlının kucağında yatıyordu; başı o zatın göğsüne dayanmıştı. Arkasında frenk gömleğiyle pantalondan başka bir şey yoktu; benzi solgun ayva rengini almıştı...

Dört beş kişi mecruhun etrafına toplanmışlar, ilk müdavat için her biri bir şey söylüyor, fakat telâştan, halecandan, korkudan hiç bir şey yapamıyordu.

Fîrûze ana kalbinden kopan bir feryat ile mukatele yerine girince haşyetle oradakiler mecruhun etrafından biraz açıldılar; yalnız, Hâmiyi göğsü üzerinde tutarak haleti nez'inde ona yastıklık eden zat o müşkül mevkii terk etmedi.

Bedbaht ana inliyerek oğlunun cesedi önüne diz çöktü; artık bağıramıyor, söyliyemiyor, yalnız kısık kısık, boğuk boğuk anlaşılmaz bir şeyler mırıldanıyordu.

Nedime:

— Canım bu kadar erkek buraya toplanmışsınız, hiç biriniz işe yaramıyorsunuz... Yalnız bu marifeti yapmak için mi buraya geldiniz?.. Haniya yanınızda bir doktor?

Oradakilerden biri:

— Gelecekti, işi zuhur etmiş gelemedi...

Nedime haykırarak:

— Gelmez zâhir... Hiç akıllı bir adam başını böyle

dertlere sokar mı? Bakalım şimdi siz ne cevap vereceksiniz?..

Diğer biri:

— Kaza efendim kaza... Kazaya tedbir olur mu?

— Kaza olduğuna hepimiz şahâdet ederiz...

Nedime hiddetle:

— Kazayı siz görürsünüz? Beyefendi düelloda yaralandı; siz bu işi daha burada görmezden bir buçuk saat evvel beyefendinin metresi Parnas tarafından bize telgraf geldi; biz buraya neden koştuk geldik böyle bakayım?.. Tüh alık herifler... Bunun kaza olduğunu siz mahkeme huzurunda söyleyiniz bakalım; kimi inandıracaksınız?

Hazır bulunanlardan biri:

— Habeş kızı avukat gibi söylüyor!..

Bir doktor bulup getirmesi için Nedime arabacı Mehmet Ağayı karyeye saldırdı; Mehmet Ağa araba hayvanlarından biri üzerine eğersiz binerek dört nâla gitti.

Parnasın telgrafı maddesi vak'anın kazaya hamledilebilmesine ihtimal bırakmamıştı; şahitler arasında halecan arttı.

O aralık Dudu ile, Saffet, Rıfkı onlar da yetiştiler... Feryat feryada çığlık çığlığa mecruhun etrafında bir matemdir başladı.

Saffet Hâminin üstüne kapanıyor, o kalkıyor Fîrûze yatıyordu.

Dudu kan tere batmıştı; bir ağacın yanına çekildi; cebinden çıkardığı buruşuk mendiliyle yüzünü silerken oradaki zevatın içinde Müştakı gördü. Kendi kendine:

— Yumuşak Bey işte bundadır; ne hinoğlu bir evlâttır; hoca hanımın dediği torgudur; sanki bu delikanlı şeytanın kıç ayağıdır...

Dudu Müştaka yaklaşarak:

— Yumuşak Efendi nihayet bu marifeti ettiniz.. Dorgu söyle bizim beyi sen öldürdün?

Müştak ellerini oğuşturarak:

— Aman Dudu, sus...

— Neye sus olacağım?.. Bu akşam sarıklı imam efendiye hepsini anlatacağım... Ondan çıkıp karakola girerek sen de bu işin içinde tüz bibersin deyi hep hikâye vereceğim...

Validesiyle zevcesi baş ucunda haykırışırlarken Hâmi gözlerini açtı; mecruhta konuşacak takat yoktu. Yalnız sahibinin hayatının sonunda yani o veda noktasında bulunduğunu ima eder baygın, sönük, fersiz, yarı ölü bir nazarla etrafındakileri ağır ağır süzüyordu; biçarenin benzi daha sarardı: çehrede hayatla ölümün birbirine mülâki olduğunu gösteren alâmetler artıyordu.

Bütün oradaki halk muhtazırın etrafında bir halka teşkil etti. Elim bir sükût içinde bakıyorlar, dinliyorlar, sanki ölümün bir vücudu kahın altına nasıl alacağını görmek istiyorlardı.

Muhtazır o yarı ölü nazarını bu kalabalık üzerinde dolaştırırken validesini gördü. Derin bir teellüm mânasiyle evet şakağından aldığı yaranın ıstırabından daha acı surette yüzünü buruşturarak başını öbür tarafa çevirmek istedi; fakat çeviremedi; yalnız nazarının istikametini tebdil edebildi; bu defa gözü zevcesi Saffete isabet etti; aynı infialle nazarını oradan da ayırdı; yani her ikisine de itilâf kabul etmez bir şiddetle dargın olduğunu anlattı; o esnada hıçkıra hıçkıra bir ağlama bu müessir sükûtu ihlâl etti; ağlayan Meryem Dudu idi; Dudu halkadan bir adım ilerliyerek Hâmiye hitaben dedi ki:

— Karınız Saffet Hanıma hiç dargınlık yüzü göstermeyiniz; o kadın değildir; sanki ırzca, namusça, sızırılmış bir altın parçasıdır; onun için ardından her ne ki laf edoorlarsa yalandır; iftiradır; daha doğrusunu istersenız canınızın dudaklarınızın üstüne çıkıp oturmuş olduğu böyle bir ağır vaktinizde siz ondan aflık dilemelisiniz. Onun ne çektiğini bir ben bilirim; (eliyle semayı göstererek) bir Al-

lah bilir... Böyle ediniz beyefendi ki siz de rahatlık ve şifalık bulasınız...

Dudunun bu sözleri üzerine muhtazırın nazarına sanki biraz fer geldi. Tatlı bir nazarla zevcesine bakarak gözlerini açıp kapadı. Saffet bunun bir davet olduğunu anlıyarak yüzünü Hâminin dudaklarına yaklaştırdı; sonra kendi de can çekişen kocasını öptü. Bu kadar kişi muvacehesinde ehliyle taati ettiği bu buse, Hâmiye zevcelik ettiği müddetçe gördüğü ilk ve son samimî muhabbet mükâfatı idi. Can çekişen baba, oğlu Rıfkı ile de öpüştü....

Barışmak nöbeti validesi Fîrûze Hanımefendiye geldi; kadıncağız göğsünü parçalıyarak:

— Hâmim, yavrum, anana merhamet etmiyor musun?

Kelimeleriyle istirhama başladığı sırada, uykuya dalar gibi mecruhun gözleri kapandı... Kalabalıktan biri:

— Rahatsız etmeyiniz, yormayınız, işte yine bayıldı.

Dedi...

Bu defa da gözlerini açmasına intizaren hazır bulunanlar yaralının yüzüne bakmakta iken, Mehmet Ağa ile celb ettirilen doktor yetişti; mecruhun evvelâ nabızlarını muayene etti; sonra kalbini dinledi; doktorun yüzünde peyda olan nevmidî âsârı herkesi bütün bütün halecana düşürdü. Fîrûze figanla sordu:

— Doktor efendi, oğlum, nasıl? Ümit yok mu?

Doktor, ellerini oğuşturarak:

— Hanımefendimiz, metanet gösteriniz!.. Allah sizlere ömür versin...

*
* *

Mahallî polis komiseri vak'ayı o gün pek çabuk haber almakla, düello şahidi sıfatiyle cinayetin ne suretle cereyan ettiğini gören zevattan çoğunun savuşmalarına meydan vermeksizin, ait olduğu mahalle keyfiyeti ihbar etmiş ve derhal yetişen müddeiumumi muvacehesinde müstantik

marifetiyle iptidaî tetkikata müsaraat olunarak Reyhan aleyhinde tevkif müzekkeresi ita kılınmıştır.

Hakikatin tenviri emrinde malûmatına müracaat edilmek üzere zabıta tarafından Parnas Felye, bu Pınar ormanı cinayetinin akşamı Beyoğlunda çok aranmış, fakat bulunamamıştır.

*
* *

Reyhan kendini küreğe gönderecek hâkimlerin huzuruna çıkmağa hazırlanır, Fîrûze Hanım evlât acısı ve son sevdalısından ayrılık tesiriyle sinesini döverken, o akşam, «Pake» kumpanyasının, Ahırkapı fenerini dolaşarak, vakarlı bir yürüyüş ahengiyle Marmaranın lâcivert sinesine süzülüp giden cesim bir vapuru Hâminin metresini almış götürüyordu.

Vapur, akşam güneşinin hazin yaldızları altında çırpınan o yaldızlı dalgaları çiğneyip uzak ufuklara doğru yol alırken, birinci mevki güvertede mevsimin serinliğinden korunmak için samurlu geniş bir mantoya bürünmüş bir kadın, teveccühünü celp için karşısında türlü «kompliman»-lar yapan iki genç frenge arada bir tebessüm ediyordu; bu kadın Parnastı. Başındaki koyu nefti seyahat «şapkası» altında saçları daha güzel görünüyordu. Kudretin san'atkâr eli güzelliğiyle bu kadında bütün kemal kudretini göstermiş, fakat onu müthiş mânevî bir nakise ile yaratmış, insanca hasiselerden zerrece nasibedar etmemişti.

Parnas, içinde bulunduğu vapurun köpükleri arkasında bir mezarla bir katil bıraktığını o saatte aklına getirmiyor muydu? Belki!.. Şöyle pek müphem surette... Onun şimdi zihnini âsıl işgal eden şey, karşısında perestişlerini arzeden o iki genç frenkten hangisini tercih lâzımgeleceği meselesiydi.

*
* *

Hâmi mezara girdi; Reyhan hapse... Orta yerde bir

aşk-ü hava serserisi kaldı... Müştak... Bu vak'ada o, diğer refiklerinden ehven kurtuldu. Zavallının kurtulamadığı şey yalnız Parnasın aşkı idi. Vak'a mahallinde Dudunun tehdidi üzerine o kargaşalıktan bilistifade Müştak soluğu Beyoğlunda alarak Parnasın ikinci meskenini bildiği cihetle oraya gitmiş, kabul olunmamış, ve o sevda husraniyle bivefa mâşukasını vapura kadar takipten kendini alamamış, fakat kat'an yüz bulamamıştı.

Vapurun hareketinden sonra Müştak da trenle Samatyaya giderek Parnası güneşin gurubiyle bir anda şehrimizin ufkundan kaybeden gemiyi sonbaharın Marmaraya saçtığı iltimalar içinde küçüle küçüle görünmez oluncıya kadar hasretli nazarlariyle takip etti. Nihayet kendini o sonsuz denizin karşısında emelsiz bir halde görünce o anda melâl arkadaşı olan göz yaşlariyle ufukları kucaklamak ister gibi kollarını açıp nevmidane:

— Ah Parnas, beni niçin sağ bıraktın?

Feryadiyle haykırdı...

SON

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR KÜLLİYATI:

		Kuruş
1.	Tesadüf	200
2.	Ölüm bir kurtuluş mudur?	100
3.	Metres	250
4.	Şıp sevdi (Basılıyor)	
5.	Bir muadelei sevda (Basılacak)	